This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF- EN- TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

M D C C C.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

VADERLANDSCHE HISTORIE.

EEN EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Welke ſtoffe dit Boek zal uitmaaken. Uitzigten in de Uitſchryving van den Dank en Bededag. Geſteldheid des Konings van Frankryk en diens oogmerken. Hoe de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer zich toedroeg. De Koning ſtelt den Oorlog voor. Beſluit tot den Oorlog. Gronden, waar op die Oorlogsverklaaring tegen het Hof van Weenen gebouwd was. Verklaaring der Nationaale Vergadering aan alle Volken van Europa. Hoe welkom deeze Oorlogsverklaaring het Franſche Volk was. Verbaasdheid der Buitenlandſche Afgezanten te Parys over deeze Oorlogsverklaaring. Oorlogsverklaaring des Keizers. Aanmerking op deeze Oorlogsverklaaringen. Verbintenis des Konings van Pruiſſen met den Keizer. Oorlogsverklaaring des Konings van Pruiſſen aan Frankryk. Zamenkomst des Keizers en des Konings van Pruiſſen te Mentz. De uitgeweekene Prinſen by die Onderhandelingen niet toegelaaten. Beraamd plan hoe Frankryk LXXI. BOEK.

LXXI. BOEK. *aan te vallen. De Franſche Afgezant* DE VILLARS *Mentz ontzegd. De Keurvorst van Mentz neigt tot de zyde van Oostenryk. De Paus 'er in betrokken, als mede de Keizerin van Rusland. Andere Mogenheden mede tegen Frankryk. Welke Mogenheden zich onzydig hielden. Groot-Brittanjes gedrag in den aanvange. Voorſtel des Franſchen Afgezants aan den Koning van Engeland. Antwoord des Konings. Reden van het lang verwyl deezes Antwoords. Zending van* JENKINSON *na Coblentz. Aanzoek van Pruiſſen by onzen Staat om in de maatregelen van het Weener Hof te treeden. Dit vondt geen oogenbliklyken ingang. Een nieuw Fransch Afgezant hier te Lande erkend. Bezwaar door hem ingebragt over het aanhouden van Geweeren. Toedragt deezer zaake. Wat ons van den Franſchen Kryg te melden ſtaat. Magt tegen Frankryk op de been. Verklaaring des Hertogs* VAN BRUNSWYK, *by den aanvang des Krygs. Nadere verklaaring tegen het wegvoeren des Konings. Manifest tegen de Franſche Omwenteling. Verklaaring van 's Konings Broeder en der Prinſen van den Bloede. Op welke gronden van vertrouwen die Verklaaring ſteunde. Verdenkingen wegens den Koning, en anderen in Frankryk. Deeze klimmen langs hoe hooger. Voorſlag om den Koning vervallen te verklaaren, en in verzekering te neemen. Een Dictatorſchap van drie Perſoonen voorgeſlaagen. 't Zelve verworpen, als mede de Voorſlag, om den Koning, geduurende den Oorlog, het geheele Bewind in handen te geeven. Het misnoegen*

groeit

groeit aan. Wat ter Nationaale Vergade- LXXI.
ring voorviel by het Verſlag op het Manifest BOEK.
des Hertogs VAN BRUNSWYK. ISNARTS
Vertoog tegen den Koning. De Wyken der
Stad Parys eiſchen 's Konings Ontthrooning.
Die Voorſlag ter Nationaale Vergadering af-
gekeurd. Zorglyke toeſtand des Konings.
Schrikbaarende gerugten te Parys. Het voor-
gevallene in de Tuilleries. De Koning gaat
met zyn Gezin na de Nationaale Vergade-
ring. LODEWYK DE XVI. buiten Bewind
geſteld. Commisſarirſen na het Leger gezon-
den. Welk eene verandering dit ten Spaan-
ſchen Hove baarde. De Engelſche Gezant te
Parys neemt zyn afſcheid. Hoe beantwoord.
Der Staaten Afgezant verlaat Parys. Voor-
bygaande flikkering van Vrede. De Koning
van Frankryk vervallen verklaard. LA FA-
YETTE'S aanſpraak aan het Leger en vlugt.
Leevensuiteinde van D'AVERHOULT. DU-
MOURIER volgt LA FAYETTE op. Ontwaak-
te heldenmoed. De Legers, tegen Frankryk
opgetrokken, moeten terug wyken. Verſlag
van DUMOURIER wegens zyne Krygverrigtin-
gen. Diens voorſtel om de Duitſche Leger-
magten uit Belgie te verdryven. Krygsbedry-
ven van CUSTINE. DUMOURIER vangt zyn
plan om Belgie te vermeesteren aan. Krygs-
verrigtingen daar toe ſtrekkende. Bergen in
Henegouwen vermeesterd. Geſteldheid van
Brabant ten deezen tyde. Vlugt uit Brus-
ſel. DUMOURIER in Brusſel. Mechelen en
Leuven bemagtigd. Vlaanderen vermeesterd.
Antwerpen in Franſche handen, als mede Naa-
men en Luik. Tegenzin tegen de Franſchen

LXXI. BOEK.

in Brabant openbaart zich. Verklaaring der Nationaale Vergadering wegens het Regeeringsbeſtuur der onderworpen Volken. Welk een opzien hetzelve baarde. Voordragt deswegen by de Nationaale Vergadering. DUMOURIER'S *Voorſtel dit ſtuk betreffende. In Vlaanderen ſchikt het zich meer naar de Franſche Grondbeginzelen. Hoop des Keizers uit deeze misnoegdheden geſchept. Het lot der uitgeweekene Bataaven. Voorſtel des Konings van Frankryk om een Legioen Bataaven op te richten. Verſchillende gevoelens over dit voorſtel. Oprigting van het Legioen Etrangere. Aanſpraak van eenige uitgeweekene Bataaven te Duinkerken aan de Franſche Commisſarisſen. Antwoord daar op. Verklaaring van het Revolutionair Committé der Bataaven. Hoe verſchillend dit ſtuk hier te Lande beoordeeld. Geſtremde Briefwisſel uit Frankryk herſteld. Verzoek des Oostenrykſchen Gezants by onzen Staat, om geene Schuilplaats te geeven aan Perſoonen, die zich tegen den Koning van Frankryk vergreepen. Beſluit van hun Hoog Mogenden hier op. De Engelſche Afgezant geeft te verſtaan; wat ten zynen Hove des beſlooten was. Afkondiging der Staaten van Zeeland deswegen. Afkondiging der Staaten van Holland, Utrecht en Zeeland, ten opzigte van de Vreemdelingen. Veelheid der doortrekkende Vreemdelingen in de Generaliteits Landen. Engeland verzekert de Staaten van zyne trouwe. Hoe door hun Hoog Mogenden beantwoord. Voorſtel tot vermeerdering van de Landmagt, en om een gedeelte na de Grenzen te doen trekken. Bevel*

vel in Vraukryk aanleidelyk tot het openen der Schelde. Voorſtel der Franſchen om de Schelde op te vaaren. Bedryf der Staaten van Zeeland in dit geval. Beſluit van hun Hoog Mogenden. Het voorgevallene deswegen. Boodſchap van 's Keizers Afgezant hier over. Hoe beantwoord door hun Hoog Mogenden. Wat Engeland wegens dit bedryf zegt. Beduiging aldaar van de Franſche zyde gedaan. Antwoord van GRENVILLE. Voorbereidzels tot den Oorlog in Engeland. De Schelde door de Franſchen opgevaaren. Hulp door Engeland beloofd. Afgebroke Onderhandelingen. Een dooricht door Maaſtricht verzogt geſchied niet. Oogmerk van DUMOURIER; om Maaſtricht en Venlo in bezit te nemen, gaat niet door. Schynbaarheden van eenen Oorlog te Lande. Hoe men der Staaten Boden ontzag. Alles duidt eenen Oorlog van Vrankryk tegen Engeland en onzen Staat aan. Geſtaltheid in Engeland ten aanzien der Franſche Omwenteling. Drukke Staatsonderhandelingen tuſſchen deeze Gewesten en Engeland. Doop des Kinds van de Erfprinſſes en Pillagifte. Krygsposten aan Prins VREDRIK VAN ORANJE opgedraagen. CESAR BRANCADORO bedient het Vorſtendom Holland en Utrecht. Voordeelen in Holland aan de Leeraaren der Heerſchende Kerk geſchonken. Het ſtuk der Quotas krygt zyn beſlag. Beſluit deswegen. Byzonderheden wegens het by de nieuwe Inrigting beswaarde Holland. Bepaalingen ten opzigte van den Griffier FAGEL gemaakt, als mede omtrent den Commis LELYVELD. Vertoog gedaan by het overleveren van den gewoonen Staat van Oorlog.

BOEK. LXXIJ.

LXXI. BOEK. —— 1792.

Welke ſtoffe dit Boek zal uitmaaken.

Komt ooit een Schryver der Geſchiedenisſe eens bepaalden Geweets in bekooringe om dezelve te doorvlegten met gelyktydige Gebeurtenisſen in andere Landen, deels op geen grooten afſtand gelegen, en die 'er eerlang zo daadlyken invloed op kreegen, het zou ons geval weezen, daar wy eenen aanvang maaken met de beſchryving der lotgevallen deezer Landen, in den Jaare MDCCXCII. Een Jaar, in veele opzigten, voor de Geſchiedenis van *Europa* zeer opmerklyk, en waar van de gevolgen, terwyl wy dit ſchryven, zich nog, op eene ontzettende wyze, doen gevoelen. Een Koning van *Zweeden*, GUSTAVUS de II. vermoord. Een *naauw in* een nieuwen vorm gegooten Gemeenebest, *Poolen*, met den ondergang gedreigd. In een der magtigſte Ryken den Koning onthroond, en 't zelve in een Gemeenebest herſchaapen. Dat Gemeenebest door twee groote Magten, en mindere daar mede verbondene, aangevallen en ſtaande gebleeven; terwyl in 't zelve de geduchtſte Opſtand, met veele verſchriklykheden, daar van als onafſcheidelyk, woelde, en tooneelen van voorbeeldlyk moedbetoon, doch teffens van de afzigtigſte gruwelen opleeverde, terwyl de geest van Vryheidsmin, in *Frankryk* zo ſterk zich door gansch *Europa* verſpreidde, en, onder verſchillende Volken, onderſcheidene wyzingen aannam. —— Doch wy zouden, die bekooring inwilligende, verre buiten ons beſtek treeden; en dan zelfs nog een zeer gebrekkig verſlag geeven van de menig-

nigte gebeurtenisſen, die, in dit Tydsgewrichte, elkander zo onverwyld, en met zulk eene woeling opvolgden als de baaren van eene door ſtorm geſchokte Zee. In het voorbygaan een enkelen wenk daar op te ſlaan zal genoeg zyn; doch een naauwlettender gezigt op dezelve te vestigen, wanneer die buitenlandſche Gebeurtenisſen in een onmiddelyker verband komen met ons Vaderland, zal niemand kunnen wraaken; maar moeten aanmerken als het voldoen aan onzen pligt. Ook zal zulks ons ſtofs genoeg van onderſcheiden aart verſchaffen, en de zaaden aanwyzen, waar uit een oogst van Gebeurtenisſen voortſproot, voor ons Vaderland allerbelangrykst. Met deeze oogmerken vervuld vangen wy de *Geſchiedenis* des Vaderlands, in 't gemelde Jaarvak, aan. Het gebeurde in *Frankryk*; de verklaarde en aangevange Oorlog met den Keizer en *Pruiſſen*, zal, overeenkomſtig dit plan, ons eerst zo verre bezig houden, als noodig is om de volgende gebeurtenisſen onzes Vaderlands uit het rechte oogpunt te beſchouwen. LXXI. BOEK. 1791.

Van de ingenomenheid met den ſtaat der Landzaaken, in den aanvange onzes Tydkrings, draagt de Uitſchryvingsbrief van den Dank- en Bededag deezes Jaars blyk by blyk. 's Lands Staaten noemen de opgetelde Voordeelen, „ weezenlyk en onwaardeerbaar zo groot en gewigtig," dat zy, een zydelingſchen blik op *Frankryk* werpende, betuigen, „ dat het de onbegryplykſte Uitzigten in de uitſchryving van de Dank- en Bededag deezes Jaars.

„ dwaasheid is dezelve aan eene enkele „ schaduwe van harsſenſchimmige en on„ beſtaanbaare Volmaaktheid te willen op„ offeren." — Billyk was de uitgehoezemde vrees; „ dat de Oneenigheden, in „ 's Lands nabuurſchap op verre na nog „ niet bygelegd waren, en de zorglykſte „ gevolgen naa zich konden ſleepen." — Ook erkenden zy, met waarheid; „ verſcheide Aangelegenheden van den Staat „ zyn nog niet op een vaſten en duurzaamen grond geregeld en gevestigd (*)."

Geſtelдheid des Konings van *Frankryk* en diens oogmerken.

Lodewyk de XVI. hadt de nieuwe Staatsregeling in *Frankryk* aangenomen, ook met veel betoons van hartlyke deelneeming dezelve bezworen. En de Keizer, en de Koning van *Pruiſſen*, namen daar in genoegen; doch op eene wyze die te over aanduidde, dat eene weezenlyke goedkeuring van die Regeeringsverandering wel verre was van hun te bezielen (†). Lodewyks heimlyke en mislukte vlugt, en diens afkeuring van verſcheide Beſluiten der Nationaale Vergadering, ſtrekten tot genoegzaam voldingende bewyzen, dat het 's Konings aanneemen, en bezweeren, aan daadlyke omhelzing der verklaarde Grondbeginzelen mangelde. Schyn van het tegendeel bleef die Koning bewaaren, wanneer hy met de Nationaale Conventie, den Oorlog aan den Koning van *Hongaryen* en

Be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 197—202.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 148. en 150.

Bohemen verklaarde. Het mangelde Lodewyk aan de magt om de aangenomene Staatsregeling te veranderen, en het ontbrak even zeer den buitenlandsche Mogenheden, die zo min als de Koning zelve, genegen in die Regeeringsverandering namen, aan gegrond regt om wegens dezelve *Frankryk* te bedoorlogen. In dezen noodigen toestand dagt men het oogmerk om *Frankryk* weder onder 's Konings beheer te brengen, best te zullen bereiken, met de reeds hooggestreege Volksdrift der vuurige *Franschen* nog aan te vuren, en den Oorlog aan den Keizer te verklaaren. Een plan, hoe vreemd het schynen moge, 't welk geschaapen stondt te zullen gelukken. De Koning van *Frankryk* was het met de buitenlandsche Mogenheden, in dit geval betrokken, volkomen eens. De meeste Generaals, de meeste Krygslieden tot de Linie behoorende, waren Koningsgezind. In zulk een stand van zaaken kon buitenlandsche magt, zich met de binnenlandsche vereenigende, de bedoelde Staatsomwenteling of het herstel des Koninglyken gezags, te wege brengen.

LXXII HOOFDST. 1792.

Het Besluit ter Oorlogsverklaaring droeg hoofdzaaklyk zich in deezer voege toe. De Koning verscheen, op den twintigsten van Grasmaand deezes Jaars, ter Nationale Vergadering. Hy deedt den Minister der Buitenlandsche Zaaken het Verslag voorleezen, hem in zynen Raad met betrekking van 's Ryks toestand, ten opzigte

Hoe de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer zich toedroeg.

LXXI. BOEK. 1792.

van *Duitschland* overgegeeven. Het ontbrak in 't zelve niet aan een ſterke voordragt der maatregelen, door het Hof van *Weenen* tegen *Frankryk* genomen, en gevolgd; het was vervuld met zeer ſcherpe aanmerkingen over den eerſten *Oostenryk*ſchen Staatsdienaar Prins VAN KAUNITZ. Het Tractaat des Jaars MDCCLVI was door het Huis van *Oostenryk* met de daad verbrooken. —— De Overeenkomſten onder de Mogenheden, door Keizer LEOPOLD in den voorleden Jaare ontworpen (*), en door den tegenwoordigen Koning van *Hongarye* FRANCISCUS DEN II (†), in Leutemaand laatſtleden bevestigd, tegen *Frankryk* gerigt, behelsden eene daad van volſtrekte Vyandlykheid. —— De ingekomene boodſchappen, op gedaane voorſtellen, waren van dien aart, dat ze met een Oorlogsverklaaring gelyk ſtonden, en dat van dit oogenblik af de Heer DE NOAILLES moest gelast worden, om, zonder affcheid te neemen, na *Frankryk* te rug te keeren, en dus alle onderhandeling met het Hof van *Weenen* ophouden. De gedraagingen ten aanziene van *Frankryk* waren in alle opzigten zodanig, dat de Koning zich als gedrongen vondt om de Oorlog tegen *Oostenryk* voor te ſlaan.

Lo-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145.

(†) LEOPOLD DE II. was den eerſten Maart deezes Jaars overleden, in den ouderdom van omtrent vyf en veertig jaaren, een aantal van veertien Kinderen nalaatende. *Hiſtoriſch Schouwtoneel* 1792. Eerſte Stuk bl. 247.

LODEWYK DE XVI. voerde de Nationaale Vergadering, naa het doen voorleezen deezes Verſlags, te gemoete. „ Gy „ hebt gehoord, myne Heeren! den uit„ ſlag der Onderhandelingen, welke ik „ met het Hof van *Weenen* gevolgd heb; „ de gevolgtrekkingen van het geleezen „ Verſlag zyn de eenſtemmige gevoelens „ geweest der Leden van mynen Raad. „ Ik heb ze zelf aangenomen. Zy komen „ overeen met den wensch my meermaalen door de Nationaale Vergadering ge„ toond, en met de gevoelens my door „ een groot getal Burgers uit verſchillende oorden des Ryks betuigd; allen verkiezen den Oorlog boven langer de waardigheid des *Franſchen* Volks gehoond, „ en de Nationaale Vergadering bedreigd „ te zien. — Voor af heb ik alle middelen moeten uitputten om den Vrede „ te bewaaren. Heden kom ik hier om, „ naar inhoud van de Conſtitutie, aan de „ Nationaale Vergadering den Oorlog te„ gen den Koning van *Hongaryen* en *Boheemen* voor te ſtellen."

LXXI. BOEK. 1791.

De Voorzitter antwoordde, dat de Vergadering het gedaane Voorſtel in ernſtige overweeging zou neemen, en van den uitſlag zyne Majeſteit onderrigten. By eene zo groote meerderheid van ſtemmen werd ten Oorlog beſlooten, dat dezelve bykans eenſtemmig mogt heeten (*), als mede om dit be-

Beſluit tot den Oorlog.

(*) ROBESPIERRE, vinden wy aangeteekend, verzette 'er zich te vergeefsch tegen. *Hiſt. Secrete de la*

LEEI-BOEK. 1791.

besluit den Koning, dien zelfden avond, ter bekragtiging aan te bieden. 's Konings antwoord hieldt in, „ Ik zal het Besluit der „ Nationaale Vergadering in rype over„ weeging neemen. Het allergrootst be„ lang des Volks is 'er aan verknogt!" In de Vergadering van den volgenden Dag gaf LODEWYK DE XVI kennis, „ dat het „ Besluit ten Oorlog door den Koning „ bekragtigd was." Een groot gejuich volgde op deeze bekendmaaking.

Gronden waar op die Oorlogsverklaaring gebouwd was.

De Oorlogsverklaaring was op de volgende gronden gebouwd, en dusdanig ingerigt. Naardemaal het Hof van *Weenen*, strydig met zyne Verbintenis met *Frankryk*, de uitgeweeken *Franschen*, door het Volk aan hoog Verraad schuldig geoordeeld, niet te min in deszelfs bescherming genomen heeft — naardemaal dat Hof de meeste Vorsten van *Europa* tot een Verbond tegen *Frankryk* opgeroepen, dit Verbond, kort daar op, werklyk tot stand gebragt, en tevens verklaard heeft nimmer van hetzelve te zullen afgaan — naardemaal dit zelfde Hof, hoe zeer ook het *Fransche* Volk zyn verlangen om den Vrede te bewaaren genoegzaam aan den dag gelegd heeft, egter niets dan Krygstoerustingen maakte; terwyl het den *Duitschen* Vorsten, die zich, over het verlies hun-

ner

la Révolution Françoise, par FRANCOIS PAGES Tom. I. p. 456. Ook worden gezegd daar in niet gestemd te hebben de Heeren THEODORE LAMBETH, DUMAS, GENTIL, JAUCOURT, HUA en BEQUET. *Hist. Scheurtoneel* 1792. I. D. 2de Stuk bl. 298.

ner Goederen in *Frankryk* beklaagden, en LXXII.
die het *Franſche* Volk behoorelyk wilde BOEK
ſchadeloos ſtellen, zyne hulpe belooft, en ——
dus deszelfs Majeſteit gekwetst heeft, door 1792.
openlyk bekend te maaken, dat de Vorſten van *Europa*, ter verdeediging van hun, die over de nieuwe orde van zaaken in *Frankryk* te onvrede zyn, onderling eene Verbintenis hebben aangegaan, waar door dat zelfde Hof den eerſten grond tot eenen Burgeroorlog gelegd heeft —— en eindelyk naardemaal 't zelve de laatſte Brieven, van Staatswegen door den Koning van *Frankryk* geſchreeven, niet beantwoord en daar door genoegzaam getoond heeft niets dan den Oorlog te begeeren —— zo betuigt, om alle deeze redenen, de Nationaale Vergadering, het geen de Staatsregeling buiten dien duidelyk zegt, nogmaals, dat het *Franſche* Volk geenzins om Landen te veroveren, of ter onderdrukking der Vryheid van eenig Volk, hoe genaamd; maar alleen ter weering van alle onregtvaardige Inbreuken van alle Vorſten den Oorlog voert; dat het daar in Vrienden en Vyanden naauwkeurig weet te onderſcheiden, en het voorneemen heeft om niets te verzuimen om de onvermydelyke onheilen, ſteeds aan den Oorlog verknogt, te verminderen, en deeze alleen te doen nederſtorten op het hoofd der eerſte veroorzaakeren; eindelyk verklaart de Nationaale Vergadering, dat allen, die ten einde voor de Vryheid te ſtryden, van den Vyand tot het *Franſche* Volk willen overgaan,

LXXI. BOEK. —— 1792.

gaan, niet alleen als Vrienden, maar tevens als Medeburgers, zullen ontvangen en aangenomen worden. —— Het *Franſche* Volk verklaart den Koning van *Hongaryen* zyn Vyand, en zegt dien tevens den Oorlog aan!

Verklaaring der Nationaale Vergadering aan de Volken van *Europa*.

Niet genoeg oordeelde de Nationaale Vergadering, in deeze Oorlogsverklaaring, de wyze op welke zy voorhadt den Oorlog te voeren, ſchoon eenigzins aangeduid, ontdekt te hebben; eene zeer opmerklyke Verklaaring aan alle de Volken van *Europa*, liet dezelve eerlang volgen. Hoofdzaaklyk kwam ze hier op neder. —

„ Op den eigenſten dag, waar op het *Franſche* Volk, naa het weder erlangen zyner Vryheid, voor de eerſte keer, door billyke redenen, zich gedrongen voelt om de Wapenen op te vatten, herhaalt hetzelve nogmaals, 't geen het zich reeds vroeg tot eene Wet ſtelde, dat het nimmer ter Verovering van vreemde Landen, noch ter Onderdrukking der Vryheid van eenig Volk den Oorlog voeren zal. —— Dan, de gewapende Legers, die men aan de grenzen des *Franſchen* Ryks deedt zamentrekken, om dezelve aan te vallen; de ſchennis van het Regt der Volken; de verlaaging van de Volks Majeſteit; de argwaan en vrees, welke men door het verſpreiden, van haatlyke gerugten met onvermoeiden yver, allerwegen in *Frankryk* heeft tragten te doen plaats grypen; de ondermyning van allen openlyk Credit, en van den omloop des Gelds; de bekommerdheid

heid der Burgeren naby de Grenzen woonende; de beledigingen den *Franſchen* buiten 's Lands reizende, telkens aangedaan, en eindelyk de doemwaardige poogingen der gevlugte Verraaderen van hun Vaderland, om 't zelve dagelyks meer Vyanden te berokkenen — deeze zyn de redenen, welke tot het verklaaren van den Oorlog niet alleen den ſpoorſlag gegeeven; maar dien zelf onvermydelyk gemaakt hebben. LXXI BOEK. 1793.

„ Voor het overige zal het *Franſche* Volk, zelfs in die Landen, waar de voortvlugtige Verraaders van hun Vaderland zich verzameld, en de Beheerſchers derzelven zich deezen genegen getoond hebben, alle Burgers als Vrienden behandelen. Daar dit Volk zynen *hoogſten* roem daar in ſtelt, dat het de oorſpronglyke Regten van den Mensch voor zich zelven wederom verkreegen hebbe, zal het deeze geenzins ten aanzien van anderen ſchenden. De *Franſche* Krygslieden zullen zich op vreemden grond even billyk als op hun eigen bodem gedraagen; voor de onvermydelyke rampen des Oorlogs zullen zy eene volkomene ſchavergoeding geeven: zodanig dat *Europa* in hun het eerſte voorbeeld zal aanſchouwen van een edelmoedig Volk, 't welk, zelfs te midden van den Kryg, de billykheid in agt neemt, als ook de algemeene Regten van den Mensch beſtendig, alomme, en ten opzigte van allen, even zeer eerbiedigt.

„ Zeer ongaarne heeft dit Volk de Wa-

pe-

XXXI. penen opgevat, en alleen ter verdeediging
BOEK. zyner Vryheid, terwyl het dezelve op het
—— oogenblik, wanneer het niet meer behoeft
1792. te duchten, wederom, vol verrukking, zal nederleggen. Het vreest geenzins den Oorlog; veel meer wenschte het in Vrede te kunnen leeven, daar het, in het billyk vertrouwen op deszelfs magt, onbeschroomd erkent denzelven te behoeven.

„ Geheel het *Fransche* Volk staat onder de wapenen, en geen menschlyk vermogen zal immer gonoegzaame kragten bezitten om hetzelve weder onder het juk te krommen.

„ Te vergeefs is het, dat men, met zulk eene blydschap, spreekt van de Oneenigheden, in *Frankryk* heerschende. Zo dra het gevaar dreigt, zullen de zaamen vereenigde *Franschen* niets dan een bundel pylen vertoonen. En, hoe veele onheilen ook immer de Vyanden der Menschheid over dezelve mogen tragten uit te storten, zullen zy over deeze allen ten laatsten egter zegepraalen: terwyl zy van den vernederden Vyand, noch eenige schadeloosstelling, noch wraake willen neemen. Alle onregtvaardig geweld, alle beledigingen zal dit Volk afweeren; doch, zo dra het verdweenen is, ook alles wederom vergeeten. Het zal den overwonnenen, of niet hetzelve bevredigde Vyand, als een Broeder omarmen. —— Zodanig is het voorneemen van alle de *Franken*, zodanig is het doel des Oorlogs, dien zy hier mede aankondigen."

In

In hoe verre de *Franſchen* aan deeze Verklaaring, den Volken van *Europa* gedaan, beantwoord hebben, in hoe verre zy door het beloop der zaaken, en de verandering van Perſoonen, die het Bewind en den Oorlog voerden, daar van afweeken, leert de Geſchiedenis der volgende dagen. Dit gaat zeker, dat, ten deezen ſtonde, het *Franſche* Volk, als door een electrieken ſchok getroffen, te wapen vloog, alles by- en zamenbragt wat tot het voeren van den aangekondigden Oorlog kon ſtrekken; blyken van heldenmoed en opofferingen betoonde, waar van men, in de oude Geſchienisſen een wedergade, maar geen overtreffend voorbeeld, zal vinden. Het genomen beſluit ten Oorloge verwierf niet alleen 's Volks goedkeuring; maar nimmer werd een tyding van Vrede met zo veel blydſchaps ontvangen, als thans het beſluit ten Oorloge. Byzonder geviel het den uitgeweeken *Hollanderen* in *Parys* zich onthoudende, die door den Heer D'AVERHOULT, aan het Wetgeevend Lichaam een Geſchenk van vyf duizend Livres deeden ter hand ſtellen (*). LXXI. BOEK. 1792. Hoe welkom deeze Oorlogsverklaaring het *Franſche* Volk was.

Ondertuſſchen maakte het Oorlogsbeſluit der *Franſchen* op de buitenlandſche Gezanten te *Parys* zich onthoudende eenen hier van geheel verſchillenden indruk. Verbaasd- Verbaasdheid der buitenlandſche

(*) Veele deezer moed- en bereidvaardigheidbetooningen treft men by den anderen aan in het *Hiſtoriſch Schouwtooneel* voor 1792. I. D. II. St. bl 300—306.

LXXI. BOEK. —— 1792.

baasdheid greep hun aan: naardemaal zy 't zelve noch verwagt, noch voorzien, hadden. Hier by kwam, dat zy, zo uit hoofde van den byzonderen kring hunner Gezelschappen, door het uitwyken hunner vrienden buiten 's Lands, zeer beperkt geworden, als ter oorzaake hunner eigene neigingen, vooroordeelen, en gevoelens, noch de waare denkwyze des *Fransschen* Volks, noch den weezenlyken toestand des Ryks, kenden. Voor waarheid geeft men op, dat de Heer VAN BLUMENDORFF, Waarneemer der Zaaken van *Oostenryk* te *Parys*, zyne uiterste bevreemding over deezen stap niet kon verbergen; een stap, welke hem zo onverwagt voorkwam als of hy, noch zyne Vrienden, nooit eenige rekening op de mogelykheid van denzelven gemaakt hadden; dan de geheele toedragt der zaaken wyst genoegzaam uit, dat men die onkunde, die verbaazing, onder de trekken te tellen hebbe, welke by Staatsdienaaren geene vreemde verschynzels zyn.

Afgezanten over deeze Oorlogsverklaaring.

Oorlogsverklaaring des Keizers.

De Koning van *Hongaryen* en *Bohemen* liet gelyktydig met zyne Krooning tot Keizer, op de Oorlogsverklaaring door *Frankryk* gedaan, een antwoord geeven, van 't welke wy het zaaklyke zo min mogten agterlaaten als de opgave der Oorlogsverklaaring van de andere zyde. Hy geeft daar in te verstaan; „ Dat het geen 't Hof van *Weenen* reeds lang voorzien en voorspeld hadt,

(*) Dat is den 5 July 1792.

hadt, naamlyk dat de Party, welke thans in *Frankryk* heerschte, de Natie eerst wilde aanzetten tot Wapeningen, en vervolgens tot een Vredebreuk, nu werklyk geschied was. LXXI. BOEK. 1792.

„ Men bediende zich hier van de Gewapende Vergaderingen, welke de Uitgeweeken *Franschen* in *Trier* hielden, als mede van een voorgewend hoogmoedig Antwoord, 't welk Koning LODEWYK van Keizer LEOPOLD zou ontvangen hebben, als voorwendzels waarom men den Oorlog verklaarde, en gebruikte tevens voor reden, waar mede men deezen stap billykte, juist al dat geene, wat het Hof van *Weenen* weleer tot afwending van eenen Oorlog verrigt hadt. — Men bezigde, in de eerste plaats, de Herbergzaamheid en Gastvryheid den Uitgeweeken *Franschen* betoond, als eene beschuldiging. Doch, zo dit al eens eene belediging mogt weezen, wie hadt dezelve het *Fransche* Volk aangedaan? Alleen eenige *Duitsche* Vorsten, en geenzins de Keizer zelve: naardemaal deeze, ten dien opzigte, eene gemaatigdheid betoond hadt, wegens welke men te vooren van de *Fransche* zyde, hem in de vleijendste bewoordingen dank betuigde (*); doch het geen toen stoffe tot Dankerkentenis gaf, was nu juist de rede der Oorlogsverklaaring.

„ Als

(*) In een Brief van den Heer DELESSART aan den *Franschen* Gezant te *Weenen* den 4 Nov. 1791 was zulks met de daad geschied.

LXXI. BOEK. 1792.

„ Als een tweede oorzaak, waarom men den Oorlog wilde aanvangen, gaf men de Verbintenis op, welke de Keizer met verſcheide Vorſten van *Europa* hadt aangegaan, ten einde de Waardigheid der onderſcheidene Kroonen, en de algemeene rust, te handhaaven (*). Daar intusſchen de ganſche grond, die tot deeze Verbintenis aanleiding gegeeven hadt, alleen in de voorbeeldelooze mishandelingen den Koning LODEWYK aangedaan, en diens Gevangenhouding, naa dat hy van *Varennes* te rug gevoerd was, te zoeken en gelegen ware. Zo dra intusſchen deeze laatſte beweegreden opgehouden, of zo dra het ſlegts op eenigerhande wyze geſcheenen hadt, dat de Koning alleen wederom in die Waardigheid en Vryheid herſteld ware, op welke hy een billyke aanſpraak kon maaken, als dan zou men 'er niet verder aan gedagt hebben, om een middel te bezigen, alleen beſtemd om 'er zich, in den uiterſten nood, van te bedienen.

„ Doch ook hadden de overige Vorſten, uit hoofde van hunne eigene veiligheid, niet zonder reden zorg gedraagen, dat het noodlottig ſtelzel der Ongebondenheid en Woede des Volks, 't welk men thans op alle mogelyke wyze poogde te verbreiden, geen verderen voortgang maaken mogt. Het was, derhalven, het belang van elk hunner geweest, te waaken, dat, wanneer één van hun in eenen Oorlog

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145 *enz.*

log ingewikkeld wierd, ook alle de overi- LXXI.
gen diens zaak, als hunne eigene, mogten BOEK.
aanmerken. — Desgelyks hadt de Keizer, ——
naa dat hem de dreigende Krygstoerustingen 1792.
der *Franſchen* bekend werden, hun met geen ander oogmerk van deeze aangegaane Verbintenis kennis gegeeven, dan alleen ten einde zy niet mogten twyfelen, dat wanneer één van hun door dezelve gedrongen werd om de wapenen op te vatten, ook alle de overigen zich tevens, met vereenigde kragten, tegen hun verzetten zouden.

„ Daarenboven hadt het *Weener* Hof een nog veel duidelyker blyk van zyne gemaatigdheid, en zugt tot Vrede, gegeeven. Hetzelve hadt niet eenmaal van de eiſchen der *Duitſche* Vorſten, wien hunne Regten, in den *Elſas* en *Lotharingen*, ontrukt waren, het allerminſte gewag gemaakt; ten einde het hier door mogt te verſtaan geeven, dat het geenzins ongenegen was om tot het treffen van eene billyke overeenkomst, welke met de Rykswetten beſtaanbaar was, ook het zyne toe te brengen; hoe zeer de Keizer, egter, als het Opperhoofd des Ryks, zyne pligten, ten deezen opzigte, geenzins uit het ooge zou verlooren hebben.

„ En, wanneer 'er, naa dit alles, nog eenige twyfel, ten aanziene van de geneigdheid des Keizers, overgebleeven ware, als dan moest deeze voorzeker gansch en al verdwynen, zo dra men bedagt, dat hy geen de minſte toebereidzelen gemaakt, of

LXXI. BOEK. 1792.

flegts één enkel Regiment, ter verſterking zyner Krygsmagt in *Belgie* derwaards afgezonden hadt. —— Eerst toen hadt men het *Oostenryks* Cordon aan de zyde *van Frankryk* vermeerderd; wanneer men uit veelvuldige en onlochenbaare berigten vernam, dat de *Franſchen*, met alle mogelyke hardnekkigheid, den Oorlog begeerden. Zo weinig kon, derhalven, 't geen de *Franſchen* te hunner verſchooning opgegeeven hadden als een billyke reden voor het verklaaren van den Oorlog aangemerkt worden, dat juist het tegendeel daar *van* ten duidlykſten bleek.

„ De gunſtige wyze waar op de uitgeweeken Edelen ontvangen *waren*, hadden zy het *Weener* Hof ten kwaade geduid, en egter hadt de Keizer deezen in zyne eigene Erflanden geen verblyf vergund; maar, boven dien gezorgd, dat hun dit door andere Vorſten desgelyks niet wierd toegeſtaan. En hoe toch durfden zy het waagen verwyten van dien aart te doen, die, zo veel het hun, op eenigerlei wyze mogelyk geweest was, de Onlusten in *Belgie* niet alleen leevendig gehouden; maar deeze grootendeels eerst aangeſtookt hadden? Alle hunne geſchriften en daaden, zedert het begin des Oorlogs in de *Nederlanden*, beweezen op het baarblyklykſte, dat zy alle hunne poogingen in 't werk geſteld hadden, ten einde het *Oostenryks* Krygsvolk, door allerlei beloften, en kunſtgreepen van derzelver regtmaatigen Vorst te doen afvallen. Zy alleen hadden

Duitsch-

Duitschland en *Frankryk* met geweld in Oorlog gebragt, daar zy den *Duitschen* Vorsten derzelver Regten, reeds verscheide eeuwen agtereen bezeten, en die by den *Westphaalschen* Vrede aan hun op de uitdruklykste wyze bekragtigd waren, eigendunklyk ontrukten. LXXI. BOEK. 1792.

„ Het geen zy intusschen, als eene verontschuldiging, in dit geval, voordroegen, dat naamlyk, dit Vredes-verdrag met hunne Inrigtingen, welke zy eerst lang daar naa eigendunkelyk gemaakt hadden, geenzins bestaanbaar was, en zy in geenen deele hier door zouden verbonden zyn, was eene uitvlugt van dien aart, dat, wilde men die laaten gelden, alle trouw en zekerheid der geheiligste verbintenissen op eenmaal verlooren ging.

„ Niet minder strydig met het algemeen erkende Regt der Volken was ook het Besluit der Nationaale Vergadering, waar door deeze zich teffens als Regter en Party vertoonde; dewyl zy zich aanmaatigde om zelfs de onschuldigste maatregelen van het *Weener* Hof, waar door hetzelve voor de veiligheid van die Gewesten, die zo verre van het voornaam Lichaam des *Oostenrykschen* Gebieds afgelegen waren, hadt poogen te zorgen? — Waarom toch oordeelen deezen zich hier door thans beledigd, die reeds zo veele Maanden agtereen, aan de Grenzen van *Duitschland* en *Belgie*, zich ten klaarblyklykste ten Oorloge hadden toegerust? — Waarom oordeelen zy, die zich steeds ten opzigte van

LXXI. BOEK. 1792.

alle Vorſten van *Europa*, in de woedendſte ſmaadredenen uitlieten, zich door het aangaan eener Verbintenisſe beledigd, welker eerſte oogmerk geen ander was dan om eenen wettigen Koning te verlosſen? — En eindelyk, waarom duidden zy, die dagelyks alle de Souverainen van *Europa* door de ligtvaardigſte aanrandingen en haatlykſte lasteringen, uittarten en aanvallen, het deezen euvel, dat zy zich over de gevolgen bekommeren eener nieuwe Conſtitutie, terwyl zy, zo veel in hun was alle Regeeringen zogten om te keeren, door de verleiding en opſtand over geheel *Europa* te verſpreiden?"

Deeze Oorlogsverklaaring, welke wy hoofdzaaklyk hebben opgegeeven, heeft woordlyk dit ſlot; „De Koning van *Hongaryen* en *Bohemen* heeft dus het volkomenſte regt, om, in eene zaak, die de Eer en de Veiligheid der Regeeringen betreft, de verontwaardiging en ondersteuning van geheel *Europa* in te roepen; en hy ſtelt de Opſtookers van eenen zo onregtvaardigen en haatlyken aanval, voor de Vierſchaar van 't Heelal, en van de Nakomelingſchap, aanſpraaklyk, wegens alle de rampen, welke de onvermydelyke gevolgen zyn des Oorlogs (*)."

Men

(*) Deeze Tegen verklaaring is geheel met de daar onder gevoegde overwyzingen op de voorvallen te vinden in het *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. Bylage XXXII.

Men kan deezer Tegenverklaaring het voorkomen van regtmaatigheid niet ontzeggen, en zal moeten bekennen, dat daar in zeer kunſtig de oorzaaken des Oorlogs op de *Franſchen* worden overgeweezen; doch dit is, by wederzydſche Oorlogsverklaaringen niet zelden het geval. De gronden daarenboven der *Franſchen*, en die des Keizers, verſchilden; en elk, op de zyne redenkavelende, ſcheen het regt aan zyne zyde te hebben. Intusſchen waren de bedoelingen des Keizers om den Koning van *Frankryk* te herſtellen, ten vollen openbaar; terwyl de wyze waar op men dit, door deezen Oorlog, zogt te bewerkſtelligen agter den ſcherm der Staatkunde bedekt was. LXXI. BOEK. —— 1792. Aanmerking op beide deeze Oorlogsverklaaringen.

De Koning van *Pruiſſen*, dien wy, in 't voorbygeloopen Jaar, met Keizer LEOPOLD werkzaam te *Pilnitz* vonden (*), hadt met deezen eene Overeenkomst geſlooten, korten tyd vóór het overlyden diens Keizers bekragtigd (†). Eene nadere Verbintenis tusſchen die Mogenheden, alleen tot de omſtandigheid van *Frankryk* betrekkelyk, was 'er voorhanden, op den achttienden van Sprokkelmaand getroffen. By dezelve gingen zy, gelyk de aanvang luidt, „ eene „ vaste en altoos duurende Alliantie aan, „ zo wel voor zich, als voor hunne Bond„ genooten, tot het neemen van zodanige „ maatregelen, als de omſtandigheden zou„ den Verbintenis des Konings van *Pruiſſen* met den Keizer.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 520.

LXXI. BOEK. 1792.

„ den vereiſchen, ter handhaaving van de „ Eer en Waardigheid der Kroonen tegen „ alle Rebellie, het zy onder hunne eigene „ Onderdaanen, of onder die hunner „ Vrienden en Geallieerden, of andere „ Prinſen en Potentaaten, in welke de „ Souveraine Waardigheid mogt gehoond „ worden (*)."

De eenſtemmige denkwyze des Konings van *Pruiſſen* met het *Weener* Hof, ten aanzien van *Frankryk*, leedt geen twyfel, en werd nog nader openbaar, uit eenen Brieve, in 't laatst van Sprokkelmaand, eenige dagen naa de laatstgemelde Verbintenis door den Graaf VAN GOLTZ, Buitengewoon Gezant des Konings van *Pruiſſen* ten *Franſchen* Hove aan den Heer DELESSART geſchreeven, waar in die Gezant, met ronde woorden, betuigde, „ dat het „ amptlyk berigt van den Prins VAN KAUNITZ, aan den Heer VAN BLUMENDORFF, de beginzelen bevatte, waar „ omtrent de Hoven van *Weenen* en *Berlyn* het volkomen met elkander eens waren, en het laatſte, even als het eerſte, „ zich met alle zyne magt tegen de minſte ſchending van het *Duitſche* Grondgebied zou verzetten (†)."

Oorlogsverklaaring des Konings van

Al dit was voorloopig aan eene Oorlogsverklaaring des *Pruiſſiſchen* Monarchs den zes en twintigſten van Zómermaand te *Berlyn* gegeeven, op den zelfden of nog

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1791. bl. 522.
(†) *Hiſt. Schouwtooneel* 1792. I. D. I. St. bl. 115.

nog ſterker toon geſtemd dan die des Kei- LXXI.
zers. Te merkwaardig om het niet af te BOEK.
ſchryven is het laatſte gedeelte, waar in ——
de Koning zich op deezen trant laat hoo- 1792.
ren —— „ Het oogmerk van 's Konings *Pruiſſen aan Frankryk.*
„ Wapenen ſtrekt tot voorkoming der on-
„ berekenbaare rampen, welke 'er nog
„ voor *Frankryk*, voor *Europa*, voor de
„ geheele Menschlykheid, zouden kunnen
„ ontſtaan, uit dien doodlyken geest van
„ een algemeen gebrek van ondergeſchikt-
„ heid, van omverwerping van allen ge-
„ zag, van Losbandigheid en Regeering-
„ loosheid, welks voortgang reeds door
„ de droevige ondervinding moest zyn ge-
„ ſtuit geweest. —— 'Er is geene Mogen-
„ heid, die *belang heeft* in het behoud
„ van *Europa*, aan wien het onverſchillig
„ kon zyn om het Koningryk van *Frank-*
„ *ryk*, het welk voorheen een zo groot
„ evenwigt aan die balans gaf, langer ten
„ prooi te zien aan binnenlandſche Be-
„ roerten en aan de yſſelykheden van Wan-
„ orde en Regeeringloosheid, welke, om
„ zo te ſpreeken, deszelfs Staatkundig
„ Beſtaan hebben vernietigd; 'er is geen
„ *Franschman*, die waarlyk zyn Vaderland
„ bemint, welke niet vuurig moet verlan-
„ gen dezelve te zien eindigen: eindelyk
„ niemand, een opregt Vriend van het
„ Menschdom zynde, kan anders wen-
„ ſchen dan paalen geſteld te zien, het
„ zy aan dat wonderſtuk van verkeerd be-
„ greepe Vryheid, welks verblindend ſcha-
„ duwbeeld, de Volken verre van den weg

„ des

LXXI. BOEK. 1792.

„ des waaren geluks afleidt, door het ver-
„ breeken der gelukkige banden van de
„ verknogtheid en het vertrouwen, welke
„ hun moeten verbinden aan de Vorſten,
„ hunne Vaders en Beſchermers; het zy
„ boven al aan den dollen hoop der boo-
„ zen, die het ontzag voor de Regeerin-
„ gen niet anders zoeken te vernielen dan
„ om het op de puinhoopen der throonen
„ aan den afgod van hun onverzaadlyken
„ Hoogmoed of van een laag Belang op
„ te offeren.

„ De Regeeringloosheid in *Frankryk* te
„ doen ophouden, en ten dien einde eene
„ wettige Magt te herſtellen, op de wee-
„ zenlyke gronden eener Monarchaale Re-
„ geering, en daar door ook aan de an-
„ dere Gouvernementen, tegen de aanval-
„ len en verwoestende poogingen van een
„ raazende hoop te verzekeren, zyn de
„ groote oogmerken, welke de Koning
„ en zyne Geallieerde zich nog voorſtel-
„ len, overtuigd in deeze edele onderneé-
„ ming, niet alleen van de goedkeuring
„ der Mogenheden van geheel *Europa*,
„ die 'er al de billykheid en noodzaaklyk-
„ heid van erkennen; maar ook in 't al-
„ gemeen van de toeſtemming en de wen-
„ ſchen van ieder, die opregt belang in
„ het geluk van het Menschlyk Geſlacht
„ ſtelt (*)."

De

(*) Deeze Oorlogsverklaaring, geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1042—1049. was den zes en twintigſten van Zomermaand geteekend.

De eenſtemmig denkende Keizer en Koning beraamden eene zamenkomst te *Mentz*, die zeer ſtaatlyk was, en diende om die van *Pilnitz* met den overleden Keizer te vervangen, en de gewigtigſte onderhandelingen, welke zouden ſtrekken om het lot van *Europa* te beſliſſen, tot ſtand te brengen. Den achttienden van Hooimaand waren 'er die beide Vorſten, de regeerende Hertog van *Brunswyk*, de Landgraaf van *Heſſen-Kaſſel*, en de uitgeweeke *Franſche* Prinſen; de beide Vorſten toefden 'er tot den twee en twintigſten der gezegde maand.

Zamenkomst des Keizers en des Konings van *Pruiſſen* te *Mentz*.

Herhaalde geheime mondgeſprekken greepen 'er ſtand tuſſchen die hooge Perſoonaadien. Menigvuldige en verſchillende waren de *giſſingen*, wegens den uitſlag dier onderhandelingen. Opmerkelyk was het, dat de *Franſche* Prinſen nimmer tot dezelve werden toegelaaten. Dit gaf grond om te denken, dat men het noodzaaklyk oordeelde zo wel de toekomende Staats- als Krygsverrigtingen voor eerst een diep geheim te laaten blyven. Miſchien waren de *Duitſche* Vorſten beducht voor de nadeelige gevolgen van de hooggezwolle drift en voortzettenden yver, die de Uitgeweekenen in alle hunne ontwerpen, zo nu als voorheen, lieten doorſtraalen. Men vondt 'er die aan zommige kenmerken dagten te beſpeuren, dat de Onderhandelingen, voor zo verre men hadt goedgevonden, dezelve aan de *Franſche* Prinſen mede te deelen, niet volkomen aan derzelver wensch en verwagting beantwoordden. Dit werd

De uitgeweeke *Franſche* Prinſen by die Onderhandelingen niet toegelaaten.

on-

LXXI. BOEK. 1752.

onder andere daar uit opgemaakt, dat by-aldien de verbondene Mogenheden, met hunne Krygsverrigtingen, niets anders bedoelden, dan het daadlyk herſtel der voormaalige *Franſche* Regeeringsvorm, de Hoofden der Uitgeweekenen, by deeze onderhandelingen hadden moeten geraadpleegd worden, en dat diensvolgens hunne tegenwoordigheid daar by volſtrekt noodzaaklyk zou geweest hebben.

Beraamd plan hoe *Frankryk* aan te vallen.

Het beraamen van het plan ten Oorloge leedt ondertusſchen geen twyfel. De denkbeelden, welke men zich des aangaande vormde, kwamen hoofdzaaklyk hier op neder. Dat de aanval tegen *Frankryk* aan drie kanten te gelyk, te weeten, door de *Nederlanden*, *Lotharingen* en den *Elſas* zouden ondernomen, en de ſterkſte Vestingen ſlegts geblokkeerd zouden worden; terwyl het Hoofdleger onverwyld op *Parys* aanrukte. Dat, wyders, naa het verſtrooijen der Nationaale Vergadering, een Congres zou worden gehouden; ten einde den Koningl, de Geestlykheid, en den Adel in *Frankryk*, door middel eener nieuwe Conſtitutie, als mede zulke Ryksleden, die goederen in den *Elzas* en *Lotharingen* hadden, in hunne voorige Regten te herſtellen; vervolgens eene ſchikking te maaken wegens de vergoeding der aangewende Oorlogskosten, benevens alles wat men verder dienſtig zou oordeelen vast te ſtellen om het *Duitſche* Ryk tegen elken aanval van dien kant, voor het toekomende, te beveiligen.

Vast

Vast gaat het, dat de Landgraaf van *Heſſen-Kaſſel*, te deezer gelegenheid, het Verdrag tekende, waar door hy zich verpligtte 6000 Man van zyn Krygsvolk, of zo veel meer als noodig was, tegen *Frankryk* te leeveren, welke hy in eigen perſoon zou aanvoeren (*). LXXI. BOEK. 1792.

Wanneer de Keizer en de Koning van *Pruiſen* tot dit gewigtig mondgeſprek binnen *Mentz* te houden, beſlooten hadden, beſchouwde men het langer verblyf des *Franſchen* gevolmagtigden Ministers, de Heer DE VILLARS, in veele opzigten, wanvoegelyk. Deeze Staatsdienaar hadt onlangs uit *Parys* last ontvangen om het Keurvorſtendom *Mentz*, zonder affcheid te neemen, te verlaaten; doch beſchouwde de zamenkomst van de twee magtigſte der tegen zyn Vaderland verbondene Vorſten, veel te gewigtig om niet alle mogelyke middelen te moeten in 't werk ſtellen ter ontdekkinge van 't geen 'er mogt verhandeld worden. Dit noopte hem om zich nog eenigen tyd daar op te houden, en zich in de hoedanigheid van gevolmagtigd Staatsdienaar het bevel niet aan te trekken, door den Keurvorst afgekondigd, waar by die Vorst verklaarde, dat men de *Franſchen*, die in dienst waren van de uitgeweekene Prinſen, zou hebben aan te merken als Keizerlyke Troepen, maar tevens aan alle *Franſchen* liet verbieden

Den *Franſche* Afgezant DE VILLARS *Mentz* ontzegd.

(*) *Hiſtoriſch Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 93. 95.

LXXI. BOEK. 1791.

den om binnen de muuren van *Mentz* te komen, zo lang de beide Monarchen in die Stad vertoeven zouden. Welhaast vondt zich DE VILLARS in zyn oogmerk te leur gefteld. Hy ontving, van wegen den Keurvorst, die zich toen te *Frankfort* ophieldt, de zonderlinge aanfchryving, dat de aanftaande komst van het Opperhoofd des *Duitfchen* Ryks, de geduurige aanmarsch van deszelfs Krygsmagt, als mede die des Konings van *Pruisfen*, na de Oevers van den *Rhyn*, benevens de aanzienlyke vermeerdering van het getal der Uitgeweekenen in het Keurvorftendom *Mentz*, en de nabuurige Landftreeken, het alzins buiten het vermogen konden ftellen van zyne Keurvorstlyke Doorlugtigheid, om hem, gevolmagtigd Minister, volftrektlyk vry te waaren, wegens de gevolgen, welke daar uit, ten aanzien van zyn Perfoon, konden voortkomen. Dat diensvolgens, de Keurvorst, om al dat geen in agt te neemen, wat overeenkomftig is met het Regt der Volken jegens den Minister van eene Mogenheid, tegen welke men, van den kant des Keizerryks, in geen volflaagen Oorlog was, den gevolmagtigden Minister van *Frankryk* op deeze gefteldheid van zaaken wilde opmerkzaam maaken, en aan denzelven in overweeging gaf of hy niet beter zou doen met zich uit dit Land te verwyderen, in een tydftip, 't welk, ten zynen opzigte, noch eene volkomene veiligheid, noch dat onthaal toeliet, 't welk zyn Hof anderzins gewoon was in 't oog te

te houden ten opzichte van buitenlandsche Ministers by 't zelve erkend.

Schoon dusdanig een vreemd luidende boodschap geen daadlyk bevel om te vertrekken inhieldt, lag 't zelve 'er duidelyk genoeg in opgesloten, en DE VILLARS begreep, dat hy niet langer te *Mentz* kon blyven, zonder het openbaar Character, waar mede hy bekleed was, te benadeelen. Ylings vertrok hy na *Parys*, waar men deezen stap des Keurvorsts aanzag als de voorbode van eenen Oorlog, welke eerlang door het *Duitsche* Ryk aan *Frankryk* stondt verklaard te worden. Dit bedryf vermeerderde teffens niet weinig het misnoegen in die Hoofdstad tegen den Keurvorst van *Mentz* opgevat. Men voorzag dat hy, met den Keurvorst van *Saxen*, zou toetreeden tot het Verbond door de Vereenigde Mogenheden tegen *Frankryk* aangegaan, en dat nog andere dus lang marrende *Duitsche* Hoven desgelyks daar in aandeel zouden neemen.

LXXI. BOEK. 1792.

De Keurvorst van *Mentz* neigt tot de zyde van *Oostenryk*.

Omtrent gelyktydig hadt de Abt DE MAURY, die als Paulyke Nuncius na *Frankfort* was gekomen, het voorstel gedaan, om de ondersteuning des Keizers en des Ryks te laaten verzoeken, dat het Hof van *Rome* in 't bezit mogt hersteld worden van de Regten door de *Fransche* Natie aan 't zelve ontweldigd. Spoedig werd aan dit verzoek voldaan, en de ontvreemde Regten van den Paus mede aangemerkt als een weezenlyk deel der bezwaaren, welke de zamenverbonden Mo-

De Paus 'er in betrokken.

LXXI. BOEK. 1792.

genheden, benevens de Stenden van het *Duitſche* Ryk, tegen *Frankryk* de wapenen deeden aangorden. De Paus liet kragtdooze banbliksems tegen de *Franſchen* ſchitteren. 'sKerkvoogds geringe Krygsmagt zou de *Oostenrykers* in hun te bevegten, helpen (*).

De Keizerin van *Rusland* desgelyks.

De Keizerin van *Rusland*, thans onledig met in *Poolen* eene Ryksomwenteling daar te ſtellen, gaf de doorſlaandſte blyken, dat zy met de zamenverbondene Mogenheden eene lyn trok; door alle gemeenſchap met *Frankryk* af te breeken, tot de Koning in zyne voorregten zou herſteld zyn. De *Franſche* Gezant kreeg last het *Ruſſisch* Gebied te verlaaten, binnen een hem voorgeſchreeven tyd; geduurende welken, en tot hy de grenzen bereikt hadt, hy alle vryheden en voorregten zou blyven genieten, door het Regt der Volken verbonden aan de hoedanigheid welke hy dus lang ten *Ruſſiſchen* Hove bekleed hadt. Alles verkreeg hier door het aanzien dat *Rusland* zich eerlang met *Oostenryk* en *Pruissen* zou vereenigen, om aan *Frankryk* de wet voor te ſchryven. De verbaazende afſtand om een talryk Leger derwaards te doen trekken, deedt haar, naa tot de Overeenkomst van *Pilnitz* toegetreeden te zyn, verklaaren, dat zy haar Hulpbenden, ten getale van dertig duizend Man, in geld zou leeveren (†). — Tot een blyk des verre-

gaan-

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 85. 90—93. III. D. II. St bl. 66.

(†) *Hist. Schouwt.* 1792. II. D. I. St. bl. 7 vv.

gaanden afkeers der Alleenheerſchereſſe aller *Ruſſen* van de *Franſchen*, mogen wy hier, in 't voorbygaan vermelden, dat zy laſt gaf om den Burger CONDORCET een der werkzaamſte Leden van de Nationaale Conventie, om zyne verdienſten, reeds voor lang tot Lid van de Academie te *Petersburg* aangenomen, van de Lyſt der Leden uit te ſchrappen: terwyl zy, aan den anderen kant, verſcheide voornaame *Franſche* Uitgeweekenen, op een voordeelige wyze, in haaren dienſt bevorderde. Daarenboven beval zy aan verſcheide haarer Gezanten by buitenlandſche Hoven, om alle uit hun Vaderland gedreevene of gevlugte *Franſchen*, op de beſte wyze, te onderſteunen en onder hunne beſcherming te neemen. Zy was het ook, die de veelzins verdreevene *Franſche* Vlugtelingen, een blyvende wykplaats in haar Gebied begeerende, een Landſtreek langs de *Azoffſche Zee* daar toe aanwees, ten einde aldaar eene Volkplanting te ſtichten; den buitenlandſche Gezanten gelaſtende, aan alle *Franſchen*, die daar toe genegen mogten zyn, de noodige Paspoorten te verleenen (*).

LXXI. BOEK. —— 1792.

De

(*) *Hiſtoriſch Schouwtooneel* II. D. II. St. bl. 16. Wie begeerig is de rol door Keizerin CATHARINA, ten opzigte van de Uitgeweekenen uit *Frankryk* geſpeeld, en die zy in dit Ryk volvoerden, in veele byzonderheden te zien, die gaa te raade met het *Leeven van* CATHARINA DE II. Te *Amſtr.* by ALLART III. D. bl. 289 *vlg.* Men ziet daar uit, hoe zy den *Franſchen* Emigranten, wel hulp van Krygsvolk beloofde, maar niet van zins was te leeveren.

LXXI. BOEK. 1792.

De Koning van *Sardinien* trádt mede in de maatregelen met de andere Mogenheden tegen *Frankryk* genomen, en wikkelde zich in eenen ongelukkigen Kryg.

Andere Mogenheden mede tegen *Frankryk*.

Napels gaf geen onduidelyke blyken van deel te willen neemen in het Verbond tegen *Frankryk*. Zo waren, om kort te gaan, bykans alle Mogenheden in *Europa*, deeze meer, geene min, tegen *Frankryk* in Verbintenis (*). Ook zogt men de *Por-*

Schoon zy met een oog vol dachten het daar gebeurde aanschouwde, en alle voorzorgen gebruikte om het voortplanten der *Fransche* Grondbeginzelen te beleuren, als die een schok zouden kunnen veroorzaken, sterk genoeg om haar van den thron te stooten. Byzonder opmerkelyk is de Eed van Getrouwheid aan den Pretendent van de *Fransche Kroon*, en die van eeuwigen haat tegen het *Fransch* Gemeenebest. Wie deeze weigerden af te leggen, kreegen slegts een uitstel van zes weeken om hunne zaaken te beschikken, en werden vervolgens gedwongen het *Russisch* Grondgebied te verlaaten, *Ald.* bl. 297 —— De maare der Staatsomwenteling in *Frankryk*, en de voorbehoedzels tegen leergelyks, strekten zich tot in *China* uit. Immers wy vinden in de *Reis van Lord* MACARTNEY *na China*, *door* GEORGE STAUNTON H. D. bl. 394. gedrukt by ALLART, opgeteekend „ Twee of drie jaaren geleden [dit wordt onder de Jaarrekening van „ 1793 geschreeven] hadt men aan het Hof van „ *Peking* berigt van de groote Staatsomwenteling in „ *Frankryk*, en van de invoering van grondbeginzelen, die de rust van deszelfs Regeering gestoord hadden, ontvangen; en, dewyl men vreesde, dat die zelve grondbeginzelen, tot in het „ Oosten, zouden doordringen, hadt men de noodige voorbehoedzels in 't werk gesteld, om de „ invoering daar van te beletten."

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 55. II. D. II. St. bl. 61.

Porte van den tegenwoordigen toeſtand der zaaken in *Frankryk* wendig te maaken; doch dit mislukte (*). LXXI. BOEK.

1792.

Dan *Spanje*, hoe zeer ook aangezogt om in vyandlyke maatregelen tegen de *Franſche* Natie toe te treeden, bleef by het voorneemen om zich met de inwendige zaaken van *Frankryk* niet te bemoeijen. De toen veelvermogende Staatsdienaar Graaf D'ARANDA, wees alle onderhandelingen, ten dien einde ſtrekkende, by het eerſte opblaaken der vyandlykheden tegen dat Ryk, van de hand, en bleef tot het einde deezes Jaars onzydig (†). — Op de ſtipſte onzydigheid van *Portugal*, *Zweeden* en *Deenemarken* mogt *Frankryk* hoopen. *Venetien* hadt dezelve beloofd. — *Poolen*, zo zeer geſchokt, nam hartelyk deel, zonder iets te kunnen toebrengen, in de zaak des *Franſchen* Volks (§). Welke Mogenheden zich onzydig hielden.

Groot-Brittanje nam, in den aanvange, een twyfelagtig en zelfs vredelievend gelaat aan. Een oog gevestigd houdende op den loop der zaaken aan het Vasteland, en inzonderheid op de inwendige geſteltenis des *Franſchen* Ryks, weigerde het, in den beginne, eenig deel te neemen in het Verbond der Mogenheden, 't welk anderzinss zo veel byvals aantrof. De Koning gaf, in Bloeimaand, de ſterkſte verze- *Engelands* gedrag in den aanvange.

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792 II. D. II. St. bl. 3.
(†) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 49. 206 II. D. II. St. bl. 56.
(§) *Hist. Schouwtooneel* II. D. II. St. bl. 23.

LXXI. BOEK. 1792.

zekeringen van zyne vredelievende neigingen aan den Heer CHAUVELIN, Gevolmagtigd Gezant van *Frankryk* ten zynen Hove. In een geſchrift door deezen, op den achttienden van Zomermaand overgegeeven, gewaagde hy van de poogingen, welke het Hof van *Weenen* aanwendde by verſcheide Mogenheden, en inzonderheid by de Bondgenooten van *Groot-Brittanje* om hun in dit geſchil in te wikkelen, en, zo wanneer men de algemeene gerugten gelooven mogt, hadden dezelve een goeden uitſlag by het Hof van *Berlyn*, en waren van even goed gevolg by de *Vereenigde Nederlanden.* De bedreigingen waar van het zich bediend hadt by verſcheide Leden van het *Duitſche* Lichaam, om dezelve af te troonen van eene heilzaame onpartydigheid; de gemaakte ſchikkingen met verſcheide Vorſten van *Italie* om deeze tot een vyandlyk gedrag tegen *Frankryk* te bepaalen, en eindelyk de kunſtenaaryen, welke *Rusland* de wapens tegen de *Poolſche* Regeeringsvorm hadden doen opvatten — dit alles kondigde, zyns agtens, een uitgebreide zamenzweering aan tegen de Vrye Staaten, welke *Europa* in een algemeenen Oorlog ſcheen te zullen inwikkelen.

Voorſtel door de *Franſche* Afgezant aan den Koning van *Engeland.*

Het vooruitzigt hier van, als mede van de gevolgen eener zamenſpanning van Mogenheden, die zints langen tyd mededingers waren, kon het oog zyner *Britſche* Majeſteit niet ontvlugten. Op deeze gronden verzogt die Afgezant den Koning van

van *Groot-Brittanje*, „ in zyne wysheid, „ geſteldheid en invloed, middelen te wil- „ len uitdenken, welke met de Onafhange- „ lykheid der *Franſche* Natie beſtaanbaar „ en tevens geſchikt waren, om, terwyl „ het nog tyd was, de voortgangen dee- „ zer Verbintenisſen te ſtuiten, door wel- „ ke de Vrede, de Vryheid en het Ge- „ luk van *Europa* tevens bedreigd wer- „ den, en inzonderheid de toetreeding „ tot dezelve aan die geenen zyner Bond- „ genooten te ontraaden, welke men daar „ toe mogt willen overhaalen, of die men „ zelfs, door de vrees, de verleiding der „ listigſte zo wel als haatlykſte Staatkun- „ de tot het toetreeden tot dat Verbond „ mogt gebragt hebben."

LXXI. BOEK. —— 1792.

Het antwoord verwylde tot den achtſten der volgende Maand; en was van deezen weinig bepaalenden aart, dat zyne *Britſche* Majeſteit nooit zou weigeren, tot behoud of herſtel des Vredes in *Europa*, door zulke middelen mede te werken als geſchikt konden zyn om dat oogmerk te bereiken, en tevens beſtaanbaar waren met deszelfs waardigheid, als ook met de beginzelen, die zyn gedrag ſteeds beſtuurden. Dat dezelfde gevoelens, die zyne Majeſteit bewoogen hadden zich niet te bemoeijen met de Huislyke Zaaken van *Frankryk*, hem even eens aandrongen de Regten en Onafhanglykheid der verdere Souverainen, maar vooral die zyner Bondgenooten, te eerbiedigen. De Koning oordeelde, uit dien hoofde, dat in de te-

Antwoord des Koninga.

LXXI. BOEK. 1792.

genwoordige omſtandigheden van eenen reeds begonnen Oorlog, de tusſchenkomst van zynen raad, of goede dienſten van geen nut altoos zouden weezen, zo niet alle Partyen, zulks begeerden.

Reden van het lang verwyl diens Antwoords.

De verwyling van dit antwoord, 't welk genoegzaam ſtrookte met het gedrag van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit tot hier toe gehouden: dewyl, by een Koninglyk bevel, alle *Britſche* Onderdaanen verboden was zich in dienst te begeeven van eenige Mogenheid met *Frankryk* in oorlog; of eenige Commisſie ter Kaapvaart, welke hun door de Vyanden des Konings van *Frankryk* zou mogen worden aangeboden, ſchreef men daar aan toe, dat men in *Engeland* eerst de gevoelens wilde inneemen der *Bondgenooten*, en bovenal van hun Hoog Mogenden, die als eene Zeemogenheid zich in een ſoortgelyk geval bevonden, en by welke wy welhaast zien zullen dat aanzoek gedaan was om zich in dien twist te mengen.

Zending van JENKINSON na *Coblentz*.

Weinig tyds naa het geeven diens antwoords werd de Heer JENKINSON, met een geheimen last van wegen het *Engelſche* Hof, na *Coblentz* afgevaardigd. Men hieldt het daar voor, dat diens zending ſtrekte om voorſlagen te doen tot een vergelyk, en ware het mogelyk, onder bemiddeling des Hofs van *Londen*, den Vrede op 't zelfde oogenblik te bewerken, waar in de verbondene Mogenheden op het punt ſtonden de toebereide vyandlykheden tegen *Frankryk* te laaten losbarſten. Het leedt tot het einde van Oogstmaand eer deeze

Af-

Afgevaardigde in *Engeland* terug keerde; dan welke ook diens list en het oogmerk zyner zendinge moge geweest hebben, 't geen onder de Staatsgeheimenisſen verborgen bleef, vast gaat het dat de vermeende bedoeling geen gevolg altoos hadt. LXXI. BOEK. —— 1790.

Aanzoek van *Pruisſen* by onzen Staat om in de maatregelen van het *Weener* Hof te treeden.

Bleef dit in het duistere, openbaar genoeg was het, dat de Koning van *Pruisſen* by onzen Staat reeds vroeg aanzoek gedaan hadt om in zyne maatregelen en die van het *Weener* Hof te treeden, waar op ook de *Franſche* Gezant in zyn voordragt te *Londen* oogde (*). De Verbintenis tusſchen de Hoven van *Weenen* en *Berlyn* geſlooten (†), hadt een ſoortgelyk Voorſtel en aanmaaning ten gevolge, als wy gezien hebben, dat Keizer LEOPOLD, in den voorleden Jaare, ten opzigte van het vastgeſtelde te *Pilnitz* hun Hoog Mogenden voordroeg (§).

De Graaf VAN KELLER, *Pruisſisch* Afgezant by onzen Staat voerde ſchriftlyk dit woord. „ Hoog Mogende Heeren! „ De vertrouwlyke en vriendſchaplyke „ Verbintenisſen, welke voor eenigen tyd „ zo te *Berlyn* als te *Weenen* zyn beraamd, „ hebben de beide Hoven, door een for„ meel Defenſif Alliantie-Tractaat beves„ tigd, het welk te *Berlyn* op den zeven„ den February ondertekend, en kort vóór „ het overlyden des Keizers is geratificeerd „ ge-

(*) Zie hier boven bl. 8.
(†) Zie hier boven bl. 29.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV D. bl. 145.

LXXI. BOEK. 1792.

„ geworden. De Koning van *Pruiſſen*,
„ die niet heeft willen uitſtellen dit Tractaat aan U H. Mog. mede te deelen, doet
„ 'er my een Afſchrift van overleeveren.
„ Dewyl de daar in vervatte bedingen
„ den algemeenen Vrede van *Europa*, de
„ rust en het geluk der Volken ten oogmerk hebben, zo gelooft zyne Majeſteit, dat zy van zodanig eenen aart
„ zyn, dat zy, zonder de geringſte ongelegenheid, op de geſteldheid en belangens
„ der *Vereenigde Provincien* kunnen toegepast worden.
„ Daar de Koning van *Hongaryen* en
„ *Boheemen* zich van zynen kant bereidt om
„ U Hoog Mogenden uit te noodigen tot
„ toetreeding tot deeze Verbintenisſe, en
„ om aan U Hoog Mog. Defenſive Verbintenisſen, met gezegde Tractaaten
„ overeenkomſtig, voor te ſlaan, zo verpligten de Vriendſchap en de naauwe
„ Betrekking, welke het *Pruiſiſch* Hof en
„ de Republiek reeds vereenigen, zyne
„ *Pruiſiſche* Majeſteit om U Hoog Mog.
„ te prevenieeren van de openingen, welke van wegen zyne Apostoliſche Majeſteit aan U Hoog Mogenden zullen
„ gedaan worden.
„ De Koning kan niet nalaaten tevens
„ het genoegen te betuigen, welke hy
„ genieten zou, wanneer hy de Republiek
„ dezelfde grondſtelligen zag aanneemen,
„ welke aanleiding gegeeven hebben tot
„ de Alliantie van zyne Majeſteit met het
„ Hof van *Weenen*. Met den wensch,
„ dat

„ dat U Hoog Mogenden uit het zelfde
„ gezigtpunt het nut en de voordeelen
„ zullen beſchouwen, welke uit deeze
„ Verbintenisſen zullen voortvloeijen, zal
„ de Koning het zich tot een geluk ſtel-
„ len, zo veel van zyne Majeſteit afhan-
„ gen zal, tot het goed gevolg eener On-
„ derhandelinge toe te brengen, welke niet
„ anders dan tot het welzyn der Republiek
„ en het genoegen van alle belanghebben-
„ bende Mogenheden, kan uitvallen (*)."

LIBR. BOEK. 1792.

Van den te wagten aanzoek des Hofs van *Weenen* in deezen Voordragt vermeld, is ons niets gebleeken; maar duidelyk genoeg, dat de bedagtzaamen in den Lande in geenen deele genegen waren, om zich door het toetreeden tot een Verdrag van deezen aart eene Mogenheid ten vyand te ſtellen, aan welke men door een Vriendſchapsverdrag verbonden was; terwyl de voordeelen van Onzydigheid en Vrede deezen te bevallig in 't oog ſchitterden, en daadlyk te veel Lands- en Volksgeluk aanvoerden, om dezelve op te offeren, door deel te neemen aan eene Verbintenisſe, die deeze, voor de rampen des Oorlogs ſtonden te verwisſelen. — Dan was 'er eene Party in den Lande, welke grond gaf tot de aanmerking in *Frankryk*, „ De „ *Vereenigde Nederlanden* ſcheenen onzydig „ te zulen blyven; doch dat op dien „ ſchyn weinig ſtaat te maaken was (†)."

Dit vond geen oogenblikkelyke ingang.

De

(*) *Reſol. Gen.* 24 April 1792.

(†) Dit komt voor in het Rapport van den Mi-
nis-

LXXI. BOEK. 1792.

De *Fransche* Afgezant GOUVERNET mogt opontboden worden; CAILLART, geweezen Zaakbezorger van dat Hof by onzen Staat vertrekken, DE MAULDE DE HOSDAN, verving onmiddelyk de plaats des eerstgemelden, leverde, te midden van Bloeimaand zyne geloofsbrieven over, en werd by hun Hoog Mogenden in die hoedanigheid erkend (*). Het gelustte den Schryver van een *Fransch* Dagblad, ten aanziene van deezen Gezant te vermelden, „ dat hy, door eene ongerymde eigen„ zinnigheid, zich aan de gebruiklyke „ Etiquette van zyn Bezoek by den Erf„ ſtadhouder, af te leggen, hadt willen „ onttrekken." Het blykbaar oogmerk om hem door zulke berigten in de *Hofplaats* gehaat te maaken, bewoog dien Gezant in 't *'s Gravenhaagſche* Dagblad, eene verklaaring te plaatzen, dat dit volſtrekt valsch, en dat hy, ten zelfden dage, wanneer hy by hun Hoog erkend was, zich begeeven hadt by den Prins Erfſtadhouder, by den Erfprins en by haare Koninglyke Hoogheid, wier heusch en vriendlyk ontvangen hy met lof vermeldde (†).

Een nieuw *Fransch* Afgezant hier erkend.

Welhaast deedt zich een geval op, waar over hy zich verpligt oordeelde hun Hoog Mogenden onder 't oog te brengen, dat, on-

Bezwaar door hem ingebragt over het

nister der Buitenlandſche Zaaken, wegens den toeſtand der Buitenlandſche Mogendheden in de maand July. Zie *Hist. Schouwtooneel* II. D. I. St. bl. 208.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 433.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 565.

ongeagt alle goede dienſten en behandeling, welke de Schepen der Republiek, in de *Franſche* Havens, wedervoeren, de Admiraliteit van *Middelburg* in *Zeeland* hadt goedgevonden, het afgaan eener Lading van omtrent 60,000 Snaphaanen, Piſtoolen en Karabinen, uit verſcheide Fabrieken te verbieden, die voor een Huis van Handel in *Frankryk* beſtemd waren. Hy vleide zich, dat hun Hoog Mogenden, naa bekomen berigt wegens deeze zaak, niet nalaatig zouden weezen, om voor de vrygeeving te zullen zorgen, op dat men niet in gebreke bleef een de agting jegens eene vriendſchaplyke nabuurige Mogenheid. LXXI. BOEK. 1792. aanhouden van Geweeren.

Het leedt niet lang of de *Oostenryksche* Zaakbezorger de Baron VAN BUOL wendde zich tot hun Hoog Mogenden, met aanzoek, uit naam der Hooge Regeering in *Bruſſel*, dat de Geweeren in geſchil niet aan *Frankryk* mogten worden afgeleverd.

De toedragt dier zaake wordt in deezer voege opgegeeven, dat, wanneer nu twee jaaren geleden, de *Oostenryksche* Krygsmagt in de *Oostenryksche Nederlanden* inrukte, het Leger der Patriotten verſtrooide, en de Patriotten ontwapende, het Generaal Gouvernement van *Bruſſel* een zeer groote voorraad van Geweeren bekwam. Om deeze ten gelde te maaken, verkogt het die Geweeren aan een Huis van Negotie te *Rotterdam*, onder het uitdruklyk beding van deeze Geweeren niet wederom in *Europa* te verkoopen. Dezelve gingen, onder dezelfde voorwaarde, in handen van Toedragt deezer zaake.

an-

LXXI. BOEK. 1792.

gebeurtenissen, en om zonder hoop van vergiffenisse, naar kryggebruik, te worden geoordeeld. Dat byaldien de *Tuilleries* mogten overweldigd of aangerand, of het minste geweld mogt ondernomen worden tegen den Koning, de Koningin, of de Koninglyke Familie, de twee Haven, in dat geval, eene voorbeeldige en voor eeuwig gedenkwaardige wraak zouden oefenen, door de Stad *Parys* aan eene Militaire Executie, en volslaagene Omkeering, over te geeven.

Nadere Verklaaring tegen het wegvoeren des Konings.

By eene twee dagen laater uitgegeevene Verklaaring was de Hertog VAN BRUNSWYK tegen een ander middel bedagt, 't geen 's Konings Vyanden souden kunnen in 't werk stellen; immers by deedt daar by weeten, dat, byaldien men door Verradery, of door Lafhartigheid van eenigen der Inwoonderen van *Parys*, den Koning, de Koningin, of eenig ander Persoon van de Koninglyke Familie, uit die Hoofdstad wegvoerde, in zodanig een geval, alle Steden en Plaatzen, hoe genaamd, welker Inwoonders zich tegen dezelven stoutlyk niet aangekant, of op den weg tegengehouden hebben, het zelfde lot zouden ondergaan als waar mede *Parys* gedreigd was, en dat de weg, dien de Vervoerders van den Koning of der Koninglyke Familie mogten genomen hebben, zoo worden geteekend door een reeks voorbeelden van Straffen, uitgeoefend op de aanlokers van zulk een onvergeeflyk misdryf.

Of

Of deeze twee Verklaaringen niet genoeg waren, verſcheen 'er gelyktydig een ſtuk, 't welk zeer de aandagt trok, getyteld *Manifeſt tegen de Franſche Omwenteling*. —— Schoon in 't zelve altoos geſprooken wordt uit naam van den Keizer en den Koning van *Pruiſſen*, onderſcheidt het zich nogthans van de gewoone Stukken van dien aart, dat 'er naam- tyd- en plaatstekening aan ontbreeken. Doch dewyl het door geen der daar in genoemde Mogenheden, noch op derzelver last, ooit werd afgekeurd, of tegengeſprooken, verkreeg het zeker gezag, en plaats onder de gewigtige Staatsſtukken van dien tyd. LXXI. BOEK. —— 1792. Manifeſt tegen de *Franſche* Omwenteling.

Aan de egtheid valt min te twyfelen, daar het hoofdzaaklyk overeenſtemde met eene omtrent gelyktydige *Verklaaring*, door de naamstekening van 's Konings Broederen, en de verdere Prinſen van den Bloede, geſtaafd. Een ſtuk waar in zy het gebeurde in *Frankryk*, zints de Omwenteling, met de zwartſte kleuren afmaalen, en de redenen opgeeven waar om zy zich buiten 's Lands begeeven hadden. In 't ſlot vermaanen zy de Ingezetenen van *Frankryk*, om de Poorten van alle Steden en Plaatzen, waar hunne Krygsbenden, of die van hunne Keizerlyke en *Pruiſſiſche* Majeſteiten, zich zouden vertoonen, te openen, en zich te onthouden van eenigen wederſtand te bieden (*). Verklaaring van 's Konings Broederen en der Prinſen van den Bloede.

In

(*) Alle deeze Stukken vindt men in de XXXIII. XXXIV. XXXV. en XXXVI. Bylagen op het tweede

LXXI. BOEK. 1792.

In alle deeze Verklaaringen heerscht een toon van vertrouwen, aan die van vermetelheid grenzende; een toon welke de onderneeming als een ligtvolvoerbaar werk of 't geen althans niet kon mislukken, allerwegen aanduidt. In de daad 'er was ſchynbaare gronds genoeg om zich dien uitſlag te belooven. Bekend was den verbonden Mogenheden de zwakke ſtaat der *Franſche* Krygsmagt; bekend veele beſchikkingen daar omtrent gemaakt. Bovenal vertrouwde men op de ſtellige verzekeringen der *Franſche* Prinſen, en verdere *Hoofden* der Uitgeweekenen, dat de Krygslieden, tot herſtel der Koninglyke Waardigheid beſtemd, zich ſlegts op het Grondgebied des *Franſchen* Ryks hadden te vertoonen, om hun met open armen te ontvangen, en volop te verſchaffen van al het noodige. Schoon zy van de onder de hand aangeſtookte Verdeeldheden, en nog geheimer werkzaamheden, zweegen, leedt derzelver beſtaan geen twyfel.

Op welke gronden van vertrouwen die Verklaaring ſteunden.

Verdenkingen waren deswegen, zints eenen geruimen tyd, gekoesterd. Men hadt onder de hand geſchreeven, „ dat 'er een „ tyd ſtondt gebooren te worden, wanneer het *Franſche* Volk ontdekken zou, „ dat de Koning een Vriend en Bondgenoot der buitenlandſche Vyanden, en „ van het Vaderland, geweest ware." — Een Lid der Nationaale Vergadering beſchul-

Verdenkingen wegens den Koning en anderen in *Frankryk*.

de Deels eerſte Stuk van het *Hiſtoriſch Schouwtooneel* voor 1792.

ſchuldigde, in eene Redenvoering, den Koning, en den Generaal LA FAYETTE als het één's met de Uitgeweekenen. — De Woordvoerder der zich te *Parys* bevindende Gefedereerden liet zich openlyk, onder andere, in deezer voege hooren; „ Wy zyn 'er mede te vrede, dat wy „ eenen Koning gehoorzaamen; maar het „ moet een Koning zyn, die ons niet mis„ leidt. Men zegt ons hier in *Parys*, dat „ wy tegen de *Oostenrykers* zullen te vel„ de trekken; doch de *Oostenrykers* zyn „ in ons Veldleger, binnen onze Muu„ ren, ja zelfs aan het hoofd onzer Krygs„ benden. Hoe kan men gedoogen, dat „ voormaalige Edellieden, dat trouwlooze „ Wetgevers, en trouwloozen Aanvoerders „ der Krygsbenden zyn geworden!" — LA FAYETTE was het op wien zy het boven allen gelaaden hadden, tegen wien zy het heftigst uitvoeren, en verklaarden. „ Wy kunnen, wy willen niet te velde „ trekken, onder de bevelen van eenen „ Verraader — Geeft ons Patriottiſche „ Aanvoerders, — Gy moet de Uitvoe„ rende Magt in den Perſoon des Konings „ afſchaffen, het geluk, de veiligheid der „ Natie eischt zulks. Leent het oor aan „ de klagten, die zo menigmaal tegen LA „ FAYETTE gedaan zyn. Zet de door „ den Koning aangeſtelde Stafofficieren „ af; vernieuwt de Geregtshoven; zet ook „ de Beſtuurders der Departementen en „ Diſtricten af: want zy ſtaan in een „ naauw verbond met LA FAYETTE —

LXXI. BOEK. 1792.

LXXI. BOEK. „ Geheel *Frankryk* weete, dat de ſnood-
„ ſte Vyanden zich in *Parys* onthouden!"

1792 Deeze klimmen langs hoe hooger.

Andere Legerhoofden geraakten, zo wel als LA FAYETTE, in verdenking, zy waren, gelyk hy, te *Parys*, om zich te verantwoorden', of verdeedigden zich by geſchrifte. Hunne verantwoording vondt by zommigen ingang; doch gaf anderen nieuwe ſtoffe om op den misnoegdſten toon tegen hun uit te vaaren, en teffens tegen den Koning, als het groote Beweegrad. In de Vergadering der *Jacobynen* werd het voorſtel gedaan om den Koning niet alleen in zyne Waardigheid op te ſchorten; maar hem ook, te gader met de Koninglyke Familie, als Gyzelaars, tegen de buitenlandſche Vyanden, in verzekerde *bewaaring* te neemen. — Koning LODEWYK mogt het Fœderatie Feest bywoonen, daar den Conſtitutioneelen Eed afleggen, zyne weigering des verzoeks om den brand te ſteeken in de houtmyt, welke den *Adelsboom* omringde, werd met ongenoegen gezien.

De geſteltenis des Legers, de ontblooting der grenzen, werd eerlang te *Parys*, en elders, beſchouwd en beſchreeven als een openlyk verraad van de zyde der Uitvoerende Magt, en van zommige Legerhoofden, die men meende, dat de Krygsmagt met geen ander oogmerk van de Grenzen aftrokken, dan om voor den Vyand plaats te maaken. Een toedragt van zaaken, welke het ter Nationaale Vergadering zo hoog deedt loopen, dat 'er het

voor-

voorſtel ter baane kwam, of de Koning den Throon niet verbeurd hadt? LXXI. BOEK.

Het aangroeijend misnoegen deedt eerlang de opſchorting van het Koninglyk Gezag, het vervallen verklaaren des Konings van zyne Waardigheid, en het in bewaaring neemen des Koninglyken Gezins, een der hoofdonderwerpen ter Nationaale Vergadering worden. Vertoogen, opgevuld met klagten over de Uitvoerende Magt, en doorzaaid met de haatlykſte uitdrukkingen tegen den Koning, hoorde men dagelyks. Weinig Leden ſlegts waagden het langer den Koning voor te ſpreeken, of te verdeedigen. Zy die nog de behoudenis der Koninglyke Waardigheid voorſtonden, moesten bekennen, dat de meeſte klagten tegen de Uitvoerende Magt geenzins van grond ontbloot waren. Vry algemeen was de toeſtemmingl, dat de Uitvoerende Magt zich aan Pligtverzuim en Volksmisleiding hadt ſchuldig gemaakt; dan of de geheele ſchuld van dit bedrog inzonderheid aan den Koning moest ten laste gelegd worden, was een vraag omtrent welker beantwoording de gevoelens wyd uit een liepen. 1792. Voorſlag om den Koning verval. len te verklaaren, en in verzekaring te neemen.

Geen heerſchender gevoelen door Nieuwspapieren en dagelyks uitkomende Schriften, algemeener verſpreid, dan dat men voorhadt den Koning uit *Parys* weg te voeren, en daar op een Burgeroorlog, ten zynen voordeele, ten doen uitbarſten. Dit begrip baarde het voorſtel om een Algemeen Bevelhebber der *Paryſche* Nationaale Een Dictatorſchap van drie Mannen voorgeſlaagen.

LXXI. BOEK. 1792.

Garde te benoemen, die op zyn hoofd verantwoordelyk zou weezen voor de bewaaring des Konings en diens Gezins. —— Wyders nam men in overweeging, om, zo lang de Oorlog duurde, den Koning de Uitvoerende Magt te ontneemen, en met al het gezag, 't welk de Conſtitutie aan hem verleende, drie Dictators te bekleeden. Tot welk Driemanſchap men twee door den Koning ontſlaagen Ministers ROLAND en SERVAN en de Maire PETHION in voorſlag bragt, met nadere bepaalingen omtrent de werkzaamheden en den duur deezes Dictatorſchaps.

't Zelve verworpen, als mede de Voorſlag om den Koning, geduurende den Oorlog het geheel bewind in handen te geeven.

Als zeer gevaarlyk werd dit ontwerp door veelen aangezien, die beweerden, dat het eenigst middel om *Frankryk* te redden beſtondt in den Koning, geduurende den Oorlog, het geheel Bewind in handen te geeven, onder voorwaarden, van geen Vrede te mogen ſluiten, dan met goedvinden der Nationaale Vergadering. Zy ſchilderden, met de ſterkſte kleuren de gevaaren af aan welke het Ryk, door de Opſchorting des Konings, zou worden blootgeſteld. Zy beweerden, dat dergelyk een ſtap de goedkeuring van de Natie niet alleen in geenen deele zou wegdraagen; maar dat het zeker was, dat de buitenlandſche Mogenheden met niemand in onderhandeling zouden willen treeden, dan met den Koning en de Staatsdienaaren door hem aangeſteld; dat ook de gezamenlyke Legerhoofden, Officieren en Gemeenen, in zodanig een geval, zich zouden

den kunnen beroepen op den algemeenen Constitutioneelen Eed; ten einde gehoorzaamheid te weigeren aan alle andere bevelen, dan die hun door den Koning, of uit diens naam, gegeeven werden. De beweerders van dit laatste waren verre de minsten in getal, en, schoon 'er tegen het ontwerp, om Dictators aan te stellen, zulk eene menigte zwaarigheden wierden aangevoerd, dat het spoedig wierd verworpen, kreegen egter de poogingen van hun, die na eene Verandering in de Constitutie haakten, weldra de bovenhand.

LXXI. BOEK. 1792.

Om die Verandering daar te stellen was 'er eene zwaare schok noodig. Het sluiten der *Tuilleries*, naa het voorgevallene aldaar op den twintigsten van Zomermaand, deedt in *Parys* byzonder *het misnoegen* tegen den Koning gaande worden. Het sluiten der hekken en schildwagten daar gesteld om het Volk de intreede te beletten, duidde men als een blyk van 's Konings vyandlyke oogmerken. Hy was daar, gelyk de spraak ging, als in een vesting, omringd door benden aan hem verknogt, daar kon hy veilig ontwerpen smeeden of om te ontvlugten, of andere aanslagen uit te voeren. In dit verblyf was, volgens een verspreid gerugt, eene menigte Wapens verborgen. — Een onderzoek ontdekte niets van dien aart. Een gedeelte der *Tuilleries* werd den Volke, op last der Nationaale Vergadering, ter wandelplaats opengezet, en schoon de Koning, des misnoegd, de schildwagten aan de ingang

Het misnoegen groeit aan.

LXXI. BOEK. 1792.

gangen deedt wegneemen, wilde het Volk buiten het gemelde gedeelte, door hun de *Vryheids Grond* geheeten, en met een Nationaal lint afgeſcheiden van 't andere, den *Grond van Coblentz* genaamd, geen voet zetten.

Wat ter Nationaale Vergadering voorviel by het Verſlag op het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK.

Blyken van Vyandſchap, tot daadlykheden overſlaande, vertoonden zich tuſſchen de nieuwlings te *Parys* ingekomene Gefedereerden van *Marſeille*, en de Koningsgezinden. Te midden van deeze woelingen kwam het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK ter Nationaale Vergaderinge. Het Verſlag daar op marde. Toen het gedaan werd, en 's Konings verklaaring deswegen voorgeleezen, ontſtondt 'er eerst groot gemor in de Vergadering; *welhaast* riep een der Leden „ dat 's Konings Brief „ een zamenweeffel was van onwaarheden; „ dat diens Daaden anders getuigden, en „ de vyandlyke Mogenheden in zynen „ naam den Oorlog voerden."

ISNARTS Vertoog tegen de Koning.

Geen der Leden ging verder dan de Heer ISNART, die een geſchreeven Opſtel voorlas, 't welk wy hier plaats geeven: dewyl het bykans alle Beſchuldigingen, zints eenigen tyd tegen den Koning ingebragt, opnoemt. „ Wat," zeide hy, „ heeft den Koning gedaan om het Plan „ van Tegenomwenteling te doen vernie„ tigen, 't welk geheel *Frankryk* over„ dekt, en deszelfs takken tot in de Bui„ tenlandſche Hoven verſpreidt? Niets. — „ Ik zal het bewyzen. De Koning hadt „ zich behooren te verzetten tegen eenen „ muit-

„ muitzuchtigen Adel, en het is aan dee- LXXI.
„ zen, dat hy de Ampten geeft, die te BOEK.
„ zyner beſchikkinge ſtaan. Zulke Pries- ——
„ ters, die het meest tegen de Conſtitu- 1792.
„ tie opkomen, verrigten by hem alleen-
„ den Kerkdienst. Emigranten wapenen
„ zich tegen het Vaderland; Dweepers
„ zoeken den Burgeroorlog aan te ſtoo-
„ ken; kwalykgezinden doorkruisſen het
„ Ryk, ten einde in 't zelve oproer te
„ verwekken. Wanneer wy Wetten voor-
„ ſtellen, om dit alles tegen te gaan, wei-
„ gert hy dezelve te bekragtigen, of ſtelt
„ zyne bekragtiging twee maanden lang
„ uit. —— De Koning hadt zich omgee-
„ ven van eene Lyfwagt, welker zamen-
„ ſtelling tegen de Wet aandruischte, en
„ die na eene Tegenomwenteling haakte;
„ wy hebben dezelve afgedankt; hy ken-
„ de haare misdaaden, en heeft ze nog-
„ thans blyken gegeeven van zyne erken-
„ tenis. —— Adminiſtreerende Corpſen
„ hebben de Conſtitutie geſchonden; in-
„ plaats van deezen te ſtraffen, heeft men
„ derzelver Beſluiten doen afkondigen; en
„ aldus aan hunne grondſtellingen voet
„ gegeeven. —— Een Leger raadpleegt:
„ deszelfs Generaal laat zulks toe; hy
„ verlaat zyn post, en de Koning keurt
„ zulks niet af. —— Zyne Ministers be-
„ hooren, door hunne zugt voor de Con-
„ ſtitutie, buiten alle verdenking te zyn,
„ en niet te min ſchynen de zulken, die
„ van de Natie het meest beſchuldigd
„ worden, zyne grootſte agting te verdie-

LXXI. BOEK. 1792.

„ nen; waar tegen anderen, welker ver-
„ lies de Natie betreurt, by hem gehaat
„ zyn. —— Zedert zyne Conſtitutioneele
„ Regeering, is het Ministerie zo wanke-
„ lend geworden, dat dit alleen in ſtaat
„ zou weezen, het openbaar beſtuur van
„ een te rukken. —— Hy behoort ver-
„ mogen te hebben op het gemoed der
„ Prinſen, zyne Bloedverwanten; en juist
„ deezen zyn het, die de zamenſpanning
„ der Mogenheden tegen ons berokkenen.
„ Ten wiens behoeve wapenen zich de
„ buitenlandſche Hoven? Immers ten zy-
„ nen behoeve. En wat anders eiſchen
„ dezelve van ons, dan dat wy hem tot
„ Despoot herſtellen? Het is in zynen
„ naam dat alle onze Vyanden te werk-
„ gaan; maar heeft hy, volgens de Con-
„ ſtitutie en zyn Pligt, door weezenlyke
„ daaden, zich tegen derzelver Onderneê-
„ mingen verzet? Dit is het, myne Hee-
„ ren! wat gy, in plaats van na ydele
„ klanken te luisteren, moet beoordeê-
„ len. —— Reeds langer dan een Jaar
„ draagt hy kennis van het Verbond der
„ Mogenheden tegen *Frankryk*, en nog-
„ thans heeft hy niet alles gedaan, wat
„ in zyn vermogen was om hetzelve te
„ verbreeken, en ons Bondgenooten te be-
„ zorgen, en om het Ryk in ſtaat van te-
„ genweer te ſtellen. Op het daar zyn
„ van den Oorlog ontbreeken onze Troe-
„ pen van Linie meer dan 50,000 Man.
„ Zyne Ministers hadden ons verzekerd,
„ dat tegen den tienden van Sprokkel-

„ maand

„ maand, 150,000 Man op den Vyand LXXI.
„ zouden kunnen aanvallen, en in Bloei- BOEK.
„ maand zag men niets gereed. Zedert ——
„ de Oorlog werklyk is verklaard geweest 1794.
„ heeft de Natie zich byna zonder Wa-
„ penen, zonder Krygsbehoeften, zonder
„ Paarden, en zonder Mondbehoeften be-
„ vonden. In plaats van de nieuwe Re-
„ cruteering, benevens het aankoopen en
„ vervaardigen van Wapenen, voort te
„ zetten, heeft men alles tegengewerkt.
„ Een Leger moest te *Soissons* geformeerd
„ worden, en niets was gereed om zulks
„ werkstellig te kunnen maaken. Het
„ Plan van Oorlog is, tot heden toe, zo-
„ danig ingerigt, dat onze braave Soldaa-
„ ten steeds vegten moeten tegen een groo-
„ te overmagt. *Brabant* riep ons aan om
„ bystand; maar, reeds overwinnende,
„ hebben wy hetzelve weder schandelyk
„ verlaaten, en de ongelukkige *Belgen* aan
„ hun rampzalig lot overleeverende, te-
„ vens de wooningen hunner Vaderen in
„ brand gestooken. Kortom men zou zeg-
„ gen, dat de Koning der *Franschen* het
„ Hof van *Weenen* door het vuur wreekt,
„ wegens den Opstand der *Belgen*, en de
„ Koning van *Hongaryen* het Hof der
„ *Tuilleries* door het Staal wreekt, wegens
„ den Opstand der *Franschen*."

Deeze Redenvoering werd welhaast ver- De Wy-
vangen door eene aanzienlyke Bezending ken der
der Bestuurderen van alle acht en veertig Stad *Pa-*
wyken der Stad *Parys*, uit naam derzel- *rys* ei-
ven, schen de

LXXI. BOEK. —— 1791. Ontthroning des Konings.

ven, de Ontthrooning des Konings eiſchende, Beſchuldigingen van denzelfden aan als wy zo even uit den mond van den Heer ISNART voordroegen, waren in de aanſpraak van den Maire PETHION, het hoofd dier Bezendinge, opeengeſtapeld. Hy voegde 'er by, „ Het Hoofd der Uitvoerende „ Magt is de eerſte ſchalm aan de keten „ der Tegenomwentelinge. Hy neemt naar „ allen ſchyn deel aan de Zamenzweering „ van *Pilnitz*, welke hy veel te laat heeft „ bekend gemaakt. Zyn naam ſtrydt dagelyks tegen den naam der Natie: dezelve is het ſein van oneenigheid tuſſchen de Soldaaten en derzelver Legerhoofden. Hy heeft zyn belangen van „ die der Natie afgeſcheiden: wy *zullen* „ deeze, naar zyn voorbeeld, insgelyks „ van elkander affcheiden. —— Verre van „ daar, dat hy, door de eene of andere „ formeele daad, zich tegen de buitenlandſche en inwendige Vyanden zou „ hebben aangekant, is zyn gedrag veel „ eer eene aanhoudende daad van ongehoorzaamheid tegen de Conſtitutie. — „ Zo lang wy dusdanig een Koning hebben, kan de Vryheid niet gevestigd „ worden; doch het is onze begeerte vry „ te blyven. Uit overmaat van inſchiklykheid hadden wy gewenscht u alleen „ te komen vraagen om de Opſchorting „ van LODEWYK DEN XVI, zo lang het „ gevaar des Vaderlands duurde; maar de „ Conſtitutie verzet zich daar tegen. Lo-

„ DE-

„ DEWYK DE XVI. beroept zich zonder op- LXXI.
„ houden op de Conſtitutie: wy doen BOEK.
„ zulks nu op onze beurt, en eiſchen zyne ——
„ Afzetting. — Dewyl het, deeze groote 1792.
„ maatregel eenmaal genomen zynde, zeer
„ twyfelagtig weezen zal, of de Natie
„ wel ooit weder haar vertrouwen zal kun-
„ nen ſtellen in den tegenwoordigen Ko-
„ ninglyken Stam, verzoeken wy, dat
„ door de Nationaale Vergadering, inge-
„ volge van de Conſtitutioneele Wetten,
„ egter niet uit haar midden, Miniſters
„ worden verkoozen, aan welken de Uit-
„ voerende Magt, by voorraad, wordt
„ toevertrouwd, tot de algemeene wil des
„ Volks, onze en hunne Souverain, zich
„ deswegen nader zal geopenbaard hebben
„ in eene Nationaale Conventie, welke
„ moet byeengeroepen worden, zo ras de
„ veiligheid des Staats zulks zal veroor-
„ looven."

Schoon PETHION uit naam van alle de acht en veertig wyken der Stad *Parys* op deezen trant geſprooken, en dien veel behelzenden eisch gedaan hadt, kwamen vier Wyken daar tegen op. 't Welk in de Nationaale Vergadering groote opſchudding ten gevolge hadt. Hoewel één dier Wyken vervolgens verklaarde, LODEWYK DE XVI. niet langer als Koning der *Franſchen* te erkennen; en die Burgers hun Eed van getrouwheid aan denzelven gedaan, weder introkken, werd door de Nationaale Vergadering dit Beſluit, als inconſtitutioneel, vernietigd. Afkeuring van dien voorſlag ter Nationaale Vergadering.

Men

LXXI. BOEK. —— 1792.

Men bleef egter aan het plan van afzetting des Konings voortarbeiden. Gerugten van diens toeleg om te ontvlugten ſtaafden de hooggaande vermoedens. Hy bevondt zich in eenen allerzorglykſten toeſtand. By eene openbaare Afkondiging zocht hy zyn gedrag te verantwoorden, en de ſchuld op zyne Tegenpartyders te werpen. Deeze verbitterde de gemoederen te ſterker; zy werdt afgeſcheurd, met allen betoon van verontwaardiging hier vertrapt, daar openlyk verbrand.

Zorglyke toeſtand des Konings.

Schrikbaarende gerugten in *Parys*.

Voortekens gewis van grooter *woelingen* en volksbedryven; die ook volgden wanneer LA FAYETTE met meerderheid van ſtemmen, wegens de beſchuldigingen tegen hem ingebragt, vrygeſprooken, en de raadpleeging over de zaak des Konings uitgeſteld was. Morrend ongenoegen doorzweefden de Hoofdſtad. Veelvuldige Schriften, om dien tyd, in *Parys* uitgeſtrooid en aangeplakt, dreeven het wantrouwen op den Koning, en den haat tegen de Hofparty, tot eene bystere hoogte. Daar in werden den Vorst en diens Aanhang de ſnoodſte oogmerken, en heillooſte aanſlagen, ten laste gelegd. Men beweerde in dezelve, dat op een tweede *Bartholomeus Feest*, eene algemeene ſlachting onder de Patriotten ſtondt aangerigt te worden; dat men ten oogmerk hadt *Parys* aan vier hoeken in den brand te ſteeken; ten einde de Koning, in de algemeene verwarring, zich met de vlugt zou redden. Deeze onrustwekkende voorſpellingen van het ge-

gebrouwde euvel werden beſlooten met een vermaan aan het Volk om op de hoede te zyn, zich tegen middernagt gereed te houden, om, op het eerſte ſein van alarm, na de *Tuillerien* te trekken, en dus den ondergang der Natie te verhoeden. LXXI. BOEK. —— 1792.

Reeds vóór middernagt begon de Alarmklok, in één der Stadswyken, te luiden; ras werd dit in andere gevolgd. Van tyd tot tyd hoorde men kanonſchooten, ten teken van Opſtand, en door alle ſtraaten riep de ſlaande trom de Burgers te wapen. Behalven de Maire PETHION, en de Procureur MANUEL, werden in de Wykvergaderingen de Breede Raad der Gemeente, en de geheele Municipaliteit, afgedankt. De Municipaliteit werd veranderd; en met deeze verandering greepen 'er andere ſchikkingen op het Krygsvolk en de Burgermagt plaats. Het Volk ſtroomde na de *Tuillerien*. Krygsvolk onder de wapenen gebragt, als mede het geplaatst en gelaaden geſchut deedt de Koninglyke Tuin eene Legerplaats gelyken. De Koning ontving 'er een groot getal Edellieden, die zich door alle vertrekken van het Kasteel verſpreidden. Men ſtelde alles te werk om 's Konings party te ſtyven; doch met geen gewenſchten uitſlag. Het begrip dat de Hofparty werklyk bezig ware met eene Tegenomwenteling te bewerken, en de begeerde Afzetting des Konings met geweld te ſtuiten, kreeg de overhand. Het voorgevallene in de *Tuillerien*.

Woelingen van verſcheidenerleien aart groeiden aan, en 's Konings onrust met de- De Koning gaat

zel-

LXXI. BOEK. 1792.

zelve. Hy verzogt in de Nationaale Vergadering te worden toegelaaten. Dan, in zyne befluitloosheid om zich derwaards te begeeven, terwyl 'er reeds bloed vergoo-

met zyn Gezin na de Nationaale Vergadering.

ten was, en de ongeſtuimigſte driften woelden, wordt de Koningin gezegd hem te gemoet gevoerd te hebben; „ dat in en „ om het Paleis nog gewapende Lieden „ genoeg waren om hetzelve te verdee- „ digen; dat het ook den Koning niet „ voegde in de Nationaale Vergadering te „ komen, waar misſchien, in dit zelfde „ oogenblik, wegens zyne Afzetting werd „ geſprooken." Hy laat zich egter overhaalen om derwaards te gaan met zyn Gezin.

Bloedig Gevegt in de *Tuillerien.*

Naauwlyks hadt de Koning met de zynen de *Tuillerien* verlaaten, of 'er greep eene verzoening plaats tuſſchen de Gefedereerden en de Nationaale Garde. Door Afgevaardigden liet het Volk de *Zwitzers* aanzeggen, dat het tegen dezelve geen vyandlyke oogmerken hadt. Schynbaar was de verzoening met dezelve getroffen. Oogenbliklyk daar op vertoonden zy zich als vyanden. Vermeesterd kanon en een aanhoudend ſchieten uit klein geweer, 't welk de grond met lyken bezaaide, bragt het Volk in verwarring, en aan 't wyken. Alleen de Gefedereerden van *Marſeille* en *Brest* trokken in goede orde af, haalden Veldſtukken, en ving 'er een geregeld gevegt tuſſchen deezen en de *Zwitzers* aan. De Nationaale Garde voegde zich by deezen, gaf mede op de *Zwitzers* vuur; het

aan

aan 't deinzen gebragte Volk valt met woede op de *Zwitzers* aan. Deeze geraakten in wanorde, veelen ſneuvelden; anderen vlugten, de meesten weeken in het Kasteel, waar zy zich tot het uiterſte verdeedigden. De *Paryſſche* Ruitery koos de party tegen hun, en verzekerde den ſpoedigen zegenpraal, voorafgegaan door een allerverſchriklykst bloedbad (*), geëindigd met de vermeestering des Kasteels. LXXI. BOEK. —— 1792.

In de Nationaale Vergadering was de Koning eene kleine Loge aangeweezen, waar hy oorgetuigen was van de grievendſte beſchuldigingen tegen hem ingebragt, als mede van de raadpleegingen om hem van zyne Waardigheden te ontzetten —— Oorgetuigen van de kanonſchooten, van het musketten gekletter, ſteeds in heftigheid vermeerderende. Hier hoorde hy Afvaardigden zyne onverwylde Afzetting eiſchen, als het éénig middel om een einde te maaken aan het Oproer, 't welk met woe- 's Konings toeſtand, in de Nationaale Vergadering.

(*) Men begrootte het getal der voor het Paleis des Konings geſneuvelde Burgeren ten naasten by op 1200, behalven nog 700 zwaar gekwetſten, van welken niet weinigen aan de bekomene wonden overleden. Van de *Zwitzers* waren 'er omtrent 600 in den omtrek der *Tuilleries* gedood; de overigen gevangen. Meer dan 300 Koningsgezinden verlooren daar het leeven, waar onder men Mannen van aanzien telde. De meesten in den nagt in 't Paleis gekomene Edellieden hadden 't zelve verlaaten, zo ras de Koning vertrokken was, en ontkwamen het anders onvermydelyk doodsgevaar, langs hun bekende ſluipwegen, terwyl de ſlegte Overrokken hun ter ontkominge niet weinig dienden.

LXXI. BOEK.

woede voortslaande, onberekenbaare rampen stondt te veroorzaaken.

1792. Wordt buiten Bewind gesteld. Daar by gemaakte schikkingen.

Herhaalde op 's Konings Afzetting aandringende Bezendingen deeden eindelyk de Vergadering het besluit neemen om de algemeene begeerte des Volks, ten minsten in zo verre te voldoen, dat de Koning wel niet van den Throon ontzet; maar voor eerst buiten Bewind gesteld wierd. Het Besluit met éénpaarigheid van stemmen uitgebragt, kwam hier op neder. „ Dat, „ uit hoofde van het algemeen wantrouwen tegen de Uitvoerende Magt, de „ Koning in alle zyne Bedieningen werd „ opgeschort, tot eene Nationaale Conventie, welke het *Fransche* Volk uitgenoodigd werd te formeeren, de *noodige* „ maatregels zou genomen hebben, *om de* „ Souverainiteit des Volks, om de Regeering van Vryheid en Gelykheid te „ verzekeren; dat eene buitengewoone „ Commissie nog dien zelfden, en den „ volgenden dag, ontwerpen zou inbrengen over den tyd en wyze van het byeenroepen der Conventie, als mede over „ het inrichten van een nieuw Ministerie; „ het daarstellen van eenen Gouverneur „ voor den Zoon des Konings, en over „ de som, welke aan den Vorst, geduurende deszelfs Opschorting, voor zyn „ onderhoud, zou worden toegestaan; dat „ voor den Koning, die, tot dat de rust „ in *Parys* hersteld was, met zyne Familie, in den omtrek van het Wetgeevend „ Lichaam blyven zou, terstond een ver-

„ blyf

„ blyf in het Paleis van *Luxemburg* (*) zou gereed gemaakt worden, en dat inmiddels ook de betaalingen der Civile Lyst werden opgeſchort. De Vergadering verklaarde teffens alle Amptenaars en Militairen, welke, in deeze dagen van bekommering, hunne posten verlieten, voor eerloozen en Verraaders van het Vaderland."

LXXI. BOEK. 1792.

Van veelvuldige werkzaamheden, die deezen grooten ſtap onmiddelyk volgden, tekenen wy alleen aan de benoeming en afvaardiging van twaalf Commisſariſſen na de onderſcheidene Armeeën, om, uit naam der Wetgeevende Vergadering, al het noodige by dezelve te verrigten. Zy vertrokken met de uitgebreidſte Volmagt, „ om „ alle Generaals, Officieren en openbaare „ Amptenaaren, naar vereisch van zaaken, in derzelver posten op te ſchorten, af te zetten, en anderen daar toe „ te benoemen, of zelfs hunne Perſoonen „ in verzekering te mogen neemen, mits „ aan de Nationaale Vergadering daar van „ terſtond kennis geevende; zich naauwkeurig te laaten onderrichten, wegens „ den toeſtand der Vestingen, de weezenlyke ſterkte der Legers, en den ſtaat „ van derzelver Krygs- en Mondbehoeftens; aan de Soldaaten uitlegging te doen „ van

Commisſariſſen na de Legers gezonden.

(*) In ſtede van deeze verblyfplaats vondt men nodig *den Tempel* te kiezen, herwaards de Koning en dens Gezin op den 13 van Oogſtmaand werden overgebragt.

LXXI. BOEK. 1792.

„ van de Beſluiten der Vergadering, op
„ deezen dag genomen, en van de be-
„ weeggronden, welke daar toe aanleiding
„ hadden gegeeven; de bezwaaren en klag-
„ ten, zo van Amptenaaren als Burgers
„ en Militairen aan te hooren, en einde-
„ lyk alle middelen in 't werk te ſtellen,
„ welke ſtrekken zouden om aan de Na-
„ tie haare Onafhanglykheid en Vryheid
„ te verzekeren (*)."

Welke eene verandering dit ten *Spaanſchen* Hove baarde.

Zo veel oordeelden wy noodig te moeten aanſtippen van eene Gebeurtenis, in derzelver gevolgen zo gewigtig, die onmiddelyk, ten aanziene der Mogenheden van *Europa*, en ook by onzen Staat de uitwerkingen hadt, welke 'er zo eigenaartig in te voorzien waren, en die wy als een reden, om tot dien ſtap niet te komen, hoorden aanvoeren (†). — De Zaakwaarneemer des Konings van *Spanje*, die de geſchetſte tooneelen in *Frankryk* bygewoond, en *Parys* verlaaten hadt, maalde 'er een allerongunſtigst tafereel van, en ſchetſte de gevaarlyke omſtandigheid, waar

(*) Wy hebben in het verſlag deezer gebeurtenisſen meest gevolgd het Verhaal deswegen gegeeven in het *Hiſtoriſch Schouwtooneel* voor den Jaare 1792. II. D. I. St. waar men in de Bylaagen de belangrykſte oorſpronglyke ſtukken aantreft. Zeer verdient deswegen geleezen te worden *Dagverhaal van* JOHN MOORE M. D. *geduurende zyn verblyf in Frankryk van het begin van Auguſtus tot het midden van December*. Te *Haarlem* by A. LOOSJES PZ. Als mede *Secrete de la Revolution Francoiſe par* F. PAGES Tom I. p. 454 &c.

(†) Zie hier boven bl. 53.

waar in zich LODEWYK DE XVI. bevondt, met zodanige kleuren, dat de Koning, in gramschap tegen de *Franschen* ontstooken, alle onderhandelingen met den *Franschen* Gezant beval af te breeken, en zyn Krygsmagt op den voet van Oorlog te brengen. De *Spaansche* Gezant ten Hove van *Weenen*, deedt de daar aangenaame verklaaring; dat de Koning zyn Meester, naa het voorgevallene, op den tienden van Oogstmaand, zich genoodzaakt zag zyn vredelievend stelzel te laaten vaaren, en de dringendste bevelen hadt gegeeven, om op de grenzen een Leger te doen zamentrekken, met oogmerk, om, naar vereisch van zaaken, tegen *Frankryk* werkzaam te kunnen weezen (*).

LXXI. BOEK. 1792.

De Gezanten van het Hof van *Groot-Brittanje* en van deezen Staat, namen, kort naa de gevangenzetting des Konings, opontboden zynde, dewyl derzelver Geloofsbrieven zedert men den Koning de Uitvoerende Magt hadt benomen, geoordeeld werden van geen dienst meer te kunnen weezen, hun affcheid. Lord GOWER gaf, vóór zyn vertrek, den Uitvoerenden Raad, by geschrifte, te verstaan; „ Dat „ zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, hoe „ wel voorgenomen hebbende, met op„ zigt tot de schikking der inwendige Re„ geeringsvorm in *Frankryk*, zich stipt te „ houden aan de grondbeginzelen van On-

De *Engelsche* Gezant te *Parys* neemt zyn afscheid.

„ zy-

(*) *Hist. Schouwtooneel* voor 1792. II. D. I. St. bl. 53.

LXXI. BOEK. 1792.

„ zydigheid, nogthans gemeend hadt, door
„ alle middelen in zyne magt, zyne be-
„ zorgdheid te doen blyken, wegens den
„ perſooneelen toeſtand hunner Allerchriſt-
„ lykſte Majeſteiten, en der Koninglyke
„ Familie, mitgaders zyn vuurig verlan-
„ gen, dat derzelver Perſoonen ten min-
„ ſten beveiligd mogten worden voor ſchen-
„ nisſen, als welke niet zouden kunnen
„ nalaaten een algemeen gevoel van ver-
„ ontwaardiging, in alle Landen van *Eu-*
„ *ropa*, te verwekken."

Hoe beantwoord.

Het antwoord van den Uitvoerenden Raad liep op deezen zin. „ Dat dezelve
„ met leedweezen eenen Afgezant zag ver-
„ trekken, wiens tegenwoordigheid de
„ ſpreekendſte blyken gaf van de *vrede-*
„ lievende gevoelens van het *Britſche* Hof.
„ Dan, zo iets dat leedweezen kon ver-
„ minderen, was het de gegeeven verze-
„ kering eener ſtipte Onzydigheid; welke
„ verklaaring, van de zyde eens Volks, 't
„ welk de Souverainiteit der Natien eerst
„ van allen hadt vastgeſteld, en de Ko-
„ ningen aan het zwaard der Wetten on-
„ derworpen, den Uitvoerenden Raad niet
„ verwonderde; hoopende voor het ove-
„ rige de *Franſche* Natie, dat het Kabi-
„ net van *St. James* niet zou afzien van
„ zyne vredelievende gevoelens, geduu-
„ rende het aanweezen der Nationaale Con-
„ ventie."

Der Staaten Afgezant verſ.

Der Staaten Afgezant LESTEVENON VAN BERKENRODE voerde by het eindigen eens veeljaarig door hem bekleeden Gezantſchaps

schaps in kragt dezelfde taal als de *Engelsche* vertrokkene Afgezant by geschrifte geuit hadt, op last van hun Hoog Mogenden betuigende, „ dat de Republiek „ der *Vereenidde Nederlanden* vast besloo„ ten hadt, zich te houden aan de begin„ zelen van Onzydigheid, en op geener„ lei wyze zich te bemoeijen met de in„ wendige zaaken van *Frankryk*; dat eg„ ter hun Hoog Mogenden niet konden „ afzyn de vuurigste wenschen uit te boe„ zemen voor al 't geen eenigzins kon „ toebrengen tot de persooneele veilig„ heid van zyne Allerchristlykste Maje„ steit, en diens doorlugtige Familie." —— Hy keerde, op 't einde van Herfstmaand na *'s Gravenhaage* te rugge.

LXXI. BOEK. —— 1792. laat *Parys*.

Op dezelfde gronden als het opontbod van GOWER en LESTEVENON VAN BERKENRODE steunde, hieldt men te *Londen* en in *'s Gravenhaage*, geduurende de opschorting van het Gezag des Konings van *Frankryk*, alle Staatsgemeenschap met de Gezanten van *Frankryk*, zich aldaar onthoudende, voor afgebrooken: vermids zy hunne Volmagten van den Koning ontvangen hadden.

Voorbygaande flikkering van Vrede.

Een flaauwe flikkering van Vrede deedt zich op met den aanvang van Herfstmaand, men sprak te *Weenen* en elders over zekere voorslagen van Vergelyk met *Frankryk*, door het *Britsche* Hof gedaan, om, zo het mogelyk ware, de Rust van *Europa* te herstellen; men noemde de voorwaarden, en bepaalde *Luxemburg* tot de plaats der Vre-

LXXI. BOEK. 1792

dehandelinge (*). Dan van die zamenkomst ter beflisſinge van het lot van *Frankryk*, waar toe verſcheide Hoven reeds Gelastigden benoemd hadden, kwam niets.

LODEWYK DE XVI. vervallen verklaard.

De Oorlog werd voortgezet, en LODEWYK DE XVI. den twintigſten van Herfſtmaand, vervallen verklaard. De vernietiging der Koninglyke Waardigheid maakte men op den volgenden avond, op de plegtigſte wyze, by toortslicht, te *Parys* bekend. *Frankryk* zou van nu af aan een *Vry Gemeenebest* zyn. „Men hadt," dus luidde het beſluit, „by de Omwenteling, „welke vier jaaren geleeden eenen aan„vang nam, het juk der voorige Slaaver„ny wel afgeſchud; doch de Vryheid „was, ten dien tyde, geenzins volkomen „herſteld. Men kon dit tydsgewricht, in „zeker voege, met de morgenſcheeme„ring vergelyken, wanneer de nagt wel „eenigzins verdweenen, hoewel de dag „nog niet ten vollen aangebrooken is. „Doch nu, daarentegen was die verderf„lyke duisternis van het Eenhoofdige Be„wind, geheel en al verſtrooid, en de „ſchoone glans der Vryheidszon in vol„len luister doorgebrooken!" —— Op veel jammers en bloeds kwam die dag te ſtaan, onſchuldigen worden met ſchuldigen deerlyke ſlachtoffers, en de Geſchiedenis dier dagen doet ons bloozen over de mid-

de-

(*) Zie deeze voorwaarden en meer byzonderheden in 't *Historisch Schouwtooneel* voor 1792. II. D. 1. St. bl. 133 en 134.

delen gebruikt om *Frankryk* in een Gemeenebest te hervormen.

1792. LA FAYETTES Aanſpraak aan het Leger en vlugt.

Wy zullen het gordyn dier gruwelen, waar op men, hoe zeer ook de zaak der Vryheid toegedaan, terug beeft, hier niet openſchuiven; maar alleen vermelden, hoe de veranderingen, in *Frankryks* Beſtuur plaats grypende, op de Volksyver tegen de aan- en doordringende Vyandlyke Legerbenden werkte, de Ingezetenen ten wapen deedt vliegen, Legerhoofden, tegen welken veel gemors en beſchuldigings hadt plaats gegreepen, werden afgezet, anderen in hunne plaats geſteld. De groote Kweekeling van den onvergelyklyken WASSINGTHON, die de Vryheid van *America* hadt helpen daarſtellen, en zeer veel toebragt om ook de Vryheid in zyn Vaderland te doen ſtandgrypen, LA FAYETTE, te zeer aan den Koning en de voorheen vastgeſtelde orde van zaaken gehegt, en vervuld met affchuw van de ongeregeldheden en wreedheden, welke te *Parys* de Regeeringsverandering bewerkt hadden, zogt zyn Leger van de thans heerſchende Party, die op hem en de zynen zegepraalde, af te trekken. Hy mogt tot zyn Leger, naa het voorgevallene in de Hoofdſtad met de zwartſte kleuren geſchilderd te hebben, ten ſlot zeggen —— „ Soldaaten! onder „ welk een Standaard wilt gy optrekken, „ is het onder die van de Wet, of onder „ die van PETHION? Zo gy de Wet verkiest, welke gy bezwooren hebt, en „ de Conſtitutie, welke gy verdeedigt!

LXXI. BOEK. 1792.

„ weert dan met de eene hand uwe Vyanden van de Grenzen, en biedt met de „ andere wederſtand aan de Muitelingen „ van binnen, herſtelt op deazelfs plaats „ den erflyken Vertegenwoordiger der „ Natie, hernieuwt, in de handen van den „ Generaal LA FAYETTE, uwen Eed van „ de Conſtitutie te zullen handhaaven, en „ zo gy deeze keus niet doet, hebt gy „ op 't oogenblik PETHION voor Koning, „ en welhaast uwe Vyanden tot Meesters." — Het Leger, eerst voor een gedeelte gezind om den wenk eens by hun geliefden Veldheers te volgen, kwam daar van te rugge, en weigerde dien Eed af te leggen. LA FAYETTE vlugtte met eenige zyner Officieren, werd door een bende der Vyanden gevat, gevangen weggevoerd (*).

Uiteinde van D'AVERHOULT.

Met een woord moeten wy hier den treurigen uitgang vermelden van den Heer D'AVERHOULT, die zich, als een Vryheids Voor-

(*) Men vindt een Leevensſchets van deezen Held, in het *Hiſtoriſch Schouwtooneel* voor 1791. IV. D. bl. 149 *enz*, doch deeze loopt ſlegts tot Wintermaand des Jaars 1791 wenneer de Koning hem tot Legerbevelhebber aanſtelde. De Geſchiedenis van *Frankryk* geduurende de volgende Beweegenisſen, wyst uit, hoe hy, zo zeer by 't Volk eerst bemind, in haat geraakte. — In zyne gevangenis was hem een deerlyk lot beſchooren. Zie *Mengelingen tot Nut en Vermaak*, te *Haarlem* by F. BOHN I. St. bl 64. Na veele wonderlyke lotwiſſelingen is hy eindelyk in vryheid geſteld, en wil men, dat, terwyl wy dit, in den Jaare 1799 ſchryven, LA FAYETTE zich met zyne Egtgenoote te *Vlanen* bevindt.

Voorſtander in den Jaare MDCCLXXXVII zo beroemd gemaakt hadt, en van welke ons Geſchiedblad, in dit Tydperk, zo veelvuldig gewaagde. Hy hadt na *Frankryk* de wyk genomen, zich daar zeer bemind gemaakt. Wy hoorden hem, als Voorzitter der Nationaale Vergadering, het woord voeren (*). Hy was een Boezemvriend des Generaals LA FAYETTE, volgde, ten dien dage, deezen Veldheer te velde, en ſtondt in diens begrippen. Korten tyd naa het vertrek diens Generaals, hadt hy, nevens drie Perſoonen en een Knegt, desgelyks het *Franſche* Leger verlaaten. Schoon hy, om zich weg te maaken, de Dorpen buiten om trok, werd hy, nevens zyne Lotgenooten, door eenige Boeren ontmoet, die, niet voldaan met het antwoord, dat zy uitgegaan waren om verkenningen te doen, allen greepen, uitgenomen D'AVERHOULT. Hy redde zich met de vlugt; doch, van den weg afgeraakt, viel hy in handen van andere Landlieden. In deezen geheel verlegen toeſtand, nam hy de toevlugt tot zyn piſtool, ſchoot 'er zich mede door 't hooft. Onmiddelyk ſtierf hy niet. Leevend bragt men hem na de digtſtbygelegene Stad *Sedan*, waar hy, kort naa zyne aankomst, op eene zeer ſmertlyke wyze, den geest gaf.

LXXI. BOEK. 1792.

Gereed betoonde zich dit Leger om onder DUMOURIER, die in het Legerbewind LA FAYETTE opvolgde, te ſtryden, en *Frank-*

DUMOURIER volgt LA FAYETTE

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 212.

LXXI. BOEK. 1792.

Frankryk uit den hachlykſten toeſtand te redden. *Longwy*, *Verdun* en andere plaatzen van minder belang, waren door den Vyand veroverd; *Fransch Vlaanderen* werd door een talryk Leger bedreigd; *Thionville* belegerd, *Metz* genoegzaam ingeſlooten.

op. Ontwaakte Krygsmoed.

De Legermagt der *Franſchen* kwam met die der verbondene Mogenheden in geene vergelyking, en hadden 'er veele zamenloopende omſtandigheden plaats, die verdere verzwakking dreigde. Dan het naderend gevaar deedt de Krygsdrift opwakkeren. Onbeſchryflyk groot was de yver en werkzaamheid ten dien einde in *Parys*, welke Stad eensflags als in een Legerplaats herſchaapen werd. Verbaazend was de menigte van Vrywilligers, die uit *veele* andere Steden en Departementen, nâ de Grenzen werden afgezonden. Uit zommige mogt men, derzelver aantal en toerusting in aanmerking neemende, het kleine Armeeën heeten. Hier door veranderden de kleine Corpſen eerlang in talryke Legers, en de Bevelhebbers, werden onder het nieuw Beſtuur, als 't ware, eensflags in onverwinnelyke Helden herſchaapen.

De Legers tegen *Frankryk* opgerokken, moeten terugwyken.

Wy mogen niets meer dan groote trekken aanſtippen. DUMOURIER was de Redder der *Franſchen* in dit hachlyk tydſtip. De geduchte Vyandlyke Legermagt, vondt zich, in Oogstmaand blootgeſteld aan zwaare zomerhitte, waar op in Herfstmaand natte koude, met aanhoudende ſtortregens volgden. De landſtreek, waar in dezelve zich bevondt, leeverde niets ter verkwikking

king op, Legerziektens hier uit gebooren, maayden een oogst van Lyken; de afſtand der Magazynen en ſlegte Wegen, maakten allen toevoer ten uiterſten bezwaarlyk. Het doordringen na *Parys*, zo gemaklyk gerekend, daar men zich vergist hadt, wegens den byval der Inwoonderen, werd onmogelyk gekeurd, en Winterkwartieren op vyandlyke bodem te betrekken, even ondoenlyk. Alle poogingen om de *Franſche* Hoofdarmée uit derzelver voordeelige Legerplaats te lokken, waren vrugtloos geweest: naardemaal DUMOURIER, die het lot van geheel *Frankryk* niet ſcheen te willen waagen aan eenen beſliſſenden Veldſlag, meende reeds genoeg gedaan te hebben, wanneer hy zich ſtaande hieldt aan eene plaats, waar zyn Leger, van tyd tot tyd verſterking kreeg, en dat zyns Vyands noodzaaklyk verzwakken moest. De veroverde Steden *Verdun* en *Longwy*, nevens alle overige Steden en Posten, die de Vereenigde Legers op den *Franſchen* bodem in bezit genomen hadden, werden den *Franſchen* ingeruimd. Men brak het beleg van *Ryſſel* en *Thionville* op. Den twee en twintigſten van Wynmaand waren op *Fransch* Grondgebied geen *Duitſche* Krygsbenden meer te zien. Eene Gebeurtenis zo groot, werd den volgenden dag, door het losbranden van al het grof Geſchut in de *Franſche* Legers en Vestingen den Volke aangekondigd.

LXXI. BOEK. 1792.

DUMOURIER, aan wiens ſchikkingen de *Franſchen* zo zeer veel te danken hadden, was

Verſlag door DUMOURIER

LXXI. BOEK. —— 1792.

was inmiddels na *Parys* vertrokken. De twaalfden van Wynmaand verſcheen hy in de Vergadering der Nationaale Conventie waar men hem als de Verlosſer zyns Vaderlands verwelkomde. Het verhaal 't geen hy gaf van de groote jongſte gebeurtenisſen, was kort en treffend. Men mag zeggen, dat DUMOURIER, ten dien tyde, van de Vryheid met Geestdrift, van zyne Medevelhebbers met Hoogagting, en van zich zelven met Beſcheidenheid ſprak. Dewyl zyne aanſpraak zeer kort was en een tafereel ophangt van die gebeurtenisſen, neemen wy dezelve over. „ Burgers en Wetgeevers!" was zyne taal, „ de Vryheid „ zegepraalt, door de Wysbegeerte geleid, „ zal zy alle Volken verlichten, en zich „ overal op den throon plaatzen. De „ Dwinglanden alleen zullen het offer van „ haar Alvermogen zyn. Het Leger on„ der myn bevel heeft zich aan het Va„ derland verdienſtelyk gemaakt. Dat Le„ ger, 't welk den achtienden van Oogst„ maand, toen ik my aan deszelfs hoofd „ ſtelde, tot zeventien duizend Man was „ geſmolten, zonder Opperhoofd, en ge„ folterd door Verraaders, verſchrikte „ noch voor de Overwinningen, noch „ voor de wreedheden van tachtig dui„ zend Sateliten der Koningen. De Won„ den van *Aragonne* waren voor ons, met „ meer geluks dan weleer voor de *Spar„ taanen*, de velden van *Thermopyle*; wy „ bleeven Overwinnaars; en Slaaven von„ den daar hun graf. Ondanks de ver-

wegens zyne Krygsverrigtingen.

„ baa-

„ baazende overmagt onzer Vyanden heb- LXXI.
„ ben wy ons te *St. Menehould* in eene BOEK.
„ onverwinbaare Legerplaats vereenigd: ——
„ Men trachtte ons van daar te verdry- 1792.
„ ven, en deeze nieuwe aanval was eene
„ nieuwe zegepraal voor myn Vriend en
„ Medebroeder KELLERMAN. Die Leger-
„ plaats ligt in eene woeste Landſtreek,
„ welke gebrek aan water heeft, en zal
„ de *Duitſchers* lang in het geheugen bly-
„ ven. —— Mogt eenmaal het bloed, dat
„ zy daar vergooten hebben, dien ondank-
„ baaren grond vrugtbaar maaken! Onze
„ Vyanden zyn bezweeken voor het zwaard
„ van den honger, en door vermoeidheid
„ afgemat. Hun Leger, tot op de helft
„ verſmolten, neemt de vlugt. KELLER-
„ MAN *vervolgt hetzelve met veertig* duí-
„ zend der zynen; terwyl *ik met een ge-*
„ lyke magt de ongelukkige *Belgen* gaa
„ te hulp ſpoeden!"

Zyn voorſtel om de *Duitſche* Legermagten uit *Belgien* te verdryven.

Om het Plan tot den aanſtaanden Winter-veldtocht met de Uitvoerende Magt te beraamen, verklaarde DUMOURIER voor ſlegts vier dagen te *Parys* gekomen te weezen. Niets minder bedoelde hy dan de *Duitſche* Legermagten uit geheel *Belgien* en tot over den *Rhyn*, te verdryven. Een ontwerp door veelen als een vermetele onderneeming beſchouwd, en in de daad zo moest het voorkomen aan allen, die alleen in bedenking namen, dat de magt der uit *Frankryk* terug gekeerde Krygsbenden, verſterkt door die onder de bevelen van SAXEN-TESSCHEN, en den Vorst VAN Ho-

LXXI. BOEK. 1791.

HOHENLOHE-KIRCHBERG, te over toereikend waren om een zo wydſtrekkend plan te doen mislukken. Doch DUMOURIER rekende, 't zelve vormende, niet weinig op den voorſpoed, die zyn Medelegerhoofd CUSTINE in *Duitschland* vergezelde. Hy begreep, dat geen gering gedeelte van de Legermagt der verbondene Mogenheden, binnen kort, uit eigen beweeging, den *Rhyn* zou moeten overtrekken, om den ſnellen en ſchrikbaarenden voortgang der *Franſche* Wapenen, in dien Oord te ſtuiten, wanneer zy geen aanmerkelyk gedeelte van het *Duitſche* Ryk aan het overweldigend in en voortrukken des *Franſchen* Legers wilden ten prooye laaten.

Krygsbedryven van CUSTINE.

In de daad de voorſpoed der *Franſche* Wapenen onder aanvoering van CUSTINE was zo groot, dat de Keizer door zynen Gezant te *Regensburg* aandrong om een Ryksoorlog tegen *Frankryk* te verklaaren. De magtigſte en mindere Leden des *Duitſchen* Ryks hadden 'er zich reeds openlyk voor verklaard, en niemand twyfelde bykans of dezelve zou, op 's Keizers aandrang, beſlooten worden. Doch, de aanhoudende voorſpoed der *Franſche* Wapenen maakte, op dat eigen tydſtip, veele Ryksleden huiverig om hunne ſtemmen, in dit hoogstbedenklyk tydſtip, daar over uit te brengen. Aan voorwendzels van verwyl ontbrak het niet. *Spiers* werd overrompeld, *Worms* opende de poorten, het *Palatzisch* Hof vondt zich in de uiterſte ver-

verlegenheid. Een algemeene ſchrik verſpreidde zich in dit gedeelte van *Duitſchland*, bovenal op die plaatzen, waar men de meeste hulp aan de Uitgeweeken *Franſchen* verleend hadt. Vrees en ſchrik voor de overwinnende *Franſche* wapenen drong aan den eenen kant door tot diep in *Heſſenland*, en aan de andere zyde tot *Keulen* toe. *Mentz*, eene Vesting van de grootſte aangelegenheid, ging by verdrag aan CUSTINE over. *Frankfort*, door den Koophandel zo zeer bloeijende, viel hem in handen. De meeste Keizerlyke Magazynen langs den *Rhyn* werden door hem vernield. Het berigt door CUSTINE van zyne Krygsverrigtingen aan den Oorlogsminister gegeeven, hieldt in, dat alle deeze overwinningen met niet meer dan 16000 man behaald waren, dat hy, was zyne Krygsmagt 45000 Man ſterk geweest, door geheel *Duitschland* eene volkomene Omwenteling zou bewerkt hebben: te meer, daar hy, op eene en andere plaats, eene menigte van Ingezetenen aantrof, zints lang de *Franſche* Grondbeginzelen toegedaan. De ſchielyk in aantal toeneemende Societeit onder den naam van *Duitſche Vrienden der Vryheid en Gelykheid* naa de komst diens Veldheers te *Mentz* opgerigt, moge 'er ten blyk van ſtrekken. Niet alleen zogt CUSTINE door de wapenen te overwinnen; maar veelvuldige Proclamatien, dienden om de Grondſtellingen der *Franſchen* aan te pryzen, en haat tegen de Vorſten te prediken. Onder deeze was

LXXI. BOEK. 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

zeer opmerklyk zyne *Uitnoodiging aan de Verdrukte Menschheid in Duitschland*; en eene Proclamatie tegen den Landgraaf van *Hesſenkaſſel*, waar in by dien Vorst met de ſtrengſte wraak des *Franſchen* Volks bedreigde (*). Eenige *Naſſauſche* en andere Landſchappen bragt hy onder ſchatting. Het gedreigde en bykans bukkende *Coblentz*, eene Stad door den Uitvoerenden Raad ter ſtraffe verweezen: dewyl zy het middelpunt was geweest, waar in de *Franſche* Prinſen, Broeders van LODEWYK DEN XVI, de Uitgeweekenen het eerst by een verzameld, en deeze hunne aanſlagen tegen *Frankryk* geſmeed hadden, werd door de *Pruiſen* gered.

DUMOURIER vangt zyn plan om *Belgie* te vermeesteren aan

Noodzaaklyk waren deeze ſchikkingen ten behoud van een aanmerkelyk gedeelte van *Duitschland*; doch verzwakte de Legermagt der verbondene Mogenheden in de *Nederlanden* niet weinig, toen DUMOURIER het voorgelegde en door den Uitvoerenden Raad goedgekeurde plan om *Belgien* te bemagtigen, met de daad aanving te volvoeren. Het Hof te *Bruſſel* zag die toebereidzelen, met beevende ongerustheid, aan. De onzekerheid aan welken kant de *Franſchen* zouden trachten door te breeken, noodzaakte de Krygsmagt in deeze Landen voorhanden, te verdeelen. Deeze was geenzins onaanmerklyk gebleeven, van *Oos-*

(*) Men vindt deeze beide ſtukken in de LIX. en LX. Bylage van het *Hiſtoriſch Schouwtooneel* II. D. II. St. N. 2. bl. 17—20.

Oostende tot *Namen* was alles door meer dan 50000 Man gedekt; terwyl de Armée, onder bevel van den Vorst van HOHENLOHE KIRCHBERG, de geheele uitgestrektheid tusschen *Namen* en *Luxemburg* bezet hieldt. LXXI. BOEK. 1793.

Dan de *Pruisische* en *Hessische* Krygsbenden hadden die oorden niet verlaaten om het gedreigde *Duitschland* te hulp te schieten, en te hoeden voor het lot 't welk *Savoye* en *Nizza* middelerwyl ondergaan hadt, of DUMOURIER brak met zyn Leger op. De Generaal BOURNONVILLE hadt met de voorhoede de *Oostenrykers* van *Quivrain* verdreeven; LABOURDONNAYE was met een afzonderlyke Legermagt in *Vlaanderen* gevallen; een gedeelte der Bezetting van *Rysscl* hadt verscheide posten bemagtigd, en de Generaal VALENCE de *Oostenrykers* genoodzaakt verscheide plaatzen in het *Luxemburgsche* te ontruimen. Zo vingen de *Franschen* hun aanval tegen de *Oostenrykssche Nederlanden* van verscheide kanten te gelyk aan; ja begonnen de Krygsverrigtingen met Slachtmaand, en dus in een Jaargetyde, waar in men anders gewoon was de Winterlegeringen te betrekken, regt ernstig te worden. —— DUMOURIER, die beslooten hadt het Leger des Hertogs VAN SAXEN-TESSCHEN, slag te leveren, eer de Generaal CLAIRFAIT zich met deezen kon vereenigen, was met de Hoofdarmée gestadig voortgerukt, en oordeelde geen oogenblik te moeten verzuimen; maar, het koste wat het wilde, Krygsverrigtingen daar toe strekkende.

LXXI. BOEK. 1792.

de wel verſterkte hoogte niet verre van de Stad *Bergen*, waar het vyandlyk Leger allervoordeeligst geplaatst, en door veertig wel voorziene Batteryen, waar het Geſchut in drie ryen boven elkander lag, en *onverwinlyk* ſcheen, te vermeesteren. *Hy* hadt zich in de vlakte, naa een hevig kanonvuur, recht in het gezigt des Keizerlyken Legers neergeſlaagen.

Bergen in Henegouwen vermeesterd.

De geweldig ſterke hoogtens moesten bemagtigd worden. Op den zesden *van* Slachtmaand begon, met het aanbreeken van den dag, het beſchieten der *Oostenrykſche* Batteryen. Geweldig kanonvuur van wederzyden liet alles, van zeven tot tien uuren 's morgens, onbeſlischt. Geen ander middel ſcheen 'er over dan met geveld geweer op den vyand los te gaan, en de aangelegde Batteryen, die op den ryzenden grond zo veel voordeels hadden, te vermeesteren, en de *Oostenrykers* uit die ſterkte te verdryven. Dit hachlyk ſtryden nam een aanvang op den middag. Binnen weinig oogenblikken was de eerſte Linie veroverd. By den aanval op de tweede ſtondt het geſchaapen als of dezelve vrugtloos zou afloopen; dan het herſtelde zich, naa een tusſchenkomend gevegt; de Batteryen van de tweede Linie werden, naa een zeer hardnekkigen tegenweer, ingenomen. Een verſchriklyk bloedbad werd hier aangerigt, de *Franſchen* zabelden alles, wat zich, door een verhaaste vlugt, niet redden kon, neder. Dit verwekte zo veel ſchriks by de verdeedigers

gers der derde Linie, dat zy ſlegts gerin- LXXI.
gen tegenſtand boden, en de vlugt namen. BOEK.
Allerbloedigst was deeze ſlag van *Gemappe*, ——
aan wederzyden ſneuvelde veel Volks. De 1792.
Overwinnaar kreeg *Bergen* in *Henegouwen*, de Sleutel van *Brabant*, in handen.

In *Brabant* ſmeulden nog de vonken der jongſte daar aangevangene en zo kwalyk beleide Vryheidspoogingen. Hoe zeer men getragt hadt de Ingezetenen onkundig te houden van den ſnellen voortgang der *Franſche* Wapenen, en ook het leezen te verhinderen van Boeken, welke ſtrekken konden om de beginzels der *Franſche* Conſtitutie voort te planten; hoe zeer men verſcheide perſoonen om vry gevoerde taal in hegtenis genomen hadt, en zorgvuldig waakte op het gedrag van allen, die men aanmerkte als Voorſtanders der Volksregeering. Dit alles kon niet beletten dat de voorſpoed der *Franſchen*, en de tegenſpoed der verbonden Mogenheden, meer of min bekend wierden. Een hun bemoedigend Manifest van DUMOURIER was door hem derwaards vooruitgezonden. Gefteldheid van *Brabant* in deezen tyd.

Zo ras de tyding van de Nederlaag der *Oostenrykeren* by *Gemappe* bekend wierd, maakten zich de voornaamſte Keizersgezinden in *Brabant* gereed, om een Gewest 't welk zy als reeds verlooren aanmerkten, te ontruimen. Het Gouvernement te *Bruſſel* bereidde zich om te vertrekken. Het Hof, de Regeering, de *Franſche* Uitgeweekenen, en eene menigte andere Perſoonen, verlieten die Stad. De Uitge- Vlugt uit *Bruſſel*.

LXXI. BOEK. 1792.

weekenen begaven zich meest na *Engeland* en de *Vereenigde Nederlanden*, de voornaamſte Amptenaars, als mede de Groote Raad van *Mechelen*, met de Archiven van het Gouvernement, na *Roermonde*, en de Gouvernante met haar gevolg naa *Maaſtricht*. Smaad vergezelde haar by de vlugt. In verſcheide Steden en Plaatzen ving men ongeregeldheden aan tegen de Keizersgezinden, en de *Franſche* Uitgeweekenen. De *Oostenrykſche* Legerbenden verwyderden zich. Groot was het verloop der manſchap; wanorde heerschte; plunderingen der wykende Krygsbenden moest eene en andere plaats bezuuren.

DUMOURIER in *Bruſſel.*

DUMOURIER, die zich te *Parys*, by zyn jongst verblyf, beroemd hadt, dat hy den vyftienden van Slachtmaand, meester van *Bruſſel* dagt te weezen, deedt 'er den veertienden van die Maand zyne Intreede, en hieldt dus woord. Feestlyk was zyne intreede, grootmoedig weigerde hy de Stads ſleutels, hem als Overwinnaar aangeboden. Met een lauwerkrans in de Schouwburg gekroond, was hy voorts getuigen van de uitgelaate vreugd der Ingezetenen, van het planten des Vryheidsbooms, van oprigting eener Societeit der *Vrienden van Vryheid en Gelykheid*. Volksvertegenwoordigers uit alle rangen van Burgers werden 'er aangeſteld, en tot deeze post onder anderen benoemd, de Hertogen van ARMBERG en URSEL, de Burggraaf WALKIERS, en meer andere Hoofden der voorheen onderdrukte Volksparty, die wy, de voorige

rige *Brabantſche* Onlusten vermeldende, hebben leeren kennen. By hunne Eedaflegging om de zaak der Vryheid en Gelykheid, en de eeuwige Regten des Volks van *Bruſſel* uit al hun vermogen te zullen verdeedigen, was DUMOURIER tegenwoordig. Hy beloofde de *Belgiſche* Natie met alle de ſchatten der *Franſche* Republiek te zullen byſtaan, ten ſlot betuigende, „ dat „ voortaan de Naam van *Belg*, de eenige „ bekende zy in deeze Gewesten! Dat „ de naamen van *Henegouwers*, *Vlaamingen*, *Doornikers*, *Brabanders*, en meer „ andere, voor eeuwig verdwynen, en de „ Ingezetenen, onder dezelfde Beheerſching, allen maar één Volk van Broeders uitmaaken!" LXXI. BOEK. 1792.

In *Mechelen* trokken de *Franſchen*, naa een kleine wederſtand der Bezetting, binnen, en maakten zich meester van de aanzienlyke Magazynen, door den Keizer aangelegd, 't geen de *Franſchen*, die des by het inrukken in *Belgien* groot gebrek hadden, wonder te ſtade kwam. — Vrugtloos verzogt de Hertog VAN SAXEN-TESCHEN DUMOURIER om Stilſtand van wapenen. Hy verliet daar op de *Nederlanden*, het Opperbevel aan den Keizerlyken Veldtuigmeester Graaf VAN CLAIRFAIT in handen ſtellende, die de overwinnende *Franſchen* niet afwagtte, welken daar op terſtond *Leuven* in bezit namen. *Mechelen en Leuven* bemagtigd.

Den *Oostenrykeren* liep het in *Vlaanderen*, en de andere Provincien, niet voordeeliger. LA BOURDONNAYE zette de bemagtigin- *Vlaanderen* vermeesterd.

LXXI. BOEK. 1792.

tigingen van *Doornik*, *Yperen*, *Meenen*, *Kortryk*, *Brugge*, *Gent* en een aantal Plaatzen van minder naam, zonder tegenſtand te ontmoeten, voort; zo dat geheel *Vlaanderen*, tot aan de grenzen van ons Vaderland, ſpoedig in de magt der *Franſchen* geraakte.

Antwerpen in *Franſche* handen.

Die Veldheer trok aan op *Antwerpen*, 't welk de Poorten opende. De Magiſtraat haalde hem plegtig in. Het Kasteel boodt korten, doch vrugtloozen, wederſtand. Het Beſluit der *Franſchen* wegens de opening der *Schelde*, en de vermeestering des Kasteels, werd met veele vreugdebedryven ten zelfden dage gevierd.

Zo ook *Namen*.

De *Franſche* Veldheer VALENCE ging op *Namen* los. *Charleroi* werd op zyne aannadering door de Keizerlyken verlaaten. De Stad *Namen* viel hem welhaast in handen. De Keizerlyken weigerden het Kasteel over te geeven. De pooging om die Veste te ontzetten liep vrugtloos af. *Luxemburg*, de thans in *Belgien* éénige Sterkte van aanbelang, met eene zeer talryke Bezetting voorzien, en door een Leger, onder het bevel van den Prins HOHENLOHE-KIRCHBERG gedekt, zou een aanzienlyke Legermagt ten beleg gevorderd hebben.

Luik vermeesterd.

DUMOURIER zette, aan een anderen kant zyne Overwinningen onvermoeid voort. CLAIRFAIT, den weg na *Luik* opgeſlaagen werd door hem gevolgd, bevogten, op het einde van Slachtmaand in de Vlakte van *Rocou* overwonnen. Naa welke overwinning de *Franſchen* in *Luik* trokken. De

Prins

Prins Bisschop, met het geheele Dom-Kapittel, en allen die aan de Regeering verknogt waren, als mede de *Fransche* Prinsen, verlieten op de aannadering der *Fransschen* dit Land. De overige Ingezetenen, die terstond, naa den aftocht der Keizerlyken de wapenen wederom opvatten, en betoonden door allerlei vreugdebedryven, dat zy de *Fransschen* als hunne Verlossers aanzagen.

Tegenzin tegen de *Fransschen* in de *Oostenrykssche Nederlanden* openbaart zich.

Zo schielyk de Overwinningen in de *Oostenrykssche Nederlanden*, en van het Bisdom *Luik*, geweest waren; zo liet het zich ook eerst aanzien, dat het gedrag der *Fransschen* over 't geheel de overwonnenen zou behaagen; doch dit duurde slegts korten tyd. Misnoegen tegen hun opgevat, door de Geestlykheid en den Adel gestookt, veroorzaakte onmin, woelingen en tegenkantingen, die de *Fransschen* deeden zeggen, „dat de *Belgische* Natie nog niet ryp „voor de Vryheid was." 't Geen ook van het talrykste gedeelte mogt gezegd worden. Schoon in alle Steden eene menigte Burgers even sterk yverden voor het invoeren der *Fransche* Grondbeginzelen, als zy, die men Staatsgezinden noemde, voor het behoud hunner oude Regeeringsgestelteniſse. De verbittering tusschen twee zo verschillend denkende Partyen, zou, zonder het bedwang der *Fransche* Krygsmagt, tot de verregaandste daadlykheden zyn uitgebarsten.

Verklaaring der Natio-

Het misnoegen in veele Gewesten en Steden, die zich, of gedwongen, of vry wil

LXXI. BOEK. 1792.

willig, aan de *Franſche* overmagt onderworpen hadden, nam eerlang een geregt der gedaante aan, waar van wy iets moeten melden, om aan de Geſchiedenis van deezen tyd regt te laten wedervaaren.

Nationaale Vergadering wegens het Regeeringsbeſtuur der onderworpe Volken.

Aan de Verklaaring der Nationaale Vergadering aan alle Volken van *Europa*, by den aanvange deezes Oorlogs (*), ſcheen het veelzins gehouden gedrag der *Franſchen* niet te beantwoorden. Aan verregaande aanmaatigingen der hoogere en mindere Krygsbevelhebberen mogt men zulks, in den beginne, toeſchryven; *doch* het kreeg eerlang een gewettigd voorkomen, ingevolge van een Beſluit der Nationaale Conventie, 't welk een voorſchrift behelsde, naar 't welk de *Franſche* Legerhoofden, in de onderſcheiden Landen door hun bemagtigd, volgens gelyke grondbeginzelen, moesten te werk gaan. De Generaals werden daar by gelast, om in alle Landen, door Krygsvolk van de Republiek bezet, den Adel, de Heerendienſten, Tienden, Perſoneele Dienstbaarheid, en alle Voorregten van byzondere Perſoonen of Lichaamen, by openbaare Aankondiging, af te ſchaffen; de Burgerlyke en *Militaire* Magt te vernietigen, de Souverainiteit des Volks af te kondigen, en hetzelve byeen te roepen in Grondvergaderingen, ten einde een proviſioneel Beſtuur aan te ſtellen. — Wyders moesten dezelve verklaaren, dat zy aan het Volk vrede, hulp, broe-

(*) Zie hier boven bl. 14.

broederſchap en vryheid kwamen aanbrengen; doch dat de *Franſche* Natie daar tegen alle Volken, die de hun aangebodene Vryheid weigerden, als haare Vyanden beſchouwde; dat zy de Wapenen niet zouden nederleggen vóór dat de Vryheid in die Landen was gevestigd, op welker Grondgebied de *Franſche* Legers getrokken waren (*). LXXI. BOEK. —— 1792.

Een Raadsbeſluit op dien toon geſtemd verwekte veel opziens by alle Mogenheden van *Europa*. Men zag het aan als eene daadlyke ontwikkeling van het oogmerk der *Franſchen* om het eene Gewest naa het ander in derzelver Republiek in te lyven, en by gevolg geheel ſtrydig met de voormaalige verklaaring der Nationaale Vergadering om geene *Veroveringen* te zullen maaken. Het trof bovenal de zodanigen, die in een zo kort tydsverloop aan de magt der *Franſchen*, onderworpen waren. Schoon het ook daar voorſtanders en verdeedigers vondt, voldeedt het even min aan de verwagting van de meerderheid des *Belgiſchen* Volks, als aan deszelfs proviſioneele Vertegenwoordigers, die het zelve niet alleen aanmerkten als ſtrydig met de hun toegezegde Vryheid en Souveraiiteit des Volks, en met de Aankondiging van DUMOURIER by diens intrede in de *Oostenryksche Nederlanden* gedaan; doch waar in zy ook zelfs het voorneemen meenden te ontdekken, om de Volken, onder den Welk een opzien 't zelve baarde.

(*) *Hist. Schouwtooneel* voor 1792. Bylage LXX.

LXXI. BOEK. 1792.

den ſchyn van aan deeze hunne Vryheid te bezorgen, te eenemaale aan de Grond beginzelen en Beſluiten der Nationaale Vergadering te onderwerpen.

Voordragt deswegen by de Nationaale Vergadering.

Dit droegen zy der Nationaale Vergadering voor, in een Vertoog, waar in zy poogden te bewyzen, dat het Beſluit, waar over zy zich beklaagden, een weezenlyke aanval was op de *Belgiſche* Vryheid, en de grootſte tegenſtrydigheid, in de gedaane beloften, en daar op gevolgde daaden behelsde; haar verder herinnerende aan de ſtellige beloften, by verſcheide gelegenheden gedaan, van hoe genaamd geene aanſpraaken te willen maaken op het Regt van Overwinning; maar de Broeders, Vrienden en Bondgenooten te zullen zyn van alle Volken, die derzelver Vryheid begeerden; daar het nogthans klaarblyklyk was, dat, zo men in *Frankryk* Dwangwetten vaſtſtelde, welke in *Belgien* moesten ingevoerd worden, of het Beſtuur der *Belgiſche* Repreſentanten afhangelyk dagt te maaken van de *Franſche* Republiek, en over zulks de Souverainiteit des Volks te eenemaale den bodem infloeg; en niet anders dan als de gebiedende taal van eenen Overwinnaar kon worden aangemerkt (*).

Dumouriers voorſtel

De Generaal Dumourier, die zints eenigen tyd een bedenklyke naam naaging ſpeelde ook ten deezen opzigte, eene vreemde

(*) Dit ſchoone Stuk kan men leezen in de LXXXI. Bylaage op het *Hiſt. Schouwtooneel* voor den Jaare 1792.

de rolle, verklaarde openlyk dat het zo veel ongenoegen wekkend Beſluit regelregt aandruischte tegen zyne gedaane Afkondiging. Hy beloofde alles te werk te zullen ſtellen om het te doen herroepen; ſchreef deswegen aan de Nationaale Vergadering, verzogt verlof om na *Parys* te mogen komen; ten einde aan de Nationaale Vergadering de middelen voor te leggen om de *Belgen* in de hun aangebodene Vryheid ſmaak te doen krygen. — Hem gaat naa, dat hy met dit gaan na *Parys* geen ander oogmerk hadt, dan om, waare het mogelijk de opſchorting van het Regtsgeding tegen LODEWYK DE XVI, diens bevryding uit de gevangenis, en de herſtelling der vernietigde Monarchie te bewerken. Het gedrag door dit Legerhoofd *in Belgien* gehouden, was in veele opzigten dubbelzinnig (*).

LXXI. BOEK. 1792. deswegen.

Dan wy moeten hier over niet uitweiden, alleen ten ſlotte van 't geen in de nabuurige Gewesten gebeurde aanmerkende, dat men in *Namen* en *Limburg*, even als in *Brabant*, zich verzette tegen 't geen door de *Franſchen* was voorgeſchreeven. In *Vlaanderen*, *Henegouwen*, en *Doornik*, ſchikte zich alles meer op den door de *Franſchen* begeerden voet. De Volkskeuze in de Grondvergaderingen viel 'er doorgaans op Burgers, die bekend ſtonden voor yverige Voorſtanders der Volksregeering; zelfs ſcheen daar de meerderheid der Inge-

In *Vlaanderen* ſchikte zich alles meer naar de *Franſche* Grondbeginzelen.

(*) Men zie deswegen *Hist. Schouwtooneel* II. D. II. St. bl. 3. 258. 261. 369.

LXXI. BOEK. 1792.

gezetenen niet ongenegen om zich in *Frankryk* ten naauwſten te verbroederen.

Dan deeze verdeeldheden in de zo kort overmagtigde Gewesten, deeden by het door zo veele en zo groote verliezen diep getroffen Hof van *Weenen* de hoop herleeven, om, kon men de *Franſchen* noodzaaken die Gewesten weder te doen ontruimen, dezelve nogmaals ter onderwerping te brengen. In dit vooruitzigt liet de Keizer eene Verklaaring afgaan de *Oostenryksche Nederlanden* betreffende, in welke hy de herſtelling beloofde van alle derzelver Regten en Vryheden, benevens een algemeene Kwytſchelding, met verzekering van zich eerlang, in eigen perſoon, na de *Nederlanden* te zullen begeeven; ten einde met de drie Staaten in onderhandeling te treeden, over al het geen tot bevordering van de Rust en het Geluk deezer Provincien mogt vereischt worden (*). Maar dit behoorde onder die uitzigten en voorneemens, welke van tyd en toeval afhingen, en by dien Vorst eer te hoopen dan te voorzien, of, in dit tydsgewrichte, te wagten waren.

Hoop des Keizers uit deeze misnoegdheden geſchept.

't Lot der uitgeweekene *Bataven.*

Eer wy tot eene nadere beſchouwing treeden van 't geen in ons Vaderland, ten opzigte van die verbaazende voorvallen in de Nabuurſchap, welke daar op nu en dan eene naauwe betrekking kreegen, gebeurde, zal het voegelyk weezen, te overweegen wat in deeze vreemde toedragt van zaaken het lot was

(*) *Hist. Schouwtoneel* 1792. Bylaage LXXXIV.

was onzer uitgeweekene Vaderlanderen in *Frankryk* en elders, die niet wel verondersteld kunnen worden, te midden van die gebeurtenisſen, ſtil gezeten te hebben. — By vervroeging tekenden wy op de Aanſpraak van eenige zich in *Parys* onthoudende Vaderlanders by de Nationaale Vergadering in Louwmaand deezes Jaars, en het bemoedigend Antwoord hun door den Voorzitter dier Vergaderinge gegeeven (*).

Voorſtel des Konings van *Frankryk* om een *Legioen Bataven* op te rigten.

Onder de voorſtellen des Konings in Zomermaand gedaan, om *Frankryk* te verdeedigen, hoorde men gewaagen van een Legioen *Bataven* op te rigten. Zyn Oorlogsminister liet zich, ter aanpryzinge, in deezer voege hooren „ De tegenwoordige noodzaakkykheid van onze Magt te vermeerderen, heeft de Vergadering bewoogen om „ tot het oprigten van verſcheide nieuwe „ Corpſen te beſluiten. Het is thans de „ tyd; ten einde onze eigene vermogens „ niet uit te putten, eene nieuwe ligting „ te doen, ten koſte van eene buitenlandſche Mogenheid. De formeering van „ dit vreemd Corps, als ligte Troepen, „ zal onze Legers verſterken met eene „ ſoort van Krygslieden, die wy hoogſt „ noodig hebben. Onze Vyanden hebben „ een groot aantal van dezelve; en wy „ moeten derhalven geene zwaarigheid „ maaken, desgelyks onze Krygsmagt daar „ mede te vermeerderen. Deeze ligting „ zal

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145.

LXXI. BOEK. 1792.

„ zal ons te gelyk een Krygs- en Staat-
„ kundig voordeel opleeveren. Naa de
„ Omwenteling in *Holland* zyn veele Of-
„ ficieren, die zich overgegeeven hadden
„ aan de verdeediging der Vryheid, na
„ *Frankryk* geweeken, om de Vervolging
„ te ontgaan. De *Franſche* Regeering
„ ontving deeze Slachtoffers, wees hun
„ Garniſoenen aan, gaf hun een Inkomen,
„ met belofte, dat zy, op eene voordee-
„ lige wyze, zouden geplaatst worden.
„ Ondertuſchen heeft dezelve haare be-
„ lofte niet volkomen vervuld. *Deeze*
„ *Hollandſche* gevlugte Officieren boden u
„ deswegen, in laatſtleden Wintermaand,
„ een Verzoekſchrift aan, naa zich bereids
„ daar over aan de voorige Vergadering
„ gewend te hebben. Zy zyn honderd
„ in getal, hunne armen zyn geoefend in
„ de verdeediging der Vryheid. De be-
„ trekkingen, welke zy in *Vlaanderen* heb-
„ ben, en hunne taal, kunnen ons hunne
„ dienst van groot gewigt doen zyn, en
„ aan hun de middelen om Volk aan te
„ werven, gemaklyk maaken. —— Het
„ denkbeeld, wegens het oprigten van dit
„ Legioen, is men verſchuldigd aan den
„ Heer DUMOURIER. Hy formeerde een
„ *Bataafſch Committé* en maakte geene
„ zwaarigheid aan dat *Committé*, uit het
„ Fonds tot de geheime dienſten beſtemd,
„ het noodige Geld op te ſchieten tot
„ aankoop van Wapens en Uniformen."

Verſchillende gedeeld.

Onderſcheiden werd dit voorſtel beoor-

„ den

den toenmaaligen Minister van de Buitenlandsche Zaaken DUMOURIER, en beweerden, dat elke aanwinst van geoefende Krygslieden, in deeze gesteldheid des Ryks, hoogst nuttig was. Anderen wilden de geheele zorg voor de Verdeediging van *Frankryks* tegenwoordige Regeeringsvorm en Vryheid, alleen aan zyne Inboorlingen, met uitsluiting, zo veel mogelyk, van Vreemdelingen, toevertrouwd hebben. Zeer weinig byval vondt dit laatste gevoelen. — BRISSOT bragt deswegen deeze bedenking in 't midden; „ dat, dewyl de *Nederlandsche* Republiek, zich tot nog toe onzydig hadt gehouden, het misschien onstaatkundig zou weezen een *Legioen Bataven* in *Frankryk* op te richten." — Hy voegde 'er by, in het *Committé* aan 't welk DUMOURIER zyne rekening hadt ingeleverd, gezien te hebben, dat deeze daar toe 700,000 Livres hadt besteedt, en eischte derhalven, dat het *Diplomatisch Committé* zou onderzoeken, of niet de verantwoordelykheid der Ministers, in dit geval, behoorde ingeroepen te worden. De meerderheid veroordeelde over het algemeen het doen van deezen stap, zonder dat alvoorens daar van kennis was gegeeven aan de Vergadering. Deeze verzondt eindelyk het gedaane voorstel aan het *Committé van Onderzoek*, om deswegen ten spoedigsten een verslag uit te brengen.

LXXI. BOEK. 1792. voelens over dit voorstel.

De Wetgeevende Vergadering besloot, eer Zomermaand ten einde liep, tot het oprigten van een *Legioen Vreemdelingen*, uit

Oprigting van 't *Legioen Etrangere.*

LXXI. BOEK. 1791.

ſterk twee en twintig duizend en zeshtig Man, waar onder vyf honderd Ruiten. Doch het zou den voorgeſtelden naam van *Legion Batave* niet draagen; maar *Legion Etrangere* heeten. De Manſchappen, die vervolgens dit Legioen zamenſtelden, waren meerendeels uitgeweeke Burgers en Krygslieden uit de *Vereenigde Nederlanden*, en het Bisdom *Luik*, waar by zich een gedeelte van die *Zwitzers* voegde, welke kort daar naa uit *Franſchen* dienſt ontlaagen werden (*).

Aanſpraak eeniger Uitgeweekenen te *Duinkerken* aan de *Franſche* Commiſſarisſen.

Het kon niet uitblyven of de *gunſtige* keer, welke de Oorlog voor *Frankryk* nam, moest den moed opbeuren der uitgeweeke of gebanne *Nederlanderen*, die zich in *Frankryk* opgehouden, en deels dienſt genomen hadden in het gemelde Legioen. Zy lieten niet na by den Uitvoerenden Raad ten ſterkſten aan te dringen op de eindelyke vervulling van de belofte, door het *Franſch* Miniſterie, in vroegeren tyde, gedaan, en waar mede men nog aanhoudend hunne verwagting geſtreeld hadt. — Een der treffendſte blyken van deezen aart vertoonden zy ter gelegenheid, dat, in den aanvang van Slachtmaand, eenige Afgevaardigden der Nationaale Vergadering te *Duinkerken* kwamen. Zy werden opgewagt door eene Bezending van een groot getal Uitgeweekenen, die daar en in andere Noordlyke Streeken hun verblyf hielden, en voor

(*) *Hiſt. Schouwtooneel* voor 1792. II. D. I. St. bl. 237 en 241.

voor een gedeelte in *Franſche* Krygsdienst getreeden waren. De taal welke zy, ten dien dage, voerden, liep op deezen zin; „ dat, hoe ongelukkig zy ook in hun „ eigen Vaderland, door hunne liefde tot „ hetzelve geworden waren, zy egter niet „ hadden willen aarzelen, op het oogen„ blik, waar in de *Franſchen*, hunne Broe„ ders, de zaak der Vryheid ter harte na„ men, de wapenen weder op te vatten; „ ten einde dezelve daar in behulpzaam te „ weezen; en, dewyl zy hoopten ten eeni„ gen tyde in hun Vaderland, Vryheid „ en Bezittingen, zegepraalend herſteld te „ zullen worden, zy niet anders konden „ doen dan den byſtand van hunne braave „ *Franſche*, Medeburgeren, en dus ook „ van derzelver Vertegenwoordigeren, af „ te ſmeeken.

LXXI. BOEK. 1791.

Het antwoord door een der *Franſche* Commisſarisſen op deeze Aanſpraak gegeeven, hieldt niets minder in dan deeze veelzins merkwaardige betuiging. „ De *Hol„ landers* zyn ons voorgegaan, en hebben „ ons den weg tot de Vryheid aangewee„ zen. Wy zyn gelukkiger geweest met „ de *Pruiſſen* te verdryven, dan gylieden; „ doch de *Franſchen* hebben u verraaden. „ Ik word ſchaamrood, wanneer ik daar „ aan denke; maar wyt zulks niet aan de „ Natie, het was de daad van een trouw„ loos Miniſterie, van eenen eerloozen „ BRIENNE. —— Doch de tyd nadert, „ dat gy in zegepraal zult worden her„ ſteld,

Antwoord daar op.

LXXI. BOEK.

„ ſteld, en dat wy de Vryheid by u plan-
„ ten zullen (*)."

1792. Verklaring van het *Revolutionair Committé der Bataven*.

Meer opziens dan deeze gebeurtenis baarde eene Verklaaring, van het *Revolutionair Committé der Bataven* te *Antwerpen*, uit naam der verbondene *Bataven*, tot Herſtel der Vryheid in hun Vaderland, onderſchreeven door J. C. DE KOCK, HENDRIK SCHILGE, en JEAN F. RUD. VAN HOOFF, den twee en twintigſten van Wynmaand getekend: waar in zy ſpraaken: „ Het is aan geheel *Europa*, „ maar byzonder aan U, onze Landgenoo„ ten! bekend, hoe wy, met zo veele an„ dere *Bataven* in den Jaare MDCCLXXXIII „ en eenige volgende, alle onze vermo„ gens hebben aangewend, tot handhaa„ ving van onze door het bloed onzer „ Voorvaderen zo duur gekogte Vryheid, „ en ter wederverkryging van zo veele „ Regten, waar van wy door eene zo „ laffe als ſchuldige toegeevenheid veeler „ Repreſentanten, en door de meineedige „ en onregtvaardige aanmaatigingen der „ tydlyke Stadhouderen, zyn beroofd ge„ worden. — Ja, het is U bekend, hoe „ wy, benevens zo veele Braaven, in „ weerwil van de ongehoordſte bedreigin„ gen en bloedplakaaten, welke men, tot „ ſtaaving van onze regtmaatige handel„ wyze, tegen ons deedt uitgaan, in ge„ volge onze duure verpligting, waar van

„ wy

(*) *Hiſt. Schouwtooneel* 1792. II. D. II. St. bl. 389.

„ wy de vervulling aan GOD bezwooren LXXI.
„ hadden, niets ontzien; maar, in tegen- BOEK.
„ deel, zelfs ten koste van ons goed en ——
„ bloed, alles beproefd hebben, om aan 1795.
„ het willekeurig gezag van eenen trot-
„ ſchen Staatsdienaar, zo wel als aan de
„ gevloekte oogmerken der Ariſtocraaten,
„ eindelyk eens paal en perk te ſtellen.

„ Dan, het heeft ons niet mogen ge-
„ lukken, om aan U, onze Broeders en
„ Vrienden, die onwaardeerbaare Vryheid,
„ dat Regt der Natuur, het welk GOD
„ ons geſchonken heeft, als toen mede
„ te brengen. Immers de ketens, welke
„ wy meenden te verbreeken, rinkelen
„ tot nog om de halzen van U en van
„ uwe Kinderen, en zyn door een op
„ nieuw verkreegen *invloed des Stadhou-*
„ ders zelfs nog vaster toegeſmeed. Ja,
„ gylieden gaat meer dan ooit gebukt on-
„ der den yzeren ſchepter van allerlei
„ overheerſching; terwyl het herdenken
„ alleen van de bittere vervolgingen van
„ eenen WILLEM DEN V. en diens ſnoo-
„ de Egtgenoote, door hunne ſnoode aan-
„ hangers aan zo veelen uwer Naastbe-
„ ſtaanden, Broeders en Vrienden aange-
„ daan, uwe bedrukte harten met wee en
„ droefheid doorgrieven; maar ook tevens
„ met een billyken toorn tegen alle die
„ geweldenaars doorgrieven moet. ——
„ Herinnert U ſlegts hoe veele ongeluk-
„ kigen aan den onverzoenlyken haat van
„ *Oranje* zyn opgeofferd; hoe veele ver-
„ deedigers uwer Regten door hem zyn

LXXI. BOEK. 1792.

„ gelasterd, mishandeld, gebannen, en
„ van hunne goederen en dierbaare pan-
„ den beroofd; terwyl anderen, zelfs ten
„ dood veroordeeld, geboeid naar buiten
„ 's Lands gesleept, en aldaar, in den ak-
„ ligsten kerker, door kommer en gebrek,
„ zo deerlyk zyn omgekomen.

„ Maar het gelukkig tydstip is geko-
„ men, waar op wy, onder den bystand
„ van een regtvaardig Opperweezen, het
„ andermaal zullen onderneemen, om het
„ Stadhouderlyk Juk in ons Vaderland,
„ te verbreeken, en alle ander *geweld*,
„ van welk eenen aart ook, *voor altyd*,
„ te verdelgen; op dat elk *Batavier*, wie
„ hy ook wezen moge, eindelyk eens in
„ de daad het genot van het eeuwig en
„ onschendbaar Regt der Menschen ma-
„ ken moge! — Welaan dan, Broeders
„ en Vrienden! dewyl elk mensch gereg-
„ tigd, ja verpligt is, om by alle gele-
„ genheden het algemeen welzyn te hel-
„ pen bevorderen, en zich tegen alle ge-
„ welddaadige verdrukking te verzetten,
„ zo zouden wy, ten opzigte van ons
„ Vaderland ons aan de hoogste misdaad
„ schuldig maaken, indien wy langer draal-
„ den om van deeze gunstige gelegenheid
„ gebruik te maaken, en alle onze Land-
„ genooten, die Regt en Vryheid liefheb-
„ ben, uit te noodigen, om, met terzy-
„ destelling van alle onderlinge geschillen,
„ twist en tweedragt, als één eenig man,
„ met ons op te komen, en ons met al
„ hun magt by te staan, om, op het voor-

„ beeld

„ beeld van onze Vrienden en Nabuuren, LXXI.
„ de Vryheid in ons Vaderland op on- BOEK.
„ wrikbaare gronden te herſtellen.

„ Doch daar wy allerplegtigst betuigen, 1791.
„ dat wy het onveranderlyk beſluit genomen hebben, om, al ware het ten koste van ons leeven, niet te zullen rusten, voor dat wy in de uitvoering van deeze gewigtige onderneeming volkomen zullen geſlaagd zyn; daar en tegen verklaaren wy even plegtig, dat wy alle die geenen, welke *veertien dagen* naa de bekendmaaking deezes, zich op eenigerhande wyze tegen onzen voor de zaak des Volks gemanifesteerden goeden wil, wil verzetten, op alle mogelyke wyze zullen vervolgen, en als Vyanden van ons lieve Vaderland, en haaters der algemeene Vryheid, tot *den laatſten toe*, zullen trachten uit te rooijen; terwyl wy tevens, voor GOD en de ganſche Wereld betuigen, geen ander oogmerk te hebben, dan het herſtel der Vryheid, die alleen het geluk des Volks ten doel heeft; zo dat wy ons doelwit zullen volbragt hebben, en mitsdien onze Verbintenis ten dien opzigte zullen geëindigd rekenen, zo ras ons Vaderland zal vrygemaakt, en de Souverainiteit, welke de Tyrannen der Aarde zich zo lange hebben aangemaatigd, in den uitgeſtrektſten zin, in den boezem des Volks zal zyn wedergekeerd (*)."

De

(*) *Nieuwe Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 5.

LXXI. BOEK. —— 1792.

De naamen der Ondertekenaaren waren hier te Lande ten overvloede bekend; doch uit wier naam die ſterke hedreigingen geſchiedden, was 'er niet uit op te maaken. Welhaast werd het onder de hand verſpreid en met zeer verſchillende aandoeningen geleezen. Men deelde het in Patriottiſche Kringen mede, en ontmoette het daar een verſchillend oordeel. De vuurigſten preezen het hemelhoog, by hun was het als een ſtraal van hoope hunner haast aanſtaande Vryheid. Zy vonden zich door de toegezegde vertroosting opgebeurd, wenschten naar meer lichts en gelegenheid om te mogen medewerken. Zy verbonden het hier voorgeſtelde met de taal omtrent gelyktydig te *Duinkerken* aan de Bezending der Uitgeweekenen te gemoet gevoerd (*). Dieper denkenden ſchudden het hoofd, niet dat zy wanhoopten, of ten eenigen tyde zou, uit het geen thans in *Frankryk*, en in de Nabuurſchap, gebeurde, een lotwisſel in den Lande plaats grypen; maar zy hielden dit ſtuk te vroegtydig en op eenen te bitzen toon geſtemd, bovenal vreesden zy, dat het openbaar maaken van zulk een toeleg, de thans heerſchende Party in 't harnas zou jaagen, en de naauwlettenheid op alle binnen- en buitenlandſche Verſtandhouding der zogenaamde Leesgezelſchappen, en andere bedekte Patriottiſche Vergaderingen, aan het ſtrengſte onderzoek en de verydeling van meer op

Hoe verſchillend dit ſtuk hier te Lande beoordeeld.

(*) Zie hier boven bl. 99.

op tyd werkende maatregelen blootſtellen. Niets byzonders tot dit ſtuk betrekkelyk, ſchynt door 's Lands Regeering gedaan. LXXI. BOEK. 1792.

Reeds greep 'er, uit hoofde van den Oorlog zo naa aan de Grenzen van ons Gemeenebest, in de zending der *Franſche* Brieven herwaards, in het geregeld verzenden en ontvangen eene den Koop- en bovenal den Wiſſelhandel zeer belemmerende ophouding plaats, welke ten gevolge hadt, dat eenige Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, den Heer LOUIS GEORGE overhaalden om na de oorzaaken van het agterblyven der *Franſche* Brieven onderzoek te doen. Commisſarisſen van 's Lands Posteryen deeden niet alleen alles om hem deeze zonderlinge zending gemaklyk te maaken; maar hy werd door hun met de noodige Inſtructien en Aanſchryvingen aan de Postofficieren tot *Parys* toe voorzien, en de vereischte Volmagt om de agtergebleevene Maalen van de Postmeesters over te neemen, en na *Holland* over te voeren. Die Maalen te *Ryſſel* vindende, nam hy dezelve, uit kragte der hem verleende Volmagt, over. Vrugtloos ondernam hy daar mede den doortocht langs *Valenciennes*, en ſcheepte zich van daar met een afgehuurd Vaartuig over na *Veere*, reisde van daar na *Holland*, en gaf onder weg de daar t'huis hoorende Brieven af. Waar op vervolgens de *Franſche* Posten, op den gewoonen tyd, aankwamen, niet gelyk men vermeld hadt, ingevolge van door hem gemaakte ſchikkingen, maar langs den ge-

Geſtremde Briefwiſſeling uit *Frankryk* herſteld.

LXXI. BOEK. 1792.

woonen weg (*). Dan, ſchoon die bedemmering, althans voor een tyd weggenomen was, werd daar door de vrees niet verbannen voor het openen der Brieven, te meermaalen in netelige omſtandigheden te werk geſteld.

Verzoek des *Oostenryksſchen* Gezants by onzen Staat, om geen ſchuilplaats te verleenen aan die zich aan den Koning van *Frankryk* vergreepen.

Middelerwyle hadt het Afzetten en Gevangenneemen des Konings van *Frankryk*, en diens nadere Opſluiting, aanleiding gegeeven tot Staatsbeſluiten hier te Lande. De Graaf LOUIS VAN STAHREMBERG, als buitengewoon Gezant des Keizers, herwaards gekomen, leeverde zyne Geloofsbrieven over, en deedt teffens dit verzoek, „ dat, uit hoofde van het dringend ge„ vaar, waar mede het Leeven van hunne „ Allerchristlykſte Majeſteiten bedreigd „ werd, en van de maar al te gegronde „ vrees, dat de wreedheden, welke de „ Oproerigen in *Frankryk* zich tegen dee„ ze doorlugtige Perſoonadien veroorloof„ den, geen ander plan zouden hebben, „ dan het bedryven van de allergrootſte „ misdaad, hun Hoog Mogenden *gelief*„ den te verklaaren, *Dat ingeval 'er zulk* „ *een verſchriklyke misdaad mogt begaan* „ *worden, Hoogstdezelven geen verblyf of eeni*„ *ge beſcherming, veel min eenige ſchuil*„ *plaats zouden verleenen aan iemand, die* „ *daar aan, op eenigerhande wyze, deel* mogt „ *hebben.*"

Beſluit van hun

Onverwyld namen de Algemeene Staaten het beſluit, „ dat 'er geen ſchuilplaats „ zou

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1439.

„ zou verleend worden, noch in de Lan- LXIII.
„ den van de Generaliteit, noch in de BOEK.
„ *Oost-* of *West-Indiſche* Volkplantingen ——
„ van de Republiek; aan hun, die zich 1792.
„ zouden ſchuldig gemaakt hebben aan de Hoog
„ allergrootſte Misdaad omtrent hunne Al- Mogenden.
„ lerchristlykſte Majeſteiten, en de Koning-
„ lyke Familie." —— Het noodige aan-ſchryven deswegen na de Generaliteits Landen werd werkſtellig gemaakt; en aan de Beſtuurders der onderſcheidene Volkplantingen gelast de noodige bevelen deswegen af te zenden; maar tevens vastgeſteld, by rondgaande Brieven, de Staaten der byzondere Gewesten aan te ſchryven, en te verzoeken, „ dat zy de noodige maatrege-
„ len mogten neemen; ten einde, in de
„ ganſche uitgeſtrektheid van de Repu-
„ bliek, geene ſchuilplaats zou worden ver-
„ leend aan Perſoonen, die zulk een ver-
„ foeilyke misdaad mogten begaan, of 'er
„ eenig het minſte deel aan hebben (*)."

De Afgezant VAN STAHREMBERG, op wiens Voorſlag deeze Beſluiten volgden, was over *Engeland* herwaards gekomen. Ten Hove van *Londen* hadt hy de Verkiezing en Krooning van zyne Keizerlyke Majeſteit bekend gemaakt, en dus gelegenheid te over om in *'s Gravenhaage* te doen weeten, hoe men op het ſtuk, door hem voorgeſlaagen, aldaar dagt. Op een zo zeer mogelyk tusſchenkomend berigt, liet men egter de gewenschte eenpaarigheid van

De *Engelſche* Afgezant geeft te verſtaan wat ten zynen Hove beſloten was.

(*) *Reſol. Gen.* 25 Sept. 1792.

LXXI. BOEK. —— 1792.

van werking niet aankomen. Mylord AUCKLAND gaf, op uitdruklyken last zyns Hofs, hun Hoog Mogenden te kennen, hoe de Staatsdienaars van hunne Majesteiten den Keizer, en den Koning der beide Sicilien, naa een mondgesprek met Mylord GRENVILLE gehouden, en een dergelyk verzoek, als dat den Staaten gedaan, voorgesteld te hebben, een antwoord bekomen hadden, dat zyne *Groot-Brittannische* Majesteit niet in gebreke zou blyven de allerkragtigste maatregelen te neemen om te beletten, dat de Persoonen, die zich aan zulk een verschriklyke Misdaad mogten schuldig maaken, eene schuilplaats in zyne Staaten zouden vinden. De Koning stelde 'er een genoegen in om Souverainen, zo naauw met hunne Allerchristlykste Majesteiten en de Koninglyke Familie vereenigd, deswegen de plegtigste verzekeringen te geeven, als een daadlyk en noodzaaklyk gevolg van die Grondbeginzelen en denkwyze, welke altoos zyn gedrag geregeld hadden (*).

Afkondiging der Staaten van *Zeeland* deswegen.

Staaten van *Zeeland* toonden zich terstond gereed, om in hun Gewest, eene Afkondiging te laaten doen in den geest van het bovengemeld Besluit der Algemeene Staaten, ten opzigte van allen, die zich schuldig mogten gemaakt hebben aan gewelddaadigheid tegen LODEWYK DEN XVI. en diens Gezin. Te dier gelegenheid herhaalden zy den last in Wynmaand des Jaars

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1303—1305.

Jaars MDCCLXXXVI gegeeven (*), om op het naauwkeurigst toezigt te neemen en te doen neemen op de handelingen en gedraagingen van alle Perſoonen, die verdagt waren van door woorden of daaden aanleiding te geeven tot het geen de openbaare rust zou kunnen ſtooren, of ten oogmerk hebben om verandering te maaken in de wettige en vastgeſtelde Regeeringsvorm van den Staat (†). LXXI. BOEK. 1792.

Afkondiging der Staaten van *Holland* en *Zeeland* ten opzigte van de Vreemdelingen.

Schoon Staaten van *Holland* geen zo uitdruklyk ſpreekende Aankondiging deeden, lieten zy 'er nogthans eene uitgaan, op de byzondere geſteldheid der tydsomſtandigheden betrekkelyk. Immers, na eene algemeene bedenking, hoe onze Staat, door beginzelen van Menſchlievenheid gedreeven, doorgaans openſtondt voor vlugtende Vreemdelingen, 'er nogthans zodanige omſtandigheden konden plaats hebben, die, zo zy terſtond geene geheele Uitzondering op den algemeenen Regel medebragten, in tyds eenige Voorzorgen noodzaaklyk maakten. „ Dat," dus vaaren zy woordlyk voort, „ de tegenwoordige „ ſtaat van zaaken in *Europa*, in 't alge„ meen, en het geen 'er zedert eenige „ weeken in de Nabuurſchap van deeze „ Provincie was voorgevallen, alreeds een „ meer dan gewoone toevloed van Vreem„ delingen na deeze Landen veroorzaakt „ hadt,

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 342 *enz.*

(†) *Ni uwe Verzamel. by* DE CHALMOT. II. D. bl. 1 *enz.* Dit Beſluit werd den 12. Nov. 1792 genomen.

LXXI. BOEK. 1792.

„ hadt, en by aanhoudenheid bleef ge-
„ oorzaaken, van welken, zo wel de ui-
„ nigte als de verſchillende relatien, deze
„ voorzorg daadlyk vereiſchen; *ten einde*
„ daar door voor te komen *ongelegenhe-*
„ den, welke door eene onbegrenste toe-
„ laating, zo voor de goede *Orde* binnen
„ deeze Provincie, als voor het belang
„ van zodanige Vreemdelingen zelve, zou-
„ den kunnen ontſtaan." —— Hier op
gronden zy eene Afkondiging die het On-
derzoek op inkomende Vreemdelingen be-
paalt, en de gevallen van derzelver *Uit-*
leiding uit den Lande opgeeft. *Meer by-*
zonder zyn de twee volgende *vaſtſtellin-*
gen: „ Dat zodanige Vreemdelingen, wel-
„ ke met de Ingezetenen alhier *over* Po-
„ litieke zaaken twist zoeken, *of Party-*
„ ſchappen poogen op te wekken en aan
„ te kweeken, voor Verſtoorders van de
„ openbaare Rust zouden gehouden, en
„ tegen de zodanigen, volgens de Wet-
„ ten deezer Landen gehandeld worden. —
„ Dat zodanige Vreemdelingen, welke zich
„ in hun Land aan eenig Bedryf hadden
„ ſchuldig gemaakt, 't welk dezelven tot
„ voorwerpen der Recherches of Recla-
„ mes van zodanig Land kon ſtellen, ge-
„ waarſchouwd werden zich binnen het
„ Territoir van *Holland* niet te begeeven,
„ of eenig verblyf te zoeken, aangezien
„ dezelve, ſchoon uit onkunde van de
„ omſtandigheden, waar in zy zich bevin-
„ den, geadmitteerd zynde, egter tegen
„ zodanige Reclames of Recherches zich
„ bin-

„ binnen deeze Provincie niet veilig mog- LEKK.
„ ten oordeelen (*)." —— Staaten van BOER.
Utrecht en *Zeeland* betraden het zelfde ——
spoor (†). 1792.

De verbaazende toevloed van Vreemdelingen (§) in de Gentraliteits Landen maakte het voor de Algemeene Staaten noodig des voorzieningen te doen, en by herhaalinge naauwere bepaalingen ten aanzien van den tyd des verblyfs voor te schryven. Teffens by de laatste Afkondiging zodanige Uitzonderingen vermeldende, als wy hier boven uit de Publikatie der Staaten van *Holland* opgaven (**). Veelheid der doortrekkende Vreemdelingen in de Generaliteit.

Te opmerkelyk, zo op zich zelve, als uit hoofde van binnen kort volgende gebeurtenisſen, is eene Verklaaring, te midden van Slachtmaand, door den Afgezant van zyne *Groot-Britannifche* Majeſteit ter Algemeene Staatsvergadering overgeleeverd en, met het Antwoord daar op, niet geheel verneld te worden. De Afgezant ſtoorde deeze taal; „ dat zyne Majeſteit, „ ziende het tooneel des Oorlogs dermaa„ te gemaderd aan de grenzen van de Re„ publiek, door de gebeurtenisſen welke „ kor- *Engeland* verzekert de Staaten van zyne trouwe.

(*) *Reſol. van Holl.* 15 Nov. 1792.
(†) *Not. van Zeel.* 26. Nov. 1792. *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1461.
(§) Men rekende, om dit, ten voorbeelde, te vermelden, dat 'er door *Maaſtricht* alleen, tuſſchen den 8. en 28. van Slachtmaand 16,300 waren doorgetrokken. *Hiſt. Schouwtooneel* 1794. II. D. II. St. bl. 383.
(**) *Reſol.* Oct. 10. en 16. Nov. 1792.

LXXI. BOEK. 1792

„ kortelings hadden plaats gehad, en ge
„ voelende de ongerustheid, die natuurlyk
„ uit dergelyk eenen toeſtand moest ge
„ booren worden, meende verſchuldigd
„ te zyn aan de banden, welke 'er tus-
„ ſchen hem en de Republiek beſtonden,
„ om, by deeze gelegenheid te vernieuwen
„ de verzekering van zyne onſchendbaare
„ Vriendſchap, en zyn beſluit, om, ten
„ allen tyde, met de naauwgezetſte ge-
„ trouwheid, ten uitvoer te brengen, alle
„ de verſchillende bepaalingen van het
„ Alliantie-Tractaat, zo gelukkig in den
„ Jaare MDCCLXXXVIII tuſſchen zyne Ma-
„ jeſteit en hun Hoog Mogenden geſlo-
„ ten.

„ Zyne Majeſteit, deeze Verklaaring
„ aan U Hoog Mogenden doende, is zeer
„ verre af, van, omtrent eenige der Oor-
„ logende Mogenheden, de waarſchynlyk-
„ heid te veronderſtellen van een oogmerk
„ om het Grondgebied van de Republiek
„ te ſchenden, of zich te mengen in de
„ binnenlandſche zaaken haarer Regeering.

„ De Koning houdt zich overtuigd,
„ dat het gedrag, 't welk hun Hoog Mo-
„ genden, eenſtemmig met zyne Majeſteit
„ hebben gehouden, en de egards, waar
„ op de ſituatie des Konings en der Re-
„ publiek hun billyke regten geeft, ge-
„ noeg zyn om allen grond van verden-
„ king te verwyderen.

„ Diensvolgens is de Koning in het vol
„ vertrouwen, dat de Gebeurtenisſen van
„ den Oorlog geene omſtandigheid van

„ buij

„ buiten kunnen aanbrengen, die ſchade- LXXI.
„ lyk voor de Regten van hun Hoog BOEK.
„ Mogenden en zyne Majeſteit zouden ——
„ kunnen zyn, en vermaant hun ten ſterk- 1792.
„ ſten, van met eene aanhoudende oplet-
„ tenheid en ſtandvastigheid alle poogin-
„ gen te beteugelen, die zouden mogen
„ ondernomen worden om de binnenland-
„ ſche rust der Provincien te ſtooren. —
„ Zyne Majeſteit is, met deeze kennis-
„ geeving aan hun Hoog Mogenden te
„ doen, in de vaste verwagting, dat niets
„ kragtiger zou kunnen medewerken tot
„ het geluk en de onderlinge belangen
„ der beide Landen, dan het voortduu-
„ ren van die naauwe vereeniging welke
„ tuſſchen hun vastgeſteld is, ter hand-
„ haaving van hunne eigene Regten en
„ Veiligheid, zo wel als tot bevestiging
„ van het welzyn en de rust van *Europa*
„ in 't algemeen."

Hoe door de Staten beantwoord.

Het onverwyld Antwoord der Algemeene Staaten op die boodſchap, liep op deezen zin. „ Hun Hoog Mogenden zyn ten
„ uiterſten gevoelig geweest, wegens de
„ herhaalde verzekering, welke zyne *Britſche* Majeſteit aan dezelve gedaan heeft,
„ van zyne onſchendbaare Vriendſchap
„ voor deeze Republiek, en van zyn be-
„ ſluit, om, ten allen tyde, met de
„ naauwstgezette getrouwheid, ten uit-
„ voer te brengen, al de verſchillende be-
„ paalingen van het Alliantie-Tractaat, zo
„ gelukkig, in den Jaare MDCCLXXXVII

 „ tus-

LXXI. „ tusſchen zyne Majeſteit en hun Hoog
BOEK. „ Mogenden geſlooten.
——— „ De Staaten Generaal hebben *nooit* ge-
1792. „ twyfeld aan deeze edelmoedige *gevoe-*
„ lens van zyne *Britſche* Majeſteit; maar
„ de Verklaaring, welke zyne Majeſteit
„ 'er in dit oogenblik wel van wil doen,
„ heeft niet anders dan ten hoogſten aan-
„ genaam aan hun Hoog Mogenden kun-
„ nen weezen, en heeft hun de leeven-
„ digſte erkentenis en eene volkomene
„ verkleefdheid aan zyne *Britſche* Maje-
„ ſteit ingeboezemd.

„ Voor het overige zyn de Staaten Ge-
„ neraal het volmaakt eens met zyne Ma-
„ jeſteit, dat 'er geene waarſchynlykheid
„ is, dat een van de Oorlogende *Mogen-*
„ heden eenig vyandlyk voorneemen te-
„ gen de Republiek zou hebben. In de
„ daad, hun Hoog Mogenden zyn met
„ den Koning overtuigd, dat het gedrag
„ 't welk zy gehouden hebben, en de
„ ſtipſte Onzydigheid, welke zy, *tot hier*
„ toe, met zo veel zorgs, eenſtemmig
„ met zyne Majeſteit, hebben in agt ge-
„ nomen, gelyk ook de egards, waar op
„ de ſituatie des Konings en der Repu-
„ bliek hun billyke regten geeft, allen
„ grond van vrees en verdenking moeten
„ verwyderen.

„ Wat de binnenlandſche rust betreft,
„ hun Hoog Mogenden bevroeden zeer
„ wel, hoe noodzaaklyk het zy hunne
„ Inwoonderen het onwaardeerbaar genot

„ daar

„ daar van te blyven verzekeren, en wy LXII.
„ verzuimen ook niets tot bereiking van BOEK.
„ dit heilzaam einde. —— De Staaten ——
„ Generaal hebben ook reeds met die Pro- 1795.
„ vincien, welke de *Unie* uitmaaken, de
„ noodige maatregelen genomen, en nee-
„ men ze ſteeds nog, om te beletten, dat
„ deeze rust in de tegenwoordige omſtan-
„ digheid geſtoord worde. Zy hebben het
„ genoegen zyne Majeſteit te kunnen ver-
„ zekeren, dat hunne poogingen tot hier
„ toe, met eenen gelukkigen uitſlag zyn
„ gekroond geweest; en zy durven zich
„ vleyen, dat deeze poogingen, door den
„ Godlyken Zegen, in het vervolg, niet
„ vrugtloos zullen zyn.

„ Eindelyk maaken hun Hoog Mogen-
„ den geene bedenking, om te verklaa-
„ ren, dat zy met zyne *Britſche* Majeſteit
„ van oordeel zyn, dat niets kragtdaadi-
„ ger, tot het wederzydsch geluk en be-
„ lang der beide Natien, kan toebrengen,
„ dan de duurzaamheid der naauwe Veree-
„ niging, die tusſchen dezelve gevestigd
„ is, en dat hun Hoog Mogenden van
„ hunnen kant, geene gelegenheid zullen
„ verzuimen, om dezelve meer en meer
„ te verſterken, tot handhaaving der we-
„ derzydſche regten en belangen der bei-
„ de Staaten, en tot bevestiging van het
„ geluk en de rust van *Europa* in 't al-
„ gemeen (*)."

Hoe

(*) *Reſol. Gen.* 16 Nov. 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

Voorſtel tot vermeerdering der Landmagt om ze na de Grenzen te doen trekken.

Hoe groot de druktens over Staatsbelangen in 's *Gravenhaage* ook van vroeg af en geduurende een groot gedeelte *van he* Jaar geweest waren; hoe zeer dezelve vervolgens, met het vermenigvuldigen *der* ontzettende Gebeurtenisſen, toenamen, vinden wy vroegtyds geene byzondere melding van aanſtalte tot verdeediging, of 't geen naar Oorlog ſmaakte, dan alleen *dat* de Raadpenſionaris van *Holland*, den zevenden van Zomermaand, van wegen *zyne* Hoogheid en den Raad van Staaten, aan de Gedeputeerden tot de Militaire zaaken, een voorſtel gedaan heeft tot het marschvaardigmaaken van een aantal Krygsvolks, met het geen 'er toe behoorde, en de kosten daar toe noodig, als zeer gepast in de omſtandigheden, waar in *Europa* tegenwoordig verkeerde. De voorſlag was om duizend Paarden, vier duizend vyf honderd Voetknegten, en vier honderd tachtig Artilleristen, uit de onderſcheidene Regimenten te trekken, om dezelve, met de noodige Krygsvoorraad, op de grenzen van *Staats Brahant* te doen legeren; om het vyfde Battaljon van WALDEK op te ontbieden; als mede drie Regimenten die de Keurvorst van *Keulen* van wegen den Staat onderhieldt. Hier by kwam het voorſtel om de kosten deezer Wapening te vinden uit de Petitie van vier Millioenen tot de Legerlasten, in Slachtmaand des Jaars MDDCLXXXIV reeds gedaan, en waar op meest alle de Gewesten nog een aanzienlyk gedeelte verſchuldigd waren

ren (*). — Men heeft deezen Voorſlag daar aan toegeſchreeven, dat de Capitein Generaal, het aannaderend gevaar zag, en hy, de *Franſchen* in Oorlog met den Keizer zynde, in tyds zich in ſtaat van verdeediging zogt te ſtellen: dewyl hy zich verzekerd hieldt, dat, indien de *Franſchen* het Krygsgeluk medeliep, zy voorzeker dit Gemeenebest niet ongemoeid zouden laaten; en, in dit geval, hem aanzien als een hunner grootſte vyanden (†). LXXI. BOEK. —— 1792.

Wat hier van zyn moge, onder zo veel lotwisſels op onze grenzen hadt de loop des Krygs eene gebeurtenis doen geboo- ren worden, welke niet gedoogde, dat onze Staat openbaar zich geheel werkloos en daar buiten hieldt. De Uitvoerende Raad in *Frankryk*, ter helft van Slachtmaand, in overleg neemende den tegenwoordigen ſtaat des Oorlogs, voornaamlyk in *Belgie*; en aanmerkende, dat 'er geene verpoozing moest gelaaten worden aan de Vyanden der Republiek, en men alle middelen hadt aan te wenden om derzelver Legers te overwinnen, en te vernielen, vóór dat zy zich konden verſterken en in ſtaat ſtellen, om, op nieuws, het zy *Frankryk*, het zy de Landſtreeken zelve, waar de *Franſche* wapens de Vryheid gebragt hadden, aan te tasten; beſloot bevel te geeven aan den Hoofdbevelhebber des Veldtochts in *Belgie*, om voort

Aanleidelyk bevel in *Frankryk* tot het openen der *Schelde*.

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 365.
(†) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 366.

LXXI. BOEK. —— 1792.

voort te vaaren met den Vyand te vervolgen overal, waar men deezen eene ſchuilplaats zou verleenen.

Voorſtel der *Franſchen* om de *Schelde* op te vaaren.

Wanneer *Antwerpen* voor de overwinnende *Franſchen* de poorten geopend en DE LA BOURDONNAYE, met zyn Leger, ſtaatlyk ingehaald hadt, wilde de Bezetting des Kasteels zich verdeedigen. Ten dien tyde kwamen 'er twee gewapende *Franſche* Vaartuigen of Kanonneerbooten van *Oostende* voor *Vliſſingen*. Op de reede van *Rammekens* liggende, vervoegde zich de Bevelhebber van een dier Schepen, CASTAGNIES, tot den Raadpenſionaris van *Zeeland*, en gaf, by een overgeleeverd Geſchrift, te verſtaan, van den *Franſchen* Generaal DUMOURIER bevel ontvangen te hebben, om zich na de *Schelde* te vervoegen; ten einde het Kasteel van *Antwerpen* te helpen bemagtigen, met verzoek aan hun Hoog Mogenden om de noodige bevelen aan den Bevelhebber van het Wagtſchip voor het Fort *Bath* liggende, te willen geeven, om hem den vryen Doortocht te verleenen. —— Teffens te verſtaan geevende, dat hy zich na het gemelde Fort zou begeeven, en agter het Wagtſchip ten anker gaan; met verzekering, dat hy van daar niet zou vertrekken, dan naa den Generaal DUMOURIER kennis te hebben gegeeven, dat hy zich aan den mond der *Schelde* bevondt; maar dat de Tractaaten tuſſchen de Keizer en de *Vereenigde Nederlanden*, geguarandeerd door de Mogenheden van *Frankryk* en *En-*

ge-

geland hem verhinderden verder door te dringen, dat hy de bevelen des Generaals zou afwagten om dezelve uit te voeren. LXXI. BOEK. 1792.

Staaten van *Zeeland* oordeelden, dat, volgens het Tractaat van *Munſter* van den Jaare MDCXLVIII, de *Schelde* voor alle Zee-Schepen geſlooten zynde (*), het buiten hun magt was om dezelve te openen ter bereiking van het bovengemelde oogmerk. Zy ſtelden vast, onverwyld, met overzending der Stukken, hun Hoog Mogenden des te verwittigen, om vóór den vyf en twintigſten dier Maand, zodanige orders te ſtellen, als Hoogstdezelven zouden vermeenen te behooren. Den gewoonlyk Afgevaardigden werden teffens aangeſchreeven, om, met de overige Bondgenooten, in dit geval, *met gelyke tred voort te gaan*, zo als tot meeste veiligheid van den Staat, en van de Koophandel zou ſtrekken (†). Bedryf der Staaten van *Zeeland* in dit geval.

Het Beſluit van hun Hoog Mogenden, daags vóór den verzogten dag ingekomen, behelsde woordlyk; „ dat hun Hoog „ Mogenden begreepen, dat 'er met geen „ mogelykheid kon worden voldaan aan „ het verzoek des Commandants CASTAG„ NIES, om de noodige Orders te geeven, ten Beſluit van hun Hoog Mogenden.

(*) Zie, wat des jongst gebeurde met den Kelzer, in onze *Vadert. Hiſt.* IX. D. bl. 220. 274—299. waar veel, elders vergeefsch gezogt, ten aanziene van die handelingen, gevonden wordt.

(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 6. Dit Beſluit was van den 22. Nov. 1782.

LXXI. BOEK. 1791.

„ ten einde de *Schelde* te kunnen opva-
„ ren; naardien het tegen alle *principe*
„ van Neutraliteit, welke hun *Hoog Mo-*
„ genden in den Oorlog tusſchen het *Huis*
„ van *Oostenryk* en *Frankryk* hebben ge-
„ obſerveerd, zou aanloopen, dat die Pas-
„ ſagie wierd geaccordeerd aan Vaartui-
„ gen, waar van de intentie wordt gede-
„ clareerd te zyn om het Kasteel van *Ant-*
„ *werpen* op eene hostile wyze, te atta-
„ queeren. —— Dat, derhalven, indien
„ daar omtrent eene nadere aanvraage van
„ wegen den *Franſchen* Commandant aan
„ hun Ed. Mog. mogt geſchieden, aan
„ dezelven geen ander antwoord zal gegee-
„ ven worden, dan dat de verzogte *Paſſa-*
„ gie niet kan worden geaccordeerd; met
„ byvoeging dat hun Hoog Mogenden
„ dan ook in het vertrouwen zyn, dat
„ daar op niet verder zal worden gein-
„ ſteerd, veel min de Paſſagie daadlyk ge-
„ forceerd. —— Dat, voor het overige,
„ hun Hoog Mogenden hadden verzogt
„ om aan den Officier, commandeerende
„ het Wagtſchip aan de *Schelde* aan te
„ ſchryven, dat, wanneer de *Franſche*
„ Schepen, uit Zee komende, de *Schelde*
„ wilden opvaaren, hy aan den Comman-
„ dant van dezelve moest te kennen gee-
„ ven, dat die Rivier, ingevolge van de
„ Tractaaten, voor de Zeeſchepen geſloo-
„ ten is. Dat, indien onverminderd dee-
„ ze Repreſentatie, de gemelde Comman-
„ dant perſiſteert in zyn voorneemen, hy
„ als dan aan denzelven moet afvraagen,
„ of

„ of zyn intentie is de Pasſagie met Ge- LXXI.
„ weld te forceeren; en in dien geval- BOEK.
„ le ten ſterkſten daar tegen te prote- ——
„ ſteeren; zonder egter met Geweld zich 1792.
„ daar tegen te opponeeren; en vervol-
„ gens aan hun Hoog Mogenden, aan zyne
„ Hoogheid, en aan de Collegien ter Ad-
„ miraliteit op de *Maaze* en in *Zeeland*,
„ moet kennis geeven van zyn wedervaa-
„ ren (*)."

Het leedt ſlegts tot den eerſten van Wintermaand of de Luitenant GROTENRAY, Bevelhebber van het Wagtſchip de *Spion* op de *Schelde*, en de Ontvanger der Convoyen en Licenten, HOFMAN, te *Bath*, gaven by Brieven Gecommitteerde Raaden ter *Zeeuwſche* Admiraliteit berigt, wegens de aankomst van eenige gewapende *Franſche* Schepen. Teffens deelden zy de Stukken mede, bevattende de bevelen van den Generaal DUMOURIER aan den *Franſchen* Bevelhebber dier Schepen MOULSTON gegeeven, om na *Lillo* en *Antwerpen* op te zeilen, en het berigt van diens en CASTAGNIES eensluidende betuigingen, om die bevelen volſtrekt te willen volbrengen, „ zonder," gelyk 'er woordlyk werd by gevoegd, „ nogthans hier mede eenige „ Vyandlykheden ten opzigte van de Re- „ publiek in't oog te hebben, of de *Schelde* „ te willen openen; maar alleen om den „ Vyand te vervolgen." — Hier by kwam een Brief des Majors van het Fort te *Bath* Het voorgevallene deswegen.

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl 7 *enz.*

LXXI. BOEK. 1792.

Bath aan den Raad gerigt, inhoudende dat de Ontvanger HOFMAN hem gevraagd hebbende of hy in ſtaat was, en hem wilde byſtaan om de *Franſche* Schepen het *op* vaaren te beletten, zulks, volgens de laatſt bekomene Orders, hadt moeten weigeren.

Boodſchap van 's Keizers Afgezant hier over en beantwoording.

Ten tyde dat men in *'s Gravenhaage* over dit netelig ſtuk raadpleegde diende de Keizerlyke Gezant VAN STAHREMBERG by hun Hoog Mogenden een boodſchap in, betuigende niet te kunnen ontveinzen de buitengewoone verwondering, welke *hem* aangreep, op het verneemen, dat *de Franſchen* hadden durven waagen ſtappen te doen om de *Schelde* te kunnen opvaaren, en dus in het Land, tot het Kasteel van *Antwerpen* toe, door te dringen. — Hy bragt den Algemeenen Staaten onder 't ooge, het groot gewigt van de allerſpoedigſte en kragtdaadigſte maatregels te nemen, om zich aan te kanten tegen een zo blykbaaren inbreuk op de Tractaaten, welke openlyk zou ſtryden met het ſtelzel van Onzydigheid, door hun aangenomen, en zo naauwkeurig door de *Oosterryksche* Bevelhebbers geëerbiedigd. — Hy meende hun te moeten doen opmerken, hoe noodig het was dergelyke poogingen in 't begin te keer te gaan; poogingen die even zo aanrandende waren op de welgegronde Regten van zyne Majeſteit den Keizer en Koning, als op de rust van de Republiek. — Dit voorſtel werd beantwoord met eene betuiging van de Onzydigheid door hun Hoog Mogenden

den, in agt genomen; dat zy het opvaa- LXXI.
ren der *Schelde*, tot het bedoelde einde, BOEK.
door gewapende Schepen, ſtrydig hielden ——
met de Tractaaten; tevens te verſtaan 1792.
geevende welke bevelen om dien door-
tocht te weigeren gegeeven waren (*).

Dit beſtaan der *Franſchen* baarde ook in Hoe men
Engeland geene geringe aandoening. Men in *Enge-*
hadt zich daar in het Parlement de ſcham- *land* die
perſte en vuilaartigſte aanmerkingen tegen opnam.
de Nationaale Vergadering veroorloofd, en
een Bil tegen de Vreemdelingen vastge-
ſteld, die men in *Frankryk* beſchouwde
niet alleen als zeer ſtreng, onregtvaardig,
en ſtrydende tegen alle gebruiken tusſchen
Volken plaats hebbende; maar ook als een
inbreuk op het Tractaat van Koophandel
des Jaars MDCCLXXXVI tusſchen *Frankryk*
en *Engeland* geſlooten. Het *Franſche* Staats-
beſtuur hadt, niettegenſtaande het opont-
bod van Lord GOWER uit *Parys*, den ge-
vol-

(*) *Reſol. Gen.* 25 Nov. 1792. Men ſlaa hier
naa, en vergelyke wat, nog maar weinig jaaren ge-
leden, gebeurde, toen Keizer JOSEPHUS het voor-
neemen hadt en begon te werk te ſtellen om de Ri-
vier de *Schelde* te openen, tegen die zelfde Over-
eenkomſten en Verbonden aan, op welke thans de
Keizerlyke Gezant het geſlooten houden der *Schel-*
de vordert. In 't breede hebben wy des alles op-
gegeeven in onze *Vaderl. Hiſt.* VII. D. bl. 233—
256. Het bleef ook niet onopgemerkt van de *Fran-*
ſche zyde, toen *Engeland* zich, gelyk wy vervol-
gens zien zullen, zo diep in de zaak der *Schelde*
mengde, welke dit Ryk zich, by die voorige gele-
genheid, niet hadden aangetrokken. Zie *Hiſt.*
Schouwtooneel II. D. II. St. bl. 298.

LXXI. BOEK. —— 1792.

volmagtigden Staatsdienaar CHAUVELIN te *Londen* gelaaten. Deeze ontving van den Uitvoerenden Raad last om het gedrag der *Fransche* Natie tegen de hoonende aantygingen te verdeedigen, verzogt gehoor by den Staatsdienaar GRENVILLE. Dit werd hem geweigerd door een Man, die onlangs betuigde, „ niet te kunnen begrypen hoe „ iemand in het Hoogerhuis een voorſtel „ hadt kunnen doen om *Groot-Brittanje* „ in onderhandeling te doen treeden met „ *Banditen*, die aan alle Gekroonde Hoof„ den wraak gezwooren, en zich ſchuldig „ gemaakt hadden aan misdaaden, welke „ het bloed in de aderen deedt verſtyven!"

Betuiging aldaar van de *Fransche* zyde gedaan.

De Heer CHAUVELIN zondt dien Staatsdienaar een Geſchrift van zeer opmerklyken inhoud, onder andere las men daar in; „ dat de Uitvoerende Raad het open„ baar gedrag van *Groot-Brittanje*, ten „ opzigte van *Frankryk*, niet onverſchil„ lig kunnende aanzien, met leedweezen „ daar in kenmerken ontdekt hadt van „ kwaadwilligheid, waar aan de Raad nog „ poogde geen geloof te ſlaan; maar „ nogthans al te wel gevoelde, dat de „ *Franſche* Natie niet langer in onzeker„ heid moest gelaaten worden. Waarom „ men hem gelast hadt het *Britſche* Mi„ nisterie rondborstig af te vraagen, of „ men *Engeland* moest beſchouwen als „ eene onzydige, dan als eene vyandige „ Mogenheid? —— Dat de Uitvoerende „ Raad de redenen nagaande, welke *En„ geland* zouden kunnen bepaalen om met „ *Frank-*

„ *Frankryk* te breeken, deeze enkel hadt
„ kunnen ontdekken, in eene misschien
„ verkeerde Uitlegging van een Besluit in
„ Slachtmaand genomen, waar by de Na-
„ tionaale Vergadering nimmer hadt be-
„ greepen eenige Muiteryen te begunsti-
„ gen, of Oproermaakers bystand te bie-
„ den, veel minder in een onzydig en
„ vriendschaplyk Land onlusten te ver-
„ wekken; maar 't welk alleen toepasse-
„ lyk was op Volken, die, naa hunne
„ Vryheid herwonnen te hebben, door
„ eene plegtige en geenzins dubbelzinnige
„ uitdrukking van den algemeenen wil,
„ de hulp en broederschap der *Fransche*
„ Republiek zouden inroepen.

„ Dat *Frankryk* de Onafhanglykheid
„ niet alleen van *Engeland* dagt te eerbie-
„ digen; maar ook die van deszelfs Bond-
„ genooten, met welken *Frankryk* niet in
„ Oorlog was; en hy diensvolgens last
„ hadt, op eene plegtige wyze, te verklaa-
„ ren, dat *Frankryk* geen voorneemen
„ koesterde om *Holland* aan te tasten, zo
„ lang die Mogenheid zich jegens *Frank-*
„ *ryk* zou houden binnen de paalen eener
„ stipte Onzydigheid.

„ Het *Britsch* Gouvernement omtrent
„ deeze twee stukken aldus gerust ge-
„ steld, zou 'er geen voorwendzel meer
„ voor de minste zwaarigheid overblyven,
„ dan ten aanzien van de Opening der
„ *Schelde*. Een Vraag, onherroepelyk door
„ de rede en de billykheid beslischt, op
„ zich zelve van weinig aanbelang, en

„ waar

LXXI. BOEK. 1792.

„ waar over de meening van *Engeland*,
„ misschien ook zelfs van *Holland*, genoeg
„ bekend is, zo dat het moeilyk wee-
„ zen zou dezelve ernstig tot een beweeg-
„ grond van Oorlog te maaken (*). —

„ In-

(*) 't Geen hier zeer kort wordt voorgesteld, krygt alle klaarheid door het volgend *Uittrekzel uit het Register der Deliberatien van de Provisioneele Uitvoerenden Raad van den 16 Nov., en vervolgens goedgekeurd in de Nationaale Conventie den 21 Nov. 1792.* „ De Uitvoerende Raad raadpleegende over
„ het gedrag der *Fransche* Legers in de *Nederlan-*
„ *den*, heeft een der Leden opgemerkt, — *Voor*
„ *eerst*, Dat de belemmeringen en hinderpaalen,
„ welke tot nu toe de Scheepvaart en de Koop-
„ handel, zo op de *Schelde* als op de *Maas*
„ hebben geleden, daadlyk strydig zyn met de
„ Grondbeginzelen van het Natuurlyk Regt, 't
„ welk de *Fransche* gezwooren hebben te zullen
„ handhaaven. — *Ten tweeden.* Dat de loop der
„ Rivieren, het gemeen en onverdeelbaar eigen-
„ dom is van alle Landen, die door derzelver wa-
„ teren besproeid worden; dat eene Natie, zonder
„ overegtvaardigheid, niet zou kunnen vermeenen
„ eenig Regt te hebben, om, by uitsluiting van
„ anderen, den uitloop eener Rivier te bezeeren,
„ en, aldus te verhinderen, dat de nabuurige Vol-
„ ken, die aan de bovenste oevers grenzen, het-
„ zelfde voorregt genieten; dat dusdanig Regt een
„ overblyfzel is van Leenroerige Slaavernij, of,
„ ten minsten, eene haatlyke Monopolie, welke
„ niet dan door geweld kan vastgesteld of door het
„ onvermogen toegestaan zyn; derhalven herroe-
„ pelyk in alle tyden, en in weerwil van alle over-
„ eenkomsten; alzo de Natuur zo min bevoorregte
„ Volkeren, als byzondere Persoonen erkent, en
„ de Regten van den Mensch onvervreemdbaar
„ zyn. — *Ten derden.* Dat de roem der *Fransche*
„ Republiek eischt, dat overal, waar zy de be-
„ scherming haarer wapenen uitbreidt, de Vryheid
„ hersteld en de Dwinglandy verbryzeld worde. —

Ten

„ Indien nochthans het *Britſche* Miniſterie zich van deeze laatſte beweegreden bediende, om aan *Frankryk* den Oorlog te doen verklaaren, zou het dan niet waarſchynlyk weezen, dat zyne geheime neiging zou geweest zyn, het koste wat het wilde, eene Vredebreuk te verwekken, en dat het zich thans van het nietigſte aller voorwendzelen zou bedienen, om aan eenen onregtvaardigen en zedert lang overlegden Aanval, eenigen ſchyn te geeven? —— In deeze noodlottige onderſtelling, welke de Uitvoerende Raad verwerpt, zou hy gevolmagtigd zyn de waardigheid des *Franſchen*

LXXI. BOEK. —— 1794.

Ten tweeden. Dat, wanneer, by de voordeelen aan het *Belgiſche* Volk, door de *Franſche* Wapenen bezorgd, zullen gevolgd worden, de vryheid der Scheepvaard op de Stroomen, en de bevryding des Koophandels dier Provincien, dat Volk niet alleen geen reden meer zal hebben om te vreezen voor deszelfs Onafhangelykheid, noch om te twyfelen aan de Belangloosheid der Republiek; maar dat zelfs de Natien van *Europa* als dan niet langer zullen kunnen weigeren te erkennen, dat de vernietiging van alle Dwingelandy, en de zegepraal der Rechten van den Mensch de eenige dryfveeren waren van het *Franſche* Volk.

„ De Raad, getroffen door deeze gewigtige bedenkingen, beſluit, dat de Generaal en Chef, bevelvoerende over de *Franſche* Legers tot den Tocht na *Belgie*, zal gehouden zyn de ſtipſte maatregels te nemen, en alle middelen, te zyner beſchikking ſtaande, te gebruiken, om de Vryheid der Scheepvaart en vervoering op den geheelen loop der *Schelde* en *Maas* aan de Ingezetenen van *Belgie* te verzekeren."

LXXI. BOEK. 1792.

„ *schen* Volks met kragt staande te hou-
„ den, en te verklaaren, *Dat dit Vry en*
„ *Magtig Volk den Oorlog zou aanneemen,*
„ *en eenen zo blykbaar onregtvaardigen, en*
„ *van zyn kant, zo weinig uitgedaagden Aan-*
„ *val, met verontwaardiging afkeeren.*"

CHAUVELIN besteedde het overige van dit overgeleeverd Geschrift om de sterkste verklaaringen te doen, wegens de zuiverheid der oogmerken en vredelievende geneigdheid van *Frankryk*. Hy poogde aan te toonen, dat alle verantwoordelykheid des Oorlogs, vroeg of laat, *zou moeten* vallen op de Bewerkers van denzelven; en dat het gedrag van *Engeland* niet missen kon de Natien te overtuigen, dat zodanig een Oorlog niet anders weezen zou, dan een Oorlog van het *Britsche Ministerie* tegen de *Fransche Republiek*. Ten slot verzoekende, dat de geheele Raad van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, de Verklaringen en Verzoeken daar in begreepen, met de ernstigste aandagt wilde overweegen, om 'er hem een schriftlyk antwoord op te geeven (*).

Hoe door GRENVILLE beantwoord.

GRENVILLE liet dit stuk niet onbeantwoord. Op den laatsten dag deezes Jaars, gaf hy den Heer CHAUVELIN schriftlyk te verstaan, dat dewyl zyne *Groot-Brittannische* Majesteit noodig hadt geoordeeld alle

(*) Dit stuk was van den 27 van Wintermaand 1792. gedagtekend. Het is geheel voorhanden in de LXXV *Bylaage* tot het *Hist. Schouwtooneel* voor den Jaare 1792.

alle Ministerieele Verstandhouding met *Frankryk*, naa het gebeurde op den tienden van Oogstmaand, op te schorten, het Ministerie niet met hem kon handelen als *Gevolmagtigd Minister van Frankryk*; hy zich nogthans, schoon niet officieel, duidelyk en bepaald wilde verklaaren, over de drie onderscheiden stukken in het Geschrift van CHAUVELIN begreepen. LXXI. BOEK. 1792.

Waar op de *Engelsche* Staatsdienaar hoofdzaaklyk in deezer voege schryft, „ Dat *Engeland*, in het bewuste Besluit „ der Nationaale Vergadering het voor„ neemen ontdekte om deszelfs nieuwe „ Grondbeginzelen van Regeering alom „ voort te planten, en den geest van On„ rust en Omwenteling in alle, zelfs on„ zydige Landen, aan te moedigen. Dat, „ zo deeze uitlegging aan eenigen twyfel „ onderheevig ware, dezelve maar al te „ zeer werd weggenomen, door het ge„ drag der Conventie, welke zich het regt „ scheen aan te maatigen om zich te men„ gen in de binnenlandsche aangelegenhe„ den van *Engeland*, wanneer zy zulks „ zou goedvinden, en wel op eene wyze, „ geheel onbestaanbaar met de openbaare „ Instellingen in alle Landen van *Euro„ pa*. —— Wat betrof de Verklaa„ ring, dat *Frankryk* geen voorneemen „ hadt om *Engeland* aan te tasten, zo lang „ die Mogenheid zich hieldt binnen de „ paalen eener juiste Onzydigheid, zulks „ was genoegzaam dezelfde uitdrukking „ waar van CHAUVELIN, in laatstleden Zo-

LXXI. BOEK. ——— 1792.

„ mermaand, van wegen zyne Christlyke
„ Majeſteit, zich bediend hadt. —— Dan
„ dat, zedert die eerſte verklaaring, een
„ Officier, zeggende in *Franſchen* dienst
„ te zyn, het Grondgebied en de Onzy-
„ digheid van de Republiek der *Vereenig-*
„ *de Nederlanden* openlyk hadt geſchon-
„ den; door de *Schelde* op te vaaren, om
„ het Kasteel van *Antwerpen* aan te tas-
„ ten, niettegenſtaande de Regeering al-
„ daar, door een formeel Protest, zich
„ daar tegen hadt verzet. —— *Dat*, byal-
„ dien *Frankryk* het regt hadt, om de Be-
„ paalingen, wegens de *Schelde* gemaakt,
„ te vernietigen, het ook alle gemaakte
„ Verbintenisſen, tusſchen de Mogenhe-
„ den van *Europa*, den bodem kon in-
„ ſlaan. — Dat *Groot-Brittanje*, getrouw
„ aan deszelfs Grondbeginzelen, nooit on-
„ verſchillig zou aanzien, dat *Frankryk*,
„ openbaar of heimlyk, zich tot Souve-
„ rain der *Nederlanden*, of tot algemeen
„ Scheidsman der Regten en Vryheden
„ van *Europa*, opwierp. Byaldien *Frank-*
„ *ryk* derhalven, in de daad, in Vrede
„ en Vriendſchap met *Engeland* wenschte
„ te blyven, het zich geneigd moest too-
„ nen om van de oogmerken van aanval
„ en vergrooting af te zien, en zich be-
„ paalen binnen zyn eigen Grondgebied,
„ zonder andere Regeeringen te beledigen,
„ derzelver Rust te ſtooren, of hunne
„ Regten geweld aan te doen (*)."

Een

(*) *Hist. Schouwtoneel* 1792. Bylaage LXXVI.

Een antwoord op dien toon geſtemd, beloofde niet veel goeds voor het behoud des Vredes. Hier by kwamen verſcheide omſtandigheden, welke de ſtoorenis daar van ſpelden. Tegen de afwyzing van den Heer CHAUVELIN om gehoor te verkrygen, ſtak ſterk af de minzaame behandelingen veele aanzienlyke Vlugtelingen uit *Frankryk* aangedaan, die vriendelyk ten Hove ontvangen en met gunstbetooningen als overlaaden werden. De geheimhouding met welke het *Britſche* Staatsdienaarſchap onafgebrooken en yverig de Onderhandelingen met verſcheide der tegen *Frankryk* verbondene Mogenheden, inzonderheid met de Hoven van *Weenen* en *Berlyn*, voortzette, was zo verborgen niet of 'er lekte genoeg van uit, ter ontdekkinge van *Engelands* oogmerk, om eerlang, tot het Verbond der tegen *Frankryk* zamengeſpanne Mogenheden, toe te treeden. — De Verklaaring te midden van Slachtmaand hun Hoog Mogenden gedaan (*), gaf genoegzaame wenken om 'er onze Staat mede in te trekken. De ingewilligde Onderſtandgelden, door den Staatsdienaar PITT noodig geoordeeld, tot vermeerdering van de Land- en Zeemagt; het bevel ter uitrusting van eene aanzienlyke Vloot, diende alle om een oorlogzugtig vertoon te maaken; het in beſlag neemen van twee Koornſchepen, na *Frankryk* beſtemd, als mede de verklaaring van niet te willen gedoogen,

LXXI. BOEK. —— 1792. Voorbeduidzels van den Oorlog in *Engeland*.

(*) Zie hier boven bl. 111.

LXXI BOEK. 1792.

gen, dat 'er Koorn na *Frankryk* gevoerd zou worden, ſpelde een Vredebreuk. Bovenal liep in 't ooge de ſpoed waar mede men een klein Vlootdeel gereed maakte, om, onder het bevelhebberſchap van MURRAY, na den mond van de *Schelde* te ſteevenen, en aan de *Franſche* Vaartuigen het opzeilen dier Riviere kragtdaadig te beletten.

De *Schelde* door de *Franſchen* opgevaaren.

Doch dit kon alleen voor het toekomende dienen. Eer dit Vlootdeel gereed en ter beſtemde plaatze was, waren de *Franſchen* reeds die Rivier ingeſtevend. Een *Fransch* Fregat, *d'Ariel* geheeten, met een Brik, twee Kanonneerbooten, en drie gewapende *Duinkerkſche* Viſchersſchuiten, beſtonden zulks. Deeze waren de eerſte Vaartuigen, die, zints bykans anderhalve Eeuw, uit Zee, de Stad *Antwerpen* hadden mogen naderen. Zy ankerden den achtſten van Wintermaand voor de Stad, werden met losbranding van het Geſchut begroet, en de geheele Stad *Antwerpen* was, over die gebeurtenis, in vreugde opgetoogen, en vol blydſchap, op allerlei wyze aan den dag gelegd. Om het Kasteel dier Stad te beſchieten en te vermeesteren, was derzelver komst niet noodig; 't zelve hadt zich, op den negen en twintigſten van Slachtmaand, reeds overgegeeven, en was, met veel ſtaatlykheids, door de *Franſchen* in bezit genomen. Dewyl het Beſluit der *Franſche* Republiek aangaande de Opening der *Schelde* eenige dagen te vooren te *Antwerpen* was afgekondigd,

digd, vierde men die Vryverklaaring der Scheepvaart, en de bemagtiging des Kasteels, met eene algemeene illuminatie, en allerlei slag van vreugdebedryf. LXXI. BOEK. —— 1792.

Ten tyde dat dit opvaaren der *Schelde* eerst in bewerking kwam, hadt der Staaten Afgezant de Baron NAGEL; ten Hove van *Londen* reeds een stuk, dit onderwerp betreffende, ingeleverd, en men daar het besluit genomen, om aan den Staat, indien *Frankryk* eenige Vyandlykheden mogt aanvangen, een aanzielyke magt tot bystand te zenden. Te midden van dit alles, waren 'er Onderhandelingen in *'s Gravenhaage* aangevangen tusschen den *Engelschen* Gezant en den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, met DE MAULDE DE HOSDAN, die zedert het laatste van Oogstmaand zyn verblyf in *'s Gravenhaage* hadt gehouden; doch niet openlyk in de hoedanigheid van Gevolmagtigd Minister van *Frankryk* erkend. De onderhandelingen liepen over de erkentenis van de *Fransche* Republiek, door *Engeland*, en onzen Staat. Dan LE BRUN de toenmaalige Minister der buitenlandsche zaaken in *Parys*, gaf op het berigt hem wegens die onderhandelingen gegeeven, geen antwoord. DE MAULDE werd opontboden, en vervangen door DUBOIS DE THAINVILLE; doch met die verandering werden tevens de begonne onderhandelingen te eenemaal afgebroken. —— Men was vry algemeen, en misschien niet zonder grond, van gedagten, dat de evengemelde aanbieding alleen geschied was om tyd

Hulp door *Engeland* beloofd. Afgebroken Onderhandelingen.

LXXI. BOEK. —— 1792.

te winnen; dat het *Engelsch* Staatsdienaarschap met de daad den Oorlog begeerde, doch zich eerst wilde in ſtaat ſtellen.

Een doortogt door *Maastricht* verzogt, geſchied niet.

Was het de blykbaare zwakheid of onbereedheid tot Zee, en de alom verſpreide de Landmagt van den Staat, die de Grensſteden geene genoegzaame Bezetting ſchonk, en het tydsverwyl 't welk de *Engelſche* hulp kon doen opdaagen, terwyl de afgematte Krygsmagt der verbondene Mogenheden, geen hulp kon bieden, welke hun Hoog Mogenden bewoog om zich tegen het opvaaren der *Schelde* niet met geweld te verzetten; onze Staat bleef van de Landzyde niet ongemoeid. Het Noordlyk Leger der *Franſchen* trok, onder bevel van MIRANDA van *Antwerpen* na *Roermonde*. De Generaal ST. EUSTACHE kwam, in 't laatst van Slachtmaand, met de Voorhoede naby *Maaſtricht*. Hy eischte den vryen doortocht door die Grensſtad voor 1500 Man, als mede voor eenig Geſchut, met betuiging van zyne hoope dat de goede verſtandhouding tuſschen *Frankryk* en deezen Staat, de inwilliging van dit verzoek zou ten gevolge hebben. De Gouverneur van *Maaſtricht*, de Prins van HESSEN-KASSEL zondt onverwyld berigt wegens dit verzoek na *'s Gravenhaage*, en ontving van wegen hun Hoog Mogenden de ſtelligſte bevelen, om niet alleen den gevraagden doortocht te weigeren; maar zelfs, des noods, geweld met geweld te keeren. Onmiddelyk trok 'er veel Krygsvolks na *Maaſtricht* om de Bezetting te ver-

versterken, en bleef men niet in gebreke om het Hof van *Engeland* des kennis te geeven. LXXI. BOEK.

Dit hadt ten dien dage geene verdere gevolgen. ST. EUSTACHE een bezoek by den Prins van HESSEN-KASSEL afgelegd hebbende, zag van den eisch af, liet buiten het Grondgebied van den Staat, een brug over de *Maas* slaan, om met zyn Volk die Rivier over te trekken. —— DUMOURIER hadt in de daad ten oogmerke om en *Maastricht* en *Venlo* in bezit te neemen. Terwyl hy te *Luik* en *Tongeren* zeer veel zwaar geschut liet byeenbrengen, wendde hy alle poogingen aan om den Uitvoerenden Raad wegens de noodzaaklykheid van dien stap te overtuigen. Hy verzekerde denzelven, dat het hem, zonder *Maastricht* in zyne magt te hebben, onmogelyk was de oevers van de *Maas*, benevens het Land van *Luik* te kunnen verdeedigen. Vreemd mogt die eisch voorkomen; doch dezelve was niet zonder voorbeeld, andere oorlogen leeverden genoeg voorbeelden op van dergelyke stappen; men kon deeze Vestingen neemen, en voor eerst behouden, onder verband, van dezelve, by het eindigen des Oorlogs, te zullen wedergeeven. Dit voorstel werd door den Uitvoerenden Raad van de hand geweezen, en DUMOURIER kreeg uitdruklyk bevel om de stipste Onzydigheid, ten aanziene van de *Vereenigde Nederlanden*, in agt te neemen.

1792. DUMOURIERS oogmerk om *Maastricht* en *Venlo* in bezit te neemen.

LXXI. BOEK. 1792.

Vreemd was dit verſchynzel; te meer nog als wy ons herinneren de verzekeringen den uitgeweeken *Bataven* een en andermaal gegeeven, dat de *Franſche* Natie niet in gebreke zou blyven om hun zegepraalende in het Vaderland te doen wederkeeren. Men koesterde deswegen vermoedens van zeer onderſcheiden aart. Doch in welk eene onzekerheid men ook verkeerde, ten aanziene van de oogmerken van *Frankryk* op de *Vereenigde Gewesten*, dit was zeker, dat de *Franſchen* langs hoe meer de Grenzen naderden; en leedt het geen twyfel, 't welk geen geringen argwaan ten opzigte van die oogmerken moest baaren, dat het *Legioen Etrangere*, of zo als men het veel al noemde, het *Legioen Bataven*, van welks oprigting wy ſpraaken (*), naast aan de Grenzen legerde. Hier kwam by dat het Krygsvolk over 't algemeen, in en omſtreeks *Antwerpen* zeer ſterk vermeerderde.

Schynbaarheden van een aanval te Lande.

Hoe men der Staaten bodem ontzag.

Oorlogsſchynbaarheid ging egter, van de *Franſche* zyde, met eene vry ſtipte behoedzaamheid ten aanziene van der Staaten Grondgebied, en de heuſche vergoeding wanneer het betreeden, of op 't zelve iets benadeelens mogt gebeurd weezen gepaard. Twee ſpreekende voorbeelden worden deswegen bygebragt. Te *Lommel*, een Dorp in de Meyery van den *Bosch*, begeerde eene vry ſterke Party *Franſchen* te overnagten; doch de

(*) Zie hier boven bl. 97.

de Schout hadt niet te verſtaan gegeeven, dat deeze Plaats tot het Gebied van den Staat behoorde, of die Manſchap zag van dit oogmerk af, en trok te rug. —— In 't Land van *Valkenburg* hadt een party *Franſchen* Voeradie opgehaald. De Prins van *Heſſen-Kaſſel*, Gouverneur van *Maaſtricht*, vaardigde twee Officiers af na *Luik*, waar zich DUMOURIER bevondt, om des klagten te doen. Deeze Veldheer verontſchuldigde zich, met te betuigen, dat dit tegen zyne meening was geſchied; valſche Kaarten hadden hem misleid, waarom hy niet alleen aanboodt, de daar door veroorzaakte ſchade te vergoeden; maar ook beloofde te zullen zorgen, dat zulks voortaan niet meer gebeurde. LXXI. BOEK. —— 1792.

Ondanks deeze inagtneemingen leedt het in *Frankryk* geen twyfel, of de *Vereenigde Gewesten* zouden zich welhaast in den Oorlog vinden ingewikkeld. Blykbaar was het uit alles wat in *Groot-Brittanje*, ten dien dage, omging, dat het Staatsdienaarſchap in dat Ryk ſlegts na eene voeglyke gelegenheid wagtte, om in den Kryg deel te neemen, zo haast het zich daar toe in ſtaat geſteld, en een genoegzaam voorwendzel hadt om het Volk, 't welk van den Oorlog *afkeerig ſcheen*, daar toe over te haalen. Alles duidt een Oorlog van *Frankryk* tegen *Engeland* en onzen Staat aan.

Afkeerig ſcheen; dit is zeker te weinig gezegd. Men mag rondelyk verklaaren, dat de Natie, over 't algemeen, welke ook de inzigten van den Staatsminister PITT en diens Volgelingen waren, ongenegen Geſteldheid in *Engeland* ten aanziene der *Franſche*

LXXI. BOEK. 1792. Omwenteling.

was om, enkel ten gevalle van het Koninglyk Gezin in *Frankryk*, de wel te voorziene lasten te draagen van eenen Oorlog, welke haar geene voordeelen beloofde; maar wel onbereekenbaare nadeelen dreigde te zullen te wege te brengen. In het *Britſche* Ryk hadden de *Franſche* Grondſtellingen van Vryheid en Gelykheid, zints eenigen tyd, verbaazend veel velds gewonnen. Geene duistere kenmerken hier van deeden zich op. Een openlyk gedenken van den Verjaardag der *Franſche* Omwenteling geſchiedde op veele plaatzen; zo ras de aftocht der Legerbenden van de verbondene Mogenheden uit *Frankryk* was bekend geworden, vierde men in *Engeland*, *Schotland* en *Ierland*, de zegepraal der *Franſche* Wapenen, met het geeven van Maaltyden, het branden van Vreugdevuuren, en het uitſteeken van Vlaggen met toepaslyke Zinſpreuken. Allerwegen waren *Clubs* of Societeiten opgericht, welker Leden zich Vrienden des Volks noemden. In *Londen* ſtaaken 'er drie boven alle in 't oog, welker naamen de *Revolutie-Societeit*, de *Whig-Club*, en *Societeit van Conſtitutioneel Onderzoek*, genoegzaam ter aanduiding ſtrekten, dat de Leden, en derzelver aantal was groot, zich openlyk verklaarden, Voorſtanders te zyn van de *Franſche* Grondſtellingen ten aanziene van de Vryheid, Gelykheid en de Regten van den Mensch. — In *Ierland* heerschte die denkwyze, uit hoofde van verſcheide bykomende omſtandigheden,

veel

veel algemeener en ſterker. De werk- LXXI.
zaamheden om herſtel van grieven, waar BOEK.
over men klaagde, bepaalde zich niet tot
Volksopſchuddingen; maar kreegen eene 1792.
meer geregelde gedaante. Men wenschte
aldaar, by ondertekenden Geſchrifte, de
Franſche Nationaale Conventie geluk met
de zegepraal over de Monarchie, en de
herſchepping in eene vrye Republiek;
met den daar by gevoegden wensch, dat
de Heerſchappy der Vryheid zich ſpoedig
over den geheelen Aardbodem mogt ver-
ſpreiden! Men vaardigde zelfs uit eene
en andere Societeit Perſoonen na *Parys*.
Inſchryvingen werden 'er geopend om de
Franſche Natie met Geld en Wapenen te
onderſteunen. Te *Dundee* in *Schotland*,
gelyk mede in eenige Steden van de drie
Koningryken, plantte het Volk Vryheids-
boomen. In *Londen* wilde men dit thans
geliefde Teken mede oprichten; doch de
Regeering, des verwittigd, verydelde door
een afgezondene Krygsmagt, dit beſtaan.
Het Gezelſchap van Conſtitutioneel Onder-
zoek te dier Stede, zondt een geſchenk
van zes duizend paar Schoenen ten be-
hoeve van de *Franſche* Krygsmagt, en
voerde in een Adres onder andere deeze
taal „ dat de Geestdrift voor de Vryheid
„ zich door alle deelen van *Engeland* ver-
„ ſpreidde, dat de gemoederen daar van
„ eenen algemeenen indruk ontvingen, en
„ zy voorſpellen durfden, dat de *Franſche*
„ Natie eerlang gelukwenſchingen zenden
„ zou aan de *Nationaale Conventie in Enge-*
„ *land*." Al-

LXXI. BOEK. 1792.

Alleropmerkenswaardigst was een Adres van verſcheide Societeiten in *Engeland*, aan de *Franſche Nationaale Conventie* gezonden, en in Slachtmaand, daar niet alleen voorgeleezen; maar ook gedrukt, na alle Departementen, als mede naa de Legers gezonden. In 't zelve toonen zy de gevoeligſte deelneeming in de zaak der *Franſchen:* boezemden klagten uit over de Verdrukking welke hun knelde. „ Dan," zeggen zy, „ hoe vuurig onze wenſchen „ ook mogen weezen voor uwen voorſpoed, hoe yverig ook ons *verlangen* „ om de Vryheid op den *Aardbodem* te „ zien zegepraalen, en het Menschdom „ alom gevestigd te zien in het volle bezit van zyne Regten, kan nogthans onze pligt, als Vrienden van de goede „ Orde, niet gedoogen, dat wy de wapenen, tot uwe hulp, opvatten. Onze Regeering heeft de goede trouw der Natie „ daar voor verpand, dat zy onzydig blyven wil. —— Laaten de Despooten van „ *Duitschland* naar hun welgevallen handelen, wy zullen ons in hun val verheugen. Terwyl wy, die ongelukkige „ Volken beklaagen, welke door hun in „ een ſtaat van Slaaverny gehouden worden, vleyen wy ons tevens daar mede, „ dat hunne Dwinglandy eindelyk aan dezelve de middelen zal verſchaffen, om „ millioenen onzer Natuurgenooten in het „ volkomen genot van derzelver Regten „ en Vryheid te herſtellen. Terwyl gy, „ Vrienden en Broeders! den benyders-

„ waa-

„ waardigen roem geniet van alleen de
„ Vryheid te verdeedigen, geeft het ons
„ geen gering vermaak, om, in 't ver-
„ ſchiet, de ontelbaare voordeelen en het
„ geluk te aanſchouwen, dat gy aan het
„ Menschdom zult te wege brengen, by-
„ aldien uwe poogingen, volgens onze
„ yverigſte wenſchen, met eene gezegen-
„ de uitkomst bekroond worden. Een
„ drievoudig Verbond tusſchen *America*,
„ *Frankryk* en *Groot-Brittanje*, zal de
„ Vryheid aan *Europa* en den Vrede aan
„ de Wereld ſchenken."

LXXI. BOEK. 1792.

Het ontbrak in *Groot-Brittanje* niet aan gerugten van eene Zamenzweering tot het omverwerpen der Conſtitutie, die, hoe zeer van grond ontbloot, zodanige voorzorgen deeden neemen, als of zy daadlyk beſtonden. Men yverde tegen de daadlyk daar zynde Societeiten, van welke wy geſprooken hebben, en moedigde de oprichting aan van andere, onder den naam van *Conſtitutioneele* Societeiten. Dit ſtrekte ten bronne van veelerlei inwendige onlusten; van verdeeldheid onder de Parlementsleden, die hunne wydverſchillende begrippen, wegens de erkentenis der *Franſche Republiek*, en wat daar mede in verband ſtondt, aan den dag lagen (*).

Het beſluit der Nationaale Vergadering, ten opzigte van de *Schelde*, welks volhouden geen twyfel leedt, zou daar toe grootlyks

Drukke Staatsonderhandelingen met *Engeland.*

(*) *Hist Schouwtooneel* voor 1792. II. D. II. St. bl 285—318. en Bylaage LXXIV.

LXXI. BOEK. 1792.

lyks ſtrekken. Onvermydelyk was de Oorlog met de *Vereenigde Gewesten* daar aan verknogt. Menigvuldig waren de *Raads*vergaderingen hier te Lande uit dien hoofde; en het bykans dagelyks afzenden der Postboden na *Engeland*, over de maatregelen in deezen te volgen. De Capitein Generaal deedt ter Vergadering van hun Hoog Mogenden den voorſlag om de Landmagt met vyftien man voor ieder Compagnie te vermeerderen. Een gedeelte des Krygsvolks trok uit het binnenſte van het Gemeenebest na de Grensvestingen; en werden in deeze laatſten alle daar niet gehuisveste Vreemdelingen aangezegd, om dezelve onmiddelyk te ontruimen. Het uitrusten van Oorlogsfregatten in *Engeland*, om tot byſtand van onzen Staat te dienen, was mede een vry zigtbaar teken, dat *Engeland* met onzen Staat verééнigd, den Kryg tegen *Frankryk* dagt te voeren. Dit alles, op 't einde van dit Jaar, voorvallende, wees genoegzaam uit dat in het volgende Jaar, de Vyanden tegen *Frankryk* zamenſpannende, met twee Mogenheden zouden vermeerderd weezen; terwyl de voortgezette Regtspleeging tegen LODEWYK DEN XVI. en de waarſchynlyke uitſlag van dezelve, tot dit Beſluit ten Oorloge, kragtdaadig zou medewerken. Doch dit te vermelden behoort tot een volgend Jaarvak.

Doop des Kinds van de Erfprinſesſe.

Te midden van alle de gemelde woelingen ging de jongst gehuwde Erfprinſesſe van *Oranje* en *Naſſau* gelukkig in haa-

haare zwangerheid voort, en beviel den zesden van Wintermaand van eenen Zoon, by den Doop, op den acht en twintigſten dier Maand verrigt, kreeg hy de naamen van WILLEM, FREDRIK, GEORGE, LODEWYK. Vorſtſtaatlyk ging deeze Doopbediening toe, en hadt dit Kind, behalven de Algemeene Staaten, en den Erfſtadhouder, nevens diens Gemalin, nog vyf en twintig Peters en Meters, uit de Huizen van *Brandenburg*, *Brunswyk*, *Naſſau* en *Heſſen* (*). — Uit de Algemeene Staaten woonden, ter bekleeding van het Peterſchap, de volgende Perſoonen de Doopplegtigheid by, J. BRANDSEN, wegens *Gelderland*; P. VAN DEN SANDHEUVEL Heer van *Driel*, en N. CALKOEN, wegens *Holland*; W. VAN CITTERS *Wz.* wegens *Zeeland*; W. R. VAN TUILL VAN SEROOSKERKE, Heer van *Zuylen*, wegens *Utrecht*; F. B. G. VAN SCHUYLENBURG VAN BOMMEDE, wegens *Friesland*; A. B. I. Baron SLOET TOT WESTERHOLT wegens *Overyſſel*, en de Raadsheer H. G. SICKINGE wegens *Groningen*, benevens de Griffier FAGEL (†). Staaten van *Holland* hadden, op voorſtel van de Stad *Amſterdam*, by den aanvange van Slachtmaand, den voorſlag gedaan om ter Algemeene Staatsvergadering in te brengen de aanbieding van het Peterſchap over het Kind,

LXXI. BOEK. 1792.

(*) In't breede wordt deeze Doopſtatie beſchreeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1512—1519.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 22.

LXXI. BOEK. —— 1792.

Kind, waar van de Egtgenoote des Erfprinſen eerstdaags ſtondt te bevallen, en de Pillegift te regelen, met volmagt om eene Lyfrente van tien duizend Guldens aan te bieden, zo het een Zoon, en van zes duizend, indien het eene Dogter mogt weezen (*). —— Deeze voorſlag werd omhelsd, en dezelfde Bezending uit hun Hoog Mogenden, die wy het Peterſchap by den Doop zagen bekleeden, bragt, op den laatſten dag deezes Jaars, met veel ſtaatlykheids, de gemelde Pillegift over, vergezeld met eenige Geſchenken, die, gelyk de Pellegift, tien duizend Guldens beliepen, in de kraamkamer. —— Van wegen *Zeeland*, *Utrecht*, *Friesland*, en *Overyſſel*, werden by den Stadhouder en aan 't Oude Hof, gelukwenſchingen afgelegd (†).

Krygsposten aan Prins FREDRIK VAN ORANJE opgedraagen.

Aan 's Stadhouders jongſten Zoon, Prins FREDRIK VAN ORANJE, hadden de Algemeene Staaten, ten deezen Jaare, twee Krygsampten, zo aanzienlyk als voordeelig, opgedraagen. Het eerſte was het Luitenant Generaalſchap van de Ruitery; het tweede 't Generaal- en Grootmeesterſchap van de Artillery. Eene Jaarwedde van vier duizend en acht honderd Guldens werd hem voor de eerſte, en een van zes duizend Guldens voor de laatſte post toegelegd (§).

Had-

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 261.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 22.
(§) *Reſol. Gen.* 3. Oct. 1792.

Hadden, ten tyde der jongſte Staatsonlusten, de voor een tyd veel invloeds hebbende Patriotten, eene en andere Inrigtingen, Vastſtellingen, Bepaalingen en Uitſluitingen, die de *Roomschgezinden* in den Lande drukten, en van de Voorregten, andere Ingezetenen verleend, beroofden, of geheel ingetrokken, of aanmerkelyk verzagt; ſtrekte dit bedryf om deeze talryke Gezindheid aan die Partye te verbinden, waren deswegen, naa de Omwenteling, hier en daar huiveringen en tegenwerkingen ontſtaan, het ſchynt dat de thans heerſchende Party, langs eenen anderen weg, de *Roomschgezinden* wilde verpligten, door de vergunning om eene Kerkplegtigheid, welke yverige *Roomschgezinden* anderzins elders op de grenzen aan zich lieten toedienen, in hun eigen Stad of Plaats, te mogen ontvangen. De Graaf CESAR BRANCADORO, Biſchop van *Nifibi*, Overſte der Miſſie, Pauslyke Nuntius, te *Bruſſel* woonagtig, kreeg toegang ten Stadhouderlyken Hove, en verwierf de Vryheid om het Heilig Sacrament des Vormzels aan de *Roomsch-Catholyken* hier te Lande uit te deelen. Met grooten toeloop verrigtte hy zulks in verſcheide Steden van *Holland*, als mede in *Utrecht*. Groot was de toeloop in de *Roomſche* Kerken ter bediening van die Kerkplegtigheid verkoozen; bezwaarlyk konden zy de menigte bevatten tot het ontvangen daar van toevloeiende; in *Utrecht* moest een groot aantal, onverrigter zaake, te rug keeren

LXXI. BOEK. 1792. BRANCADORO bedient het Vormzel in *Holland* en *Utrecht*.

LXXI. BOEK. 1792.

ren (*). Bykans eene eeuw geleden was die Kerkplegtigheid, in deeze Gewesten, althans op die wyze, niet verrigt (†). Dat dezelve in verband ſtondt, of althans gebragt werd, met de Staatkunde, blykt uit

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 603. 905. 1348. *Historisch Schouwtooneel* 1792. I. D. II. St. bl. 392.

(†) *Op die wyze niet verrigt*, ſchryven wy, dewyl zodanigen onder de *Roomschgezinden* hier te Lande, die men gewoonlyk *Janſenisten* noemt, beweeren, dat het Vormzel wel toegediend is. Immers van de zyde deezer Roomschgezinden vinden wy opgemerkt: „ Wanneer men ſchryft, dat, „ zedert den Jaare 1695 niets dergelyks gebeurd „ is, van 't geen de Heer BRANCADORO toen in „ verſcheide Catholyke Kerken te *Amſterdam* verrigtte, is zonder twyfel de meening niet, dat „ het Sacrament des Vormzels in die Stad, zedert „ dat tydſtip, niet is bediend geweest. Het betekent „ alleen dat het niet geſchied is met zo veel op„ hefs en gerugts, gelyk het nu gedaan is door „ een Minister van het *Roomſche* Hof, met eene „ enkele Commisſie van den Paus, en zonder eeni„ ge hoedanigheid van eigen Harder over de Catho„ lyke Kerken deezer Provincien, welke hem het „ Regt gaf om 'er de Bisſchoplyke Bediening te „ oefenen; in de daad eene geheel nieuwe vertoo„ ning, waar van men nog geen voorbeeld gezien „ hadt, niet alleen zedert 1695, maar zelfs niet „ zedert dat de Catholyke Godsdienst opgehouden „ heeft in dit Land, de Heerſchende te weezen." *Aanmerkingen en Ophelderingen op een Artykel in de Nederd. Leydſche Courant van Vrydag 15 Juny 1792 betreffende den Heer Graave* CESAR BRANCADORO, *Aartsbisſchop van Nisibe en Overſte der Hollandſche Misſie.* Te *Haarlem* by J. VAN WALRE *en Comp.* „ Het is zeker," voegt de Schryver dier *Aanmerkingen* 'er nevens, „ dat de Aartsbisſchoppen van „ *Utrecht*, die PETRUS CODDE opgevolgd zyn, „ noch de Bisſchoppen van *Haarlem*, door hem „ aangeſteld, den geloovigen dit hulpmiddel heb„ ben

uit de Vermaaning door deezen Zendeling den Ontvangeren van dit Teken toegevoegd, „ om zich deeze gunst door Ge- „ hoorzaamheid aan de Overheden, en „ Onzydigheid in alle Burgerverſchillen, „ waardig te maaken." Het kon niet naalaaten veel opziens en bevreemdings te baaren, dat de Geestlykheid der Heerſchende Kerke tegen dit openbaar bedryf der *Roomschgezinden* de ſtem niet verhief, gelyk zy, in vroegeren tyde (*) zich in het verſchil wisten te ſteeken, over de toelaating van eenen Vicaris des Pauslyken Stoels. Doch dit ſtilzwygen wordt, en niet zonder grond, toegeſchreeven aan de blykbaare begunſtiging, welke BRANCADORO van den Stadhouder en diens Aanhangers genoot. LXXI. BOEK. 1792.

In *Holland*, waar die Vorming in eenige van de grootſte Steden geſchiedde, hadt men van de Geestlykheid der Heerſchende Kerke, thans te minder wederſpraaks te wagten, daar dezelve, zeer onlangs, een allergunſtigst beſluit vernomen hadt, wegens Voordeelen in *Holland* aan de Leeraaren der heerſchende Kerke geſchonken.

„ ben laaten ontbreeken. Heeft eene groote me- „ nigte, door vooringenomenheid afgedwaald, lie- „ ver hier van willen beroofd blyven, dan hetzelve „ van hunne hand ontvangen, anderen hebben 'er „ zich van bedlend, en op den dag zelve, dat de „ Heer BRANCADORO te *Amſterdam* begon te vor- „ men, bediende daar de Biſchop van *Haarlem* „ dat *Sacrament* in zyne Kerk aan eenigen zyner „ *Parochiaanen*, wel is waar op eene ſtiller maar „ niet minder bekwaame wyze, om den Heiligen „ Geest mede te deelen."

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 80—90.

LXXI. BOEK. —— 1792.

gens een ſtuk, waar over voor lange geſprooken, doch niets tot ſtand gebragt was, uit hoofde der zwaarigheden van verſcheidenerlei aart daar tegen in 't midden gebragt. In den voorleeden Jaare hadden de *Zuid- en Noord-Hollandſche* Synoden, en de *Walſche* Predikanten van eenige Steden, zich met een Verzoekſchrift by hun Ed. Groot Mogenden vervoegd, raakende vier Kerklyke Punten, te weeten —— den Doop en Opvoeding der Kinderen uit ongelyke Huwelyken, dat is Kinderen uit Huwelyken van *Gereformeerden* met *Roomschgezinden* gebooren —— het houden van dubbele Trouw- en Doopboeken —— de Bevestigings Maaltyden —— de Vermeerdering van de Wedde der Predikanten. — Ten opzigte van het eerſte zeer tedere punt waren de raadpleegingen nog niet tot die rypheid gebragt, dat de Staaten daar op volſtrekt konden beſluiten. —— *Tot* het houden van dubbele Trouw- en Doopboeken niet alleen door de Kerkenraaden der Hervormden, maar algemeen door alle Gezindheden werd beſlooten. —— Wegens het afſchaffen der Bevestigings Maaltyden, het geeven van Fooijen, by het inhaalen van Predikanten en Schoolmeesters, en de balddaadigheden, by die gelegenheden, zo wanvoegelyk gepleegd, vorderde de Staaten van de beide Synoden een nader Ontwerp derzelver vernietiging betreffende. —— Dan ten aanziene van het laatſte en wel het gewigtigſte punt,

de

de vermeerdering van de Jaarwedden der Kerkleeraaren, beſlooten de Staaten, om aan alle de Predikanten, in de Steden van *Holland*, (die der *Walſche*, *Engelſche* en *Schotſche* Kerken, voor zo verre zy door het Land of het Geestlyk Kantoor betaald werden, daar onder begreepen,) welker Jaarwedden minder dan duizend Guldens bedroegen (*); mitgaders om alle Predikanten ten Plattenlande, die, tot deezen tyd toe, minder genooten hadden dan zeven honderd en vyftig Guldens in *Zuid-Holland* —— en zeven honderd Guldens in *Noord-Holland*, (vaste Voordeelen en Byſlagen onder de gemelde ſomme begreepen,) toe te leggen een jaarlykſchen Byſlag van vyftig Guldens. LXXI. BOEK. —— 1792.

Voorts werd aan alle Predikanten, zo in de Steden als ten Plattenlande, die der *Walſche*, *Engelſche* en *Schotſche* Kerken, met de bovengemelde bepaaling, daar onder be-

(*) Onder de benaaming van *Kleine Steden* werden begreepen die als de zodanige ter Secretary van hun Ed. Groot Mogende bekend ſtonden; met naamen de *Klundert*, *Geertruidenberg*, *Zevenbergen*, *Beverwyk*, *Vlaardingen*, *Woerden*, *Naarden*, *Muiden*, *Weesp*, *Oudewater*, *Nieuwpoort*, *Woudrichem*. *Heukelum*, *Asperen*, *Heusden*, *Vianen* en *Goederede*; deeze opgave ontleenen wy uit het *Regiſter der Reſolutien van de Edel Mogende Heeren Gecommitteerde Raaden van Staaten van Holland en Weſtfriesland* van 26 Nov. 1792. ſtrekkende dit Beſluit tot het in werking brengen des voorheen genomen en hier boven gemelden Staatsbeſluits der Staaten van *Holland*. Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1792. bl. 1426—1433.

LXXI. BOEK. —— 1792.

begreepen, mitsgaders aan derzelver Weduwen, en ingeval van Ouderloosheid, aan de Voogden, ten behoeve der Weezen, een Kindergeld van dertig Gulden voor ieder Kind; voorts die zelfde ſom voor Schoolgeld, op den voet zo als tot hier toe gebruiklyk was geweest, toegeſtaan. Wyders voor Academiegeld zestig Guldens, en ingevalle de Kinderen der Leeraaren zich op Godgeleerdheid toelagen, honderd en vyftig Guldens, geduurende den tyd van zes jaaren; mits zy zich op de *Leydſche* Hoogeſchool vier van die zes jaaren onthielden. Nog werd aan de zodanigen honderd en vyftig Guldens toegezegd, wanneer zy tot Proponenten zouden zyn aangenomen, en eindelyk nogmaal honderd en vyftig Guldens, ingevalle zy binnen *Holland* tot Predikanten zouden beroepen zyn en bevestigd (*).

Uit den genomen maatregel, ten aanziene van het vermeerderen der Jaarwedde, en de bygevoegde voordeelen, valt ligt op te maaken, dat men dit hulpmiddel bezigde om te gemoete te komen aan de bekrompenheid, waar in veelen der Kerkleeraaren leefden, en derzelver Broodzorge eenigermaate te verzagten. Lang, zeer lang, en met grond, hadt men geklaagd, dat het getal der eenigzins gegoeden, die zich op de Godgeleerdheid in den Lande ſchik-

(*) *Reſol. van Holl.* 15. Juny 1792. vergeleeken met het hier boven aangetoogene Beſluit van Gecommitteerde Raaden.

ſchikten, zeer klein was, in vergelyking der menigte van geringen doene. En beliep die vermeerdering der Jaarwedde, met de verdere gunſtige ſchikkingen, hoe gering de ſom voor elk mogt weezen, het aantal der geenen, die zich in het geval bevonden, om een en ander hier beloofd voordeel te trekken, in aanmerking genomen zynde, eene geenzins veragtlyke ſomme. Dan men wil dat deeze zeer wel en ruim kon opgeſchooten worden uit het Fonds daar toe beſtemd. Wel eenige, doch by lange naa de verwagte uitwerking niet, baarde deeze ſchikking, en de klagten bleeven voortduuren, dat de Kerkleeraaren veel al een afkomst hadden, die, door een zamenloop van omſtandigheden, geen glans aan het werk hunner Bedieninge kon byzetten. LXXI. BOEK. —— 1792.

Het ſtuk der Quotas krygt zyn beſlag.

Eene zaak voor den Lande van algemeener aangelegenheid, die reeds lange gehangen hadt, kreeg, ten deezen Jaare, haar volkomen beſlag, naamlyk het ſtuk der *Quotas*. Wy hebben reeds opgegeeven den inhoud van het breed Verſlag der Commisſie tot dat belangryk werk, en by die opgave aangeduid welk een uitſlag dit werk hoogst waarſchynlyk zou krygen (*). Met een wenk weezen wy onze Leezers op de Raadſlagen door de onderſcheidene Gewesten van tyd tot tyd, daar over ingediend (†), thans kunnen wy de uitkomst

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII D. bl. 306.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 213.

LXXI. BOEK. 1792

komst vermelden, welke, na zo veel over- en wederſpraaks, na zo veel ſchryvens, plaats greep. Alles wat des voorviel te boeken, is onze taak niet, kan in ons beſtek niet vallen, en is ook elders *afgewerkt* (*).

Beſluit daar op genomen.

Eene wel te wagtene uitſlag was de afkomst deezer zaake (†). Het Staatsbeſluit van hun Hoog Mogenden, op den zevenden van Herfstmaand, dit ſtuk betreffende, genomen, moeten wy grootendeels overneemen. In 't zelve werd vastgeſteld, dat, om die Gewesten, welke zich bezwaard oordeelden met de Quotas, tot nu toe in de lasten van de Unie gedraagen, op eene gepaste wyze te verligten; ten einde zy by aanhoudenheid dis lasten zouden kunnen blyven draagen, de Quota van *Zeeland* met vyf Guldens zeven Stuivers en acht Deniers —— die van *Utrecht* met één Gulden zes Stuivers, en zeven en een halve Deniers —— die van *Friesland* met twee Guldens zes Stuivers, twee en drie vierde Deniers —— die van *Overyſſel* met één Stuiver en elf Deniers, en die van *Stad*

(*) Men zie het XII. XIII. en XIV. Deel der *Zaaken van Staat en Oorlog* by ALLART, die alleen dit onderwerp betreffen. Ook heeft de Schryver der *N. Nederl. Jaarb.* by den loop, welken deeze zaak nam, de oorſpronglyke Stukken aan zyne Leezeren medegedeeld.

(†) *Wel te wagtene* ſchryf ik, en verzoek den Leezer, om den grond deezer verwagtinge te weeten, te rugge te zien op onze *Vaderl. Hiſt.* XXII. D. bl. 302.

Stad en Lande met acht Stuivers elf en een halve Deniers in het Honderd zouden worden verminderd. —— Integendeel zou de Quota van *Gelderland* verhoogd worden met acht Stuivers en zeven Deniers — en die van *Holland* en *West-Friesland* met drie Guldens veertien Stuivers negen en drie vierde Deniers. —— Voorts zou de Kas der *Generaliteit* worden aangeslagen met eene Quota van vier Guldens acht Stuivers en twee Deniers in 't Honderd. — De Quota van 't Landschap *Drenthe*, bedraagende één tegen het Honderd, bleef gelyk dezelve altoos in het beloop der Staaten van Oorlog was berekend. Ingevolge hier van zou deeze Evenredigheid plaats hebben

LXXI. BOEK. —— 1792.

Gelderland zou draagen	*f* 6: 0:10
Holland	- 62: 1: 0
Zeeland . . .	- 3:16: 0
Utrecht	- 4:10: 0
Friesland	- 9: 7: 0
Overyssel . . .	- 3: 9: 6
Stad en Lande	- 5: 7: 8
Drenthe	- 0:19:10
En de Kas van de Generaliteit	- 4: 8: 2
Te zamen uitmaakende	*f* 100: 0: 0

Ten aanziene der Kasse van de Generaliteit werd wyders opgemerkt, dat de Persooneele Commissie geoordeeld hadt, hoe dezelve niet verder genoegzaam was om de gemelde Quota te draagen dan in de

LXXI. BOEK. 1790.

Gewoone Lasten van het Bondgenootschap: en gevolglyk dezelve alleen zou opbrengen in het beloop van die Lasten, welke de gewoone en buitengewoone Staaten van Oorleg zouden uitmaaken. — Niet te min, zouden, boven de voorschreevene Quota, nog ten laste van de Generaliteits Kasse worden gelaaten, de nog overig zynde *Lyfrenten*, zo die bevorens op den onderstand, die by het Tractaat van Barriere was bedongen geweest, geaffecteerd waren, als die voor rekening der Provincien waren opgenomen; en zulks aanvanglyk met het loopende Jaar, als mede nog eenige Posten, hier naa uit te drukken by de bepaaling der Lasten, die de Staaten van Oorlog voortaan zouden uitmaaken.

Doch de Generaliteits Kas, zou verder niet draagen in eenige buitengewoone Lasten, het zy van Krygsvolk, dat boven het getal, 't welk op de Staaten van Oorlog kon worden geplaatst, zonder te boven te gaan de som, waar op derzelver beloop zal worden bepaald, zou mogen worden aangeworven, of in dienst genomen; het zy in eenige Petitie, die tot de Zaaken van de Zee, tot het aanleggen en verbeteren van Fortificatien, aanvulling van Magazynen, en de daar toe noodige Inkoop of Aanmaak van Artillerie, Munitie van Oorlog en andere Behoeftens tot Legerlasten, Douceurgelden, of welken anderen naam dezelve zouden mogen hebben.

In

In het honderd van die Buitengewoone Kosten zou de Last, ingevolge van deeze verdeeling, gedraagen worden. LXXI. BOEK. 1792.

Gelderland . . .	*f* 6: 7: 9
Holland . . .	- 65: 11: 10
Zeeland . . .	- 4: 0: 4
Utrecht . . .	- 4: 15: 2
Friesland . .	- 9: 17: 8
Overyssel . . .	- 3: 13: 5
Stad en Lande . .	- 5: 13: 10
Te zamen uitmaakende	*f* 100: 0: 0

De Quota van het Landschap *Drenthe* zou in de gemelde kosten, op den tot nu gewoonen voet blyven.

Gemelde bepaaling der Quotas, in beide die opzigten, zou provisioneel stand grypen, geduurende den tyd van *vyf en twintig jaaren*, zonder dat daar in, naa verloop van dien tyd, door één of meer Bondgenooten, buiten gemeene bewilliging, eenige eigendunkelyke vermindering zou mogen worden gemaakt, en zonder dat het aan een derzelven zou geoorloofd zyn, om geduurende dat tydsbestek, zyne Quota te verminderen, door het afwyzen van Lasten van het Bondgenootschap, op zyn aandeel gebragt, of aan het Kantoor Generaal van de Unie verschuldigd. —— Dat, met het einde van het twee en twintigste jaar, elk Gewest van zyne Finantie, en de Raad van Staaten van die der Generaliteit, op nieuws, opening zouden moeten geeven; en dat het onderzoek daar over

LXXI. BOEK. 1791.

over als dan te onderneemen, vóór den afloop van de vyf en twintig jaaren zou moeten zyn afgedaan, en het voortduuren der voorige Quotas of de bepaaling van nieuws vastgeſteld worden.

Wanneer eene Provincie zich zou mogen aangeeven als onvermogend, om by aanhoudenheid te draagen het aandeel, waar op dezelve in de Lasten van de Unie was aangeſlaagen, zou 'er terſtond eene Commisſie van Gedeputeerden uit hun Hoog Mogenden en Gecommitteerden van den Raad worden benoemd, tot onderzoek der Financie van dezelve Provincie. Welke Commisſie zich ten ſpoedigſten na die Provincie zou begeeven. Op derzelver vordering zou daar aan moeten worden vertoond de oorſpronglyke Rekeningen van de Kantooren, over de tien laatst verloopen jaaren opgenomen en geſlooten.

Dat door de Overleeveraaren dier Rekeningen, op den Eed by den aanvange hunner bedieninge gedaan, zouden moeten worden gegeeven zodanige Ophelderingen, omtrent den ſtaat hunner Kantooren, als van hun werden gevorderd. Ingevalle aan de Afgevaardigden tot dat Onderzoek eenige verhindering mogt worden toegebragt, of eenige Stukken, door hun gevorderd, geweigerd, zou het daar voor worden gehouden, dat zodanig eene Provincie zich niet bevondt in een ſtaat dat dezelve verligt behoefde te worden in de Quota, waar op dezelve in algemeenere Lasten des Bondgenootſchaps was aangeſla-

slagen. Voorts moesten de Gelastigden tot het onderzoek van hunne bevinding en verrigting, binnen vier maanden, aan hun Hoog Mogenden verslag doen. LXXI. BOEK. 1792.

Wyders zou, om aan het het Staatsgebouw, ten opzigte der Finantien, eenige meerdere vastheid, en aan de Gewesten onderling eene meendere gerustheid, te geeven, dat derzelver Finantien aanhoudend zouden worden verbeterd, door de Staaten van elk Gewest, jaarlyks, of zo dikwyls zulks zou mogen worden gevorderd, aan den Erfstadhouder in den tyd eene verklaaring moeten worden gedaan, dat derzelver Inkomsten, door geene vermindering of afschaffing van Lasten, waren afgenomen, en dat zy zich gestadig werkzaam betoonden om een Overschot van Inkomsten boven de Uitgaven te verkrygen.

Te deezer gelegenheid werd voldaan aan het verzoek van de Provincie *Gelderland*, om wederom, gelyk voorheen, in den Raad van Staaten, twee Gecommitteerdens te hebben, en dat derhalven, wanneer *Gelderland* een tweeden Afgevaardigden aan hun Hoog Mogenden zou voorslaan, die daar toe zou worden gelast (*).

De

(*) Dit Stuk hadt onafgedaan gehangen, zints den 21. Nov. 1787. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXI. D. bl. 188—192. waar wy den grond deezes verzoeks aangeweezen, en beschreeven hebben, hoe zeer zy in 't zelve den Stadhouder tot een Voorstander hadden. Het bleef steeds in bewerking en werd leevendig gehouden. Zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XXIII. D. bl. 319.

LXXI. BOEK. 1792.

De veelvuldig ondervondene Gebreken, zo in het verleenen der Toeſtemminge op de gedaane vorderingen, als in het daadlyk opbrengen van de toegeſtemde of verſchuldigde Geldſommen, tragtte men voor te komen, of te weeren, door de volgende inrigtingen. Met betrekking tot de Middelen om te geraaken tot een afkomst omtrent de te doene Petitien, tot de verdeediging van het Bondgenootſchap, zo te Water als te Lande, werd bepaald, dat, wanneer ter Vergaderinge van *hun Hoog* Mogenden een voorſlag geſchiedde tot het goedmaaken van zodanige kosten, daar op terſtond, zonder overneemen, met de meerderheid der Gewesten, zou worden beſloten, en de Raad van Staaten verzogt een Petitie op te maaken, onverminderd de vrye Raadpleegingen der Gewesten op dezelve. Voorts zouden de Provincien gehouden weezen, binnen negen weeken, naa dat eene Petitie door den Raad van Staaten, of op verzoek van hun *Hoog* Mogenden, of wel uit eigene beweeging, zonder daar toe van hun Hoog Mogenden verzogt te zyn, zou gedaan weezen, en ter Vergaderinge ingebragt, hunne *Beſluiten* daar op in te brengen. Ten dien einde zou de Voorzitter by hun Hoog Mogenden gehouden zyn, naa het gemelde tydsverloop, de Afgevaardigden van de Gewesten, die zich nog niet hadden verklaard, te *ſommeeren*. En zouden deeze Provincien, ingevalle de Afgevaardigden daar omtrent nog ongereed waren, gerekend

kend worden in de Petitien te hebben toe- 1787.
geſtemd, en gevolglyk verpligt weezen, 1788.
de daar in verſchuldigde Quotas te draa- ——
gen, het zy de Petitie kon beſlooten wor- 1790.
den of niet.

In geval vyf Gewesten of toegeſtemd hadden, of ongereed gebleeven waren, en dus gehouden werden voor toegeſtemd te hebben, doch de Beſluiten van de andere Provincien zodanig waren, dat geen gaaf Beſluit kon genomen worden, dan zouden de gebrekkige Gewesten, by eenen Brieve uit hun Hoog Mogenden, ten ſterkſten worden aangemaand, om, binnen zekeren te bepaalen tyd, hunne gaave Toeſtemmingen in te brengen. Doch hier aan zich niet onderwerpende, dan zou 'er eene Bezending van eenige Leden uit de Vergadering van hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten, na zodanig eene Provincie of Provincien, worden afgezonden. Wanneer die Bezending desgelyks vrugtloos aſliep, dan zou by hun Hoog Mogenden, met overleg van den Stadhouder en van den Raad van Staaten, worden beſlooten, welke middelen, naar gelang der omſtandigheden, overeenkomſtig de *Unie van Utrecht*, verder omtrent zodanige Provincie of Provincien, zouden behooren in 't werk geſteld te worden, om dezelve te verpligten, tot het voldoen aan het verlangen hunner Medebondgenooten, en in zodanig eene Petitie toe te ſtemmen; blyvende nogthans uitgezonderd het middel van

Mi-

LXXI. BOEK. 1792.

Militaire Executie, en alle andere middelen van Geweld.

Dat, ingeval alleen vier Provincien, of toegeſtemd hadden, of ongereed gebleeven waren, en dus gehouden werden te bewilligen, doch de Beſluiten der overige Gewesten in die termen lagen, dat 'er geene gaave Concluſie kon geformeerd worden, zou men de gebrekkige Provincien, by eenen Brieve van hun Hoog Mogenden, wel ten ſterkſten aanmaanen, om, binnen zekeren bepaalden tyd, haare gaave toeſtemming in te brengen; en zou men, wanneer dezelve daar aan geen gehoor gaven, eene Bezending van gelyken aart als de voorige doen; doch, zo dezelve geene uitwerking hadt, zou het daar by worden gelaaten, zonder verder eenige middelen in 't werk te ſtellen om de gebrekkige Provincien te verbinden tot het draagen van toeſtemming in zodanig eene Petitie.

Ondertuſſchen zou, in beide de voorſchreevene gevallen, het Stuk, waar voor de Petitie gedaan was, naa verloop des tydsbeſteks van negen weeken, voor vaſtgeſteld gehouden, en ten uitvoer gebragt worden; wanneer de Provincien, zo die toegeſtemd als die nagelaaten hadden haare Beſluiten in te brengen, gehouden zouden weezen haare Quotas op te brengen, zonder zich te behelpen met de Uitzondering dat zommige Gewesten in 't geheel niet, of gebrekkig, toegeſtemd hadden, of dat 'er op de Petitie geen Beſluit hadt kunnen

hen vallen, en zulks onder verband der middelen van Dwang. LXXI. BOEK. 1792.

Ten aanziene deezer Middelen werd vastgeſteld, dat aan Provincien, die zouden weigeren de eens aangenomen Lasten te draagen, of welke meer dan één jaar ten agteren bleeven in het betaalen der Renten en Intresſen, aan het algemeen Kantoor der Unie verſchuldigd; of welke zouden weigeren, of verwylen, om haare Quota op te brengen in, eene Petitie, waar omtrent zy niet by tyds haar Beſluit ter Algemeene Staatsvergadering hadden ingebragt, en dus gehouden werden daar in toegeſtemd te hebben, zou worden aangeſchreeven door hun Hoog Mogenden, zo ras zulks te hunner kennisſe zou gekomen weezen, en die Provincien by dien Brieve worden aangemaand om zich niet te ontrekken aan de Lasten van het Bondgenootſchap, en te blyven draagen haar aandeel in den vastgeſtelden Last, daar toe gebruikende de meest kragtige middelen van overtuiging, en de dringendſte bewysredenen. —— Wanneer binnen vier weeken daar aan niet werd voldaan, of geen voldoend Antwoord zou zyn ingekomen, als dan zou 'er eene Bezending geſchieden van eenige Leden uit hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten na zodanig eene Provincie of Provincien; dat, zo dezelve binnen negen weeken naa het afzenden geene uitwerking hadt, zou daar van Verſlag moeten gedaan worden. —— Dat, wanneer uit dit Verſlag bleek, dat het niet

LXXI. BOEK. 1792

betaalen dier Provincie was toe te schryven aan de Onwilligheid, en niet aan zuiver Onvermogen, in dat geval, en anders niet, de Afgevaardigden van zulk eene onwillige Provincie of Provincien, zo ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden, als in de andere Generaliteits Collegien zitting hebbende, uit de gemelde Vergadering en Collegien zouden worden geweerd, met dien gevolge, dat gebrekkige Provincien zouden worden vervangen door de andere, van den dag der weeringe af tot derzelver weder toelaatinge toe, en gehouden voor bewilligd te hebben in al dat geene, 't welk in dien tusschentyd zou zyn beslooten in zaaken de Unie, of gemeene Verdeediging en Zekerheid betreffende.

Doch dat, byaldien eene zodanige Provincie zou aanbieden den Staat van haare Financien aan de Afgevaardigden uit hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten open te leggen, en aan derzelver oordeel te stellen in hoe verre zy in staat is om te kunnen voldoen aan het verschuldigd Consent, als dan terstond eene Bezending zou worden benoemd tot Onderzoek der Financien, welke zich onverwyld derwaards zou moeten begeeven, en de Financie onderzoeken op dezelfde wyze als boven is opgegeeven dat zou moeten geschieden wanneer eene Provincie zich als onvermogend zou hebben opgegeeven. — Wanneer aan de derwaards Afgevaardigden in het Onderzoek eenige verhindering mogt worden toegebragt, of eenige Stukken,

ken, door hun verzogt, geweigerd, zou men het daar voor houden, dat de Finantie van zodanig eene Provincie zich niet bevondt in dien ſtaat, dat dezelve zich, uit dien hoofde, aan haare verpligting omtrent het Bondgenootſchap kon onttrekken; en dat dezelve derhalven, door de middelen van Dwang, hier boven vastgeſteld, zou worden verpligt haar aandeel in de bepaalde Lasten op te brengen. Zodanig eene Bezending zou uiterlyk binnen vier maanden aan hun Hoog Mogenden verſlag moeten doen van het door hun verrigtte, en die Provincie inmiddels moeten voortgaan met te betaalen, tot dat uit het ingediende Verſlag der Bezendinge zou blyken, dat zy daar toe niet in ſtaat was; wanneer voor die Betaaling, welke niet uit Onwilligheid, maar uit Onvermogen ontſtondt, door de overige Bondgenooten zou worden gezorgd, en die Provincie te gemoet gekomen in de Betaaling, welke zy, by voorraad, geduurende de vier voorſchreeve Maanden zou hebben gedaan; het zy met die Betaaling Quotaswyze over de Bondgenooten te verdeelen, of wel door zodanige andere middelen, als waar over men dan nader zou overeenkomen. —— En ingevalle die Afgevaardigden mogten bevinden, dat de Provincien, wier Finantien door hun onderzogt, tot het doen der geweigerde Betaalinge in ſtaat zyn, zullen zy, in hun Verſlag moeten opgeeven, welke middelen door zodanig eene Provincie of Provincien moesten worden aangewend.

LXXI. BOEK. —— 1792.

LXXI. BOEK. —— 1792.

Ingevalle eene Provincie, welker Afgevaardigden uit de Vergadering van hun Hoog Mogenden en de verdere Generaliteits Collegien zullen zyn geweerd geweest, aan haare verpligting zal hebben voldaan, en dit aan den Raad van Staaten zal gebleeken weezen, zou deeze gehouden zyn, daar van met den eerſten aan hun Hoog Mogenden kennis te geeven, en zouden vervolgens de Afgevaardigden van zodanig eene Provincie wederom daadlyk, zo ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, als in de overige Generaliteits Collegien, op den voorigen voet, Zitting kunnen neemen, zonder dat zulks alvoorens een ſtuk van raadpleeging zou behoeven te worden.

By deeze Regeling der Quotas werd tevens vastgeſteld, dat van de Provincien *Zeeland* en *Friesland* niet zou worden gevorderd de Wedergave van de Gelden, zedert den Jaare MDCCLXXXIII en vervolgens, voor dezelve verſtrekt uit het Kantoor Generaal van de Unie, tot betaaling van zodanige Posten, als op den Gewoone en Buitengewoone Staaten van Oorlog, over dat Jaar en volgende geformeerd, waren gebragt, en in welke door het eerstgemelde Gewest, niet was toegeſtemd, en die door het andere waren afgeweezen. Doch dat die Gewesten daar en tegen zouden verpligt zyn, met en nevens de overige, voortaan hun aandeel te draagen; — in de Penſioenen van de Officieren der Corpſen, tot welker oprichting de Onlus-

ten

ten met den Keizer aanleiding hadden gegeeven; Penſioenen reeds gebragt op den buitengewoonen Staat van Oorlog des Jaars MDCCLXXXVII; — in de Intresſen van de Hoofdſommen in de Jaaren MDCCLXXXVI en MDCCLXXXVII ten Kantoore Generaal der Unie opgenomen, tot betaalinge der Penningen, die, ingevolge des Tractaats van *Fontainebleau*, aan zyne Keizerlyke Majeſteit, hadden moeten voldaan worden, en daadlyk voldaan waren, zo als die Intresſen, ingevolge der bovengemelde Staatsbeſluiten, op den buitengewoonen Staat van Oorlog over het Jaar MDCCLXXXVII, ter repartitie van alle de Provincien en het Landſchap *Drenthe*, reeds gebragt waren, en verder gebragt zouden worden. — Eindelyk, dat zy haar aandeel zouden voldoen in de Onderſtandgelden, in den Jaare MDCCLXXXVII, aan den Markgraave van *Brandenburg-Anſpach* en de Hertogen van *Brunswyk* en *Mecklenburg*, toegevoegd, en voor de Quotas van de Provincie *Zeeland* in 't geheel, en voor die van *Friesland*, voor zo veel betrof de drie ten honderd, door dezelve daar op ingehouden, en nog onbetaald waren, volgens de Ordonnantien van betaaling reeds afgegeeven, of nog af te vaardigen; en voorts in de betaaling van dit Krygsvolk zelve, van den tyd af, dat de Lasten, naar de nieuwe Quotas, zouden worden gedraagen (*).

LXXI. BOEK. —— 1792.

Voorts

(*) In Sprokkelmaand deezes Jaars ſtemden hun Ed. Gr. Mogenden tot het aanhouden der *Brunswyk*-

LXXI. BOEK. —— 1792.

Voorts vondt men goed te bepaalen en vast te ſtellen, dat het geheel beloop der Staaten van Oorlog, niet meer zou mogen bedraagen dan *Dertien en een halve Millioen Guldens*; maar zo veel minder als bevonden zou worden, zonder ondienst van den Lande, doenlyk te weezen. —— Dat de temporaire, mitsgaders uitſtervende Posten, voor zo verre dezelve jaarlyks verminderen, met geene andere zouden mogen worden aangevuld, dan met algemeene toeſtemming der Bondgenooten. En zouden de gemelde Staaten gezuiverd worden van de gebreken, welke daar in tot nu toe hadden plaats gegreepen.

Zo veel viel hier te zuiveren, aan te vullen, en te veranderen in verſcheide vakken van Uitgaven, van het Krygs- en Zeeweezen, dat die Zuivering, gepaard met de nieuwe Inrigtingen, thans vastgeſteld, eene lengte beſlaan voor ons Geſchiedblad ongeſchikt; terwyl wy, wat de Quotas betreft, oordeelden het bovengemelde te moeten plaatzen. —— Alleen mogen wy niet naalaaten, wegens algemeene vaſtſtellingen nog dit volgende te melden. Al-

tryksche Troepen voor nog één Jaar, onder uitdruklyk beding van geene betaaling, van hunnen kant, aan dezelve te zullen doen, voor en aleer alle de Gewesten daar in zouden geſtemd hebben, en de Petitien tot de Extraordinaire Equipagie voor den Jaare 1791 en 1792 tot concluſie zouden gebragt zyn. R. L. Bouwens *aan zyne Committenten* bl. 260. Wy tekenen dit op om tot een laatst blyk te dienen hoe traag de overige Gewesten waren met het opbrengen van derzelver Quotas.

Alle de Posten, in eene Bylaage uitgewerkt voorgesteld, zouden voortaan uitmaaken de gewoone en buitengewoone Lasten van het Bondgenootschap, te zamen bedraagende *f* 13156135 : 3 : $3\frac{4}{7}$ en vastgesteld worden voor den tyd van vyf en twintig jaaren. Zodanig nogthans, dat, indien, tegen verwagting, binnen den tyd van twee jaaren, niet met ernst zou zyn ter hand genomen, het onderzoek der voorgeslaagene Verbeteringen en Bespaaringen in het huishoudelyke van de Admiraliteits Collegien, en van een algemeen herstel der zaaken van de Zee, en dat, uit dien hoofde, het eene of andere Gewest zwaarigheid mogt maaken, om haare Quota, in de post van één Millioen en tachtig duizend Guldens, by aanhoudenheid op te brengen, alle de voorschreeve Lasten zouden gehouden worden alleen voor twee jaaren vastgesteld te zyn. LXXI. BOEK. 1791.

Geduurende den tyd, voor welken de thans bepaalde Lasten zouden vastgesteld blyven, zou de Losing van de Capitaalen, voor rekening der Provincie van *Stad en Lande*, ten Kantoore Generaal van de Unie genegocieerd, overeenkomstig het verlangen der Staaten dier Provincie, mogen stilstaan, mits door dezelve daadlyk werd by de hand genomen het onderzoek van de gehoudenheid diens Gewests, om aan de Generaliteit te betaalen de som van *f* 188894 : 3 : 9 welke de Raad van Staaten vermeende, dat *Stad en Lande*, wegens de agterstallige Intresten voor het

LXXI. BOEK. 1791.

Jaar MDCCXV nog ſchuldig is, en zulk binnen den tyd van één Jaar uitgemaakt worde. Ingevalle van de dringdlykheid de ſchuld, zou men voeglyke ſchikkingen met den Raad van Staaten maaken. Werd het verſchil binnen het gemelde tydsbeſtek niet uit den weg geruimd, dan zou het door zyne Hoogheid worden beſlist.

Dewyl alle de Bondgenooten hunne toeſtemming gegeeven hadden in de Lasten, die voortaan op te maakene Staaten van Oorlog ſtonden gebragt te worden, zouden dezelve, geduurende den tyd, over welke die Lasten vastgeſteld bleeven, niet worden beſchouwd als een voorwerp van jaarlykſche Conſenten; maar gehouden voor eene Reparatie van toegeſtaane Lasten; nogthans met dien verſtande, dat het beloop van den Buitengewoonen Staat 's jaarlyks zou moeten worden verminderd uit het beloop van Lasten ſlegts voor een tyd bepaald of uitſtervende, naar gelange deeze kwamen te vervallen.

Byzonderheden wegens het by de nieuwe Inrigting bezwaarde *Holland*.

Staaten van *Holland*, wier Gewest, by de nieuwe Inrigting op de Quotas, zo zeer bezwaard was, die wy herhaalde keeren, en op het nadruklykſt, hoorden klaagen, wegens den last van Geldſchulden door hun, ten behoeve van anderen, uitgeſchooten en betaald, lieten op den eigen dag der nieuwe Regeling van de Quotas, ter Vergadering van hun Hoog Mogenden voordraagen, dat zy, ten opzigte van de Posten, welke zints den laatſt geformeerden Staat van Oorlog, door *Holland*

land, op byzonder verzoek van hun Hoog Mogenden, onder toezegging van Vereffening en Liquidatie waren voorgeſchooten, zich niet zouden vergenoegen met de Liquidatie, volgens de *Nieuwe Quotas*; en dat, uit dien hoofde de Staaten der andere Gewesten, en de Afgevaardigden van het Landſchap *Drenthe*, zouden behooren verzogt te worden, om ten Kantoore Generaal van de Unie, ieder hun Aandeel, volgens de *Oude Quotas* op te brengen in de Posten, waar van zy te vens eene lyst overgaven. —— Hier op verſtondt men, dat een Afſchrift van dit Staatsbeſluit, voor zo verre 't zelve 't gemelde punt betrof, mitsgaders het daar by voorgedraagene om den Onderſtand toegezegd aan den *Vorst* VAN WALDEK, en door *Holland* voorgeſchooten, op den nieuwen Staat te brengen, van den tyd af dat het na *Duitschland* was wedergekeerd, te weeten in den Jaare MDCCLXXXV, — geſteld zou worden in handen van de Heeren VAN BYLAND VAN MARIENWEERD en andere Gedeputeerden hunner Hoog Mogenden tot de zaaken van de Finantie, om, met eenige Heeren uit den Raad van Staaten, by hun Edelen zelfs te benoemen, die ſtukken in te zien, te onderzoeken, en deswegen ter Vergaderinge van hun Hoog Mog. een Verſlag uit te brengen (*).

LXXII. BOEK. —— 1792.

In de daad, Staaten van *Holland*, hunne toeſtemming geevende aan de nu vast-

ge-

(*) *Reſol. Gen.* 7. Sept. 1792.

geſtelde Regeling op de Quotas, mogten wel zeggen, „ daar mede te bekroonen „ de menigvuldige toegeeflykheden, welke „ hun Ed. Groot Mogenden, gedurende „ den loop dier langduurige en opereuſe „ Deliberatien betoond hadden, tot een „ afkomst dier zaaken van welke de goe„ de orde en vastheid van den geheelen „ Staat dependeerde." —— Zy hadden alle reden om ten ſlot 'er by te voegen, „ dat zy, onverminderd het vaſtſtellen der „ Quotas op den nu beraamden voet, we„ derom expreſſelyk reſerveerden de Li„ quidatie van de importante Betaalingen, „ door de Provincie van *Holland* op onder„ ſcheide Petitien, voornaamlyk tot de „ zaaken van de Zee gedaan: terwyl van „ de cordaatheid der Bondgenooten, en „ van hunne yver voor het gemeene wel„ zyn, niet anders kon verwagt worden, „ dan dat zy, nu alle de bezwaaren over „ de Quotas in de Lasten van de Unie, „ voor het vervolg, weggenomen waren, „ ook in redelyke ſchikkingen over de voor„ ledene Agterſtallen zouden komen (*)."

Bepaalingen ten opzigte van de Griffier FAGEL gemaakt.

In het Verſlag door de Gelastigden tot de Quotas uitgebragt, was onder de Artykelen van Bezuiniging ook gewaagd van de Schryfloonen ter Griffie van hun Hoog Mogenden. De Griffier FAGEL toonde zich wegens het geſtelde in het Verſlag grootlyks gebelgd (†), en gaf deeze by-zon-

(*) *Reſol. van Holl.* 7 Sept. 1792.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII. D. bl. 307.

zonderheid ryke ſtoffe tot veelvuldige en lastige onderhandelingen. Onderſcheide Gewesten hadden hier op wydverſchillende inzigten; deeze wilde die, geene andere bepaalingen (*). Naa veel onderhandelings kwam men ter vastſtellinge van eene menigte byzonderheden in een Staatsbeſluit, 't welk over veele kleinigheden gaande, niet wel anders dan zeer omſlagtig kon weezen. Wy tekenen 'er alleen uit op 't geen den Griffier FAGEL en den Commis LELYVELD betreft. — Ten aanziene van den eerstgemelden vinden wy deeze bepaaling, „ Dat aan den Griffier „ van hun Hoog Mogenden voor de Di„ rectie, die hy by continuatie zal moe„ ten houden over het geen ter Griffie „ wordt geſchreeven, en geëxpedieerd, „ als te zyner verantwoording ſtaande, en „ tot dedomagement van het voordeel, „ het welk hy, volgens den tegenwoordi„ gen voet, uit de Schryfloonen zou ge„ nieten, uit 's Lands Kas zal worden be„ taald eene ſom van *twintig duizend Gul„ dens* 's jaarlyks, boven deszelfs Ordina„ ris Tractement, en zodenige Emolu„ menten, als hy van het Land geniet, „ en zulks zonder onderſcheid van tyden van

LXXII. BOEK. 1795.

(*) De voornaamſte worden opgehaald in het Beſluit van hun Hoog Mog. den 30 Mey 1795. Zy komen omſlagtiger voor in een en ander Verſlag der Gewesten, door den Schryver der *Jaarboeken* in het tydvak dier Raadpleegingen vermeld. Men ſlaa ook na het XIV. Deel der *Zaaken van Staat en Oorlog* by ALLART.

LXXI. BOEK. 1792.

„ van Vrede of Oorlog met buitenlandſche Mogenheden, of van andere extraordinaris tydsomſtandigheden of gevallen, die gezegd kunnen worden meerder omſlags te verwekken."

De Commis LELYVELD, werd, voor het gemis van de voordeelen, die hy, naar den ouden voet, uit de Schryfloonen zou trekken, boven zyne gewoone Wedde en de gewoone Emolumenten „ uit 's *Lands* „ Kas toegelegd eene ſom van *zes duizend Guldens* 's jaarlyks, mede zonder „ onderſcheid van tyden, even als ten opzigte van den Griffier was bepaald, *en* „ onder die voorwaarde, dat hy, in geen „ geval, om verbetering der Inkomſten „ van zyn Ampt by hun Hoog-Mogenden zich zou mogen vervoegen; en verder met dien verſtande, dat hy, een „ zyner twee Klerken tot het extendeeren en ſchryven der Notulen willende „ gebruiken, 't geen hem werd vrygelaaten, denzelven uit die zes duizend „ Guldens zou moeten betaalen, zonder, „ ten laste van den Lande, deswegen iets „ te mogen in rekening brengen."

Vertoog gedaan by het overleeveren van den Gewoonen Staat van Oorlog.

Hier mede was het omſlagtig werk der Quotas, met het geen daar aan paalde, afgedaan (*) Dit ſtelde zyne Hoogheid en den Raad van Staaten in de mogelykheid om, by het afloopen deezes Jaars, ter Al-

(*) De Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL ſchryft wegens de behandeling en afdoening van dit Stuk. „ Ik zal niet zeggen, dat dit werk door alle de Pro-

Algemeene Staatsvergaderinge wederom een Staat van Oorlog over te leeveren (*), naa dat

„ Provincien, met zo veel cordaatheid behandeld „ is, als men gewenscht hadt, veel minder, dat de „ evenredigheid der nieuwe Quotas juist is; maar „ dit mag ik verzekeren, dat het eenen ongeloof„ lyken arbeid gekost heeft om het zó verre te „ brengen, en dat ik myn aandeel in dien arbeid „ rykelyk gehad heb." *Nadenking van een Staatsman wegens zyn Ministerie in Holland* 1800. bl. 47. Hy geeft aan den voet deezer bladzyde den Thesaurier Generaal VAN DER HOOP den hoogsten lof in het bevorderen van dien arbeid, als daar in onvermoeid werkzaam, en zonder wiens hulp het nooit tot stand zou gekomen zyn; en vervolgt, om de noodzaaklykheid te beweeren; „ De zaaken van „ de Republiek stonden op het punt van in ver„ warring te loopen; de klaagende Provincien be„ taalden ondertusschen schier niets, en alles kwam „ op *Holland* aan. Wy hadden derhalven maar te „ kiezen tusschen eene half volmaakte schikking, en „ eene geheele Confusie. En wie hadt meer re„ den om de Confusie voor te komen dan *Hol*„ *land*?" Vervolgens wil hy, dat 'er verscheide voordeelen door *Holland*, by deeze schikking, waren doorgedrongen, die het haar wel waardig maakten een gedeelte der Quotas van de andere Provincien op zich te neemen. Dan de wyze van toetreeden (zie hier boven bl 170.) toont genoegzaam, dat die Staatsleden oordeelden groote opofferingen gedaan te hebben.

(*) De Staaten van Oorlog thans ter Vergadering overgebragt, bestonden alleen in een Ordinaris Staat, en in een nieuwen Staat van repartitie van de Subsidiaire Troupes; „ terwyl," gelyk zy spraaken, „ het door onverwagt opgekomen zwaarig„ heden, onmogelyk was geweest, den Extraordi„ naire Staat insgelyks in gereedheid te brengen, „ dan die de Raad vertrouwde dat eerlang aan hun „ Hoog Mog. zou kunnen worden toegezonden."

LXXI. BOEK. 1792.

dat 'er zeven volle jaaren waren voorbygeloopen, over welke geen *Gewoone*, en vyf jaaren in welke geen *Buitengewoone Staat van Oorlog* hadt kunnen worden opgemaakt. Geen wonder, dat by het overleeveren van de Petitie tot den eerstgemelden, het oog te rug geslaagen werd op dat Tydvak zo vol beroeringen. Dan meer byzonder wilden de Inleeveraars de aandagt der Algemeene Staaten vestigen op behaaglyker voorwerpen. Immers zy laten zich in deezer voege hooren. „ *Zeer* „ opmerkelyk is het, dat die zelve *Onlus-* „ ten te wege gebragt hebben, *dat de* „ Unie tusschen de Bondgenooten meer „ is bevestigd. —— Dat voor de Rust „ en Veiligheid, door geslooten *Allianties*, „ zo veel mogelyk is gezorgd. —— *Dat* „ het nut en de noodzaaklyke invloed van „ de Stadhouderlyke Waardigheid *in het* „ helderst daglicht is gesteld. —— *Als* „ mede, dat aan het Staatsgebouw is toegebragt eene vastigheid, die wel zedert „ lange gewenscht was; maar die *men* „ niet hadt durven hoopen. Immers hebben de Hooge Bondgenooten, meer dan „ ooit overtuigd, dat de Republiek niet „ bestaan kan zonder de Stadhouderlyke „ Waardigheid, die zelfs in de *Unie van* „ *Utrecht*, welke met regt voor de voornaamste of liever de éénige Grondwet „ van *Neerlands* Vryen Staat wordt gehouden, ondersteld wordt, en den „ grondslag van die zelfde Unie heeft

„ uit-

„ uitgeleeverd, aanſtonds, naa dat de ver- LXXI.
„ warringen, die hadden plaats gehad; BOEK.
„ waren opgeruimd, en alles, zo veel ——
„ mogelyk in de voorige orde was her- 1795.
„ ſteld, Raadpleegingen aangelegd, om
„ voor de beſtendige Volduuring van die
„ Waardigheid te zorgen, en vervolgens
„ nog in het Jaar MDCCLXXXVIII plegtiglyk verklaard, dat zy het Erfſtadhouder- Capitein- en Admiraalſchap-Generaal, met alle de Regten en Prææminentien daar aan verknogt, houden en conſidereeren voor een eſſentieel gedeelte van hunne Conſtitutie en Regeeringsvorm, en hetzelve, als een Grondwet van Staat, onderling Bondgenootſchaplyk aan elkander guarandeeren. — Vervolgens zyn, in dat zelfde Jaar MDCCLXXXVIII, met twee van de magtigſte Vorſten van *Europa* Defenſive Alliantien aangegaan; gelyk die Mogenheden zich ook te zamen hebben verbonden tot behoud van de Veiligheid, Onafhangelykheid en Regeeringsvorm van dit Gemeenebest. — Eindelyk, zyn door het Beſluit van U Hoog Mogenden van den zevenden September van dit loopende Jaar ten einde gebragt de Raadpleegingen, die reeds in den Jaare MDCCLXXXV waren aangelegd tot het reguleeren der Provinciaale Quotas in de lasten van het Bondgenootſchap, naa dat door de Perſoneele Commisſie, die onder andere daar toe was geſchikt geweest, een uit-

„ voe-

BOEK XXI. 1792.

„ voerig Verslag in geschrifte was over-
„ gegeeven van 't geen door haar wa-
„ verrigt. —— Raadpleegingen, die o
„ nieuws een overtuigend bewys hebbe
„ opgeleeverd, hoe weinig in de Consti-
„ tutie van de Republiek kan ontbee-
„ worden de Stadhouderlyke Waardi-
„ heid: aangezien, in het gemelde Versla
„ onbewimpeld erkend wordt, dat de Le-
„ den van dezelve zich over het regelen
„ der Quotas, naar welke de Lasten der
„ Unie voortaan zouden worden gedra-
„ gen, onderling niet hadden kunnen ver-
„ staan; en het gevolg daar van waar-
„ schynlyk zou zyn geweest, dat de Com-
„ missie, met betrekking tot dat gewigtig
„ Punt, vrugtloos zou zyn afgeloopen,
„ zo niet zyne Doorlugtige Hoogheid zich
„ dat werk hadt aangetrokken (*).

„ Dus hebben de verrigtingen van die
„ Commissie medegewerkt om de nood-
„ zaaklykheid van de Stadhouderlyke
„ Waardigheid in het helderste daglicht
„ te stellen; en verder van agteren ge-
„ strekt tot een volkomene Justificatie van
„ de plegtige Verklaaring door de Bondge-
„ nooten reeds in het Jaar MDCCLXXXVIII
„ gedaan, over den aart en het belang
„ dier Waardigheid. —— En dus is de
„ goede uitslag van dat belangryk werk
„ mee-

(*) Men vergelyke hier mede, wat wy, *des een verhaal geevende*, vermeld hebben in onze *Vaderl. Hist.* XXIII. D. bl 303.

„ meerendeels aan het wys en voorzigtig LXXI.
„ beſtuur, aan de onzydigheid en onver- BOEK.
„ moeide poogingen van den doorlugtigen ——
„ Heer Erfſtadhouder te danken. 1792.

„ Dan het is," vervolgt deeze Aanſpraak, „ niet alleen aan het Punt der „ Quotas, dat zyne Hoogheid zich heeft „ bepaald, wanneer hy ondernomen heeft „ de verſchillende gedagten, die de Leden der perſooneele Commisſie verdeelden, te vereenigen. Hoogstdezelve „ grondig kennende de gebreken, die zich „ in het Staatsbeſtuur bevinden, heeft getragt om teffens, tot verbetering van „ dezelve, de geſchiktſte hulpmiddelen toe „ te brengen; en niets onbeproefd gelaaten hebbende om door alle mogelyke „ inſchiklykheid de belangen der onderſcheide Provincien te vereenigen, is „ daar in zo gelukkig geſlaagd, dat, naa „ herhaalde voorſlagen, zo van zyne Hoogheid alleen, als van zyne Hoogheid en „ den Raad te zamen, by het gemelde „ Beſluit van U Hoog Mogenden, niet „ alleen heeft kunnen worden geregeld, „ door wien en tot welke ſommen, de Laſten van het Bondgenootſchap voortaan „ zullen worden gedraagen; maar dat verder bepaald is, op welk eene wyze de „ Finantie van eene Provincie, die zich „ als onvermogend om by voortduuring „ te draagen het aandeel waar op zy is „ aangeſlagen, zou mogen aangeeven, zal „ moeten worden onderzogt."

LXXI. BOEK. 1792.

Naa eene opgaave van deeze en ander thans bepaalde byzonderheden, boven reed door ons vermeld, vaaren die Heeren voort „ Door alle die ſchikkingen zyn eindelyk „ zyne Hoogheid en de Raad van Staa„ten in ſtaat geſteld om wederom Staa„ten van Oorlog te formeeren, en zy „ verheugen zich den blyden dag te heb„ben zien verryzen, op welken zy, op „ nieuw, in deeze illuſtre Vergadering „ verſchynen en aan Uw Hoog Mogenden „ de door hun geformeerde Staaten kun„nen aanbieden."

By het genoegen hier over kon de Raad niet naalaaten zyne byzondere vreugde, ten deezen dage, te vermelden, niet twyfelende of hun Hoog Mogenden zouden daar in deel neemen, dat dezelve, te dezer gelegenheid, onder zyne Leden mogt tellen den Heer Erfprins van *Oranje* en *Naſſau*. „ Eene gebeurtenis," dus luidt hunne taal, „ die zedert honderd en veer„tig jaaren geen plaats heeft gehad, noch „ heeft kunnen hebben: terwyl het aan „ zyne Hoogheid den Heere Erfſtadhou„der tot geene geringe vreugde moet ver„ſtrekken, zynen oudſten Zoon, den „ Erfgenaam van zyne hooge Waardig„heden, die met zo veele voortreffelyke „ hoedanigheden is verrykt, zelve in te „ leiden en bekwaam te maaken tot het „ gewigtig Beſtuur, waar toe hy is ge„ſchikt; gelyk het voor den Heer Erf„prins een onwaardeerbaar voorregt is

„ daar

„ daar in onderweezen te worden door LXXI.
„ eenen Vader, die zyne ongemeene ver- BOEK.
„ mogens van Geest en ontelbaar geac- ——
„ quireerde kundigheden, door eene on- 1792.
„ dervinding van meer dan vyf en twin-
„ tig jaaren, in de hachlykſte tydſtippen,
„ heeft verrykt (*)."

Nieuwe ſtoffe van betuigd genoegen vonden zyne Hoogheid en de Raad van Staaten, dat de Perſooneele Commisſie om de Financie van de Generaliteit te onderzoeken, die taak hadt ten einde gebragt, zonder dat in het Verſlag deswegen aan hun Hoog Mogenden overgebragt, of in het Verbaal der Onderhandelingen van dezelve, en dat zo weinig in den beginne als in het einde van die raadpleegingen, eenige ongunſtige aanmerkingen gevonden worden zo over het beſtuur als over het gebruik van die Finantie. —— Stukken waar over, blykens de Geſchiedenis, en volgens de hier gedaane bekentenis der Leden van den Raad van Staaten zelve, nadeelige denkbeelden by veele Leden van den Staat, genoegzaam in alle Gewesten, hadden plaats gehad, en overal verſpreid geweest waren, ten nadeele van het Credit der Generaliteit. —— Zo was, gelyk zy ſpraaken, thans mede gebleeken de ongegrondheid van de losſe verwyten geduurenden.

(*) Men vergelyke hier mede het door ons geboekte in het XX. D. bl. 155 *en*.

LXXI. BOEK. 1792.

rende de laatſte Onlusten, aan zyne Hoog heid en den Raad van Staaten gedaan, te opzigte van het verbeteren van de verdediging der Frontieren, en het voorzien de Magazynen. Zegevierende over al *dien* opſpraak kwamen de voorheen beſchuldigden 'er thans af (*).

Desgelyks hadt het den Raad van Staten geene geringe voldoening geſchonken, dat de denkbeelden, door denzelven, van tyd tot tyd gegeeven, en de *voorſlagen* telkens gedaan, tot herſtel van *de menigvuldige* Gdbreken, in een en ander *opzigt*, meerendeels waren gevolgd „ in zo „ verre, dat indien de Raad zelve de de„ liberatien hadt beſtuurd, de uitſlag daar „ van, immers met opzigt tot de Staaten „ van Oorlog, niet meer overeenkomſtig „ zyne begrippen zou hebben kunnen uitvallen."

Ten bewyze hier van hangt de *Raad* een Tafereel op van 't geen door denzelven, over de nu afgedaane belangryke onderwerpen, zedert meer dan veertig jaaren, aan hun Hoog Mogenden en aan de Hooge Bondgenooten was voorgedraagen. En brengt dit t'huis op het thans *verrigtte* werk, waar van zy zich een groot gedeelte toeëigenen, egter met aan zyne Hoog-

(*) Wy zullen hier op geene aanmerking maaken, en alleen overwyzen op het voorheen bygebragte. Zie onze *Vaderlandſche Hiſtorie* XXII. D. bl. 330.

Hoogheid, als mede aan de Bondgenooten, daar in deel te geeven. Ten aanziene van het thans verrigtte, betuigende; „Dus heeft „alles tot het gewenscht einde medegewerkt, om eene nieuwe orde van zaken in de Republiek daar te ſtellen, „en aan de Unie van de Vereenigde Gewesten toe te brengen eene ſoliditeit, „die dezelve niet dan een zeer korten „tyd gehad heeft. Vóór vyf en twintig „en zelfs een minder getal van jaaren, „durfde men aan eene geheele verandering der Quotas van de onderſcheidene „Provincien niet denken. Men ſchroomde los te maaken een werk, dat meer „dan honderd en vyftig jaaren hadt beſtaan, en niet zonder veel moeite was „tot ſtand gebragt. Men vreesde, dat „door zulks te willen onderneemen, de „uiterſte verwarring in het ſtuk der Contributien zou worden veroorzaakt; en „de ondervinding heeft doen zien, dat „die vrees niet ongegrond geweest is: „vermids van dien tyd af, dat de Raadpleegingen daar over aangelegd zyn, „eene zo groote verwarring is ontſtaan, „dat zeven jaaren agter den anderen geen „*Gewone*, en vyf jaaren agter een geen „*Buitengewone Staat van Oorlog*, heeft „kunnen worden geformeerd: hoe zeer „de Staaten van Oorlog, naa dat het „gebruik is ingevoerd, van dezelve jaarlyks op te maaken, aangezien zyn voor „een voornaame band van de Unie. —

LXXI. BOEK. 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

„ De middelen van afkomst en conſtrain
„ te, by de oprichting van de Republiek
„ bepaald, waren zedert den *Munſterſche*
„ Vrede, buiten gebruik geraakt. E
„ hoe zeer het ſtuk der Conſenten altoo
„ gehouden is voor de ſpil daar het ge
„ heele werk op draait: dewyl alles los
„ en onzeker is, wanneer noch op het
„ voldoen der Conſenten vasten *ſtaat* kan
„ gemaakt worden, heeft men *byna* ge
„ wanhoopt, dat men daar omtrent ooit
„ eenige voorziening zou doen. — Nog
„ thans zyn die zaaken, welke men by
„ kans voor onmogelyk hieldt, daarge
„ ſteld, de Quotas der Provincien op
„ nieuw geregeld, en de middelen van
„ afkomst en conſtrainte bepaald."

De voordeelen des nu volbragten werks ſtellen de Inleeveraars der Petitie op deezen trant voor. „ Men zal niet meer be
„ kommerd behoeven te zyn, dat de eene
„ of andere Provincie, uit hoofde van een
„ te hoogen aanſlag in de Lasten van het
„ Bondgenootſchap, zal weigeren haar
„ aandeel in de noodzaaklyke Lasten te
„ draagen. —— Men zal dan ook voor
„ taan ſtaat kunnen maaken op de Con
„ tributien der Provincien in de Las
„ ten, die ééns ingewilligd zullen zyn.
„ Daar zal geen ſtof meer weezen tot
„ klaagen over wanbetaalingen. —— De
„ Ingezetenen zullen niet behoeven be
„ kommerd te weezen, dat zy niet zul
„ len voldaan worden ten aanziene van

„ 't

„ 't geen zy van het gemeene Land te LXXI.
„ vorderen hebben, en het Land zal be- BOEK.
„ ter en oneindig beter koop gediend ——
„ worden. —— Door het vastſtellen van 1792.
„ voortduurende Staaten van Oorlog zyn
„ afgeſneeden die altoosduurende verſchil-
„ len over eene jaarlykſche onbepaalde
„ Vryheid van Conſenten, waar van, in
„ vroegeren tyde, meer dan ééns, een zo
„ groot misbruik gemaakt is; ook zullen
„ geen jaarlykſche Conſenten meer noo-
„ dig weezen. —— Door de Staaten van
„ Oorlog te zuiveren van de menigvul-
„ dige gebreken, waar van dezelve vol
„ waren, en door het bepaalen eener Li-
„ quidatie, die nooit volkomen in trein
„ is geweest, zyn genoegzaam alle onef-
„ fenheden, in het draagen van de Las-
„ ten der Unie, uit den weg geruimd,
„ en de Bondgenooten zullen voortaan
„ ten opzigte van elkander hebben eene
„ volkomene gerustheid, dat, met uit-
„ zondering van eenige weinige posten,
„ over welke met eenpaarige bewilliging
„ geene Liquidatie zal plaats hebben,
„ de aanſlag van een ieder ten dienſte
„ van de Unie effectivelyk betaald en
„ geene boven zyn aanſlag bezwaard
„ wordt."

Niet onopgemerkt laat de Raad van Staaten de Quota, op welke thans de Kas van de Generaliteit was aangeſlaagen. Wel hadt dezelve gewenscht, dat het mogelyk geweest ware die Kas in de Lasten van

LXXI. de Unie niet aan te roeren; maar deze
BOEK. tot een redmiddel in tyd van nood te
—— waaren; doch hadt de Raad hier toe m
1792. ten komen: dewyl 'er zonder zulks ge
einde zou te maaken geweest zyn aan h
werk der Quotas. „ Dit aandeel dezel
„ opgelegd, zou," gelyk zy waarſch
wende ſpraaken, „ te wege brengen, c
„ in het Kantoor Generaal niet meer zo
„ den gevonden worden die reſources
„ welke hetzelve, in de laatſte jaaren, ha
„ opgeleevend; en dat het geenzins voo
„ onmogelyk moest worden gehouden
„ dat die Kas buiten ſtaat zou kunnen ge
„ raaken om die Quota in tyd van Vred
„ op te brengen. —— By opkomende
„ Troubles met buitenlandſche Mogenhe-
„ den werd dit nog bedenkelyker. Nu
„ het Reſort van de Generaliteit *de ee-*
„ nige Voormuur was van de Republiek
„ moest men al vroeg bedagt zyn op het
„ formeeren van Inundatien tot defenſie
„ van hetzelve, waar door terſtond de
„ inkomſten worden verminderd; en die
„ vermindering zoú nog veel grooter wor-
„ den, indien het ongeluk wilde, dat
„ aan eenen Vyand niet kon worden be-
„ let een gedeelte van het Platteland van
„ het gemelde Reſort te occupeeren;
„ men zwyge nog wat 'er gebeuren zou,
„ indien deeze of geene Steden bemag-
„ tigd werden. De Raad hoopte, dat
„ die Kas altyd in ſtaat zou blyven om dat
„ Aandeel te draagen, en zou niet na-

„ laa-

„ laaten allen vlyt daar toe aan te wen- LXXI.
„ den." BOEK.

Was de bepaaling op de Lasten der Gewesten thans daargesteld, in zeker geval, alleen voor *twee jaaren* vast; moest binnen dezelve met ernst de hand geslaagen weezen aan het onderzoek der verbeteringen en bespaaringen in het huishoudelyke van de Collegien ter Admiraliteit, en van eene algemeene verbetering in zaaken van de Zee. Hadt zyne Hoogheid, op den tweeden van Oogstmaand, zynen Raadslag ingeleeverd, over de wyze waar op, naar zyne gedagten, dit onderzoek zou kunnen en behooren voortgezet te worden, en Staaten van *Holland* zich tot nu toe alleen, op den drie en twintigsten dier Maand, verklaard, dus zou het alleen aankomen om de geschikste middelen te vinden tot het afdoen eener zaake, van welker noodwendigheid ieder Lid van hun Hoog Mogenden overtuigd was: terwyl zyne Hoogheid en de Raad zich verzekerd hielden, dat de middelen wel te vinden zouden weezen, indien men dit werk yverig en rustig aanvatte. 1792.

„ Zy hielden dus ernstig 'er op aan, dat
„ de Bondgenooten zich ten spoedigsten
„ over dit Advys geliefden te verklaa-
„ ren; zy deeden dit met te meer aan-
„ drangs, om dat daar van tevens afhing
„ de bestendigheid der voorziening, die by
„ hun Hoog Mogenden omtrent de Staa-
„ ten van Oorlog gedaan, en met zo veel

LXXI. BOEK. 1792.

„ moeite tot een Beſluit gebragt was, d
„ het te bejammeren zou weezen, indien
„ naa verloop van niet meer dan *tw*
„ *jaaren*, alles wederom, ten dien *opzig*
„ te, in de voorige onzekerheid *zou ge*
„ raaken.

„ Ondertuſchen begreepen zyn Hoog
„ heid en de Raad, dat om de gewenſchte
„ vrugten te plukken van de gemaakte
„ ſchikkingen, en om verder te herſtel-
„ len, 't geen verbetering noodig hadt,
„ het genot van Rust en Vrede voor d
„ Republiek niet te ontbeeren was. —
„ Zy zagen vervolgens, niet zonder b
„ kommering, de donkere wolken, d
„ rondsom de Republiek zamen trokken,
„ en als zy het oog ſloegen op *den toe-*
„ *ſtand* der zaaken in *Europa*, en de
„ gebeurtenisſen, die in de *Nabuurſchap*
„ van den Staat voorvielen, vreesden
„ zy, dat, niet tegenſtaande de Neutra-
„ liteit tusſchen de Oorlogende Mogenhe-
„ den, zo wyslyk door hun Hoog Mo-
„ genden aangenomen, en zo naauwkeu-
„ rig onderhouden, dit Land bezwaarlyk
„ bevryd zou blyven van de byna alge-
„ meene verwarring, die in dit Wereld-
„ deel heerschte.

„ Dan," dus eindigen zy, „ daar de
„ voorzigtigheid verboodt, hier over bree-
„ der uit te weiden, wenschten zy vuu-
„ riglyk, dat het den Koning der Konin-
„ gen en Heer der Heeren, die het lot
„ der Volken beſtischt, behaagen mogt,

„ dee-

„ deeze Republiek te bewaaren by haa- 1787.
„ren Godsdienst, Vryheid en Onafhan- 8 Oct.
„ gelykheid, en ten dien einde aan de —
„ Hooge Regeering des Lands te ſchen- 1788.
„ ken die wysheid, voorzigtigheid, be-
„ daarde kloekmoedigheid, cordaatheid en
„ eensgezindheid, die vereischt worden
„ om het Schip van den Staat, tusſchen
„ de klippen, die zich aan alle kanten
„ vertoonden, in eene veilige Haven te
„ brengen (*)."

De Brief door hun Hoog Mogenden, naar gewoonte, tot geleide van den ingedienden Staat van Oorlog aan de byzondere Gewesten gezonden, was een wederklank van het betuigd genoegen des Raads van Staaten, en behelsde eene ſterke aanmaaning tot Eendragt „ als die, onder „ den Godlyken Zegen veel kon toebren- „ gen om van de Republiek af te wen- „ den de gevaaren, met welke dezel- „ ve zich thans omringd vondt, en de „ ſtormen, die haar ſcheenen te drei- „ gen (†)."

Welke die *donkere wolken*, die *dreigende ſtormen* waren, in een en ander der opgemelde Staatsſtukken vermeld, hebben wy hier boven genoegzaam aangeweezen, en getoond, hoe alles ſpelde, dat

(*) *Nieuwe Verzamel. van Stukken by* DE CHALMOT I. D. bl 51—84.

(†) *Nieuwe Verzamel. van Stukken by* DE CHALMOT I. D. bl. 85—88.

LXXI. BOEK. 1793. dat de Oorlogsvlam, die rondsom ons Gewest opblaakte, ook in 't zelve zou overslaan (*). Een volgend Jaar staafde die verwagting ten vollen. Dan wy moeten nu zien wat, ten deezen Jaare, in de byzondere Gewesten opmerkelyks voorviel.

(*) Zie hier boven bl. 79.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWEE EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Dreigende uitzigten voor Holland. VAN DE SPIEGEL *legt zyn Raadpensionarisschap neder. Betuigd genoegen der Staatsvergadering over dien Staatsdienaar. Op welk een voet hem dit Ampt, op nieuw, wordt opgedraagen. Verklaaring van* VAN DE SPIEGEL *by het wederom aanvaarden. Aflossing van Schuldbrieven, by wyze van Loterye, in Holland. Voorzorg in 's Gravenhaage omtrent de Vreemdelingen gedraagen. Bepaalingen deswegen in Rotterdam gemaakt. Het bevel tot het draagen van Oranje Vertierselen te Haarlem ingetrokken. Dit wordt ook te Amsterdam en elders gedaan.* J. RENDORP *overlydt. Berigt deezen Staatsman betreffende. De Regtsgeleerde* N. BONDT *sterft. Diens Character geschetst. Verslag wegens den overleden Remonstrantschen Hoogleeraar* A. A. VAN DER MERSCH. *Zwaare Brand te* LXXII. BOEK.

LXXII. BOEK.

te Amſtelveen en te Weſtmaas. Oprigting eener Begraafplaats buiten Wyk by Duurſtede. W. A. OCKERSE doet te dier gelegenheid eene Redenvoering. Lynwaadreeder te Utrecht. Poogingen te Zierikzee om eenigen uit den Kerkenraad te weeren. Misluk-king daar van. Het gebeurde met DANIEL PIETER DE MAURIGNAULT in Zeeland. Hy geeft een Bankbriefje af van Geld, 't welk hy niet te goed hadt. Vermoeden dat hy 's Lands geld hadt gebruikt. Oponthod diens Rentmeesters. Hy verſchynt niet; maar ſchryft om uitſtel. Wat by het onderzoek zyner zaake bleek. Een ander, voor een tyd, in zyne plaats geſteld. Verzoekſchrift door hem ingeleeverd. De Executie aangevangen; doch opgeſchort. Zyn Verzoekſchrift naa de Betaaling aan den Lande. Raadſlag van Veere hier op. Advys van Vliſſingen. Verdeedigſchrift van DE MAURIGNAULT. Hoe de Gelastigden in dit geval oordeelen. Voorſlag door hun gedaan. Veere ſpreekt hier mede overeenkomſtig. Onderſcheide ſtemmen der Staatsleden. Beſluit tot 's Mans herſtel. Schikkingen in Zeeland op de geplunderde Landsgelden van C. VISSER en J. VIS. Geſchil in Friesland, wegens de Stemming, en des Stadhouders magt in deezen. Een Corps Zee-Artilleristen aangeſteld, nevens andere ſchikkingen het Zeewezen betreffende. Misbruik der Hollandſche Vlagge te keer gegaan. Geſchil wegens de Verkooping van de Goederen der Oost-Indiſche Maatſchappy. Verzoekſchrift deswegen. De Oost-Indiſche Maat-

Maatſchappye, geld behoevende, wilden eenige Handelhuizen dezelve, op zekeren voet, te gemoete komen. Mislukking hier van, en nieuwe Geldligting. Aanſtelling en Inhuldiging eens Sultans op Javas Noord-oost-kust. Beſchikking op het beheer der West-Indiſche Volkplantingen. Geldligting ten dienſte van dezelve. Geweldige Storm op St. Euſtatius, en op het Eiland St. Martin. Nadeelen op Suriname. Hooge Rivieren in 't Voorjaar. Zonderlinge hoogte des Zeewaters aan een gedeelte der Hollandſche Stranden. Hoog water in Holland, als mede in Overyſſel. LXXII. BOEK.

Opmerkelyk en vol van belangryke Gebeurtenisſen was, voor de Bondgenootſchaplyke Gewesten in 't algemeen, het thans opgeſchooven Jaarvak; 't zelve ging zwanger van voorvallen, die Mannen, aan 't roer van Staat gezeten, met ſchroom vervulden voor dreigende Staatsſtormen; een ſchroom, welke wy de Leden des Raads van Staaten, en hun Hoog Mogenden, hoorden uiten, niet tegenſtaande de gronden van gerustſtelling, op welke zy meenden te mogen bouwen (*). Hoe meer dit Jaar ten einde ſpoedde, hoe meer ook de Staatshemel met donkere wolken betrok, welker losbarſting alle Gewesten dreigde, en met dubbel geweld op *Holland* 1792. Dreigende uitzigten voor *Holland* in 't byzonder.

(*) Zie hier boven bl. 186 en 187.

LXXII. BOEK. 1792.

land te zullen nederſtorten, als welk Gewest, het hoogst in vermogen, de zwaarſten aanval beſchooren ſcheen. By de aangroeiende waarſchynlykheid van vyandlyk geweld herinnerde men zich daar bovenal de taal der ten Lande Uitgeweekenen, by eene en andere gelegenheid, ten deezen Jaare, gevoerd, en die, hoe verſchillend ook opgenomen, by menſchkundigen niet kon nalaaten eenigen indruk te maaken, en nadenken te baaren op een mogelyk wisſellot, althans van poogingen, die men te werk zou ſtellen om het ſtand te doen grypen, onderſteund door den magtigen arm eens Volks, 't welk deswegen toezeggingen gedaan, en de Grensgewesten aan zyne magt onderworpen hadt (*).

VAN DE SPIEGEL legt zyn Raadpenſionarisſchap neder.

In 't midden van de ſchynbaarheden eens uit dien hoofde, naderenden Oorlogs liep het vyfjaarig Raadpenſionarisſchap *van Holland*, door LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL bekleed, ten einde (†), en lag hy dit Ampt, op den zesden van Wintermaand, neder in den ſchoot van hun Ed. Groot Mogenden. Op de betuigde dankeer.

(*) Zie hier boven bl. 98. 100. 104. en 137.

(†) Men ſla hier na 't geen wy van dien Aanſtelling en Character geboekt hebben, in onze *Vaderl. Hiſt.* XX. D. bl. 308 *enz.* en XXII. D. bl. 135 *enz.* en bovenal wat ten deezen Jaare wegens de *Brabantſche* Onluſten, ten zynen opzigte voorviel, 't geen wy, om de zaaks wille, de zydorde vooruitloopende, geplaatst hebben, in het XXIII. D. bl. 251 *enz.*

erkentenisſen, laat hy in zyne Aanſpraak volgen. „ Hoedanig ik myne bediening „ heb waargenomen, ſtaat ter beoordee- „ ling van U Ed. Groot Mogenden, en „ het past my niet, door een optelling „ van zaaken, onder myn Miniſterie ter „ hand genomen of ten uitvoer gebragt, „ op die beoordeeling vooruit te loo- „ pen. — Ik hoop echter, dat, wanneer „ myne handelingen in de Schaal van „ een naauwziend onderzoek zullen ge- „ woogen worden, men niet uit het oog „ zal verliezen de geſteldheid van zaaken „ toen ik aan het Miniſterie kwam; de „ menigte en het gewigt der onderwer- „ pen, die de Deliberatien van den Staat „ hebben bezig gehouden; de verſchillen- „ de en altoos met kragt geappuijeerde „ begrippen der menſchen in deezen tyd; „ de groote gebeurtenisſen, die de Repu- „ bliek onophoudelyk hebben omringd; „ de klippen die zy zorgvuldig heeft moe- „ ten vermyden, en dat deeze aanmerking „ my wel verſchooning zal doen vinden, „ indien niet alles is uitgewerkt, wat U „ Ed. Groot Mogenden met my hadden „ gewenscht uit te werken." — Zyn Perſoon en Familie in de voortduuring van de goedgunſtigheid van hun Ed. Groot Mogenden aanbevolen hebbende, verliet hy de Vergadering.

LXXII. BOEK. 1792.

Aan deeze viel niet te twyfelen. Met eenpaarige ſtemmen betuigden de Leden der Vergaderinge, „ niet dan met het „ hoogſte genoegen en de volledigſte goed- „ keu

Betuigd genoegen der Staats-vergadering.

LXXII. BOEK. 1792.

„ keuring te denken aan alle de moeite, „ vigelantie, en goede conduite door den „ Heer Raadpenſionaris, geduurende des„ zelfs vyfjaarigen dienst, ten beste van „ den Lande in het gemeen, en van dee„ ze Provincie in het byzonder, aange„ wend en gehouden, welke hem Raad„ penſionaris het volkomen vertrouwen, „ van hun Ed. Gr. Mogenden, en de leeven„ digſte erkentenis van alle rechtſchaapen „ Ingezetenen van den Lande hadden ver„ worven."

Op welken voet hem dit Ampt, op nieuw werd opgedraagen.

Zo zamenſtemmend als de Leden in die erkentenis waren, zo eenpaarig was ook het beſluit om VAN DE SPIEGEL te verzoeken andermaal, den tyd van vyf jaaren, die gewigtige post te bekleeden, en dezelve hem op te draagen op denzelfden voet, en met dezelfde voordeelen, als hy die tot heden bekleed hadt: met byvoeging, „ dat het hem zou vryſtaan, geduurende „ den tyd van zyne Bedieninge als Raad„ penſionaris, ten allen tyde, wanneer hy „ zulks mogt goedvinden, zich van de„ zelve te mogen ontſlaan; dan dat hy „ in dien gevalle behouden zou het Pen„ ſioen van acht duizend Guldens 's jaars „ aan hem, en de pecunieele voordeelen „ aan zyne Familie by het Staatsbeſluit „ van den negenden van Slachtmaand des „ Jaars MDCCLXXXVII toegelegd; als me„ de dat aan hem, in dien gevalle, zou „ worden te rug gegeeven het betaalde „ Amptgeld, naar gelange van den tyd, „ die aan de vervulling der vyf jaaren,

„ voor

„ voor welke hy thans verkoozen werd, LXXII.
„ zou ontbreeken." Voorts zou hy het BOEK.
Ambt aanvaarden met de Eed op de In- ——
ſtructie, zo als gebruiklyk was. 1792.

Onverwyld werd VAN DE SPIEGEL, door de Secretaris ROYER, verzogt weder in de Vergadering te komen. By zyne intreede dan hoorde hy, uit den mond des Heeren VAN WASSENAAR Heer van *Starrenburg*, het beſluit 't welke hem op nieuw tot Raadpenſionaris benoemde met byvoeginge, „dat de yver en vigilantie,
„ met welke hy dit gewigtig Ampt hadt
„ bekleed, en het wys beſtuur door hem
„ daar in aan den dag gelegd, voor hun
„ Ed. Groot Mogenden de gegronde
„ waarborgen waren van de dienſten, die
„ de Staat uit deeze Continuatie hadt te
„ wagten, en dat zy vertrouwden, dat
„ hy Heer Raadpenſionaris, voldoende
„ aan hun verzoek met dien post weder
„ te willen aanvaarden, zou vermeerderen
„ de verpligtingen, welke zy hem reeds
„ toedroegen voor de Moeite en het goed
„ Beſtuur, die hy, geduurende de vyf
„ afgeloopen jaaren, in zyne bediening
„ hadt genomen en betoond."

Niet onverwagt was dit beloop der zaake voor den Heer VAN DE SPIEGEL, die onmiddelyk hier op, deeze verklaaring liet hooren. — „Edele Groot Mogende Hee-
„ ren! Indien het tegenwoordig een tyd
„ was, waar in de perſooneele omſtandig-
„ heden myne keuze moesten beſlisſen;
„ indien ik alleen te raadpleegen had met

Verklaaring van VAN DE SPIEGEL by het weder aanvaarden.

LXXII. BOEK. —— 1792.

„ de geneigdheid tot rust, die aan ieder „ mensch, in eenen gevorderden leeftyd „ eigen is, zou de nadenking van het „ geen ik in de wereld gezien en onder- „ vonden heb, overvloedig genoeg zyn, „ om my te doen tragten eene kleine „ verpoozing tusschen myn werk en myn „ einde te ftellen. En, ik beken het, „ ik heb het yverig verlangd; maar be- „ fchouwingen van een ernftiger aart heb- „ ben my te rug gehouden: 'er zyn ze- „ kere tyden en omftandigheden, waar in „ het lafheid is een post van aanbelang „ te verlaaten; wanneer de reden van „ waakzaamheid verdubbelt, is de post „ van gevaar altoos die van Eer en Pligt, „ en zoo lang het Vaderland, in zulke „ gevallen, onzen dienst begeert, valt 'er „ niet meer te twyfelen over de keuze."

„ Daar ik nu Ed. Groot Mogende Hee- „ ren! uit den mond van den Heer VAN „ WASSENAAR Heer van *Starrenburg* ver- „ ftaan heb, dat alle de Leden van Staat „ eenpaarig herhaald hebben hunne meer- „ maalen verklaarde begeerte tot conti- „ nuatie van mynen Dienst voor andere „ vyf jaaren; maar met byvoeging van „ de gunftige permisfie, dat ik, gedu- „ rende dien termyn, my zal mogen ont- „ ledigen, ben ik bereid aan dit bevel „ van myne geëerbiedigde Overheid te „ gehoorzaamen en myne Bediening we- „ derom op te vatten, tot zo lang, dat „ een bedaarder geftaldheid van tyden „ my de vryheid zal geeven, om van U

„ Ed.

„ Ed. Groot Mogende permisſie gebruik te maaken. —— Ik zal dit doen met den opregten wensch, van eerlang den —— last, die voor my te zwaar drukt, op ſterker ſchouderen te zien overdraagen. LXXII. BOEK. 1792.

„ Maar, gelyk U Ed. Gr. Mogenden van my vorderen de vernieuwing myner verpligtingen, verzoek ik ook wederkeerig de vernieuwing van die Gunstbewyzen, zonder welke het onmogelyk is het zonderling Ampt van Raadpenſionaris deezer Provintie waar te neemen. Het is *Vertrouwen* en *Toegeeflykheid* waar op ik moet kunnen ſtaat maaken. *Vertrouwen* op de zuiverheid myner bedoelingen; en *Toegeeflykheid* voor myne gebreken. — Dit Vertrouwen moet de grondſlag zyn van de agting en genegenheid, die 's Lands Ingezeetenen den Minister kunnen toedraagen, die voor hunne belangen helpt zorgen; dit Vertrouwen moet de beweegreden zyn om zyne Advyzen eene ernſtige overweeging waardig te keuren; dit Vertrouwen moet het ſchild zyn, waar agter hy zich voor de pylen van den nyd en naſpraak kan verbergen; in het oogenblik waar in ik ongelukkig genoeg zou zyn dit Vertrouwen van U Ed. Gr. Mogenden en de agting van het beste deel der Ingezetenen voor my te zien wankelen, zou ook daadelyk het oogenblik zyn, waar ik zou beſluiten, dat myn dienst voor den Staat onnut is geworden. —— Toegeeflykheid heb ik

LXXII. BOEK. 1792.

„ noodig, niet alleen die alle Leden der „ Burgerlyke Maatſchapppy aan malkander „ verſchuldigd zyn; maar wel byzonder „ voor my als geſteld in een post, zo vol „ van gewoel en van onderſcheiden be„ trekkingen, waar in het boven het „ menschlyke zou zyn, niets te verzuimen, niets verkeerd in te zien, en de „ bedaardheid van geest nooit te verliezen.

„ Overtuigd van de ongenoegzaamheid „ myner vermogens, verhef ik myn hart „ tot GOD, de bron van alle Wysheid, en „ my verlaatenende op zyn magtig en genadig geleide, waar van zo menigvuldige ſpooren in mynen leevensweg gedrukt ſtaan, zal ik de voorgeſtelde loopbaan, hoe kort of hoe lang zy moge „ zyn, gemoedelyk en getroost wederom „ intreeden, en den Eed aan den Lande „ vernieuwen.

VAN DE SPIEGEL den Eed des Penſionariſchaps en den Eed van Zuivering in handen des meergemelden Jonkheers afgelegd hebbende; vervolgde de door die verrigtingen afgebrookene Aanſpraak, in deezer voege. —— „ Vergunt my nog „ eenige oogenblikken Ed. Gr. Mogende „ Heeren! om uittedrukken de gevoelens, „ die altoos myn hart vervullen; maar „ die gepast zyn, om, by eene gelegenheid als deeze, met de leevendigſte aandoeningen van eerbied en dankbaarheid, „ meer byzonder open te leggen.

„ Van dien GOD, die de lotgevallen der „ Volken, naar het plan van oneindige

„ wys-

„ wysheid en goedheid beſtuurt, ſmeek LXXII.
„ ik, met een diep getroffen hart over de BOEK
„ rampen onder welke zo veele Volken
„ van ons Waereldeel zugten, den ze- 1792.
„ gen en beſcherming af over dit goede
„ Land en deszelfs Inwoonderen. Dat
„ de Vreede en de Eendragt, de Verdraag-
„ zaamheid, de Broederlyke liefde, alle
„ harten in één mogen ſmelten, en ons
„ allen moge aanſpooren om een Land te
„ beminnen, daar de onwaardeerlykſte
„ voorregten genooten worden, die ergens
„ te vinden zyn; daar ieder zynen Gods-
„ dienst mag oefenen zonder vervolginge;
„ daar het heiligdom van Vryheid in Per-
„ ſoonen en Goederen, zo veel het mo-
„ gelyk is, door de Wetten wordt bevei-
„ ligd; daar de eerſte Regent en de ge-
„ ringſte Ingezeten aan dezelfde Wetten
„ onderworpen is, en, naar evenredigheid
„ van zyn vermogen, dezelfde Schattin-
„ gen aan den Staat opbrengt; daar de
„ Arme troost en ondersteuning, de Ver-
„ drukte regt en beſcherming vindt. —
„ Voorregten zo weezenlyk, zo uitſtee-
„ kend, dat het ongevoeligheid of onzin-
„ nigheid moet zyn dezelve in de waag-
„ ſchaal te ſtellen, om naa de ſchimmen
„ van denkbeeldige volmaaktheid te gry-
„ pen.

„ Die zegen en beſcherming des Almag-
„ tigen rustte ook in alle weezenlyke
„ volkomenheid, op de Hooge Regeering
„ des Lands, als met de magt der gan-
„ ſche Maatſchappy bekleed tot handhaa-

LXXII. BOEK. 1792.

„ ving van Regt en Orde, die twee hoofd-
„ zuilen van het geluk der Burgerlyke
„ zamenleeving! Dat hunne Raadslagen,
„ in deeze donkere tyden, mogen voor-
„ gelicht worden door de Voorzigtigheid!
„ haare Besluiten de vrugten zyn van
„ Wysheid en Eenigheid! haare uitvoe-
„ ringen het kenmerk draagen van Klem
„ en Standvastigheid! Dat die schoone
„ spreuk onzer Voorouderen, VIGILATE
„ DEO CONFIDENTES, diep in de harten
„ der Overheden zy ingedrukt. Dat dee-
„ ze God vertrouwende waakzaamheid de
„ welvaard, vryheid en veiligheid van
„ deeze Provintie, en van den ganschen
„ Staat, in het midden van het rumoer
„ der Volken, verzekere tot in het laat-
„ ste Naageslacht!

„ Doorlugtige Vorst! aan wien de Con-
„ stitutie de waardigheden van Stadhou-
„ der Capitein en Admiraal Generaal, erf-
„ lyk opgedraagen en door eene plegtige
„ Vereeniging der Bondgenooten onlangs
„ is bevestigd, de wenschen, die ik
„ reeds uitgedrukt heb voor het geluk
„ van den Staat zyn ook tevens wenschen
„ voor het geluk van uwe Doorlugtige
„ Hoogheid, en deszelfs Huis —— Wie
„ toch heeft meerder belang, by de al-
„ gemeene welvaart der Natie, by haare
„ vryheid en veiligheid, dan een Huis,
„ wiens roemrugtige Voorzaaten de Grond-
„ leggers en Verdeedigers dier voorreg-
„ ten zyn geweest, en wiens waare groot-
„ heid altoos zal gelegen zyn in het be-

„ tree-

„ treeden van dat loflyk voetſpoor? De Auctoriteit, welke de Conſtitutie in de handen van Uwe Doorlugtige Hoogheid geſteld heeft; is de beminnelykſte die in eenig Land van den aardbodem is uitgedagt. Zy houdt het evenwigt der Magten in den Staat; zy is waarborg van de Vryheid der Ingezetenen, de klem der Wetten, en de handhaaffter der Publieke veiligheid! — de Hemel bevestige dit gezag in de handen van uwe Doorlugtige Hoogheid, en vereeuwige het zelve in een reeks van wyze en deugdzaame Opvolgers! Leef lang Doorlugtig Vorst! onder het ruim genot van al wat uwe redelyke begeerten kan vervullen; deel die zegeningen in een ongeſtoord genoegen met haare Koninglyke Hoogheid uwe Gemalinne, met de Prinſen en Prinſeſſen tot uw Huis behoorende, met den Kleinzoon, dien de Hemel aan uwe Doorlugtige Hoogheid en onze wenſchen, deezen morgen, zo voorſpoedig geſchonken heeft! Laat die Jonggebooren zyn tot een nieuwen roem zyner Hooge Stamhuizen, tot een nieuwe zegen in *Nederland!* Laat de de liefde, de eerbied, het vertrouwen deezer gelukkige Natie de tydlyke beloning zyn van uwe onvermoeide werkzaamheden, en niet minder dan uwe Hooge waardigheden, de beſtendige Erfbezitting weezen van *Oranje* en *Naſſau*, tot aan het einde der dagen! (*).

LXXII. BOEK. 1792.

Ten

(§) *Reſol. van Holl.* 6 Dec. 1792.

LXXII. BOEK. 1792.

Aflosſing van Obligatien by wyze van Loterye.

Ten einde de Houders van Obligatien, ten laste van *Holland* te gemoete te komen in eene beſpeurde genegenheid, om zich van hunne oude Schuldbrieven op den Lande te ontdoen, en nieuwe in ſtede te bekomen, gelyk het berigt luidde; doch zo veelen oordeelden, met de daad om de ſchaarsheid der ſchatkist te vervullen, ſtelden Gecommitteerde Raaden, met volmagt der Staaten, eene Geldligting vast ter Aflosſing van Obligatien by wege van Loterye, beſtaande uit zes duizend Aandeelen, ieder van Duizend Guldens, en dus een Kapitaal van zes Millioenen Guldens (*) De uitlokkende voorwaardeen deezer verwisſeling, gepaard met de Nationaale zugt tot Loteryen, beloofde eene ruime deelneeming, welke ook niet agterbleef.

Voorzorg in 's *Haage* omtrent de menigte van Vreemdelingen gedraagen.

Staaten van *Holland* hadden, nevens die van *Zeeland*, om den verbaazenden toevloed van Vreemdelingen in die Gewesten voor te koomen, des by Afkondigingen bepaalingen gemaakt, en de Algemeene Staaten, ten opzigte van de Generaliteits Landen, desgelyks dusdanige voorzorgen gedraagen (†). Boven al deelde 's *Gravenhage* in die verbaazende menigte herwaards komenden. De Magiſtraat in overweging genomen hebbende den grooten, en nog dagelyks aanhoudenden toevloed van Vreemdelingen, gaf daar om, met voorkennis van den Hove van *Holland*, eene Waarſchuwing in 't licht,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 567.
(†) Zie hier boven bl. 109.

licht, ſtrekkende om een ieder op zyne hoede te doen zyn om die Vreemdelingen niet in te neemen of in hunne huizen te blyven houden; ten zy dezelve reëele of perſooneele waarborg ſtelden voor de kosten ter goedmaaking van derzelver aanhoudend verblyf en onderhoud aldaar. Wie der Ingezetenen op deeze Waarſchuwing geen behoorlyk agt gaf zou zich moeten getroosten, de zich in hunne huizen bevindende Vreemdelingen, in geval van armoede, of andere ongelegenheden, ten hunnen koste, van al het benoodigde te voorzien (*). LXXII. BOEK. 1792.

Byzonder ſterk was de aankomst der Vreemdelingen te *Rotterdam*. Immers de Regeering dier Stad klaagde, dat, ondanks de Afkondiging der Staaten van *Holland* in Slachtmaand ten opzigte der Vreemdelingen gedaan, die toevloed dagelyks voortging en toenam: en dat, offchoon reeds een aanmerkelyk getal van daar over Zee vertrokken was, nogthans veele anderen zich te dier Stede bleeven ophouden, die, van wegen de gewoone volkrykheid der Stad, niet anders dan op eene gebreklyke wyze, konden gehuisvest worden, overzulks daar uit allerlei onheilen, van ziekten, duurte, en andere ongelegenheden te wagten waren. Waar op zy, uit kragte der volmagt hun door de Staaten des Lands verleend, hier tegen eenige voorzorgen bekend maakten, die Schippers en Voerlie- Bepalingen deswegen te *Rotterdam* gemaakt.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1509.

LXXII. BOEK. —— 1792.

lieden ten opzigte der Vreemdelingen, en het medegevoerd hand- en zyd-geweer, onder gedreigde ſtraffen, hadden in agt te nemen. —— Verder wilden zy alle Vreemdelingen, in de Publikaatie der Staaten van *Holland* bedoeld, op het ernſtigſte vermaand en gewaarſchuuwd hebben, van zich de gelegenheid, die het Saiſoen nog toeliet tot hun vertrek, hoe eerder hoe beter, ten nutte te maaken; en ernſtig te overweegen, dat hun verblyf in *Rotterdam* alleen tot *wederzeggens* toegelaaten werd; tot welk *wederzeggen* de Regeering door de opkroppende menigte, het voorhande zynde Winterſaiſoen, en daar by te wagten beſlooten water, en meer andere bedenkingen, zich ten ſterkſten gedrongen vondt. En, ſchoon de Regeering ten opzigte van de zodanigen, die met Vrouwen of Kinderen belast waren, of eenig huis of wooning voor zichzelven en hunne Familien in 't byzonder betrokken hadden, nog wel eenige meerdere inſchikkelykheid wilden plaats geeven, konden zy Vryegezellen, die zich in Herbergen of Burgerhuizen by dag of weekgeld aanbeſteed hadden, niet ernſtig en ſterk genoeg aanmaanen, om voor zichzelven alle ongelegenheid voor te komen, hoe eerder hoe beter op hun vertrek bedagt te weezen. —— Ten einde, by vervolg, niet meerder Vreemdelingen zich, tegen het oogmerk der Regeeringe, langer in de Stad of derzelver Regtsgebied bleeven onthouden, dan ten uiterſten tot

een

een kort overleg of beſchikking van zaken vereischt werd, zou elk der vervolgens overkomende Vreemdelingen, by zyne aankomst, of uiterlyk binnen den tyd van driemaal vierentwintig uuren, van zyne aankomst aan daar toe geſtelde Perſoonen berigt moeten geeven, en in het geheel geen verdere toelaating kunnen bekomen, om zich aldaar, al was het voor een korten tyd, op te houden, zonder ten gelyken tyde te ſtellen reëele of perſoneele waarborg voor de kosten noodig om, op de eerſte aanmaaning, het zy over Zee, het zy tot op de grenzen van deezen Staat, vervoerd te kunnen worden. Dit alles werd nader omſchreeven en door vastgeſtelde ſtraffen aangedrongen. —— Beſlooten hegtenis en ſtraffe aan den lyve bedreigde deeze Aankondiging aan alle Vreemdelingen, die, gelyk des klagten waren ingekomen, en in een of ander Koffyhuis in grooten getale, indrongen, ſtoorenis en hinder verwekten aan andere daar vergaderende Perſoonen (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

Het draagen der Oranjevercierzelen, op ſtedelyke en plaatslyke dikwyls herhaalde en nader aangedrongen Aanmaningen of Bevelen gegrond, hadt dermaate ſtand gegreepen, dat het als algemeen in den Lande mogt worden aangemerkt, en zeer weinigen uitgezonderd, allen zich in 't openbaar daar mede vertoonden; het geen ten eeni- Het bevel tot het draagen van Oranjevercierſelen in *Haarlem* ingetrokken.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1547.

LXXII. BOEK. 1792.

eenigen tyde eene Leuze was, ſtrekte tot een deel der Kleederdragt. Thans waren, gelyk die van de Geregte der Stad *Haarlem*, in een Afkondiging op den vyfentwintigſten van Sprokkelmaand, ſpraaken, de redenen, die aanleiding tot het uitvaardigen eener Aankondiging tot het doen draagen dier Tekenen gegeeven hadden, opgehouden; weshalven zy dezelve introkken, het voorts aan een iegelyk vrylaatende, om by vervolg zulk een Teken of Vercierzel al of niet te draagen: dewyl daar uit nimmer eenig bewys zou mogen worden afgeleid, omtrent iemands al of niet verkleefdheid aan de thans zo gelukkig herſtelde Conſtitutie (*).

Dergelyks te *Amſterdam* en elders.

Ten zelfden tyde betraden die van den Geregte in *Amſterdam*, dit zelfde voetſpoor, daar toe opgewekt uit hoofde dat de eensgezindheid meer en meer begon te herleeven, en het intrekken van de deswegens gegeevene Waarſchuwingen, huns oordeels, zou dienen om de herinnering zelfs aan de voorige Verdeeldheden, nog meer te doen verminderen. By deeze gelegenheid de Burgers en Ingezetenen op het kragtigst vermaanende om de verbittering, welke nog in deeze of geene gemoederen mogt plaats vinden, geheel te verbannen, en indagtig te zyn, dat de Eendragt het middel was geweest waar door deeze Republiek eens was gevestigd ge-

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 241.

geworden, en haar aanzien als mede de welvaart der Ingezetenen, tot eenen zo hoogen trap geklommen (*). — LXXII. BOEK.

Het voorbeeld deezer twee Steden werd welhaast elders gevolgd (†) of geraakte, zonder zulks, de Oranjedragt allengskens algemeen in onbruik by de Burgers, ſchoon men op de Stedelyke Schutteryen, ten deezen opzigte, als zy in de wapenen waren, bepaalingen van Oranjevercierzelen maakte. De meerdere eensgezindheid der gemoederen in Staatsbegrippen, waar van men meer ſprak en hooger opgaf, dan met de daad plaats greep, was verre te zoeken, en ontbrak het niet aan Geſchriften ten rechtſtreekſchen doele hebbende, om, in het tegenwoordig tydsgewrichte, den geest der Patriotten op te wekken, die van buiten ingezonden, met graagte ontvangen, en drukker dan de heerſchende Party wilde, gezogt en geleezen werden. Althans de Hoofdofficier van *Amſterdam* deedt aan alle Gildebroeders het uitgeeven en verkoopen van twee Werkjes, ten deezen Jaare gedrukt, verbieden (§). 1792. Twee Boekjes eene Omwenteling betreffende, te *Amſterdam* verboden.

Der

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 254.

(†) *Stad en Lande* hadt het eerſte voorbeeld gegeeven door eene Gewestlyke Afkondiging daar toe ſtrekkende den 11 Feb. deezes Jaars. *Hiſt. Schouwtooneel* 1792. I. D. bl. 192.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 369. Niet bewimpeld, maar den toeleg geheel ontvouwende, waren de Tytels. De eene luidde *Brieven aan eenige Vaderlandſche Vrienden, over de uitzigten van een*

LXXII. BOEK. 1792.

J. RENDORP overlydt. Berigt hem betreffende.

Der Stad *Amſterdam*, als mede der S... houderlyke Partye, ontviel, door ... dood, op den één en twintigſten ... Slachtmaand, een Man, die, in ... zigten uitmuntte; en zich door ... dryven en Schriften naam gemaa... Mr. JOACHIM RENDORP, ten ty... overlydens regeerend Burgemee... Stad, Gecommitteerde van wegen... ten van *Holland* tot de zaaken ... *Indiſche Maatſchappy*, en Me... van *Holland* en *West-Friesland* enz... maalen hebben wy van hem m... waagen, in onderſcheidene gevall... en Stad betreffende, 't zy nev... Party, voor een wyl, het onde... vende, 't zy, door den wisſel ...

tene gunſtige verandering in Néerland, ten ... der Patriottiſche Party, afgeleid uit ... woordigen toeſtand in Europa in 't gemeen, ... van Frankryk in 't byzonder, en het gedrag ... Neerlands Ingezetenen te houden ſtaat by zulk ... Omwenteling, door AMOR PATRIAE. Te D... ken by VAN SCHELLE *en Comp.* — Het onder S... voerde ten tytel *De Eer van het Patriottismus ... Vereenigde Gewesten verdeedigd, zo in het alge... voor Europa, als voor alle de Nederlanden ... denkenden, tegen de Stadhoudersgezinde Party*, door PHILALETES BATAVUS, ter zelfde Drukkerye, ... laatstgemelde Werk, uit twee Deelen be... hadt ten Schryver den Burger C. ZILLESEN, ... hy zelve naderhand berigt, in zyne *Geſch... der Vereenigde Nederlanden, nevens de voorn... Gebeurtenisſen in Europa, zedert de Oorlogsverkl... ring der Franſchen aan Engeland en* WILLEM DEN V, *tot de veſtiging der een en onverdeelbaare Bataafſche Republiek* I. D. bl. 20. In *'s Haage* by LEEUWESTYN.

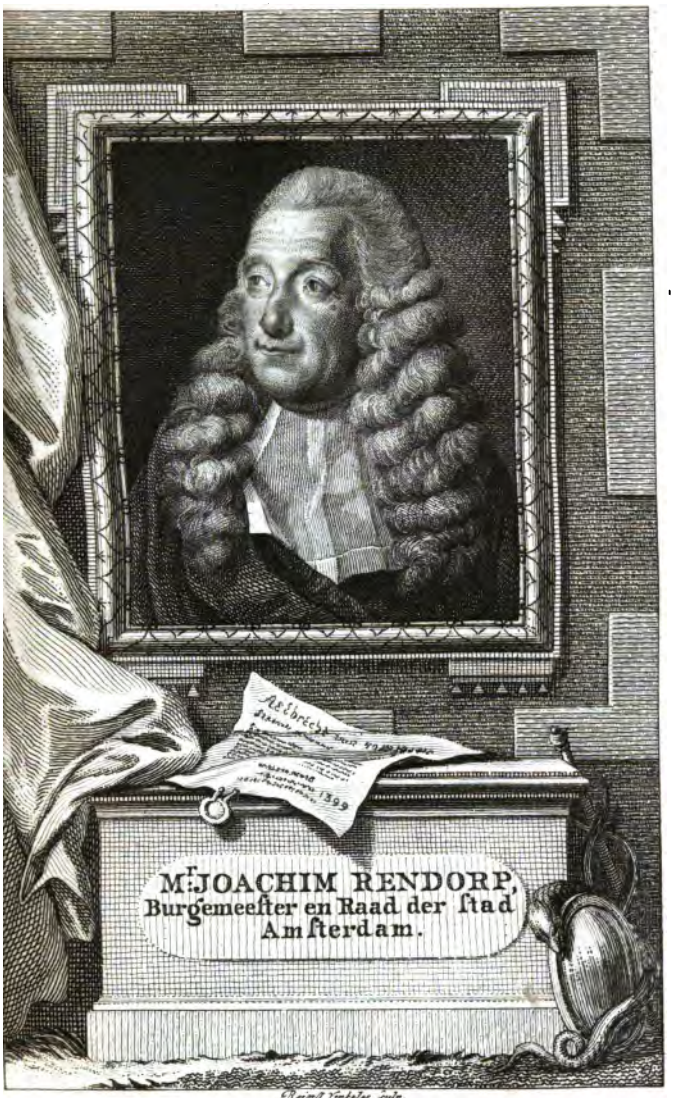
Mr. JOACHIM RENDORP,
Burgemeester en Raad der Stad
Amsterdam.
Reinier Vinkeles fecit.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

ſche lotgevallen, weder op den Stoel der Waardigheid verheeven; nu gelasterd en gevloekt, dan gepreezen en gezegend. Te midden van dit alles blyft zyn Naam gedenkwaardig. In hem verlooren zo wel de Letteren als de Kunsten een vlytigen Beoefenaar en kragtdaadig Voorſtander, die gelukkige vermogens van geest bezat, by een vast Geheugen, een Oordeel opgeſcherpt door een' geregelden loop van Letteroefeningen, en ommegang met eerſte Verſtanden; terwyl hy, uit zyne Buitenlandſche Reizen, na het volbrengen zyner Hoogeſchool-oefeningen, geen gering nut trok, om zyn natuurlyken ſmaak voor Bouw-Schilder- en Beeldhoukunde, byzonder in *Italie*, zeer te verfynen en te volmaaken. Zyne ryke Boekery was, in het vak der Bouwkunde, zeer volledig boven al in *Italiaanſche* Werken. Veelvuldigheid van Stads- en Staatsbezigheden verydelden het plan om een Werk der Bouwkunde betreffende, in 't licht te geeven. Geheel egter liet hy de pen als Schryver niet rusten. Eene Verhandeling over de *Militaire Jurisdictie*, en boven al eene *over het Regt van de Jagt*, zyn blyvende gedenktekens van zyne kundigheid in 's Lands- en Regtszaaken; terwyl het laatſte tevens uitwyst, hoe hy niet ſchroomde een oud betreeden pad te verlaaten, om een nieuw op te ſlaan. De grenzen van de Houtvestery en het Jagtregt opſpoorende, durft hy die grenzen tot de uiterſtens der Wildernisſen, Duinen en

LXXII. BOEK. 1792.

LXXII. BOEK. 1795.

Waranden der Graafſchheid terug te brengen, en de ongerymdheid aan den dag te leggen van Bepalingen deswegen gemaakt, om eenigen te bevoorregten, tot indeel van anderen; in hun weezenlyk bezit. RENDORPS *Memoriën, dienende tot opheldering van het gebeurde, gedurende den laatſten Engelſchen Oorlog* (*), ſchoon alzins overvloeijende van Aanmerkingen, ten voordeele van *Engeland* en *Oranje*, behelst voor 's Lands Geſchiedenisſe vele weetenswaardige Byzonderheden, in welker ontdekking hy boven al gelegenheid hadt. In den Jaare MDCCLXII was hy Burgemeester van *Amſterdam* geworden, en in veele gewigtige gevallen vervolgens betrokken geweest: waar om wy ook van dit Werk te meermaalen in onze *Vaderlandſche Hiſtorie* gebruik maakten (†). By dit gebruik, en dat der an-

(*) Uitgegeeven te Amſt. by J. ALLART in twee Deelen in gr. 8vo.

(†) Het mishaagde veelen, dat de Heer RENDORP dit Werk, voor geen klein gedeelte, inrichte tegen den gryzen Stadsminister E. F. VAN BERCKEL, die, in den loop der *Engelſchen* Oorlogs, zo wel als in de Vredehandel met dat Ryk, eene groote maar ſtrydige rol met den Heer van MARQUETTE ſpeelde. Dan de hoogklimmende Jaaren deezes Mans maakten hem niet ongevoelig voor de grieven hem aangedaan, of ſtelden hem buiten ſtaat om de pen te voeren. Jammer dat hy, getergd door aanrandingen van RENDORP, die de paalen van beſcheidenheid dikwyls ten zynen opzigte te buiten ging, zich van driftvervoering niet heeft kunnen onthouden, en RENDORPS Werk „een Ge„ſchrift noemt, 't welk de duidelykſte teekens „ draagt van een *Eerroovend Libel*," met byvoeging,

anders denkende Schryveren op dit ſtuk, gedagtig aan het veel waarheids behelzend zeggen van BOLINGBROKE: „ De Schry- „ vers, door onderſcheide driften aange- „ noopt, en tegenſtrydige oogmerken be- „ doelende, wederſpreeken elkanderen, „ en, door deeze tegenſpreeking, overtui- „ gen zy eenen anderen. De Oordeel- „ kunde ſcheidt het erts van de ſchuim, „ en trekt uit verſcheidde Schryvers een „ reeks van waaragtige gevallen, welken „ uit één derzelven niet zyn op te maa- „ ken (*)." Of, om hier een zeggen, nader betrekking tot ons onderwerp hebbende, by te brengen, PIETER PAULUS, de *Verklaaring der Unie van Utrecht* aan den Heere RENDORP opdraagende, ſchryft, „ 's Lands Overheid dagt anders in Stad- „ houderlyke, anders in Stadhouderlooze „ tyden. *De Staatsregisters* ('t zyn uwe „ eigene woorden) *van alle de Provincien* „ *zyn vol van deeze ongerymdheid* (†)!"

LXXII. BOEK. 1792.

Een

ging, „ Myne verrigtingen, geduurende den tyd „ van vyf en twintig Jaaren, welke ik de Regee- „ ring der Stad *Amſterdam*, als Penſionaris, heb „ gedient, zyn aan het Publiek te wel bekend „ om het oor aan *Lastertaal* te kunnen leenen." *Miſſive van* Mr. E. F. VAN BERCKEL, *Oud-Penſio- naris van Amſterdam, aan den Heer* N. N. *houdende Antwoord op eenige gevraagde Elucidatien, raakende den Inhoud der Memorien van den Heer Mr.* J. RENDORP. Te *Haarlem* by C. PLAAT.

(*) BOLINGBROKE *Recht Gebruik der Historien* bl. 96.

(†) PIETER PAULUS *Opdragt der Verklaaring van de Unie van Utrecht.*

LXXII. BOER. 1792. De Regtsgeleerde N.

Een groot Licht in de Regtsgeleerdheid ging, ten deezen Jaare, op den twintigſten van Zomermaand, te *Amſterdam* onder, Mr. NICOLAAS BONDT (*) wie

(*) N. BONDT werd te *Oosterblokker* in *Noord-holland*, waar zyn Vader het Leeraarampt bekleedde, den 5 July 1732 geboren. De byzonderheden zyne Letteroefeningen en Levensloop betreffende deelt ons PIETER NIEUWLAND mede in de *Algem. Kunst- en Letterbode* VIII. D. bl. 222 *enz.* Deeze, gelyk hy zich uitdrukt, „ telde Mr. N. BONDT, „ zedert verſcheide jaaren, onder zyne hoogstge„ agtſte en meest geliefde Vrienden, dan hy be„ minde hem met eene Vaderlyke toegenegenheid „ en hy deelde in zyne agting." Behalven het niet voltooide Werk over de *Unie van Utrecht*, is van zyne hand eene uitgave der naagelaarene *Orati* van PETRUS BURMANNUS *Primus*. Ongenoemd nam hy deel in verſcheide thans nog hooggeſchatte Letterkundige Tydſchriften, onder andere aan den *Philantrope* en den *Denker*. JERONIMO DE BOSCH dien wy meermaalen de *Romeinſche* ſnaaren hoorden tokkelen, by het afſterven van waardige Mannen vereerde deezes Mans naagedagtenis met de volgende Dichtregelen, in het even aangehaalde Werk bl. 204. te vinden.

D. M.

NICOLAI BONDT

JURISCONSULTI, PERITISSIMI, CLARISSIMI.

BONDTIUS *Aſtraeae jacet hic digniſſima proles,*
Buſta rigant lacrymis Amſtera et Ta piit:
Pupillis tutor fuit hic, viduisque patronus,
Ipſe ſui rector, veraque norma patris:
Complectens homines ſociorum in commoda vertit
Quas ſibi doctrina legerat artis opes;
Illud at hora brevis delevit amabile lumen,
Libera cordati clauſit et ora viri;
Civibus una fuit de quo ſententia diſcors,
An virtute foret major, an ingenio.

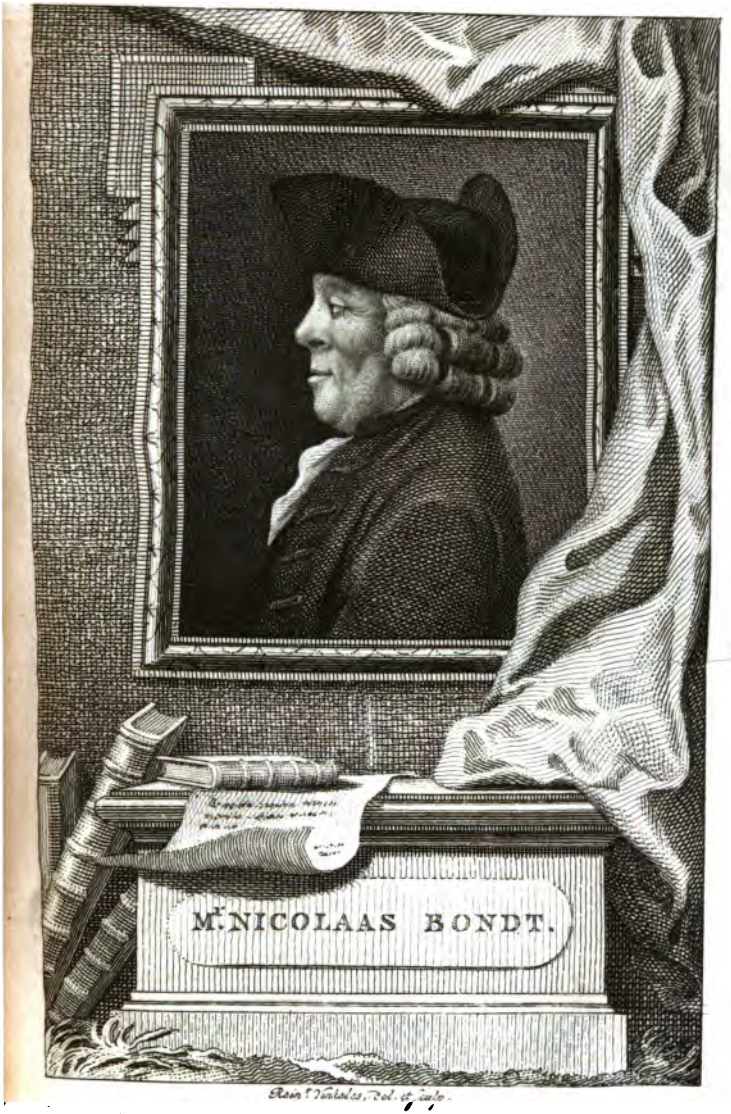
M.r NICOLAAS BONDT.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

wiens arbeid aan de Opheldering der *Unie van Utrecht* beſteed, zo in 't oorſprongelyk *Latyn* als in de *Nederduitſche* Vertaaling van PIETER PAULUS, den Landgenooten bekend is en zynen Naam vereeuwigt. Schoon hy op het Staatstooneel geene der eerſte openbaare rollen geſpeeld hebbe, betoonde hy ſteeds een werkzaame zugt voor het welzyn der Maatſchappye, waar door hy te *Amſterdam* eene algemeene hoogagting genoot; deeze zugt ſtraalde ſteeds door in zyne woorden en daaden. Eerlykheid en rondheid, en onverzaagde yver tegen alles, wat hem onregtvaardigheid en onderdrukking ſcheen, waren hoofdtrekken in zyn Character. Door zulk een gedrag behieldt hy, te midden der hooggaande Burgerlyke oneenigheden zyns tyds, de agting, het vertrouwen, en de genegenheid der verſtandigen en braaven van alle Partyen. Door vastheid van oordeel en vlugheid van geest, gepaard met een vaardig en gepast gebruik zyner uitgeſtrekte kundigheden, bezat hy de kunst van in weinig tyds, en met weinig moeite, veel en volkomen af te doen. Elke aanbetrouwde post, onder andere die van *Capitein der Amſterdamſche* Schuttery, van *Schepen der Watergraafſchmeer*, vervulde hy met de grootſte naauwkeurigheid en met het ſchranderſte beleid. 's Mans deelgenooten in het beſtuur van het nieuwe *Spin-* en *Werkhuis* agten hem te hoog, om niet gaarne en volmondig te erkennen, dat men ook in

LXXII. BOEK. —— 1792. BONDT ſterft. Characterſchets van dien Man.

LXXII. BOEK. 1792.

't byzonder aan zyn yver en doorzigt veel te danken hadt voor de voortreflyke inrigtingen, die dat grootsche Gesticht, 't welk hy reeds by deszelfs oprigting *hielp* bestuuren, kenmerkten, en alom beroemd maakten. —— In de daagelyksche zaamenleeving, en byzonder in den vertrouwlyken ommegang met huislyke vrienden, was hy een der vrolykste en aangenaamste menschen. Overmaat van dringende bezigheden of afmatting, die daar op volgde, konde by hem zomtyds een kort oogenblik van opstygende drift, of nederdrukkende dofheid, veroorzaaken; doch nimmer zag men die in eenige duurzaame ongesteldheid van geest overgaan. Gaarne deelde hy in de genoegens der Zamenleeving, en nimmer verfmaadde hy den ommegang met anderen, *by welke* hy mindere geestvermogens of *geringere* kundigheden, doch braafheid en gulheid ontmoette. Zyne uitgebreide Letterkennis, en niet min zyne wydstrekkende verkeering met allerlei menschen, hadden zyn geheugen voorzien met een ryken voorraad tot onderrigting of verlustiging, en zyn juist oordeel wist daar van altoos, op de meest gepaste wyze gebruik te maaken. Een Buitenverblyf verschafte hem, in de laatste dagen der weeke, onledige uitspanning door 'er de Plantkunde, eene by hem geliefde weetenschap te beoefenen. BONDT verdeelde zynen tyd tusschen Bezigheid en Uitspanning, tusschen Letteren en Vriendschap,

en

en leefde gelukkig voor zichzelven, ten besten van anderen, bemind van veelen, geagt van allen. LXIII. BOEK.

Eene agting BONDT verschuldigd, wanneer wy hem byzonder als Regtsgeleerde beschouwen; in die betrekking verdiende hy dezelve zo wel als bewondering. Niet alleen was hy doorkundig in alle takken van fraaye Weetenschappen, die het menschlyk verstand tot cieraad strekken, en die hem, door zyn sterk geheugen alle voor den geest tegenwoordig waren; maar byzonder bezat hy eene uitgebreide Regtskennis, oneindig grooter dan men wel doorgaans by hun, die de Praktyk beoefenen, aantreft. Deeze bepaalde zich niet alleen tot het Burgerregt, maar strekte zich ook uit tot het Staatsregt (*). — Hier by kwam eene groote Ervaarenheid en Ondervinding, waar door hy niet alleen het vermogen hadt verkreegen van eene vlugge toepassing der Wetten óp allerlei gevallen; maar ook eene byzondere kennis van Herkomsten en Gebruiken, vooral in den Koophandel; byzonder van het Wisselregt, waaromtrent hy altyd by alle gelegenheden de denkbeelden der schranderste Kooplieden, als by voorbeeld van den Heere JOSUA VAN DER POORTEN en 1790.

(*) Hier van kan 's Mans *Verklaaring van de eerste Artiykelen der Uuie van Utrecht* ten blyke strekken: men leeze wat Mr. PIETER PAULUS de Vervolger van dien Arbeid des gezegd heeft in de Voorreden.

LXXII. BOEK. 1792.

en anderen, gewoon was, ook zelfs in gemeenzaame geſprekken, uit te vorſchen, en waaromtrent hy de moeilykſte tydſtippen, als in de Jaaren MDCCLXIII en MDCCLXXXIII hadt bygewoond (*). —— BONDT muntte uit in Schranderheid en Doorzigt, waar door hy niet alleen de ingewikkeldſte gevallen tot die Wetten en Herkomſten bragt, tot welke zy betrekkelyk waren, en terſtond bevroedde, uit welke grondbeginzelen dezelve moesten beſlischt worden; maar ook het geheel in alle zyne deelen overzag, 't welk hem in ſtaat ſtelde om alles op orde te behandelen, en aan alle zyne Geſchriften de grootſte klaarheid en duidlykheid by te zetten. —— Zyn vlug Vernuft ſtelde hem in ſtaat om, in ongewoone gevallen, by gebrek van Wetten en Gebruiken, niet alleen te doorzien, wat, uit de overeenkomst van het Regt, moest beſlischt worden; maar ook, wanneer deeze zweeg, wat het Natuurlyk Regt en de Billykheid leerden, en wat dus de Wetgeever indien hy nu deswege eene Wet moest maaken, zou voorſchryven, of moest voorſchryven, indien het Algemeen Belang hem voor-

(*) Wegens die hachlyke tyden voor den Handel zie men onze *Vaderl. Hiſt. ten onmiddelyken Vervolge op* WAGENAAR XXIII D. bl. 231. en XXIV. D. bl. 303. Inzonderheid hebben wy van den Heere BONDT gewaagd als de Opſteller van een breedvoerig Stuk tot Herſtel van de Bank te *Amſterdam*, in den Jaare 1791. Zie onze *Vaderl. Hiſt* XXIV. D. bl. 230.

voorlichtte. — Men voege by dit alles eene ongekrenkte eerlykheid, een meegaand en menschlievend hart. Alle deeze trekken zaamen vereenigd deeden in hem, by de *Amſterdammers*, een nimmer vergeeten NOORDKERK als herleeven, en men betreurde het gemis eens zo waardigen Mans, wiens nagedagtenis wy oordeelden, door deeze Caracterſchets, te moeten vereeren (*).

LXXII. BOEK. 1792.

By gemelden Staatsman en Regtsgeleerden moeten wy ook gedenken aan eenen Geleerden, die den dertienden van Grasmaand deezes Jaars te *Amſterdam* zynen laatſten dag aanſchouwde, de Hoogleeraar in de Godgeleerdheid onder de *Remonſtranten*, in de Kweekſchool te genoemder Stede, ABRAHAM ARENT VAN DER MEERSCH, een Wysgeer, Geſchiedkundige, Godgeleerde, en een Welſpreekend Redenaar. In de Wysbegeerte, Taalkunde en Kerklyke Geſchiedenisſe was hy Opvolger van den wydberoemden JOANNES JACOBUS WETSTEIN, en werd het Hoogleeraarſchap in de Godgeleerdheid, door JACOBUS KRIGHOUT, uit zwakheid nedergelegd, ook teffens door hem bekleed, tot dat

Verſlag wegens de overleden Hoogleeraar A. A. VAN DER MEERSCH.

(*) De opgave van dit Character als Rechtsgeleerde verſchafte ons NIEUWLAND in het boven aangehaalde *Verſlag*, 'er by aanmerkende: „ dit „ is niet het oordeel van my, die geheel buiten „ ſtaat ben om aan 's Mans verdiensten, ten deezen opzigte, regt te doen; maar dat van eenen „ der bevoegdſte Regteren over dit ſtuk, zynen „ en mynen gemeenzaam n vriend."

LXXII. BOEK. —— 1792.

dat in de Wysbegeerte en Taalen, de geleerde DANIËL WYTENBACH hem verving, en hy alleen in de Godgeleerdheid en Kerklyke Geſchiedenisſen *Leſſen* hieldt, en tot eenen zeventig jaarigen ouderdom daar in volhardde. —— Als Vertaaler en Schryver maakte hy naam. De verduitſching eeniger Werken van WARBURTON, SHARP, LARDNER, zyn wy aan hem verſchuldigd. Meer dan Vertaalen deedt hy aan de *Kerklyke Geſchiedenis* van EUSEBIUS, opheldernde Aanmerkingen voegde hy 'er aan toe. De *Historie der Remonſtranten*, op naam van J. REGENBOOG uitgegeeven, hadt deels, zo niet voornaamlyk, hem tot Schryver. Veele naamlooze Stukjes, en op zich zelven, en in Maandwerken, uitgegeeven, vloeyden uit zyne penne: deels dienende *tot* verdediging der *Remonſtrantſche* Broederſchappe, deels van de Christlyke Vryheid en Verdraagzaamheid in 't algemeen. Hy gaf de Verhandelingen van LOCKE, NOODT en BARBEYRAC over de Verdraagzaamheid, voorheen door den Hoogleeraar DRIEBERGEN uitgegeeven, op nieuw in 't licht, en voegde daar by eene eigene Verhandeling over de Vryheid van Godsdienst in den Burgerſtaat (*). Voor deeze

(*) *Oratio funibris in obitum Viri Clariſſimi* ABR. ARENT VAN DER MEERSCH, *habita à* P. VAN HEMERT *Philoſophiæ ac Literarum inter Remonſtrantes Profeſſore. Amſtelodami, apud* M. SCHALEKAMP, 1792.

ze Vryheid yverd hy met doorſtaanden moed. Steeds betoonde hy zich een Vriend zyns Vaderlands: van hier dat hy de inwendige Partyſchappen, en Burgerlyke oneenigheden, die, ten laatſten tyde zyns leevens, ons Gemeenebest zo deerlyk ſchokten, opregt betreurde; doch, gelyk zyn Lyk- en Lofredenaar met onderſcheiding opmerkt, door eene zonderlinge voorzigtigheid, hem eigen, zich in die burgerlyke oneenigheden niet mengde. 't Geen deeze den zodanigen in 't byzonder wil doen opmerken, die, by alle gelegenheden, de *Remonſtranten* doorſtryken, als onrustige, en altoos op nieuwigheden geſtelden. Die zelfde Vereerder zyner Naagedagtenisſe laat niet onaangeroerd, hoe VAN DER MEERSCH, aartig veele weetenswaardige zaaken, elders niet voorkomende, in het verhandelen der Godgeleerdheid wist te mengen: en pryst hy 's Hoogleeraars gemeenzaamheid in het onderwys zyner Kweekelingen. — Wie met hem omging kon niet nalaaten zyne vrye denkwyze ten aanziene van den Godsdienst te ontwaaren, terwyl een ſatyrieke geaartheid hem menigvoud aanzette om de dwaas- en verkeerdheden der Godgeleerden van vroegere en laatere eeuwen, in eenen beſpotlyken dag te zetten. Dit gaf hem veelmaalen gelegenheid, (wy ſchryven dit uit eigene ondervinding,) om, bovenal in het behandelen der Kerklyke Geſchiedenisſen, ſcherpe en zoms boertende aanmerkingen te maaken,

LXXII. BOEK. 1792.

ten

LXXII. BOEK. 1792.

ten opzigte van Perſoonen en *Zaaken*, doorgaans met een ander en ernſtig oog beſchouwd. Die wyze van voorſtellen, *kon* niet miſſen, uit hoofde van de ſtrydigheid, te treffen; en valt het niet te lochenen, *dat* dezelve, by eenigen zyner Leerlingen, de gunſtigſte uitwerking niet baarde op hunne begrippen den Godsdienst betreffende. Jeugdige losheid en onbeklonke oordeel bleef aan die geestig- en aartigheden hangen, en vergat niet zelden den ernst, waar mede hy, op andere tyden, van den Godsdienst ſprak. Een ſpeelend en ſchertſend vernuft den Heere VAN DER MEERSCH zo eigen, loopt gevaar van onvoorzigtigheden, welke de bedagtzaamheid gaarne vermyd zag; dit was oorzaak dat hy deswegen, de ſtrengheid eener ſterke berisping niet ontgaan *kon* (*). In de daad het Belachlyke op gewigtige en ernſtige onderwerpen toegepast, is een

zo

(*) Wij konden niet naalaaten die trekken in 's Hoogleeraars Character-beeld te brengen: dewyl het bekend genoeg is, dat de Eerwaarde JOANNES STINSTRA, niemand anders dan VAN DER MEERSCH bedoelde, in de *Naareden* van het Tweede Deel zyner *Oude Voorſpellingen aangaande den Meſſias en deszelves Openbaaringe, opgehelderd en toegepast op den* Heere JESUS *en zyn Euangelium* te *Harlingen*, by V. VAN DER PLAATS, 1782, ingerigt tegen eene beoordeeling van het Eerſte Deel deezes Werks, geplaatst in het IIde Deel van de *Algemeene Biblioth.* by J. DÓLL. te *Amſterd.* Men wist dat de Hoogleeraar in die *Bibliotheek* de hand hadt, men ſtelde vast, dat die Beoordeeling niet wel van iemand anders dan

zo gevaarlyk wapentuig, dat het ſteeds met de uiterſte behoedzaamheid moet gebezigd worden, zal het, door de wyze op welke men het aanwendt, niet meer nadeels baaren, dan voordeels aanbrengen. LXXII. BOEK. 1792.

Zwaare Brand te *Amſtelveen.*

Onvermeld mogen wy niet laaten een deerlyken ramp, welke den vyf en twintigſten van Zomermaand deezes Jaars, het bloeiend Dorp *Amſtelveen*, onder de rook der Stad *Amſteldam* gelegen, trof, en geſchaapen ſcheen hetzelve geheel en al onder de aſſche te zullen bedelven. Op een Waſchbleek, in den noorderhoek van de Kerklaan gelegen, was men in den nagt aan het kooken. Omtrent middernagt ſloeg het vuur, by ongeluk, in de Smeltketel; by het afneemen ſtortte de brandende Stoffe op den houten vloer, die terſtond in brand vloog, en voor de werklieden onbluschbaar was. De wind waaide uit een ſtreek, die de vlam welhaast over de Kerklaan tot aan de Brug en de andere Gebouwen deed overſlaan. Onder deeze bevondt zich het Dorps Armenhuis, 't geen tot den grond toe afbrandde; een gedeelte der Bedden en van het Huisraad werd uit de vlammen gered, die de Kleederen en voorraad van leer-

tocht

VAN VAN DER MEERSCH kon weezen: en, ſchoon de gryze STINSTRA hem niet noeme, valt 'er geen twyfel aan de bedoeling: de Aantekening op bl. 541, is zo veel als of die naam met volle letteren geſpeld ſtondt, om geene andere bewyzen deswegen by te haalen. Wy weeten niet dat die *Naareden* van STINSTRA beantwoord is.

LXXII. BOEK. 1792.

tocht verteerden. Ruim zeventig Bewoonders, zo oude Lieden als Kinderen, werden alle gered, uitgenomen één Meisje, dat haar ſpaarpotje willende zoeken, in de vlam omkwam. De brand vloog voort tot het Hoekhuis aan het Kerkhof, dit tamelyk hoog en van ſteen zynde ſtuitte daar den voortſlaanden brand: dan van achteren was dezelve doorgedrongen tot het huis van den Schoolmeester, 't welk deels geheel uitbrandde. Alles werd ter ſtuitinge in 't werk geſteld en de ſpoedige aankomst der Brandſpuiten van den *Overtoom* deedt veel; dan nog meer het draaijen van den wind. Zonder dit zou alle vlytbetoon, Schoól, Kerk en Pastory, ja het geheele Dorp, niet hebben kunnen redden, en liepen de huizen aan de westzyde van het Dorp, toen de brandende Gebouwen inſtortten, groot gevaar van in dien vuurgloed ingewikkeld te worden, die, behalven het Weeshuis, zeventien Wooningen, benevens eenige Schuuren en Lootzen vernielde. Men begroot te de ſchade op vyftig duizend Guldens.

Hulpvaardige Menschlievenheid bragt alles toe om die ongelukkige Menſchen te redden, en Huisraad te bergen: voorbeeldlyk was in dit bedryf de Kerkleeraar PERIZONIUS. Vroeg in den morgenſtond, naa deezen ongelukkigen nagt, vondt de zamengekomen Regeering goed de Dorpskas te openen; de Ouden en Kinderen uit het afgebrande Weeshuis te beſteeden, en de andere in dit onheil in-

ge-

gewikkelde Burgers Geld te geeven, om by hun gelukkiger Dorpgenooten den intrek te neemen. Eene pryswaardige ſchikking die alle de Ongelukkigen nog dien dag onder het dak bragt, en van alle leevensnoodwendigheden verzorgde. LXXII. DEEL. 1792.

De milde hand opende zich eenige dagen naa den brand, ten behoeve dier Derpelingen. In *Amſterdam* en de Banne van *Amſtelveen* werd eene openbaare Inzameling van Penningen gedaan; die, gevoegd by de Lieflegiften, met een onbekrompe hand gegeeven door de nieuwsgierigen, welke dit geteisterde Dorp gingen bezigtigen, omtrent zeven en dertig duizend Guldens bedroegen (*).

Op gelyke wyze was de Milddadigheid der *Dordrechtenaaren* en van omgelegene Plaatzen, een opbeuring en ſteun geweest der ongelukkigen in het Dorp *Westmaas*, door een brand tuſſchen den negen en twintigſten en dertigſten van Lentemaand, omſtooken in een Vlasſchuur, en die, in minder dan drie uuren tyds, meer dan vyftig Huizen vernielde, zo dat er van dit Dorp, met de Kerk, de Paſtory en het Armhuis, ſlegts weinige verſchoond bleeven. Geen menſch kwam 'er by om, en het Vee werd meest gered. Een brand te *Westmaas*.

Meermaalen vonden wy de Menſchlievenheid hier te Lande, nu in bepaalder dan in uitgebreider kring, werkzaam om te Oprichting eener Be-

(*) *Hiſt. Schouwtooneel* voor 1792. I. D. bl. 196—393.

LXX. BOEK. 1792.

te bezorgen, dat de Dooden den Leevenden niet ten nadeele mogten ſtrekken, door Begraafplaatzen buiten de Kerken en Steden aan te leggen. Dit geſchiedde, ten deezen Jaare, op eene zonderlinge, zeer in 't oogloopende en daarom vermeldens waardige wyze te *Wyk by Duurſtede*. De Regeering dier Stad was, onder de heilzaame verbeteringen, welke zy, zints eenigen tyd, werklyk daarſtelde, of met ernst voornam, ook bedagt geweest op het uitdenken van een voeglyk Plan, om de Begraaving der Lyken voortaan buiten de Stad te doen geſchieden, op eene daar toe aan te leggen geſchikte plaats. Eenigen der Regeeringsleden, hier toe byzonder gelast, zouden dit ſtuk ryplyk overweegen, en hunne Mederegenten het verkreegen licht mede deelen. Onbekend by de Burgerye bleef *dit niet*, en hadt men hier door gelegenheid *om*, op de beſte wyze, de verſchillende denkbeelden der Ingezetenen op dit ſtuk te vernemen. Welhaast ontdekte men de waarheid van eene reeds vooraf gemaakte en van zelf in 't oog loopende giſſing, dat de grootſte zwaarigheid beſtaan zou in de gemoederen der Burgery en Gemeente te vereenigen, ten aanziene van een zo heilzaam Plan, waar omtrent veelen, minkundig, uit bygeloovige zwakheid, of ook wel door anderen vooringenomen, en in die begrippen geſtyfd, ten aanziene van zich zelven en de hunnen zich huiverig betoonden. Een beletzel te groo-

graafplaatze buiten *Wyk by Duurſtede*.

grooter en te bezwaarlyker te boven komen: dewyl het aantal der *Roomschgezinden*, zo in de Stad zelve als in derzelver vryheid, dat der *Hervormden* verre te boven ging. Nogthans ontwaarde men, tot geene geringe verwondering, dat der eerstgemelde tegenspraak niet algemeen was, en min luidrugtig dan der laatstgenoemden. LXXII. BOEK. 1792.

Eer nog de Gelastigden tot het Plan een Verslag hadden ingediend, nam de Stads Regeering een besluit tot een middel om het verstand der Stadgenooten, ten deezen aanziene, te verlichten, en hun kundigheden in te boezemen, door middel van openbaar onderwys. Zy werden te raade om den Predikstoel, te vaak helaas! misbruikt om Vooroordeel, Bygeloof en Dwaaling, met de daar uit onvermydelyk voortspruitende gebreken, in te boezemen, en te doen stand houden, te baat te neemen, ter bestryding van die Verstands en Zielsgebreken. Zulk een bestaan mogt, in 't oog van zommigen, die de Volksverlichting met een scheel oog aanzien, zo niet met luider stemme gewraakt, met morrend misnoegen vernomen worden; waarheids vrienden verheugden zich over het te werk stellen van zodanig een middel; bovenal daar het geschiedde op eene wyze regt geschikt om eene gewenschte uitwerking daar te stellen. Zy lieten het oog vallen op den jongsten Kerkleeraar der Stad W. A. Ockerse, als een Man best geschikt ter bereiking van hun doel. Hy werd verzogt W. A. Ockerse doet, te dier gelegenheid, een Redenvoering.

LXXII BOEK. 1792

om eene opzettelyke Leerreden te doen, ſtrekkende ten betooge, van den Bygeloovigen oorſprong van het begraaven der Dooden in de Kerken — van het onvoegelyke deezes aanhoudenden *Misbruiks* — van het ſchadelyke *voor de* Gezondheid der Menſchen, door zodanige Begraavingen veroorzaakt. — En eindelyk de noodzaaklykheid om, ten deezen opzigte, aan eene ſpoedige Verbetering te arbeiden. Eene zaak, voor alle Leeraaren op verre na niet even zeer geſchikt, werd hier voorgeſteld aan een Man, daar toe zo bekwaam als men hadt kunnen verlangen, wiens Menschkunde en wyze van voordragt, hier te gader moesten en konden werken (*).

Niet vrugtloos was deeze aanzoek. „ Hy liet zich," om hier 's Mans eigen woorden te bezigen, „ beweegen, daar „ het de zaak der Menschheid en van „ den Godsdienst betrof, eene pooging „ te doen, wat hy, onder den *Godlyken* „ Zegen, vermogen zou, om ter voldoe„ ninge aan de begeerte van zyne geëerbie„ digde Burgervaderen, ten algemeenen „ nutte, en ter kwyting van zyn eigen ge„ wisſe, de zwakke gemoederen in dee„ zen om te zetten, de voorſtanders van „ het Plan in hunnen bedaarden yver te „ bevestigen, en eene zo heilzame zaak, „ met meer algemeene goedkeuring te „ hel-

(*) Bekend is Mans meesterlyk geſchreeve Werk *Ontwerp tot eene Algemeene Charakterkunde*

„ helpen tot ſtand brengen." — Eene LXXII.
pooging, welke die Leeraar zo veel te BOEK.
meer van zynen pligt rekende; „ dewyl —
„ tot hier toe nergens, althans in geen der 1792.
„ Steden van ons Vaderland, zo veel hy
„ wist, eene algemeene en door de Re-
„ geering zelve bewerkte en ingevoerde
„ hervorming in dit ſtuk, was daarge-
„ ſteld; waar van het eerſte voorbeeld,
„ gegeeven door eene kleine, maar van
„ ouds in *Batavie* beroemde Stad, by-
„ kans op 't middenpunt der Republiek
„ gelegen, de aandagt der geheele Natie
„ zou kunnen opwekken, 't geen althans,
„ op het einde der XVIIIde Eeuwe vry
„ waarſchynlyker werd, dan het was vóór
„ vyftig of honderd Jaaren."

De Leeraar OCKERSE, met deze gevoe-lens bezield, beklom den kansſel, op den vyf en twintigſten van Louwmaand. De vreemdheid des Onderwerps, waar over men wist dat ſtondt gehandeld te wor-den; het belang, 't welk veelen der Stad-genooten 'er in ſtelden; de nieuwsgierig-heid van anderen, en andere misſchien min pryslyke oorzaaken, dreeven de me-nigte Kerkwaards. De *Roomschgezinde* Stadgenooten van den besten Burgerlyken ſtempel, ſtelden, ten deezen ſtonde, Godsdienstpartyſchap aan eene zyde, en hoorden de Leerreden eens Menſchen-vriends. Een meer dan men zich voor-geſteld hadt algemeen genoegen baarde 's Mans Redenvoering.

De Stadsregeering betuigde openlyk

LXXII. BOEK. 1792.

haare voldoening over de wel ingerichte, keurig uitgevoerde, en alzins beſcheide Leerreden, met byvoeging, dat het haar aangenaam zou weezen, wanneer de Leeraar zou kunnen beſluiten, dit belangryk Stuk, door den Druk algemeen te maaken, en, als een blyk van de goedkeuring der Magiſtraat, van Stads wege, een *Honorarium* te aanvaarden. Gereed liet de Eerw. OCKERSE zich tot het in 't licht zenden dier Kerklyke Redenvoeringe overhaalen: dewyl hy oordeelde, dat de Regeering eenigzins regt hadt op een Stuk, 't welk den oorſprong geheel aan *hun* Ed. Agtbaaren verſchuldigd was, en waar van de gemeenmaaking, behalven het voordeel, dat hy daar door aan de voorgenomen, zeker min of meer kostbaare Inrigting, kon toebrengen, zou kunnen dienen om ook anderen onzer *Landgenooten* van de diepgewortelde en zo bezwaarlyk verbeterbaare kwaalen Vooroordeel en Bygeloof in dit Stuk, te geneezen.

Gegronde hoope deedt 'er zich welhaast op voor den goeden uitflag van het te *Wyk by Duurſtede* begonnen werk. Eene plaats tot de nieuwe Begraafplaats werd, door de Stadsregeering, beſtemd naby het Oud Kasteel *Duurſtede* (*). Derwyze dat, men mogt verwagten, dat de Loftuiting van Tydgenoot en Naakomeling, waar op de Leeraar OCKERSE aandrong

(*) *Uitrechtſche Courant van* 24 Sept. 1792.

drong by allen, die genoeg betaamelyke Eerzugt, Mensch- en Zelfliefde bezaten, zal kunnen gehoord worden; „ De eer „ van eene zo ſchoone verbetering, „ ſchoon hier en daar in een flauwer zin „ reeds ondernomen, was voor *Wyk by* „ *Duurſtede* bewaard! Regeering en Bur„ gery dier Stad heeft iets weezenlyks „ bygedraagen, ter vorming van den „ ſmaak der Natie, tot *Neêrlands* alge„ meene welvaard!" —— De Leeraar ſtuurde zyne Redenvoering ten einde met deeze opwekkende taal: „ Nu dan, My„ ne Toehoorders! verblyd uwe Over„ heid, uwe Leeraaren, de besten en „ kundigſten onder u; verblydt uwe wel„ denkende Landgenooten, ja het gantsch „ wysgeerig Menschdom, door eene ver„ ſtandige en edelmoedige keus in dee„ zen! Leggen wy zamen onverwyld de „ hand aan de hoognoodige verbetering, „ en overwinnen wy, wan-gewoonte, „ vooroordeel, kinderagtig bygeloof, en „ domme dweepzucht, ten Heil van Gods„ dienst en Maatſchappye! —— Zo ik eeni„ gen invloed op u hebbe, ziet daar! „ myn overſchot worde, indien het Go„ DE behaagen mogt my uit het midden „ van u weg te neemen, het eerſte daar „ geplaatst, waar het u niet ſchaden kan! „ Ik wil my verbinden, om, in dit ge„ val uw voorbeeld te zyn!" (*)

LXXII. BOEK. 1792.

On-

(*) *Het begraaven der Dooden buiten de Kerk en Stads Poorten aangeprezen, in eene Leerre-*

LXXII. BOEK. 1792. Lynwaadreedery te *Utrecht*.

Onder de nuttige Inrichtingen van dezen tyd mogen wy tellen een Gezelschap onlangs binnen *Utrecht* aangevangen, tot Zinspreuk voerende *Door Oefening beschaafder*. De opgang welke dit werk nam, gaf gelegenheid, tot eene bekendmaaking met den aanvang deezes Jaars, waar in de Leden deeden weeten, dat zy bleeven voortgaan met het reeden van Lynwaaten, waar door veele behoeftigen aan werk zo van Spinnen, Weeven, als aan andere bedryven, tot dit vak behoorende, geholpen werden; met byvoeging, dat door de meerdere verkregene bekwaamheden der Werklieden, die Lywaaten hoe lang hoe beter aan den prys voldeeden, een prys die thans zeer gemaatigd kon gesteld worden: naardien de Stadsregeering het Gezelschap in de noodzaaklyke *onkosten* te

den, naar aanleiding van PSALM XXXIV. 21. „ Hy (de HEERE) bewaart alle zyne Beenderen." *Te Utrecht by* G. T. VAN PADDENBURG en ZOON, OCKERSE heeft deselve met eenige meer en min uitvoerige Aantekeningen verrykt, en 'er Bylagen aan toegevoegd, als *een aangaande de Begraafplaats der* CAPELLENS — *Narigt, wegens de Begraafplaats by* Scheveningen — *Berigten aangaande de Begraafplaats te* Zuilen — *Berigt wegens de Begraafplaats te* Thiel — *Berigt van het* Thielsche *Genootschap, ter Navolging* — *Beschikken, wegens den Buitenhof, en de Begraafplaatzen aan de* Diemerbrug. Deeze Berigten en Beschikken, hem uit de beste kanaalen toegezonden, strekken ten blyke van 't geen 'er gedaan is en nog daadlyk gedaan werd aan de Verandering van doen in deezen, waar voor 's Mans Redenvoering pleit.

te gemoete kwam, en veele aanzienlyke gegoede Heeren en Vrouwen, de Lywaatreedery milddaadig onderſteunden; gepaard met eene uitnoodiging om door het koopen dier Linnens, of door het opſchieten van eenige Penningen, tot deeze voor den Armen zo heilzaame Inrichting, mededeelzaam te weezen, en langs deezen weg aan hunne behoeftige, doch werklievende, Medemenſchen, de behulpzaame hand te bieden (*). LXXII. BOEK. 1792.

Smeulende vonken van den haat tegen de Patriotten, welk vuur zo ſterk in *Zeeland* hadt opgeblaakt, vertoonden zich weder met een opvliegende kragt; doch die geene uitwerking altoos baarde, door het verſtandig beleid in deeze zaak gehouden. Binnen *Zierikzee* was, op den achttienden van Slachtmaand, de eerſte afkondiging gedaan van de nieuw verkoorene Ouderlingen en Diakenen in de *Nederduitſche Gereformeerde* Gemeente, te dier Stede. — Eenigen der Ledemaaten, gaven, by een Verzoekſchrift, Staaten van *Zeeland*, kort daar op, te kennen, dat onder de gekoozenen zich Lieden bevonden, welke behoord hadden tot de Gewapenden, die, in den Jaare MDCCLXXXVII, de Stad gedreigd hadden met een tooneel van moord en doodſlag (†). Zy verklaar- Pooging te *Zierikzee* om eenigen uit den Kerkenraad te weeren.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 135.

(†) Wy hebben van het toen daar ter Stede voorgevallene een breedvoerig verſlag gegeeven in onze *Vaderl. Hiſt.* XVIII. D. bl 418 *enz.*

LXXII. BOEK. 1792.

klaarden zich niet te kunnen onthouden, ſchoon met een grievend leedweezen, onder het oog van hun Ed. Mogenden te brengen de ongeſchikte Aanſtellingen van zodanige Perſoonen tot openbaare Kerklyke Bedieningen: met verzoek dat, tot behoud der openbaare rust, als anderzins, door hunner Edel Mogenden veelvermogend gezag, die Afkondiging mogt worden opgeſchort (*).

Misluking daar van.

Geheel niet beantwoordende aan deezer Inleeveraaren verzoek, en misſchien ook niet aan hunne verwagting, was het Berigt door het *Collegium Qualificatum* te *Zierikzee* gegeeven; inhoudende, dat 'er geen genoegzaame gronden waren geweest om in de verkiezing der bedoelde Perſoonen, tot die Kerklyke Bedieningen, zwarigheid te maaken; maar veel eer: dewyl zy voldeeden aan de twee vereischten, naamlyk een goed zedelyk Gedrag, en regtzinnigheid in de Leer der Gereformeerde Kerke, om die verkiezing te billyken. Het ware eens zo; dat zich onder de thans verkoozenen Perſoonen bevonden, die tot het bedoelde Wapengenootſchap behoord hadden, zou zulks aan het *Collegium Qualificatum* geen genoegzaamen grond hebben opgeleverd om die Perſoonen niet te verkiezen: dewyl zy dagten daar toe en door het Plakaat van Amnestie der Staaten van *Zeeland*, als mede door de Publicatien van den Erfſtadhouder van de Jaa-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 326.

Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII, gevolmagtigd te weezen; en dat zy zich, overeenkomſtig daar mede gedraagende, vermeenden niet te kunnen misdoen. Terwyl ook niemand, buiten de Indieners des Verzoekſchrifts, (waar van zommigen geen Leden der Kerke waren,) uit de Gemeente, niet tegenſtaande reeds twee Afkondigingen waren gedaan, zich over een der Gekoozenen hadt beklaagd, en de Gemeente dus geagt moest worden, die keuze voor de haare te neemen (*). LXXII. BOEK. 1792.

Overeenkomſtig met dit Berigt was het Staatsbeſluit, 't welk het gedaane Verzoek van de hand wees, de zaak voor volſtrekt afgedaan hieldt, en de verleende opſchorting der Afkondiging introk; laatende aan het *Collegium Qualificatum* over om; naa de laatſte Afkondiging, met de bevestiging dier Perſoonen in hunne Kerklyke Bediening, als naar gewoonte, voort te gaan (†).

Van meerder ommeſlags en naaſleeps was, in dit Gewest, een voorval, 't welk niet kon nalaaten, zo om den Perſoon, dien het betrof, als van wegen de zaak zelve, een wydklinkend gerugt en voor hem geene gunſtige oordeelvellingen te baaren, die, by wederkaatzing, op de Party, tot welke hy, op eene uitſteekende wyze behoorde, te rug ſlootte. — Onder de met Eerampten en voordeelige Posten als Het gebeurde met D. P. DE MAURIGNAULT.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 327.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 331.

LXXII. BOEK. 1790.

als overlaaden Ingezetenen van *Zeeland*, ſtak uit Mr. DANIEL PIETER DE MAUREGNAULT, Raad, Burgemeester en Penſionaris der Stad *Veere*, weegens *Zeeland*, gelast tot herſtel der zaaken van de *Oost-Indiſche* Maatſchappy, Fiscaal Militair van *Zeeland*, en in den Jaare MDCCLXXXIX aangeſteld tot Rentmeester der Geestlyke Goederen over *Walcheren* en *Noordbeveland*. In deeze laatstgemelde hoedanigheid maakte hy zich ſchuldig aan een vergryp 't welk wy, nevens de gevolgen, wat omſtandiger moeten te boek ſtellen.

Hy geeft een Bankbriefje af.

De Koopmansboode van *Veere* op *Middelburg* hadt zich, omtrent het midden van Hooimaand deezes Jaars, by gemelden Rentmeester vervoegd om, voor verſcheide Leenaaren, een gedeelte der laatst verſcheene Jaarwedde te ontvangen; van dezen kreeg hy tot voldoening en tegen overgave van die Quitantien, een Bankbriefje ten bedraage der geheele Somme van 504 - 17 : 4 *Ponden Vlaams*; doch met bygevoegd verzoek, dat hy dit Bankbriefje niet dan op den volgenden Maandag, en dus naa het verloop van drie dagen, in de Wiſſelbank der Stad *Middelburg* zou over brengen: wanneer ook het Geld, tot betaaling der overige Predikanten, door een anderen Koopmansboode afgehaald, aldaar zou kunnen ontvangen worden.

Heeft dit Geld niet te goed.

Grootlyks, ſtondt de Koopmansboode van *Veere* verwonderd op het vertoonen van het Bankbriefje, uit den mond des

Boek-

Boekhouders te verſtaan, dat dit Bankbriefje niet kon voldaan worden: dewyl de Rentmeester DE MAURBGNAULT die Penningen in de Bank niet hadt; met byvoeging, dat die Heer zich inmiddels uit *Veere* en van 't Eiland *Walcheren* hadt weggemaakt; doch naa weinig dagen afzyns daar weder was gekomen. LXXII. BOEK. 1792.

De Heeren van de Provinciaale Reken kamer, deeze frauduleuze handelwyze des Rentmeesters vernoomen hebbende het welk, gelyk zy 'er byvoegden, „ het eerſte door hem gepleegde geval van dien „ aart niet was," 't welk reeds een zeer aanmerkelyk eclat hadt veroorzaakt, oordeelden zich verpligt deeze zaak ter kennisſe van Gecommitteerde Raaden te moeten brengen; dewyl 'er zeer gegronde redenen waren om vaſt te ſtellen, dat de Som, op het Bankbriefje uitgedrukt, en zelfs vry meer, daadlyk ten Kantoore des Rentmeesters zou en behoorde aanweezig te zyn: weshalven men veronderſtellen moest, dat de Heer DE MAUREGNAULT, 'sLands Penningen voor zich zelven hadt gebruikt, ſtrydig met den Eed, by de aanvaarding zyner Bedieninge aan den Lande gedaan. Vermoeden dat hy 'sLands Geld hadt gebruikt.

Billyk gaven zy, uit deezen hoofde, in bedenking, of, gelyk zy zich woordlyk uitdrukten, „ alzo *wederom* conſteer„ de, dat de Adminiſtratie van het meer„ gemelde Kantoor in gevaarlyke handen „ was, het voor het belang, zo wel als „ voor het credit der Provincie raadzaam „ wa- Oponboddens Rentmeesters.

LXXII. BOEK. 1792.

„ ware, een Rentmeester, die zich aan „ dergelyk eene handelwyze ſchuldig „ maakte, in die adminiſtratie te laaten „ continueeren."

Dit voorſtel hadt ten eigenaartigen gevolge, het opontbod diens Rentmeesters, binnen eene zeer kotte dagbepaaling. Hy moest zich voor den Raad vervoegen, met alle Boeken en Papieren noodig tot het geeven van zodanige openingen, wegens den ſtaat van zyn Kantoor, als hem zouden worden afgevraagd (*).

Hy verſchynt niet maar ſchryft om uitſtel.

In ſtede van aan dit opontbod te gehoorzaamen, en in Perſoon te verſchynen, zondt DE MAUREGNAULT eenen Brieve, by welke hy des verzogt verſchoond te worden, althans om eenig uitſtel: dewyl hy opregtlyk moest betuigen, noch naar ziel, noch naar *lichaam*, geſchikt te weezen om, naar *behooren*, te voldoen aan 't geen hun Edel Mogenden, met deeze zyne verſchyning beoogden; teffens gaf hy te verſtaan zynen Zwager, den Heer M. S. VAN DER LOEFF in handen geſteld te hebben zodanige Papieren als, by voorraad, eenig licht zouden kunnen geeven. —— Onverminderd de nadere beſchikking hunner Edel Mogenden, wegens dit in gebreke blyven om aan het bevel der perſoonlyke verſchyning te voldoen, werd VAN DER LOEFF toegelaaten de opening te geeven, welke hy kon. Deeze openingen werden zo onvol-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 287.

voldoende gevonden als de redenen, by- LXXII.
gebragt om zich van de perſoonlyke verſchy- BOEK.
ning te verontſchuldigen.

Dit gaf aanleiding om den Klerk ter 1792.
Griffie van de Provinciaale Rekenkamer Onder-
JOHANNES WESTPLATE te gelasten, en te zoek zy-
volmagtigen, om zich na het Kantoor des ner Zaa-
Rentmeesters te begeeven, en alles wat ken.
den Ontvang, Uitgaaf en den ſtaat der Kaſſe betrof naauwkeurig na te gaan, en des Verſlag te doen. Ten zelfden tyde werd de Rentmeester, by voorraad geſteld buiten alle verder Beſtuur van dit Kantoor, en ernſtiglyk aanbevolen aan den Gelastigden tot dit onderzoek alle mogelyke ophelderingen te geeven, en in ſtaat te ſtellen om aan diens last te voldoen: ten welken einde ook de Papieren aan VAN DER LOEFF ter hand geſteld den genoemden Klerk werden overgegeeven (*).

By dit te werk geſteld onderzoek was Wat
WESTPLATE gebleeken, dat de Rent- daar by
meester DE MAUREGNAULT alles hadt bleek.
ontvangen en in kas gebragt, wat 'er ſtondt in te vorderen: in zoo verre dat 'er niet meer dan omtrent vyfüg *Ponden Vlaams* aan Tienden, Chynſen, Erf- en Landpagten kon worden geeiſcht; dat hy over zulks daadlyk in Kas behoorde te hebben 2906 : 15 - 9 *Ponden Vlaams*; dat 'er voorts omtrent 1250 *Ponden Vlaams* aan

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 290.

LXXII. BOEK. —— 1792.

aan op den laatſten Juny deezes Jaars verſcheenen Tractementen onbetaald gelaaten was, voor welker voldoening, zo ras mogelyk, zou behooren te worden gezorgd.

Een ander voor een tyd, in zyne plaats geſteld.

WESTPLATE werd, voor drie Maanden, ter waarneeminge van dit Kantoor benoemd, en tevens in ſtaat geſteld om onbetaald gelaatene Tractementen te voldoen. De Ontvanger Generaal van *Zeeland* J. v. SPRENGER kreeg, ten zelfden tyde, last om daadlyk, en zonder eenig het allerminſte uitſtel, voor rekening van den Lande, tegen DE MAUREGNAULT, en verder tegen diens geſtelde Borgen, tot bekoming van de 2906 - 15 : 9 *Ponden Vlaams*, den Lande toekomende, by parate Executie, te procedeeren (*).

Verzoekſchrift van DE MAUREGNAULT.

De Rentmeester DE MAUREGNAULT, in de deerlykſte ongelegenheid geraakt, leeverde een Verzoekſchrift in om uitſtel, te verſtaan geevende, dat, indien men hem niet terſtond overviel, zyn bederf zou kunnen voorgekomen en het Land buiten ſchade kunnen gehouden worden. Om des te meer klems aan dit Verzoek by te zetten voerde hy aan den ongelukkigen ſtaat waar in hy anders, met eene Zwangere Vrouw en acht Kinderen, zou gedompeld worden. De Heer VAN DER LOEFF gaf, te dier gelegenheid, mondelyke openingen van den ſtaat der zaaken zyns Zwaa-

(*) *Verg. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 293.

Zwaagers. Dan men bevondt het ſtuk niet in dien toeſtand, dat 'er een gunſtig beſluit op kon genomen worden (*). LXXII. BOEK.

De Ontvanger Generaal voer intuſſchen voort met den hem opgedraagen last; dan vrugtloos, by herhaalinge, den Rentmeester aangemaand hebbende om ter betaalinge van de Somme den Lande ſchuldig, was de Deurwaarder voortgevaaren tot het in Beſlag neemen en opſchryven der meubilaire Goederen, waar toe, vooral uit hoofde van den zonderling verwarden ſtaat eener zeer uitgeſtrekte Bibliotheek, vry wat tyds was vereischt geworden. —— Inmiddels hadt DE MAUREGNAULT onderſcheide middelen tot zyne redding beproefd, en onder andere een Hypotheek, tot verzekering van den Lande aangeboden. Des onaangezien was de Executie agtervolgd, en de Verkooping van Huisraad en Boekery, in de openbaare Nieuwspapieren, aangekondigd. Doch eenige dagen vóór den dag ter Verkoopinge bepaald, was den Ontvanger, op den zeven en twintigſten van Oogſtmaand, het agterweezen aan den Lande verſchuldigd voldaan, en vervolgens ook gezorgd voor de betaaling der gemaakte kosten. Dit hadt de ſtremming der Executie ten noodzaaklyken gevolge gehad. Van alle deeze verrigtingen gaf de Raad kennis aan de Staaten, die goed vonden, by voorraad, de waarneeming van het

1792. Executie aangevange; doch opgehouden.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 295.

LXXII. BOEK. —— 1792.

het Rentmeesterſchap, aan WESTPLATE, voor drie maanden opgedraagen, nog één maand te verlengen (*).

Zyn Verzoekſchrift, naa de betaaling der ſchuld aan den Lande.

Naa deeze betaaling van de ſchuld aan den Lande nam DE MAUREGNAULT de vrymoedigheid, die zommigen onbeſchaamdheid toeſcheen, om zich met een Verzoekſchrift by Staaten van *Zeeland* te vervoegen, in 't welk hy betuigt hun *Ed.* Mog. te kunnen en te mogen verzekeren, dat 'er nimmer by hem eenig oogmerk hadt plaats gegreepen, om het Gemeene Land voorbedagtlyk te verkorten, of eenig nadeel toe te brengen. Hier zich beroepende op zyn gehouden gedrag naa de ontdekking van de te kortkoming: en aanbiedende om, des noods, nadere mondelinge openinge van dit ſtuk te geeven; dan bovenal voerde hy aan, hoe hy, uit eigen middelen de ganſche *van* hem afgevorderde ſom in handen van den *Ontvanger Generaal* hadt doen overbrengen: „ſchoon hy," voegt hy 'er nevens, „voor zich zelven, ter goeder trouwe; in „de meening verſeerde, dat 'er niet *zo* „*veel* by het Kantoor in Kas hadt moe„ten zyn, als van hem was gevorderd."— Door deeze betaaling oordeelde hy hadt de ontſtaane verwarring geheel opgehouden, en alles was behoorelyk te regt gebragt en herſteld, waarom hy vermeende de vryheid te mogen gebruiken om, met ootmoedig verzoek, zich by hun Ed. Mogen-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 296.

genden te vervoegen, dat Hoogstdezelven deeze zyne zaak in het gunstigſte daglicht geliefden te beſchouwen, Gecommitteerde Raaden van *Zeeland* vervolgens te volmagtigen om de Opſchorting in zyne Bediening in te trekken, en hem in dit bedryf te herſtellen. In dit geval volvaardig en bereid zynde, om, met overleg en goedkeuring van hun Ed. Gr. Mog. voor het vervolg, zodanige orde te beraamen en vast te ſtellen, op de waarneeming van die post, als volledig en genoegzaam zou kunnen zyn, tot gerustſtelling, dat nimmer, met eenige mogelykheid zulk eene of ſoortgelyke gebeurtenis plaats greepe (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

De vyf voorzittende Leden en de Stad *Veere* bragten voor hunnen Raadſlag uit om dit Verzoekſchrift, met de Stukken daar toe behoorende, in handen van eene Commisſie te ſtellen. Allen ſtemden zy in den Voorſlag van den Raadpenſionaris, om nog voor eenigen tyd de zaaken van dat Kantoor door den Heer WESTPLATE te doen waarneemen. Raadſlag van *Veere* hier op.

De Afgevaardigden van *Vliſſingen* vorderden een Afſchrift van het ingediende Verzoekſchrift, tot onderrigt hunner Lastgeeveren, die hun bevolen hadden ter Vergaderinge bekend te maaken, „ met „ geene geringe verwonderinge vernomen „ te hebben, de groote Feilen en Mis- „ daa- Advys van *Vliſſingen*.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 299.

LXXII. BOEK. 1792.

„ daaden, waar aan D. P. DE MARREAULT zich hadt ſchuldig gemaakt; „ mitsgaders het overgroot gevaar, waar „ aan 's Lands Penningen waren *blootge*„ ſteld geweest, en daarom by *denzelven* „ niet konden afweezen te pryzen en goed „ te keuren, den yver en het goed be„ leid der Heeren Gecommitteerde Raa„ den, en van de Rekenkamer, van dus„ danig een Perſoon proviſioneel te ont„ zetten van deszelfs Functie."

By deezen trek van afkeuring aan den eenen en van goedkeuring aan den anderen kant, lieten die van *Vliſſingen* het niet berusten. Zy deeden 'er op volgen, „ dat „ hun Ed. Agtbaaren al over lang ver„ wagt hadden, dat de Heer Hoofd-Of„ ficier van de Plaats der Reſidentie van „ hem Ontvanger, op grond der *beſchree*„ vene Lands-Wetten, alreede werkzaam „ zou zyn geweest, over de deswegens „ by denzelven gecommitteerde misdaad, „ hem criminaliter te accuſeeren, hoeda„ nig niet veel jaaren geleden, omtrent „ diergelyke Lands Ontvangers, ten al„ gemeenen nutte van den Lande, hadt „ plaats gehad. Waar by tot geene ge„ ringe bezwaarenisſe kwam, de verbree„ king van den zo nuttigen en voor den „ Lande zo heilzaamen Eed, door alle „ Lands-Ontvangers, by de aanvaarding „ van hun Ampt, zo plegtig afgelegd, „ en aan welks vervulling de dienst van „ den Lande zo veel gelegen is, ge„ lyk uit het geval voorhanden bleek:

want

„ want worden dusdanige Excessen, in LXXII.
„ Personen, dewelke boven hunne Me- BOEK.
„ deburgeren met andere Digniteiten zyn ——
„ bekleed, niet byzonderlyk gecorrigeerd, 1792.
„ dan zal de eerbied voor 's Lands Wetten
„ ophouden, en alle banden van orde zullen
„ voor verbrooken moeten gehouden wor-
„ den. —— Het waren deeze noodzaak-
„ lyke gronden van Regeering, welke
„ Burgemeesters en Schepenen van *Vlis-*
„ *singen*, niet lang geleden, in de nood-
„ zaaklyke verpligting gebragt hadden,
„ contrent een hunner Medeburgeren, in
„ een byna dergelyk geval, egter min
„ bezwaarende, dan het geval voorhanden,
„ op de wettelyke aanklagte van den Of-
„ ficier hunner Stad, een gepast Vonnis
„ te moeten uitspreeken. —— Om dee-
„ ze redenen, was de Regeering van *Vlis-*
„ *singen* van Advys, dat de Officier der
„ Stad *Veere*, Mr. Z. C. VAN DER
„ BOON-MESCH, by Extract Resolutie,
„ behoorde te worden aangeschreeven,
„ om ten spoedigsten, tegen denzelven
„ Ontvanger, zodanige Crimineele Pro-
„ cedures, uit hoofde van het voorschree-
„ vene te entameeren, als men in zoda-
„ nige Lyfstraffelyke Misdaaden binnen
„ deeze Landen gewoon is te procedee-
„ ren. Terwyl die Officier al verder be-
„ hoorde te worden aangeschreeven, om
„ binnen de tyd van drie maanden, aan
„ hun Ed. Mogenden te berigten, hoe
„ verre hy in deeze Procedures was ge-
„ vorderd. —— En dat inmiddels, by

LXXII. BOEK. 1792.

„ de Heeren Gecommitteerde Raaden de „ aangeſtelde Ootvanger, proviſioneel be„ hoorde te worden gecontinueerd *op zo*„ danig een voet als nader *zou worden* „ bepaald."

Een raadſlag van dien aart klonk ſchor in de ooren der Afgevaardigden van *Veere*. Zy verzogten die van *Vliſſingen*, om dit ingediende buiten Staats-notulen te willen laaten blyven; althans tot den tyd dat het bepaalde Beſoigne zou gehouden, en des verſlag gedaan weezen. Die van *Vliſſingen* betuigden, te deezer Zittinge, aan dit verzoek niet te kunnen voldoen (*). Derhalven bleef dit ter gedagtenisſe opgetekend.

Verdeedigſchrift van DE MAUREGNAULT.

Hangende deeze zaak diende DE MAUREGNAULT een Verdedig-ſchrift in, te midden van zyn ongeval niet *weinig* genoegen ſcheppende, in de *gelegenheid* geſteld te weezen, om zyne handelingen en daaden zelve te verantwoorden, en in zodanig een daglicht te plaatzen, als hy oordeelde dat dezelve mogten en moesten beſchouwd worden. In dit breedſpraakig ſtuk doet hy eene ſchriftlyke opgave van alles, 't geen hy oordeelde dat ter verontſchuldiging, wegens het te kort komen der Penningen, in zyn Beſtuur als Rentmeester der Geestlyke Goederen, kon dienen. Hoofdzaaklyk kwam de Verdeediging daar op neder, dat hij in Sprokkel-

(*) *Verzaml. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 301.

kelmaand des Jaars MDCCLXXXIX, door Staa- LXXII.
ten van *Zeeland* tot dit Rentmeesterſchap 8 DEEL.
aangeſteld, uit hoofde zyner menigvuldige ——
bezigheden, zo binnen als buiten de Pro- 1792.
vincie, voortvloeiende uit zyne gewigtige Stedelyke Bedieningen en Staats-Commiſſien, zich niet in ſtaat oordeelende, om die Post, in eigen Perſoon, waar te neemen, dezelve geheel en al aan Commiſſen, van tyd tot tyd, afwiſſelende, hadt aanbevolen; en, gelyk hy nu van agteren zag, verzuimd, alles met de vereiſchte aandagt, na te gaan, en eene behoorelyke ſchikkinge te maaken, tuſſchen zyne byzondere zaaken, en die tot zyn Ampt behoorden, en eindelyk, vernomen dat 'er een aanmerkelyk te kort in de Kas plaats hadt. Op redmiddelen was hy bedagt geweest; doch een zamenloop van omſtandigheden hadt de verkoop van een Buitengoed in het Land van *Zierikzee* verhinderd; door andere van hem niet genoemde middelen, hadt hy zich tragten te redden; doch was hier door in eene verwarring geraakt, welke hem in de bitterſte en vernederendſte omſtandigheden dompelde.

Naa deeze opgave zyns gevals, tragt hy zich te verontſchuldigen, wegens het aangaan tegen zyne Inſtructie, en den Eed op denzelven gedaan. Hy laat zich niet in tot eene volkomene Regtsgeleerde ontvouwing deezer Stoffe; maar bepaalt zich tot eene Zedelyke en Polietieke beſchou-

LXXII. BOEK. 1792.

wing van dezelve, bestaande in deeze en geene algemeene bedenkingen. Wel erkent hy, dat het naakomen van Eed en Pligt een zeer gewigtig en kiesch stuk is; doch, zo het hem voorkwam, nimmer vatbaar voor de allerstrikste uitlegging, of toepassing. Hier weidt hy uit over de feilbaarheid der menschen in 't algemeen, om stiptlyk te voldoen aan de letter van de Lastbrieven, en den daar op afgelegden Eed. Waar uit hy afleidt de verpligting om van onze Evenmenschen, van onze Mede-amptenaaren en Regenten niet te vorderen, 't geen men overtuigd is, zelve niet te kunnen nakomen. Een zydlings oog werpende op de handelwyze van anderen met het beheer van 's Lands Penningen; in welke gevallen, zo veel hem bekend was, de regels van het strikste Recht niet werden gevolgd; welke toegeevenheid hy voor zich zelven ook inriep, daar hy, uit al het bygebragte meende, met alle gerustheid te mogen besluiten, „ dat de onaangenaame en grievende omstandigheden, waar in hy het ongeluk „ hadt zich thans gebragt te zien, alleen „ waren voortgekomen, uit een zamenloop van verscheide gebeurtenissen, „ waar door zyne zaaken in verwarringe „ waren geraakt; maar geenzins moesten toegeschreeven worden aan een „ voorbedachtlyk plichtverzuim, veel min „ aan eenige kwaade bedoelingen of een „ verkeerd en strafbaar oogmerk."

Met

Met den aanvange deezer Verdeedigin- LXXI. ge hadt DE MAUREGNAULT verzogt, dat BOEK. hun Edelmogenden, zyne omſtandigheden, den geest en het oordeel zo zeer druk- 1792. kende, in aanmerking neemende, hem wilden verſchoonen, wanneer hy zich niet met de behoorelyke klaarheid en gepastheid uitdrukte, en het ontbreekende aan te vullen, het min gepaste voor niet gezegd te houden, en al het gebrekkige goedgunstig te verſchoonen.

Hoe veel 'er ook aan te merken valle op deeze geheele verdeediging van het begin tot het einde, zullen wy ons des onthouden. De Gelastigden in die zaake, hoe zeer ook gunstig wegens het geval deezes Mans oordeelende, en zich onthoudende om de beoordeeling der Staaten, ten aanziene van dit ſtuk vooruit te loopen, „ ſchroomden" gelyk zy ſpraaken, „ evenwel niet te avanceeren, dat, „ hoe gunstig men ook denken mogt op „ de conduite van dien Heer, in zyne „ qualiteit gehouden, hy evenwel niet „ was vry te ſpreeken van eene zo groo„ te Nonchalance, dat 's Lands Penning„ gen, met geene gerustheid, aan zyne „ Adminiſtratie konden blyven toever„ trouwd, en dat eene Opligting van zy„ ne Suſpenſie, en herſtelling in zyne „ Functie (waar om hy verzogt hadt) „ zonder verdere voorziening, tot een „ kwaad voorbeeld zou ſtrekken voor an„ dere comptable Amptenaaren."

Hoe de Gelastigden in dit geval oordeelen.

De Gelastigden ſtelden voor, dat, in- Voorſlag

LXXII. BOEK. 1792 door hun gedaan.

dien hun Edel Mogenden denken mogten dat de omſtandigheden voor eenige verzagting vatbaar waren, zy de vryheid namen voor te ſlaan, of niet, tot voorkoming van de volſtrekte ruïne des Rentmeesters en diens talryk Huisgezin; en uit aanmerking, dat het Gemeene Land geen de minſte ſchade geleden hadt aan zyn beheer; maar dat alles, uit zyne eigene middelen was voldaan geworden, dezelve zou kunnen worden ontheeven van de Opſchorting, en tevens herſteld in de waarneeming van dien Post: onder deeze uitdruklyke voorwaarde, dat Gecommitteerde Raaden behoorden verzogt te worden, de Adminiſtratie over dat Kantoor, met inagtneeming van de zekerheid voor den Lande, aan te beveelen aan een vertrouwd Perſoon, op zodanige redelyke voorwaarden, als men tuſſchen dien en den Rentmeester meest geſchikt zou bevinden. —— Dat, in gevalle hun Ed. Mogenden tot een zo gunstig Beſluit mogten overhellen, zy alvorens zouden moeten verzekerd worden, dat DE MAUREGNAULT, aan wien dit gunstbetoon, uit byzondere aanmerking voor diens Vrouw en Kinderen geſchiedde, zich zou ontdoen van alle Stedelyke Radicaale Qualiteiten, en zyn ontſlag neemen als Raad en Penſionaris der Stad *Veere*, waar door dan van zelve alle andere Commisſien, daar uit voortvloeiende, ophielden. —— Verder zou men, ten aanzien van het bezwaar des Heeren DE MAUREGNAULT, wegens het

het meer van hem gevorderde dan 'er in de Kas zou hebben moeten zyn, by het sluiten der Rekening de noodige vereffening daarstellen. —— Het hangen blyven der zaake, maakte inmiddels de verlenging der Volmagt aan WESTPLATE verleend, noodzaaklyk (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

Genoeg was thans de afloop deezer zaake te voorzien. De Raadslag die *Veere*, op den zevenden van Louwmaand des volgenden Jaars uitbragt, kwam geheel overeen met het evengemelde middel ter behoudenisse des Rentmeesters, wiens diensten, als mede die zyner Voorouderen, aan *Zeeland* in 't algemeen en aan de Stad *Veere*, zints de oprichting der Republiek, beweezen, zy mede in 't midden bragten. Zy vermeenden, dat, door de voorzorgen by de Amptsherstelling gedraagen, voor de zekerheid van 's Lands Penningen gezorgd en tevens voorziening gedaan was, dat andere Amptenaaren, het beste over gelden hebbende, zouden worden afgeschrikt van zich aan dergelyke groove *Nonchalance* schuldig te maaken (†). *Veere* spreekt hier mede overeenkomstig.

Middelburg hadt met het uitgebragt Verslag, nevens *Veere* gestemd: dan de Eerste Edelen, nevens de Afgevaardigden van *Zierikzee*, *Goes*, *Tholen* en *Vlissingen* aangenomen, zich nader te verklaaren. Onderscheide stemmen der Staatsleden.

Op

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 306.

(†) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 321.

LXXII. BOEK. 1792.

Op den dag daartoe gesteld, betuigde de Eerste Edelen bereid te zyn, om de zaak dus ten besluite te brengen. *Die van Zierikzee* bragten in 't midden, dat hun geen redenen waren voorgekomen om op dit stuk een gunstig verslag uit te brengen, en de Schorting des Rentmeesters op te ligten; maar in tegendeel, dat in de Memorie des Rentmeesters „ zulke gehazardeerde termen waren te neder gesteld, „ die in deezen en geenen deele als concludent konden worden aangenomen; „ doch dat, hoe zeer zy uit het gedrag des „ Rentmeesters alle redenen zouden hebben om deeze zaak aan eene Geregtelyke behandeling te verzenden; egter, „ uit aanmerking van de ongelukkige omstandigheden, waar in 's Mans Vrouw „ en Kinderen zich zouden bevinden, by „ de ontzetting van dit Ampt, met „ het uitgebragt Verslag instemden." —— *Tholen* verklaarde zulks mede te kunnen doen. —— *Goes* neigde tot eene meerdere zagtheid; aan het Verslag zich voorts gedraagende, kon die Stad niet komen om DE MAUREGNAULT te noodzaaken tot het afstaan van zyne andere Radicale Qualiteiten. —— *Vlissingen* hieldt zich aan den voorheen uitgebragten Raadslag (*).

Besluit te zyner herstellinge.

De Raadpensionaris maakte by meerderheid het Besluit op ter herstellinge van DE MAUREGNAULT, onder de by het Verslag vastgestelde voorwaarden. De Afgevaar-

(*) Zie hier boven bl. 241.

vaardigden van *Vlissingen* namen daar op het woord, zeggende, „dat zy, ver- „mids zodanig een Besluit geheel afweek „van de gevoelens hunner Zenderen, niet „konden nalaaten te verklaaren, dat zy „de nadeelige gevolgen, die, in tyd en „wylen, daar uit voor den Lande mog- „ten voortvloeijen, overlieten voor die „Heeren, welke hadden kunnen goed- „vinden daar voor te stemmen, en dat „zy zich, over het verder waarneemen „van dat Beheer niet zouden inlaaten, „en wilden zy deezen hunnen Raadslag, „in de Staatsschriften, by het voorige „gesteld hebben. (*)." — Zodanig was de afloop deezer zaake, waar op veelen het oog gevestigd hielden; en behoeven wy niet te vermelden, hoe zeer aan dit gunstbetoon niet weinigen zich ergerden, en in tegendeel met lof spraaken van de *Vlissingsche* Regenten, die, op nieuw blyk gaven van min, dan eenig ander Lid der *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge, door de wisseling van Staatsomstandigheden, afstewyken van rustig uit te komen voor 't geen zy recht oordeelden.

LXXII. BOEK. 1792.

By de schroomlyke Plunderrolle binnen *Zierikzee*, in den Jaare MDCCXXXVII. gespeeld, hadt men 's Lands Kantooren niet ont-

Schikkingen op de geplunderde domeinen.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. Deel bl. 393. In de *N. Vaderl. Jaarb.* voor 1792. vindt men de Stukken hier toe betrekkelyk bl. 1398, 1454, 1456, 1556. en in dit voor 1793. bl. 91—97.

LXXI. BOEK. 1792.

gelden van C. Visser en J. Vis.

ontzien (*), dat van COENRAAD VISSER *Cz.*, Hoofd-Collecteur van 's Lands Impost op de Waag dier Stad en *Eilanden* van *Schouwen* en *Duiveland*, hadt *dit* leed geleden. Een Verzoekschrift om vrygesteld te worden van de oplegging der Penningen by hem, in het toen loopende Saisoen, ontvangen, ontmoette een eenigzints gunstig verhoor, en maakten Staaten van *Zeeland* daar op eene draaglyke schikking (†). —— Min gunstig viel het Besluit der Staaten, ten aanziene van het ontslag der vergoedinge van 's Lands Penningen, ten dien tyde, geroofd ten huize van wylen JOB VIS, in leeven Rentmeester van 's Lands Landen, den Polder van *Schouwen* nog toekomende. De Afgevaardigden van *Zierikzee* een geheel ontslag gewild hebbende, lieten dit *over aan* de Staatsleden, die tot vergoeding hadden gestemd (§).

Geschil in *Friesland* wegens de Stemming en des Stadhouders magt in dezen.

Op het Stemregt in *Friesland* ter Staatsvergaderinge hebben zich de *Friezen* altoos gesteld betoond, en 't zelve als een Bolwerk hunner Vryheid aangezien. Ten Voorjaars Landdage deezes Jaars, was, wegens een oud geschil, eene en andere Grietenij betreffende, ten aanziene van de overstemming een hoogloopend geschil gere-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 129.

(†) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 333.

(§) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 335.

reezen, gevolgd van een Beſluit, houdende: „ dat, met concurentie van zyne „ Hoogheid, eens vooral, by Staats-Reſolutie diende te worden bepaald, dat „ wanneer twee Kwartieren, op één punt „ van hetzelfde gevoelen waren, en de „ twee andere een verſchillend Advis hadden uitgebragt, of wanneer twee Kwartieren van hetzelfde gevoelen zynde, „ één Kwartier een verſchillend Advis „ hadt, en één Kwartier delayeerde, in „ beide die gevallen als de twee Kwartieren, die van het zelfde gevoelen „ zyn, inſteeren op de Deciſie van zyne „ Doorlugtigſte Hoogheid, het punt, met „ de Advyzen, aan Hoogstdezelven, ten „ fine van Deciſie zou moeten worden „ toegezonden, met dien verſtande, dat „ zyne Hoogheid in zulken gevalle zou „ kunnen decideeren, of het Advis der „ twee eenſtemmende Kwartieren, in eene „ Staats-Reſolutie zou worden geconverteerd, ja? dan neen? en dat, ten dien „ einde, van het voorſtaande Concept, „ voor en aleer hetzelve finaal te arresteeren, door overzending van eene Copie „ van die Reſolutie, aan zyne Hoogheid „ kennis zou worden gegeeven, met verzoek van Hoogstdeszelfs aggreatie."

LXXIX. BOEK. 1792.

Dit ſtuk was tot een Beſluit gebragt, niettegenſtaande zeer dringende aanmaaningen ten tegendeele en de uitdruklyke Tegenverklaaringen van eenige Staatsleden; die den Landdag in Oogstmaand, als de eer-

DERDE BOEK. 1792.

eerste bekwaame gelegenheid waarnamen, om omstandige opening te geeven der redenen van Bezwaar tegen dit Besluit, met byvoeging der gronden hunner. Tegenverklaaring, ten einde hunne Medeleden te overtuigen, dat zy niet dan met het uiterste regt getragt hadden het beraden van dit Besluit te voorkomen, en hun Ed. Mogenden vervolgens te overreden van de noodzaaklykheid, om met hun de handen in een te slaan, en intyds het volstrekt vaststellen van dit onbestaanbaar Concept te beletten.

In het breede weiden zy uit over de zaak, die aanleiding tot dit stuk had gegeeven, en de omstandigheden, die daar by plaats gegreepen hadden — welke laatste geenzins tot eere van eenige Staatsleden strekten. Vervolgens brengen zy ter toetze; of de woorden van het Diploma des Stadhouders eenigen grond geeven om daar uit te kunnen afleiden, dat zyne Hoogheid het regt van Beslissing hebbe tusschen Staatskwartieren, wanneer 'er drieërlei Advyzen zyn — zo neen, of 's Lands Staaten bevoegd zyn het Diploma te *Amplieeren*; en of zyne Hoogheid dusdanig eene *Ampliatie* accepteeren mag? — En, eindelyk, of in allen gevalle, (één deezer punten zelfs bevestigend beantwoord zynde,) de voet, door de drie Kwartieren voorgeslaagen, waar op zyne Hoogheid het regt van Beslissing zou hebben, in zynen aart overeenkomt, en

en beſtaanbaar is met het Deciſie-regt, zyne Hoogheid, volgens het Diploma, toekomende? LXXII. BOEK. 1792.

Wy kunnen, zonder het Staatsſtuk geheel afteſchryven, 't welk voor ons beſtek te lang is, niet treeden ter opgaave van het in deezen bygebragte; dan moogen niet nalaaten het ſlot, daar het voornaamlyk op aankomt, meest overteneemen. Zy ſchryven —— „ Het *Diploma* „ geeft zyne Hoogheid regt om te deci„ deeren, *wanneer twee Kwartieren ſtaan* „ *tegen* twee, dat is, zyne Hoogheid heeft „ het regt om te kiezen, welke der twee „ verſchillende Advyſen zal gelden; en „ de Deciſie beſtaat daar in, dat zyne „ Hoogheid *één* deezer *beide*, gevoelens „ omhelzende, daar door eene Meerderheid aan dat gevoelen ter Staatsvergadering geeft, 't geen te vooren, geene „ plaats hadt, daar *twee* tegen *twee* geene „ Meerderheid kan daarſtellen. Het pro„ ject der Staats-Reſolutie loopt lynrecht „ hier-tegen in." „ „ Wanneer," zegt men aldaar, „ „ twee Kwartieren van het „ „ zelfde gevoelen zyn, en de twee an„ „ dere een verſchillend Advys hebben, „ „ zal zyne Hoogheid, in dat geval, kun„ „ nen decideeren, of het Advys der „ „ twee eenſtemmige Kwartieren, in „ „ eene Staats-Reſolutie zal geconver„ „ teerd worden, dan niet." "

„ Kan dit in goeden ernst *decideeren* „ *tuſſchen differentie* Kamer-Advyſen ge„ noemd worden, daar men aan zyne

„ Door-

LXXI. BOEK. —— 1792.

„ Doorlugtige Hoogheid zonder *omwegen* „ de wet voorſchryft, *wat Advys hy* te „ volgen heeft, door hem *namelyk* uit„ druklyk te beletten van te kunnen *kie*„ zen tuſſchen twee *differente* gevoe„ lens? —— Heeft deeze daad iets ge„ meens met het doen prævaleeren, van „ het eene boven het andere der Kamer„ advyſen, naar welgevallen? waar in „ toch het regt van Beſliſſing, wanneer „ *tweederhande* Advyſen uitgebragt zyn, „ beſtaat. —— Kan deeze daad, by „ eenige moogelykheid, uit het Diploma „ afgeleid worden? Het Diploma geeft „ het regt van Deciſie aan zyne Hoog„ heid *als twee Kwartieren dilayeeren*; de „ Staats-Reſolutie daar en tegen zegt, „ dat zyne Hoogheids *regt van decide*„ *ren*, ook plaats zal hebben, wanneer „ *één Kwartier dilayeert, en één* Kwartier „ een verſchillend *Advys van de overige* „ *eenſtemmige heeft*. Waar ſtaat 'er eenige „ Letter hier van in het Diploma? Voor„ zeker nergens. —— Trouwens dat was „ ook onmogelyk, daar dit Byvoegzel „ compleet eene *Nieuwigheid* behelsde, te „ eenemaal onbeſtaanbaar met het Deciſie„ Regt, aan zyne Hoogheid opgedraa„ gen."

„ Het Diploma maakt de Deciſie tot „ eene daad van noodzaaklykheid, *zo wel* „ aan de zyde der Staaten, als *aan* den „ kant van den Erfſtadhouder; en met „ rede: want het Diploma is door de „ Opdragt ter eenere, en door de bezwo-

„ re-

„ rene aanneeming ter andere zyde, ge- LXXIII
„ worden *een Deel der Conſtitutie*, een BOEK.
„ fundamenteel en integreerend Stuk van ——
„ 's Lands Regeeringsvorm. 1792.

„ De Staats-reſolutie, in tegendeel,
„ maakt de Deciſie ten vollen tot eene
„ willekeurige daad, zo wel ten opzigte
„ van de Staaten als voor den Erfſtad-
„ houder, zeggende met ronde woorden;
„ „ dat wanneer de twee Kwartieren, die
„ „ van 't zelfde gevoelen zyn, inſtee-
„ „ ren op Deciſie, het Punt met de Ad-
„ „ vyſen, ten fine van Deciſie, zal moe-
„ „ ten worden overgezonden, en dat
„ „ zyne Hoogheid, in zulken gevalle,
„ „ zal kunnen decideeren." "

„ Wie, mogen wy vry vraagen, kan
„ de Staaten van *Friesland* qualificeeren,
„ om eene daad, die, (de bepaalde om-
„ ſtandigheden daar zynde,) volgens de
„ Conſtitutie van Regeering *noodzaaklyk*
„ is, *arbitrair* te maaken; en tevens hier
„ mede eene wyde deur te openen om,
„ onder voorwendzel van, volgens de
„ Conſtitutie te handelen, zich voor het
„ al of niet laaten decideeren van Punten
„ naar Convenientie te bedienen? En in
„ ſtede van den Lande, door zyns Hoog-
„ heids regt van Deciſie, dienſt te doen,
„ en afkomst van zaaken te geeven, dient
„ hetzelve louter om het tot een middel voor
„ byzondere oogmerken, en politieke vues
„ te doen ſtrekken. —— Waar by dan
„ nog, tot een overtuigend bewys van

LXXII. DOEK. 1792.

„ het ontoereikende, van deeze gehee
„ onderneeming kan dienen, dat, dee
„ aan zyn Hoogheid maar alleen de kee
„ ze te laaten, om naar inhoud der twe
„ eenſtemmige Kwartier-advyſen te deci
„ deeren; of, indien aan Hoogstdezelve
„ die niet mogten ſmaaken, de zaak on-
„ afgedaan te laaten, niets minder ter we-
„ reld geëffectueerd wordt, dan de vol-
„ doening aan het groot voorwendzel in
„ deezen, naamlyk, dat zonder deeze ge-
„ projecteerde Ampliatie, veele zaaken
„ zouden kunnen en moeten blyven leg-
„ gen.

„ Wat lot zou Frieslands Regeerings-
„ vorm dreigen, zo zulke demarches
„ doorgingen, en ſanctie bekwamen?
„ Dan, gelukkig zyn alle die nieuwig-
„ den, in gedagte Staats-reſolutie, maar
„ een *Project*, waar van wy *hoopen*, dat
„ de realiteit, door de wysheid en braaf-
„ heid der *Frieſche* Regenten, wanneer
„ zy deeze ſtoffe ryplyk zullen hebben
„ bedagt en overwogen, zal voorgeko-
„ men worden, en 's Lands Conſtitutie,
„ ongeſchonden mag bewaard blyven."

Dit opmerkelyk Stuk, in de Kamer van *Zevenwouden* voorgedraagen, was getekend wegens *Utingradeel* door F. M. LYCLAMA à NYEHOLT; wegens *Doniawerſtal*, door F. J. J. VAN EYSINGEN; wegens *Haskerland*, door J. MOORMAN BOUWMEESTER; wegens *Schoterland*, door M. VAN SCHELTINGA en N. VAN SCHELTINGA; wegens

Lem-

Leeuwarderland, door R. L. ANDRINGA DE KEMPENAAR; wegens *Gaasterland*, door L. A. A. E. RENGERS; en wegens *West-Stellingwerf*, door WILLEM ANNE VAN HAREN; Mannen die bekend ſtonden door den Stadhouder genegen (*). LXXII. BOEK. 1792.

Langen tyd, en met veel nadruks, hadt men geklaagd over het verval der Zeemagt van deezen Staat. Als een middel om dezelve te herſtellen, en, in vervolg van tyd, dit verloop voor te komen, hadt de Admiraal Generaal te meermalen geſproken van een Corps Mariniers of Scheeps-Artilleristen, en dezelve te brengen op den gewoonen Staat van Oorlog. Dit geſchiedde ten deezen Jaare. Hun Hoog Mogenden beſlooten, ten einde ſteeds een genoegzaam getal bekwaame Zee Officieren, Schippers en Kanoniers in dienst te hebben, een vast Corps van zes Compagnien, of achthonderd en veertig Man, Scheepsartilleristen op te richten, ſtaande ieder onder het bevel van eenen Vlagofficier, en het geheele Corps onder dat van eenen Luitenant Admiraal — Wyders werd de rang van Commandeur of Capitein Luitenant ter Zee wederom herſteld, en goedgevonden, dat op den aanſtaanden Staat van Oorlog, te beginnen met den eerſten van Louwmaand des aanſtaanden Jaars, de Tractementen voor de Zee Officieren, als een vaste post, zouden ge-

Een Corps van Zee-Artilleristen aangeſteld nevens andere ſchikkingen op het Zeewezen.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 1—21.

LXXII. BOEK. 1792.

gebragt worden (*); met verdere bepaling, dat de Vlagofficieren en *Capiteinen*, die Jaarwedde genietende, daar *van niets* zouden trekken wanneer en *zo lang zy* in Commissie waren; doch zouden *alle* anderen dezelve, nevens hunne *gewoone* gagie, blyven behouden (†). — Onderscheide oordeelvellingen onderging deeze Inrichting (§).

Misbruik der *Hollandsche* Vlag te keer gegaan.

De *Hollandsche* Vlag werd door Schippers van andere Volken misbruikt, ten nadeele van die uit deezen Lande voeren. Om dit misbruik en die snoode misleiding te voorkomen, lieten hun Hoog Mogenden aan alle *Nederlandsche* Schippers, op *Rusland* vaarende, gebieden, om zich, by hun aandoen eener Haven, en aldaar, waar een Consul van den Staat zich onthielt, binnen vier en twintig uuren, tot hem te vervoegen, *hunne* aankomst te kennen te geeven, en hunne Zee-

(*) Aan 62 zo Vlag-Officieren als Capiteins, ieder 's Jaars . . . f 730.
— 62 Capitein-Luiten. of Command. f 450.
— 62 Luiten. van de eerste Classe f 360.
— 190 Luiten. van de tweede Classe f 300.
— 36 Schippers en een gelyk getal van Stuurlieden . . . f 150.

Men vindt de Lyst der Jaarlinksche Tractementen, zo als dezelve toegezegd en bepaalt zyn met de naamen in de *Nieuw. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 1529—1539.

(†) *Hist. Schouwt.* 1792. II. D. II. St. bl. 379.

(§) R. L. Bouwens *aan zyne Committent.* bl. 364. *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 771.

Zeebrieven te vertoonen: als zynde dit het middel om voor te komen, dat geene vreemde Schippers, onder het bedrieglyk laaten waaijen van de Staaten Vlag, zich van de Scheepsvragten buiten 's Lands meester maakten (*).

LXXII. BOEK. 1792.

Aan den spyker lieten wy hangen het gereezene geschil, wegens den tyd der Verkoopinge van de Goederen der *Oost-Indische Maatschappye* (†). Onaangezien klagten wegens de nieuwe handelwyze, daar in gehouden, en staande de raadpleegingen van hun Hoog Mogenden over dit onderwerp, vermeenden de Bewindhebbers der *Oost-Indische Maatschappye*, in de uitoefening van een Regt, 't welk zy oordeelden hun toe te komen, te mogen voortgaan. Zy schreeven ingevolge hier van, in Sprokkelmaand, de gewoone Voorjaars Verkooping uit tegen Bloeimaand, op den zelfden voet, om de Goederen, welke in deeze Verkooping mogten worden opgehouden, *ten allen tyde* te kunnen verkoopen. Deeze aankondiging wekte op nieuw de klagten der aanzienlyke Kooplieden, die zy, in den voorleden Jaare, hunne aanmerkingen en tegenbedenkingen hoorden inbrengen — By de overwyzing op hunne voorheen uitgeboezemde klagten bepaalden zy de aandagt hunner Hoog Mogenden op de willekeurige magt, welke zich de Maatschappy

Geschil wegens de Verkooping van Goederender O. I. Maatschappy. Verzoekschrift deswegen.

(*) *N. Nederl. Jaark.* 1792. bl. 1394.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D. bl. 239.

LXXII. BOEK. 1792.

„ tien in den Koophandel eenigzins zou „ kunnen vergeeven."

In 't einde merken zy aan, *als in haar oog* eene duidelyke waarheid, *dat de* Geoctroyeerde *Oost-Indische* Maatschappy, wel verre van aan het hoofdoogmerk des vergeenden *Octroys* te voldoen, door alle haare bedryven en maatregelen in te richten, den meesten nutte en voordeel van den Handel deezer Landen, in tegendeel, bevonden werd denzelven, op de aanmerkelykste wyze, te belemmeren, ja zelfs alle gronden van zekerheid, zonder welke dezelve nimmer gedreeven kan worden, te eenemaal aan dezelve te ontneemen: zodanig, dat, welke gronden de Maatschappy ook zou mogen vermeenen te bezitten, tot het uitoefenen van eene eigendunkelyke handelwyze, zy *Kooplieden* deeze zaak van dien byzonderen *aart* en natuur hielden, dat dezelve op geene andere wyze, dan door de hooge en voorzienige tusschenkomst van hun Hoog Mogenden, aan wie de belangen van het Commercie weezen, niet min dan die der *Oost-Indische* Maatschappy, ter harte konden gaan, eenigzins op eene heilzaame wyze konden worden afgedaan.

De Afgevaardigden van *Holland* en *Zeeland* namen dit Verzoekschrift over; en werd het in handen gesteld van de Gedeputeerden uit hun Hoog Mogenden tot de zaaken der *Oost-Indische* Compagnie (*). Een

(*) *Resol. Gen.* 17. Febr. 1792.

Een Raadſlag der *Hollandſche* Staatsvergadering, op dit ſtuk uitgebragt, ſchoon dezelve eenigzins midden door ſcheen te gaan, was den Koophandelaaren min gunſtig dan den Bewindhebberen (*). Doch, hangende deeze zaak, lieten, in Herfſt- en Wynmaand, de oude klagten van gebrek aan Geld, zich weder uit den mond der *Oost-Indiſche* Maatſchappye hooren. Vier Millioenen Guldens verklaarde zy noodig te hebben om zich ſtaande te houden. De Kooplieden, thans in tweeſtryd met de Bewindhebbers betoonden zich geheel niet genegen om in dien Geldnood te voorzien, ten ware men eenige geneigdheid ontmoette om de meermaalen zo nadruklyk uitgeboezemde verlangens eenigermaate vervuld te zien. De weg van onderhandeling werd ingeſlaagen. Eenige voornaame Handelhuizen in *Amſterdam* booden Zestien Tonnen Gouds aan, ten onmiddelyken gebruike der Maatſchappye: onder het vooruitzigt, dat andere Renteniers en Geldbeleggers, deeze hunne ſtappen volgende, het bekomen van de Vier Millioenen der Maatſchappye niet zwaar zou vallen. Staaten van *Holland*, genegen om tot dit einde mede te werken, namen een voor de Handelaaren eenigzins gunſtiger beſluit dan het uitgebragt Verſlag inhieldt. (†) — Staaten van *Holland*, dit werk voortzettende, ſchreeven die van

LXXII. BOEK. 1792.

De O. I. Maatſchappy heeft Geld noodig. Onzekeren voet wilden eenigen die behoefte te gemoet komen.

(*) *Reſol. van Holl.* 26 July 1792.
(†) *Reſol. van Holl.* 18 Oct. 1792.

LXXII. BOEK. 1792.

van *Zeeland* aan om een dergelyk Beſluit te omhelzen, en vervolgens ter Algemeene Staatsvergaderinge, de zaaken daar heen te ſtuuren, dat het zelve in een Staatsbeſluit des Bondgenootſchaps werd veranderd (*).

Mislukking hier van en nieuwe Geldheffing.

Dan de Bewindhebbers in *Zeeland*, die de Najaars-verkoopingen beſtuurden, gingen op den nieuwling ingevoerden voet te werk. Hier tegen verzette de Heer ROBERT VOUTE zich met allen ernst, en gaf den Koopſieden te *Amſterdam* onverwyld deswegen kundſchap. Zy zagen zich dus in hunne verwagting te leur geſteld, en weigerden onmiddelyk de onder voorwaarde aangeboodene Zestien Tonnen Gouds op te ſchieten; waar door de by *Holland* ontworpe Geldligting in duigen viel, en de Maatſchappy zich in de uiterſte verlegenheid gedompeld zag. — Om zich daar uit te redden, en Gelden te bekomen, zo ter verzending na *Indien* als om de zaaken hier te Lande aan den gang te houden, werd ter Vergadering der Bewindhebberen te *Amſterdam* voor- en vastgeſteld, om, ingevalle 'er Gelden by form van Beleening, op de Goederen in de Pakhuizen der Maatſchappy liggende, waren te bekomen, de noodige volmagt aan Bewindhebberen te verleenen, om zodanige Beleeningen te doen met voorkennis van de Heeren Gecommitteerden tot de Zaaken van de *Oost-Indiſche* Com-

(*) *Reſol. van Holland* 16. Nov. 1792.

Compagnie, op zodanigen voet en voorwaarden als laatstgemelden noodig zouden oordeelen (*) —— Van deeze Beleening —— kwam niets; doch 'er verſcheen eerlang een Plan van Geldligting ten behoeve der Maatſchappye groot vier Millioenen Guldens, op byzondere volmagt der Staaten van *Holland* en *Zeeland*. Uitlokkend klonken de voorwaarden; doch de veelvuldige herhaalingen maakten ze doffer van klank: en kon men niet onopgemerkt laaten, dat in 't einde alles grootendeels ten bezwaare der Kas van *Holland* kwam. LXXII. BOEK. 1792.

Aanſtelling en Inhuldiging eens Sultans op *Java's* Noord-Oost Kust.

Taande hier te Lande de zon van grootheid en geluk der *Oost-Indiſche Maatſchappye* meer en meer, in 't Oosten bleef dezelve wat grootheid betreft, voor het oog nog met den ouden luiſter ſchitteren en aldaar dat noodig gekeurde vertoon van magt en gezag ſtand houden. Dit Jaar ſchonk des een voorbeeld, 't geen wy, uit een breedvoerig verſlag kortlyk moeten vermelden. Wanneer te *Samarang* de tyding kwam van de ziekte en den waarſchynlyk kort aanſtaanden dood eens hoogbejaarden Sultans op *Java*, in de Stad *d'Jokja Carta* zyn verblyf houdende, verzamelde zich een groot aantal Krygsvolks op de Grenzen van diens Sultans Grondgebied. Op het berigt van diens dood trok, 's volgenden daags, de Heer VAN OVERSTRAATEN, Gouverneur van *Javas* Noord-oost Kust, benevens twee Raadsper-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1532.

LXXII. BOEK. —— 1792.

perſoonen, en een aanzienlyk Gezelſchap, met een Bende Grenadiers en *Samarangſche* Ruitery, als mede met den Hoofdregent en vier Strand-regenten, vergezeld door twee duizend man Inlandsch Krygsvolk van *Samarang*, na de *d'Jokja Carta*, nog gevolgd door een Bende *Boegeneezen* en *Maleyers*. Intusſchen was de reeds na onderſcheide posten vooruit gezonden Manſchap, uit Voet- en Paarde-volk van de Maatſchappy beſtaande, op de tyding van des Sultans dood, tot een geringen afſtand van diens Verblyfſtad genaderd om den Gouverneur aldaar in te wagten.

In dier voege vergezeld, en met Krygsmagt omringd, naderde de Gouverneur OVERSTRAATEN die Stad. Omtrent een uur buiten dezelve, werd *hy door* den Kroonprins en de Ryksgrooten *te* gemoet gegaan, met alle plegtigheid ontvangen, en na het Paleis des Sultans geleid. Terſtond nam de Gouverneur, uit naam der *Oost-Indiſche* Maatſchappye, bezit van des Sultans Throon, door diens overlyden aan de Maatſchappy vervallen.

Alles werd vervaardigd om den nieuwen Sultan op 's Vaders Throon te plaatzen. Ten dage daar toe beſtemd verſcheen 's morgens vroeg de Krygsmagt der Maatſchappye in de wapenen, trok na het Vorſtlyk Paleis, waar het Krygsvolk des overleden, Sultans en van den Kroonprins, desgelyks in volle wapenrusting ſtondt.

De

De Gouverneur Overstraaten verscheen in een Koets met zes Paarden, waar by zes Loopers; de Collonel Hamel, de Fiscaal Nyvenheim, als Raads-Gecommitteerden, de eerste en tweede Resident aan des Sultans Hof, als mede de tweede Resident aan 't Keizers Hof, en verscheide andere Heeren alle in Koetzen met vier Paarden bespannen, volgden den Gouverneur na het Paleis, waar alles tot de Throonverheffing in gereedheid gebragt was. Voor de eerste poort gekomen tradt de Gouverneur en de Heeren van zyn gevolg uit de Koetzen, wordende door den Kroonprins en andere Ryksgrooten ontvangen, onder de begroeting van zeventien kanonschoten. —— Vervolgens ging de Gouverneur met dien stoet na het Paleis, voorgegaan door den Koopman Aalmans, die, op een Gouden Schotel de Acte van Proclamatie droeg. Eene menigte van Prinsen en Ryksgrooten, een verbaazend aantal Vreemdelingen en mindere Bedienden vermeerderde dien trein. LXXII. BOEK. 1791.

By de komst in het Paleis zette zich ieder naar rang aan een groote tafel, met een groen fluweel, met goud belegd kleed gedekt. De Gouverneur brak, naa eenige oogenblikken zittens, de stilte af, door eene Aanspraak behelzende een Rouwbeklag over den Dood des Sultans, en eene betuiging van het leedweezen 't welk de *Oost-Indische* Maatschappy droeg wegens dien overlyden; als mede dat zy, ten

blyk-

LXXII. BOEK. 1792.

blyk van erkentenisse, over des Vaders gedrag, tot Opvolger diens Zoon, den tegenwoordigen Kroonprins benoemd hadt. Hier op tekende de nieuw verkoozen Vorst de Acte van Verpligting en Verbintenisse, dezelve op den *Koran* bezweerende. Hy werd als Sultan van het *Matarinsche* Ryk geluk gewenscht door de Bezending der Maatschappye. De Gouverneur reikte den nieuw aangestelden Vorst, naa gemelde Eedaflegging, de rechte hand toe, en boodt hem, uit naam der *Oosterssche Maatschappye*, de Rykscieraaden en Zegels aan.

Naa deeze staatlyke verrigting ging de Vorst en diens gevolg na buiten, en zette zich op den Throon, omstuwd van de Prinsen en Ryksgrooten. De Aanstelling werd in 't *Hollandsch* en *Javaansch* voorgeleezen, en de *Vorst* ontving de huldiging van zyne Onderdaanen en werden onmiddelyk daar op de Prinsen en Grooten des Ryks onder een gestadig losbranden van het Geschut, en het driemaal roepen van Hoeze! ter voetkus toegelaaten. Daar op volgde de gelukwensching des Sultans door de Officieren der Krygsmagt, en van de Vreemdelingen, onder het doen van meer dan twee honderd kanonschoten dronk men één en twintig gelukwenschingen.

Met alle die plegtige verrigtingen was men van zes uuren 's morgens tot elf uuren voormiddags bezig geweest; ten twaalf uuren gaf de eerste Resident een groo-

grooten Middagmaaltyd, 's volgenden daags 's avonds ging men by den nieuwen Vorst aanzitten; en werd op den derden dag, de Vorst en een talryk gezelschap door den Gouverneur onthaald. Intusschen hadt de nieuw verkoozene Sultan, ten vermaake een Tyger en Buffelgevegt doen houden en vervolgens een Tournoispel vertoond. De Gouverneur, die den achtsten van Lentemaand gekomen was, vertrok den achtsten van Grasmaand weder na *Samarang*.

LXXII. BOEK. 1792.

Over dit alles betoonde men zich zeer voldaan, en te meer dewyl daar door alle vrees, in welke men jaaren lang geleefd hadt, dat 'er, by den dood diens zeer ouden Sultans, die een groot aantal Kinderen en Kindskinderen naliet, eenige onaangenaamheden zouden voorvallen, was weggenomen, en *Java* in de volmaakste rust bleef; eene rust voor de *Oost-Indische* Maatschappye van onschatbaare waarde. Der *Indische* zaaken kundigen verzekeren, dat de verstandige schikkingen van den in 't voorig Jaar afgegaanen Gouverneur GREEVE, toen *Java* op het laatst des Jaars MDCCXCI op het punt stondt om in eenen gevaarlyken oorlog te geraaken, niet weinig hadden toegebragt om deeze Throon-verwisseling zo gelukkig te doen afloopen, tot het heil der Maatschappye uit den vrede op *Java* spruitende (*).

On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 1208—1213.

LXXII. BOEK. 1792.

Beſchikking op het beheer der *West-Indiſche* Volkplantingen.

Ondanks de tegenkantingen van *Zeeland* was de Ontbinding der *West-Indiſche Maatſchappye* daargeſteld (*). Het beheer der Volkplantingen in dien Wereldoord, werd aanvanglyk door Staaten *van Holland*, op voordragt des Stadhouders, toevertrouwd aan de Heeren ARCHIBALD HOPE, Oud Schepen der Stad *Amſterdam*, NICOLAAS WILLEM ROËLL. Advocaat van de geweezene *West-Indiſche Compagnie*; HERMAN VAN OOSTENDORP, Koopman te *Rotterdam*, als mede Directeur van den *Levantſchen* Handel; en CORNELIS VAN DER WILLIGEN, Secretaris der Stad *Enkhuizen* en Commisſaris van den *West-Indiſchen* Handel. Aan deezen werden vervolgens, op verkiezing van zyne Hoogheid, toegevoegd, uit *Gelderland* OTTO ANNE, Grave VAN BYLANDT, en uit *Utrecht* WOLFERT BEELDSNYDER MATROOS. Zy moesten, met de Heeren ADRIAAN JAN Baron van BORSELEN, PHILIP JACOB, Baron VAN BRAKEL, en JOHAN GERARD WICHERS, Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, wegens *Zeeland* en *Stad en Landen*, als daar toe by voorraad door die Gewesten benoemd, in afwagting van de beſtemming der Leden, wegens *Friesland* en *Overyſſel*, het Beſtuur over de Volkplantingen van den Staat, onder toezigt van hun Hoog Mogenden, en met zyne Doorlugtige Hoogheid den Gouverneur Generaal der Colonien

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 357.

dien aan het hoofd, aanvaarden met den beſtemden tytel van RAAD DER COLONIEN IN DE WEST-INDIEN. —— Op goedvinden van dien Raad bleeven als Secretaris, Ontvanger, Algemeen Boekhouder, en Commies ter Secretarie, dezelfde Heeren aan, die by de Gelastigden van hun Hoog Mogenden, deeze posten reeds hadden waargenomen (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

Die nieuwe ſchikking op het beheer der Volkplantingen gaf aan alle verrigtingen daar toe behoorende eene andere wending. In de groote Koopſteden was dezelyks een Beſtuur noodig, zo om in de behoeften der Volkplantingen te voorzien, als om den Kooplieden meer by de hand zynde Perſoonen te verſchaffen aan welken zy zich in dagelyks voorkomende gevallen konden vervoegen. Ingevolge hier van ſtelde men te *Amſterdam* een Collegie aan van Commisſariſſen tot den *West-Indiſchen* Handel (†).

Geldbehoefte bleef by dit Nieuw Beſtuur een welvoorziene noodwendigheid. Om dezelve te gemoet te komen, ſtelde men eene Geldligting vast van één Millioen Guldens tegen de Rente van vier ten Honderd, onder vrywaaring van Hoofdſom en Renten, door de Algemeene Staaten; terwyl Staaten van Holland, by een byzonder Beſluit, alle Weesmeesters, Voogden, en Bezorgers der Goederen van an- Geldligting ten dienſte van dezelve.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 250—1409.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 602.

LXXII. BOEK. —— 1792.

anderen magtigden om in deeze Geldlichting deel te mogen neemen (*). —— Allen, die zich genegen hadden verklaard, om, overeenkomstig de gemaakte vaststelling in den voorleden Jaare, *hunne* Renten ten laste der *West-Indische* Maatschappye, voor Dertig ten Honderd van de Hoofdsom, aan hun Hoog Mogenden over te doen, werd tyd gesteld om dit te verrigten (†).

Krygsvolk derwaards bestemd.

Op de verzending van Krygsvolk naar de *West-Indische* Volkplantingen en de Westkust van *Africa* maakte de Capitein Generaal, ten deezen Jaare, de noodige schikkingen. Hy deedt ze gepaard gaan met een algemeen Reglement, volgens 't welke zich het Krygs- en Scheepsvolk by de overvoering te Scheep en naderhand zouden hebben te gedraagen (§).

Verandering der Amptenaaren in dezelve.

Omtrent de Amptenaaren *in de Volk*plantingen van den Staat greepen *veele* veranderingen plaats (**). Over die van *Essequebo*, *Demerary*, en de onderhoorige Rivieren, werd thans een Gouverneur Generaal aangesteld, te gelyk met den rang van Generaal Major bekleed. Tot die post benoemde zyne Hoogheid Jonkheer WILLEM AUGUSTUS SEXTEMA THOE GROVESTINS, den zelfden dien wy met den *Haarlemschen* Vroedschap C. BOEY, als

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1410.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 493—504.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1360 en 1486.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 421.

als Commisſaris, na de *West-Indien* za- LXXIII
gen vertrekken om 't de noodig gekeur- BOEK.
de Regeeringsveranderingen te maaken, ——
en die nu, eenigen tyd geleden, te rug 1792.
gekeerd was. (*)

Aan meer dan gewoonen ramp uit eene andere dan Staatkundige bron voortvloeijende, was een en ander deezer Volkplantingen, ten deezen Jaare blootgeſteld. Een deerlyk lot trof, den zevenden van Grasmaand het ſterk handeldryvend Eiland *St. Euſtatius*. Een allerverſchriklykſt Onweer van Donder en Blixem ſtak in den namiddag op, en duurde tot den volgenden morgen omtrent vier uuren, gepaard met zo verſchriklyke ſtortregens, als geen geheugen zich op dit Eiland kon herinneren. De Watervloed, daar door veroorzaakt, ſtrekte ten bederve van veele Plant- Gewelddige ſtorm op *St. Euſtatius*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII. D. bl. 166. *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 562. Schaars ontmoet men omſtandige berigten van het voorgevallene in de Volkplantingen van den Staat, of trekken zy, wanneer zo veel woelens ons in den Lande zelve omringt, de aandagt in 't byzonder. Opgaven aan den Staat, anders het meest te vertrouwen, hebben, in zodanige tyden, niet zelden de kleur van Partyſchappe. Wien het lust het voorgevallene in *Demerary*, in en omtrent dit Tydperk, te weeten, gaa te raade met het *Geſchiedkundig en waar Verhaal der Gebeurtenisſen, welke in de Colonie van Demerary by en zedert het vertrek van den Baron* VAN GROVESTINS *hebben plaats gehad*, door J. C. DE LA COSTE, Inwooner van *Demerary*, *naar het Origineel uit het Fransch Vertaald*, *door* C. HITTER. In *'s Hage* by H. C. SWAN.

LXXII. BOEK. 1792.

Plantadien en vernielde veel Vees. De wegen werden geheel onbruikbaar. In de Bovenſtad, of op den Berg ſpoelden eenige huizen tot de daken toe onder den grond; de muuren van andere, door het water ondermynd, vielen omverre. In de Benedenſtad, anders de Baay genaamd, liepen veele Pakhuizen met Goederen vol water, andere werden half onder den grond begraaven, een Groote voorraad van Zuiker bedierf, en leedt men aan andere daar verzaamelde goederen geen kleine ſchade. Het Fort *Oranje*, liep gevaar om van den berg, door den alles wegvoerenden vloed neder te ſtorten, terwyl een hoek van den berg, waar op het gebouwd is, op twee Pakhuizen, daar onder ſtaande, met een alles verpletterenden val, nederſtortte. Geheel het *Eiland* ſcheen met een volſtrekten ondergang gedreigd. Dan hoe veel ramps en verlies men ook leedt haalde 't zelve niet in vergelyking by die der nabuurige Eilanden *St. Kits* en *Nives*, en andere, waar dit Onweer eene onboetbaare ſchade op de Plantadien veroorzaakte, en veele Menſchen op het leeven te ſtaan kwam. Slegts één Mensch kwam op *St. Euſtatius* om, veelen redden, op eene wonderbaarlyke wyze, het leeven uit de alles overzwalpende vloeden (*).

Op het Eiland

Het Eiland *St. Martin* onderging, in Oogstmaand, een dergelyk lot, door een Or-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 646.

Orkaan, met zulk een woede opſteeken- LXXII.
de, dat die met derzelver gevolgen, de BOEK.
heugenis van voorige als uitwischte. Op den ——
eerſten dier Maand begon de wind reeds 1792.
zeer hard uit het Noord-Oosten op te *St. Mar-*
ſteeken; dit hieldt aan tot den mor- *tin.*
genſtond van den tweeden, wanneer de Wind eensſlags Zuid-Oost ſchoot, en, uit dien hoek, zo geweldig opſtak, vergezeld met zwaare Stortregens, dat alles op het Eiland ſcheen te zullen vernield worden. De Zee rees zo verbaazend hoog, dat dezelve alles, wat de Wind overliet, dreigde te verzwelgen, dit woeden hieldt aan tot tien uuren voormiddags.

Eene menigte Huizen, in het Dorp *Philipsburg* aan de groote Baay gelegen, waayden geheel om verre: eenigen werden van de daken beroofd, andere van de Fundamenten afgeſchooven, vielen in de ſtraat op zyde, geen Huis, geen Gebouw, bleef onbeſchadigd. De Studeerkamer van den *Hollandſchen* Kerkleeraar, digt aan het Strand; werd door den Wind geheel weggerukt; waar mede de Trouw- en Doop Boeken, en andere Kerklyke Papieren, verlooren geraakten.

Op het Land richtte de Stormwind veele verwoestingen aan; alle de Gebouwen op de meeste Plantadien lagen ter nedergeveld, de vernieling der Vrugten en Gewasſen dreigde ſchaarsheid, en groote duurte. Een doorbraak in den Dyk, van meer dan honderd voeten breed, veroor-

LXXII. BOEK. 1792.

zaakt door het met groot geweld van de bergen afſtroomend water, bedierf, tot verbaazende ſchade der Inwoonderen, een menigte Zouts by de groote *Zoutpan* liggende: deeze Doorbraak maakte den weg van *Philipsburg* na het Land byna onbruikbaar. —— In het Dorp aan *Simpſons-Baay* bleef genoegzaam geen huis ſtaan. —— Vyf Vaartuigen in de groote Baai liggende begaven zich, by het opſteeken des Winds terſtond onder zeil, ſlegts één keerde te rug; een Brigantyn, van *St. Thomas* komende, ſtrandde. Eén onde Neger verdronk door het omſlaan van het Vaartuig, waar in hy zich bevondt. Veele Plantadien, zo in het *Hollandſche* als in het *Franſche* gedeelte des Eilands, waren meer dan half bedorven. (*)

Nadeelen op *Suriname*.

Suriname werd vroeg in het Voorjaar, door aanhoudende zwaare regenvlaagen, die veel nadeels aanvoerden bezogt. De Koffy en Katoen-naapluk bedierf bykans geheel en al. Verſcheide Plantadien in de Bovenlanden het water niet kunnende loozen, ſtonden dagen agtereen onder. Daar men op dezelve met de bereiding van de Voorpluk bezig was, moest de witte en zwarte bast in de droogeryen op een gehoopt blyven leggen, en kon met geene mogelykheid gezolderd worden. Het Zuikerriet hadt door die Weergeſteltenisſe veel te lyden: behalven dat de te groote overvloed van water zeer ter benaadelinge ſtrek

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792, bl. 1791.

ſtrekt van den groei en de volheid van het riet, begon het reeds op het Veld te verrotten. Alles, met één woord, ſpelde de Plantery een ongelukkig jaar. (*)

LXXII. BOEK. —— 1792.

Ook in *Europa*, en hier te Lande, ontbrak het, ten deezen Jaare, niet aan opteekenenswaardige byzonderheden, Water en Weer betreffende. Geweldige regenvlaagen, vroeg in het Voorjaar, hadden de Sneeuw ſterk doen ſmelten, dit, volgens de Berigten uit *Duitschland* ingekomen, de Rivieren zodanig opgezet, dat zulks het geregeld gaan en komen der Posten niet weinig vertraagde. Ingevolge hier van ſtondt het Water, op den vierden van Sprokkelmaand, in de Rivier de *Lek* één en veertig en een half duim, te *Schalkwyk* ruim zes en vyftig duimen, en aan de *Vaart* één en zestig duimen boven 't klokkeſlag. Dan het bleef zonder naadeelige gevolgen. (†)

Zodanig was het ook gelegen met een verſchynzel aan een bepaald gedeelte onzer Zeeſtranden, om der vreemdheids wille alléen optekenenswaardig. 's Morgens op den één en twintigſten van Bloeimaand, vertoonde zich aan het Zeeſtrand by het Dorp *Zandvoort* een ontzettend Verſchynzel, waar van de heugenis der oudſte lieden geen gelyk droeg. Op het onverwagtst, en binnen weinig oogenblikken, rees het Zeewater dermaate, dat het

Zonderlinge hoogte des Zeewaters aan een gedeelte der *Hollandſche* Stranden

zo

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 701.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 312.

LXXII. BOEK. —— 1792.

zo hoog aan de Duinen ſtondt als by (zwaarſte Stormen, in het Winterſaiſoe het daalde even ſpoedig. Gelukkig b vondt zich ſlegts één Man op het onve wagt met water overdekte Strand, di met moeite het opdringend water ontkwa Te bevreemdender was dit Verſchynzel daar deeze zo ſchielyke als ſterke Wate beweeging zich niet verre op Zee ſchee uitgeſtrekt te hebben. Eenige Visſche op Zee zich bevindende hadden des nie beſpeurd. Alles bleef raadzelagtig. Zommigen gisten, dat men dit plaatslyk ſpoedig ryzen en daalen des Zeewaters, moest toeſchryven aan de werking van een Hoos, of eenige andere dergelyke beweeging i den Dampkring. —— Deeze *giſſing* werd kort daar naa bewaarheid. Drie Stuurlieden van Visſcherspinken, *zich ten dien* tyde op Zee bevindende, zagen *omtrent* het uur, dat dit Verſchynzel plaats greep, een groot aantal Hoozen, die dwars over hunne Schuiten heen liepen. De lugt was op dien dag zwaar en bedekt, de Wind ſterk, de Dampkring broeiende. Deeze Opzetting des Waters ſtrekte zich meer Noord- dan Zuidwaards uit. By het Zeedorp *Petten* werden de Rollen en Planken, dienende om de Pinkjes op en van het Strand te haalen, mede geſleept. Zuidwaards ging die hoogte des Waters niet veel verder dan omtrent een vierde uur gaans van *Zandvoort*. (*)

Min

(*) *Algem. Kunst- en Letterbode* VIII. D. bl. 168.

Min vreemd maar veel beſchadigender, was, in den Voorwinter, de Weer- en Watersgeſteltenisſe hier te Lande. De aanhoudende Stormwinden uit het Zuid- en Noordwesten deeden den Slaaperdyk buiten *Haarlem* drie maalen, by herhaaling, en telkens ſterker, overvloeijen. Meer dan vier voeten liep het over en zette de meeste Landeryen rondsom die Stad onder Water; doch het Water bleef één en een half voet laager dan in Sprokkelmaand des Jaars MDCCXCI. De laatſte dier Overſtortinge greep plaats met een meest Zuidelyken Storm, iets het geen de Oudſten getuigden nooit gezien te hebben. (*) De ſchade hier door veroorzaakt liep niet hooger dan gewoonlyk — Grooter was de vreeze en ook van veel meer beduidenis de ſchade geleden aan de Dyken by *Petten*. Ook de Duinen van *Scheveningen* tot ter *Heiden* waren ſterk afgenoomen, en het Voorland van een nieuwen Zanddyk, in zo verre dezelve, door aanſtuiving was verbreed geworden, in het eerst eenigzins beſchadigd; doch door den laatſten Storm de helft van dien Zand-

LXXII. BOEK. 1792. Hoog Water in *Holland*.

en 184. Volgens de Weerswaarneemingen in dit Tydſchrift op dien dag, ſtondt te *Haarlem* de Barometer op 29. 6. de Thermometer op 64. 72. 52. Gr. De Windſtreek was 's morgens O. N. O. en W. Z. W. Het Weer was 's morgens vroeg wat regenagtig, Weerlicht, van verre Donder, verder bewolkt en zeer winderig.

(*) *Algem. Konst- en Letterbode* IX. D. bl. 192. 200. en 208.

LXXII. BOEK. 1792. In *Overyssel.*

Zanddyk bykans weggevloeid. — De Duinen in dien oord hadden veel ramps. (*) De zelfde Stormwinden, die aan de buiten Zeekust van den Lande, *in deezen* voege, ontzettende uitwerkzels baarden, ſtuwden de *Zuiderzee* vol, en joeg dezelve, in het voorſt van Wintermaand, tot zulk eene ongemeene hoogte op, dat genoegzaam overal langs den Zeekant het water in *Overyssel* tot aan *Elburg* toe, over de Dyken heen ſtroomde, zonder egter eenige Gaten van aanbelang te veroorzaaken, dus werd het Binnenland minder, dan by voorgaande Stormen en Watervloeden overſtroomd. — De opgeſtuwde Rivier de *Yssel* deedt wel het Water langs de Stad *Kampen* boven maate ryzen; doch door de tydig te werk geſtelde nieuwlings gemaakte waterweeringen, *en affchuttingen*, bleef die Stad, ditmaal vry van Overſtrooming, en diende zulks tot geruſtſtelling der Inwoonderen voor het toekomende. — De Polder van *Mastenbroek*, zo menigmaal by dusdanig een hoogen Zeevloed, een prooy der golven, bleef thans door den wakkeren yver van den Dykſtoel voor doorbraaken en overſtrooming beveiligd. Dit was ook het gelukkig lot van den Zeedyk langs het Kwartier van *Vollenhoven*. Te deezer plaatze leerde de ondervinding thans op nieuw, dat niet alleen eene toereikende zwaarte, en gepaste glooijing, maar ook eene

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1519—1545.

eene genoegzaame hoogte der Dyken, die het overloopen belet, in ſtaat zyn om de geduurige vreeze voor hoogſt verderflyke doorbraaken, zo niet geheel te verbannen, althans zeer te verminderen. — Schoon het hoog opgezette Water, ten dien dage, te *Zwolle* een aanmerkelyk gedeelte dier Stad, en het omgelegen Platteland, tot aan *Whye* toe onderzette, liep de ſchade daar door veroorzaakt niet hoog. (*) —— In het kort de Stormen zo aanhoudend, en de hooge Watervloeden daar door, by herhaalinge, in eenen en anderen oord des Lands veroorzaakt, baarden meer ſchriks dan nadeels aan de Ingezetenen.

LXXII. BOEK. 1792.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1577.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE

DRIE EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXXIII. BOEK. *Ontwerp deezes Boeks. Uitſchryving van den Dank- en Bededag des Jaars* MDCCLXCIII. *Verbod wegens vreemde Werving en Uitvoer van Paarden. Verſterking der Linie aan de Greb. Geldleening in Holland. Waarſchuwing van het Committé Revolutionair te Antwerpen deeze Geldheffing en andere zaaken betreffende. Met welk een oog hier aangezien. De Franſche Gezant te Londen met een Geloofsbrieve van de Nationaale Conventie voorzien. Opheldering door den Uitvoerenden Raad in Frankryk, wegens deszelfs bedoelingen. Wat in dezelve ten aanziene van de Schelde gezegd wordt. Antwoord den Franſchen Gezant te Londen gegeeven. Weigeringen hem daar toegevoegd. Doodvonnis over* LODEWYK DEN XVI *uitgeſprooken en volvoerd. Hoe die Doodſtraffe in Engeland wordt opgenomen, en de Franſche Gezant weggezonden. Nog eene vrugtlooze pooging van Frankryk tot be-*

behoud des Vredes. Verſlag van het Commité tot de Algemeene Verdeediging, wegens den Oorlog. Voordragt van den Groot-Brittanniſchen Afgezant by hun Hoog Mogenden. Groote ſchynbaarheid dat onze Staat in den Oorlog zou worden ingewikkeld. Poogingen tot voorkoming des Oorlogs. Oorlogsverklaaring van Frankryk aan den Koning van Engeland en den Stadhouder. Hachlyke omſtandigheeden, waar in zich Frankryk bevondt by het doen der Oorlogsverklaaring. Hoe men in de Geldbehoefte in Frankryk voorziet, en ruimte door den Oorlog op 't oog heeft. BRISSOTS *taal by de verklaaring des Oorlogs. Aanſpraak der Bataafſche Afgevaardigden te Parys te dier gelegenheid. Hoe beantwoord. Schets van de denk- en handelwyze der uitgeweeken Nederlandſche Patriotten. Brief der Algemeene Staaten deezes Lands aan de Bondgenooten, eene Oorlogsverklaaring aan Frankryk behelzende. Aanmerking over deeze Oorlogsverklaaringen. Uitnoodiging van het Committé Revolutionair der Bataaven. Bevelen in Holland, wegens de Onderwaterzettingen gegeeven. Hoe volbragt. Proclamatie van* DUMOURIER. *Hun Hoog Mogenden tragten dit ſtuk te doen voorkomen als niet van dien Franſchen Veldheer. Manifest door hun hier op uitgevaardigd. Aanmerking daar op. Aanbod der Katwykeren om zich te wapenen, gunſtig aangenomen. Aanbod van den Krygsraad in 's Gravenhage. Voorzorg tegen de Franſchen in Holland. Bekendmaaking deswegen in 's Gravenhaage Ook door Staaten van Holland. Hoe men in Friesland daar te-*

LXXIII. BOEK. tegen waakte. Hoe in Middelburg. Als mede in Utrecht. Bepaalingen op de Scheepvaart. Een algemeen Beſlag op dezelve. Afkondiging in Holland, wegens het leggen der Vaartuigen. De Kaapvaart opengeſteld. Plakaat tegen de Franſche Kaapers. Schikkingen om de Viſcheryen tegen vyandlyken overlast te beſchutten. Het verkoopen van Schépen en Scheepsbouwſtoffen verboden. Het Franſche Leger nadert Holland. Voorzorgen van deeze zyde gedraagen. Breda belegerd. Een ontwerp van daadiging door den Stadhouder gewraakt. Breda opgeëischt, beſchooten, en overgegeeven. Raad des Graven VAN BYLAND tot de overgave. Voorwaarde der Overgave. Hoe het zich daar toedroeg. Aanſpraak aan de Bredaſche Burgers. Afkondiging van het Committé Revolutionair der Bataaven. Regeeringsverandering. Lot van de Regenten A. REIGERSMA, G. J. TARRE en L. PELS. Buit daar gevonden. Wat 'er met het oprigten van een Club gebeurde. De Klundert gaat aan de Franſchen over. Lot van den Stadsbevelhebber J. M. VON KROFF. Laſt aan de Franſche Generaals gegeeven, wegens de wyze op welke zy in Holland te handelen hadden. Uitnoodiging der Nationaale Conventie aan de Hollanders. Voorſtel van zyne Hoogheid by hun Hoog Mogenden. De Engelſche hulp daagt op, met den Hertog van YORCK. Bemoedigende ſchikkingen van de Engelſche zyde. Geertruidenberg belegerd en overgegeeven. Voorraad daar gevonden. De twee Schepens A. G. VAN DOORN en D. REYSSENAARS na Antwerpen opgezonden.

Vor-

Verandering in het Verdedigingsplan des Lands. Wydſtrekkende magt door den Stadhouder aan den Vice-Admiraal VAN KINGSBERGEN *geſchonken.* KINGSBERGEN *en de Hertog* VAN YORCK *vertrekken na hunne Standplaatzen. Waar zy hun Hoofdkwartier namen. Schikking der Vaartuigen tot verdeediging van Zuid-Holland. Gevaar van het Eiland Dordrecht. Zonderlinge ſchikking der Vaartuigen. Beraadſlaagingen, wegens het openhouden van de Vaart. Wat* VAN KINGSBERGEN *en* MELVILL *deswegen oordeelen. Nadere ſchikking hier op. Beduchtheid van* KINGSBERGEN *over den ſtaat der zaaken. De Landing geſchied niet. De Franſchen houden zich voor de Willemſtad op. Men maakt 'er zich ter verdeediging gereed. Dreigend ſchryven van den Generaal* DAENDELS. *Aanvang der vyandlykheden tegen die Stad.* BERNERON *eischt dezelve op. Hoe door den Gouverneur* VAN BOETSELAAR *beantwoord. Benardheid diens Bevelhebbers. Bemoedigend ſchryven van zyne Hoogheid. Aanhoudende benaauwing dier Veste. Tweede Opeiſching. Antwoord hier op. De Stad op nieuw beſchooten. Uitval der Belegerden. Bemoedigende Brief des Stadhouders. Het beleg opgebrooken. Nadeelen aan de Willemſtad toegebragt Dankzegging aldaar gehouden.* VAN BOETSELAAR *tot Luitenant Generaal van het Voetvolk aangeſteld. Met een Gouden De-*

gen

LXXIII. BOEK.

gen beſchenken, en eene Jaarwedde aan dien twee Dogteren. Dankbetuiging deswegen. Gift der Drenthenaaren aan het Krygsvolk in de Willemſtad en de Klundert.

Oor-

Oorlogswolken hadden zich, van tyd tot tyd, rondsom onze Vereenigde Gewesten zamengetrokken, verdikten allengskens, pakten op een, en dreigden, met felle slagen, los te barsten. Schynbaarheden, dat dezelve zouden overwaaijen, mogten zich opdoen, en hoop op behoudenisse des Vredes geeven, deeze verdweenen welhaast, en de loslaating des Staatsonweers volgde, Kryg beſtookte den Vaderlande. Met wisselenden kans, vergezeld van zonderlinge tusschenvallen, werd dezelve, ten Jaare, welks beschryving wy thans aanvangen, gevoerd. Die Oorlog, met het geen 'er aan vast was, maakt eigenaartig het eerste en groote voorwerp uit, waar op zich 't oog der Geschiedkunde vestigt. Haare pen moet boeken, hoe men de aannadering van dit Krygsgeweld aanzag; hoe men zich tot het afweeren voorbereidde; dit met de daad volvoerde; welk de uitslag was van de aangewende poogingen, tot een Tydstip, waar in eene onverwagte wending

LXXIII. BOEK. 1793. Ontwerp deezes Boeks.

LXXIIL BOEK. ons Vaderland van den aanval der *Franſchen* ſcheen te ontheffen.

1793. Veel ſtofs ter bearbeidinge, in de *daad*, wanneer wy alleen de Gebeurtenisſen *opzamelen*, by een voegen, en toonen hoe dezelve zamenhangen; nog meer, wanneer wy ons verledigen om die in verband te beſchouwen met de gebeurtenisſen in andere Ryken en Staaten, welke daar op eenen meer rechtſtreekſchen of zydelingſchen invloed hadden; en zou deeze ſtoffe zich zeer vermenigvuldigen, als wy ons ruimſchoots inlieten tot het maaken van aanmerkingen en bedenkingen, die niet kunnen nalaaten voor den geest te komen, en ter onbedwongene penne zouden uitvloeijen. Het eerstgemelde zal onze hoofdzaak weezen; met de gepaste kortheid *zullen* wy het tweede aanſtippen; *en ten opzigte* van het laatſte, die bedwingende behoedzaamheid in agt neemen, welke billyk van eenen Geſchiedboeker gevordert wordt.

Met die inzigten vervuld, door deeze bepaalingen als omheind, vangen wy een werk aan, wel van groote uitgeſtrektheid; doch even daar door overzienbaar, en geſchikt om een geheel op te leeveren, noch te wraaken, van wegen eene ſchraale kortheid, die kronykswyze alleen de Gebeurtenisſen met Jaar- en Dagtekening boekt; noch walgende door eene uitvoerigheid, welke afmat, en ons in gevaar

zou

zou brengen, om veel een eene Algemeene Geſchiedenis van dit Tydsbeſtek, dan eene *Vaderlandſche Hiſtorie*, van 't zelve, te ſchryven. Terwyl de ſpaarzaamheid der tusſchengevlogtene Aanmerkingen ten besten behoedmiddel zal dienen, om niet te vervallen tot dusdanige, die veelligt zouden geoordeeld worden van eenen Partydigen aart te weezen: deeze ſpaarzaamheid egter verbiedt onzer penne geenzins het pryzenswaardige, wanneer het te pas komt goed te keuren en het laakenswaardige, in een tegenovergeſtelt geval, te wraaken. LXXIII. BOEK. 1793.

Vroegtydig waren 's Lands Staaten gereed met het doen vervaardigen eener Uitſchryving van den Dank- Vast- en Bededag deezes Jaars (*). Dienen deeze Uitſchryving, gelyk wy meermaalen opgemerkt, en ook daarom, by gelegenheid, 'er gebruik van gemaakt hebben, eenigzins ter aanduiding van 's Lands Staatsgeſteltenisſe, althans zeker om de Ingezetenen, die te doen beſchouwen uit zodanig een oogpunt, als zy, die de beſtellinge van dusdanig een Staatsſtuk hebben, gaarne willen dat dezelve aangezien worden, dan zal 't geen wy in de Uitſchryving van dien Landsvierdag deezes Jaars ten deezen aanziene vermeld vinden, geene blyde uitzigten opleeveren. Uitſchryving van de Dank- en Bededag.

Ge-

(*) De Uitſchryving werd den 10 van January gedaan tegen den 15 van February.

LXXIII. BOEK. —— 1793

Hoe dezelve 's Lands toeſtand en vooruitzigten afmaalt.

Gewis hadt het den Vaderlande, over 't algemeen, aan geene Volkszegeningen ontbrooken, die van allen moesten erkend en te recht opgehaald worden; het mangelde desgelyks niet aan Staatkundige verrigtingen en Betrekkingen, die, naar de denkwyze der Landbeſtuurderen, op de lyst der onderwerpen van Dankbaarheid werden aangeſchreeven, met de bygevoegde hoope, dat het geen aan die heilzaam gekeurde maatregelen nog ontbrak, welhaast, met eenen gelukkigen uitſlag, tot ſtand zou worden gebragt.

„ Doch wy kunnen", zo lieten zy zich woordlyk vervolgens hooren, „ en moeten het niet ontveinzen, deeze gunſtige „ omſtandigheden worden door andere, „ van eenen gansch verſchillenden aart, „ en door zorglyke vooruitzigten, getemperd.

„ Naa dat de goede verſtandhouding „ tuſſchen de magtigſte Nabuuren van den „ Staat herſteld was, hebben wy eensklaps „ het vuur van den Oorlog wederom zien „ ontvlammen, en, in de laatſte Tyden, „ met eene onvoorziene en ſchrikverwekkende ſnelheid, de Grenzen van ons „ Vaderland hoe langer hoe meer zien „ naderen. Het is waar, dat de Onzydigheid, die wy, met zo veel zorgs, „ zedert het begin der Onlusten, hebben „ zoeken in agt te neemen, ons van allen overlast van den kant der talryke „ Legers, die ons omringden, ſcheen te „ moeten beveiligen, en, tot nog toe, „ ook

„ ook daadlyk daar van bevryd heeft. — Dan het ontbrak niet aan Vyanden en Benyders van onze Rust en Voorſpoed, die ons met eenen aanſtaanden Vyandlyken Aanval, en geheele Omkeering van onze tegenwoordig zo gelukkig gevestigde Conſtitutie dreigden. Eenige weinige uitgeweekenen en ontaarte Landgenooten en andere kwaadwillige of dweepzugtige Nieuwigheidzoekers, hebben zich niet ontzien, door het verſpreiden van verfoeilyke Geſchriften de goede Ingezetenen tot Oproer en tot eenen Burgeroorlog op te wekken — als of 'er onder ons Lieden te vinden waren, dwaas genoeg om die onwaardeerbaare Voorregten, die wy ontegenzeggelyk genieten, die onze Voorouders, ten koste van zo veel Goeds en Bloeds, naa een tachtigjaarigen Oorlog, verkreegen hebben, en welke die nieuwerwetſche Hervormers de onbeſchaamdheid hebben met de naamen van *Slaaverny* en *Onderdrukking* te beſtempelen, te willen opofferen aan eene ingebeelde en herſenſchimmige volmaaktheid, die overal, waar men getragt heeft dezelve in te voeren, niet dan de grootſte onheilen en rampen heeft te wege gebragt — als of 'er onder ons Menſchen te vinden waren, onzinnig genoeg om Ongebondenheid en Regeeringloosheid te verkiezen boven de redelyke en met de menschlyke onvolmaaktheid beſtaanbaa- LXXIII. BOEK. 1793.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ se Vryheid —— om de veiligheid van „ hunne Eigendommen, ja hun Leven „ zelfs bloot te ſtellen aan de willekeu„ rige overheerſching van eene bande„ looze menigte —— om, in plaats van „ onder eene zagte Regeering, Gods„ dienst en Verdraagzaamheid gepaard te „ zien gaan, zich willens en blindelings „ te laaten medeſleepen door den ver„ woestenden ſtroom van Ongeloof en „ Ongodistery (*).

„ Wy vertrouwen, dat zulke Menſchen „ onder ons niet aantetreffen zyn, of, zo „ zy 'er zich bevinden, dat hun getal te „ gering is om in eenige aanmerking te „ komen, in vergelyking van de veel „ grootere menigte der geenen, die, hoe „ verſchillende van begrippen zy voor het „ overige zouden mogen zyn, het onge„ ſtoord genot van eene vrye Godsdienſt„ oeffening, van Rust en goede Orde, Vei„ ligheid, en eene welgeregelde Vryheid, „ op den rechten prys weeten te waardee„ ren. —— Doch wy moeten het rekenen „ onder de byzondere Ongelukken der „ Tyden, die wy beleeven, dat de Voor„ ſtanders eener Leere, die voorheen niet „ dan afgryzen en verfoeijen zou hebben

„ in

(*) 't Is naauwlyks noodig onze Leezers hier over te wyzen tot het hier boven bl. 98 en 100. waar wy een *Aanſpraak eeniger Uitgeweekenen te Duinkerken aan de Franſche Commiſſariſen*, als mede de *Verklaaring van het Revolutionair Comitté der Bataven te Antwerpen*, teboek gelaaten hebben.

„ ingeboezemd, onder onze Tydgenooten hebben mogen vinden, Aanhangers en Bevorderaars, die, om zich eenen naam te maaken, niet geſchroomd hebben geheele Natien in ongeluk en elende te dompelen, om hunne dwaaze invallen en ydele beſpiegelingen, of kwaadaartige oogmerken, ten uitvoer te brengen. LXXIII. BOEK. 1793.

„ Dan", vervolgden zy, „ onze bekommering bepaalt zich niet tot het geen wy reeds hebben aangehaald, 'er doen zich nog andere beweegredenen op tot vrees voor het toekomende, en droefheid over het tegenwoordige. De toeſtand is hachlyk en onzeker. Het is onmogelyk te voorzien, hoe lange wy bevryd zullen blyven van de Onlusten van eenen allesvernielenden Oorlog, die de Nabuurige Landen reeds heeft verwoest, en die zich niet wel verder kan uitſtrekken, zonder deszelfs rampſpoedige gevolgen ook over ons uit te breiden. — Onze kwynende Fabrieken en Trafieken blyven nog in denzelven ſtaat. — De Partyſchappen, en Twisten, die ons zo lang beroerd hebben, maaken nog geen plaats voor die wenschlyke Eendragt, die, met terzydeſtelling van allen byzonderen haat en afgunſt, alle Ingezetenen harten en handen zou moeten doen in een ſlaan, tot behoud en beſcherming van het lieve Vaderland. — Onze Zeden, over welker ſteeds voortduurend en toeneemend bederf wy ons te meermaalen bedroefd hebben, worden

LXXIII. BOEK. 1793.

„ niet beter. De Weelde en Dartelheid
„ worden door de waarſchuwende hand
„ des Allerhoogſten niet tegengehouden;
„ maar blyven even buitenſpoorig, *en be-*
„ neemen ons die kragt en ſtandvastigheid,
„ die, vooral in tyden van gevaar, moe-
„ ten dienen om moedeloosheid af te wee-
„ ren, en alle vermogens tot behoud van
„ de gemeene zaak te doen inſpannen.
„ Die gevaarlyke Onverſchilligheid voor
„ den Godsdienst, waar uit de grootſte
„ onheilen moeten gebooren worden, ver-
„ ſpreidt zich langer hoe meer. Met één
„ woord, ons geweeten kan ons het ge-
„ tuigenis niet geeven, dat wy op den
„ weg der Deugd en Godsdienst eenige
„ weezenlyke voorderingen hebben ge-
„ maakt (*)."

Verbod van vreemde Werving, en Uitvoer van Paarden.

Bekendmaakingen en Aankondigingen van dien aart als doorgaans de *Voorboden* zyn van een op handen zynde Oorlog, geſchieden 'er vroegtydig. Van dien aart was het ſcherp verbod der Algemeene Staaten tegen de Wervinge of Ligtinge van Krygs- en Scheepsvolk voor eenige buitenlandſche Mogendheden (†); als mede van den Uitvoer van Paarden, op verbeurte van dezelve, en eene boete van vyf honderd Guldens, en Geesſeling voor de overtreeders buiten ſtaat om die Geldboete te be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 27—35. vindt men de Uitſchryving geheel.

(†) Op den 8 Jan. *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 5.

betaalen (*). Men wil dat de *Franſchen* in deeze dagen groot gebrek aan Paarden hadden. LXXIII. BOEK.

1793.

Hier toe behoort desgelyks het verrigte tusſchen Gecommitteerde Raaden van *Holland* in de onderhandelingen met de Gedeputeerden van *Utrecht*, over de Linie aan de *Greb*, en de overeenkomst met dit Gewest getroffen, als mede de bepaaling der evenredigheid van de voorteſchietene kosten, door hun Ed. Groot Mogenden op den negen-en-twintigſten van Louwmaand goedgekeurd. Uit eene Bylaage hier toe behoorende blykt, dat tot herſtellen van deeze Linie, en dezelve in ſtaat van verdeediging te brengen, veel verricht werd. Volgens opgaave van den Generaal DU MOULIN moest dezelve bezet worden met zes Stukken Kanon, veertien of achttien Ponders; negen-en-dertig zes Ponders, zeventien drie Ponders korte; vier drie Ponders lange, en dertien zo Houwitzers als Mortieren, met den vereiſchten Krygsvoorraad en alle verdere benoodigdheden: welker vervoering uit 's Lands Tuighuizen op zich zelve groote kosten baart. Alleen het in ſtand brengen der Wagthuizen, en Lootzen om het Krygsvolk in te bergen, van *Spaakenburg* tot de *Greb* wordt op 60720 Guldens begroot (†). Verſterking der Linie aan de *Greb*.

In

(*) Op den 24 Jan. *N. Verzaml. by* DE CHALMOT I. D. bl. 88.

(†) R. L. BOUWENS, *aan zyne Committenten* bl. 280.

LXXIII. BOEK. 1793.

In het vooruitzigt des Oorlogs zette *Holland*, zints lang gewoon de meeste Lasten te draagen, eene Geldleening, met den aanvang deezes Jaars, open, die zeer aanlokkend was: dewyl dezelve, hoe zeer ook drukkend voor den ſtaat der Geldmiddelen, ſtrekte om de Schuldbrieven van den Lande op prys te houden, die immers in gereeden Gelde betaalden, werd een Rente van vier ten Honderd toegezegd, die één derde in baaren Gelde, en twee derden in Obligatien, twee en een half rentende toebragten, kreegen Schuldbrieven tegen drie ten Honderd (*). Dit zelfde ſpoor drukte *Zeeland* binnen kort (†). Dan de Geldheffing op dien voet in *Holland* opengezet, duurde ſlegts tot de helft van Lentemaand (§), en werd door eene andere, om ſpoedig Geld te krygen, *van 't welke wy, Holland* byzonder behandelende, nader zullen ſpreeken, vervangen.

Geldleening in *Holland*.

Waarſchuwing van het *Committé Revol.* te *Antwerpen*.

Wy hebben hier van de voorgaande Geldheffing gewaagd: dewyl dezelve gelegenheid gaf tot een Waarſchuwing, door het *Committé Revolutionair te Antwerpen*, den achttienden van Louwmaand deezes Jaars, uitgevaardigd om allomme in den Lande, waar het mogelyk was, aangeplakt en verſpreid te worden. Dezelve was getekend door J. C. DE KOCK, HENDRIK SCHILGE en J. F. R. VAN HOOFF; de-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 35.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 316.
(§) *N. Nedrel. Jaarb.* 1793 bl. 427.

dezelfde hier te Lande wel bekende Mannen, wier dreigende Verklaaring, in den voorleeden Jaare, gedaan, nog niet vergeeten was (*). Dit geheele Stuk is, uit verſcheiden hoofde, zonderling genoeg om in de Geſchiedenis bewaard te worden. Geheel in den toon van Gezagvoerenden, hieven zy aan, —— „ Alzo ter onzer ken„ niſſe gekomen is, dat de gemeene Vy„ anden des Vaderlands en der Volksvry„ heid, uwe gezwooren Onderdrukkers „ en Tyrannen, uit het waaragtig gevoel „ van het naby zynde geducht oogenblik „ van hunnen wisſen val, en welverdien„ de ſtraffen, als nog niets willen onbe„ proefd laaten, om zich, tot het laatſte „ oogenblik toe, ten koste van het goed „ en bloed van braave Burgers en Ingeze„ tenen, op den zetel des Gewelds en der „ Overheerſching te blyven vestigen. En „ daar 'er de gemeene welvaart van den „ Lande, en het geluk des Volks, ten hoog„ ſten aangeleegen ligt, dat door de effi„ cacieuste middelen, die God en de Na„ tuur een Vry Volk in handen geſteld „ heeft, die gevloekte menées werden te„ gengegaan en verydeld, en al het Volk, „ als één eenig man, opkome, en zich „ vereenige om aan die Pesten van den „ Staat alle mogelyke afbreuk te doen, „ hun uitterooijen en te verdelgen.

„ Zo is 't, dat wy daarom by deezen „ allen en een iegelyk wel ernſtig vermaa„ nen

LXXIII. BOEK. 1795.

(*) Zie hier boven bl. 100.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ nen in geene Geldligtingen, hoege-
„ naamd, aan wie en op wat voorwaar-
„ den ook, een Penning, of zelve, of
„ door anderen, direct of indirect te four-
„ neeren, noch die openlyk of heimelyk
„ bevorderlyk te zyn; neen maar dezelve,
„ als zigtbaar ten verderve van Land en
„ Volk ingericht, volgens Eed en Pligt
„ ten nadruklykſte af te raaden; verkla-
„ rende alle de Geldligtingen voor nul en
„ van onwaarde, en van geen de minſte
„ verbindende kragt, en tegen de Contra-
„ venteurs, Deelneemers en Uitſchryvers,
„ als aan hoogſtſtrafbaare misdaad tegen
„ het Volk zich ſchuldig maakende, de
„ ſtraffe des doods ſtatueerende.

„ Bevelen wy aan alle Ontvangers, Re-
„ kenmeesters, Hoofdgaarders, en Com-
„ miſſen, en allen, die verder *met eenige*
„ Publieke Ontvangst van Stads- of Lands-
„ Penningen, onder wat tytel van Impo-
„ ſitien, Lasten, Ongelden, Stads of Lands
„ inkomen, die ook geheeven mogen wor-
„ den, zich gechargeerd vinden, geene
„ de minſte Afgifte van zodanige Pennin-
„ gen te doen; maar die, als het onver-
„ vreemdbaar eigendom des Volks, onder
„ zich te houden, op pœne van in des-
„ zelfs Perſoon en Goederen, daar voor
„ aanſpraakelyk te zyn, en wel rigoreus-
„ lyk, naar exigentie van zaaken, zelfs
„ aan den lyve, als Spoliateurs van 's
„ Lands Kas, te worden geſtraft.

„ Wy waarſchuwen en interdiceeren al
„ mede by deezen alle Gouverneurs, Com-

„ man-

„ mandanten en verdere Militairen van den Staat, zo te Lande als ter Zee dienende, geene orders hoe genaamd, het zy van de prætenſe Staaten Generaal, Raad van Staaten, Staaten der byzondere Provincien, derzelver Gecommitteerde Raaden, der reſpective Admiraliteiten en Stedelyke Regeeringen, zo min als van WILLEM DEN V, in eenige zyner prætenſe Kwaliteiten, of van wie het ook anders mogte zyn, te reſpecteeren, of te obedieeren, om onze goede oogmerken, en onderneemingen, tot heil van Land en Volk, eenigzins hinderlyk te zyn, veel min zich daar tegen gewapenderhand te verzetten; op poene, dat allen, die zich daar aan ſchuldig maaken, daar voor, op verbeurte van hun hoofd, zullen reſponſabel zyn, en als openlyke Traiters, Verraaders, en gedeclareerde Vyanden des Vaderlands, daadlyk, zonder de minſte form van Proces, met den dood zullen worden geſtraft, en bovendien derzelver Goederen en Bezittingen aan het Volk en den Staat vervallen en verbeurd zyn.

„ Verder verklaaren wy alle Hypothecatien, Overdragten, Transporten, Ceſſien, Donatien, Verkoopingen en Alienatien, van roerende en onroerende Goederen, onder wat tytel het ook zy, ter kwaader trouwe, of tot zigtbaar nadeel van den Lande geſchiedende, door hun, die vóór, in en naa den Jaare

„ MDCC-

LXXIII. BOEK. 1793.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ MDCCLXXXVII, ten verderve van Land
„ en Volk gewerkt, de braafſte Voor-
„ ſtanders van dien gewelddaadig mishan-
„ deld, verbannen, en den Staat zo wel
„ als de door hun geruïneerde Burgers en
„ Ingezetenen, enorme verliezen en ſcha-
„ den hebben toegebragt, en de regtvaar-
„ dige vergoeding van dien, door derge-
„ lyke Aliënatien, zouden willen eludee-
„ ren, van nu af aan te houden voor nul
„ en van onwaarde, en dat allen, die
„ zulks gedaan, of daar aan de hand in
„ 't minſte of geringſte hebben geleend,
„ niet alleen openlyk aan het Volk zullen
„ bekend gemaakt en aangeklaagd worden,
„ ter behoorelyke Strafoefeninge; maar
„ daarenboven alles wat uit dien hoofde,
„ in andere handen mogt overgegaan zyn,
„ even zo zeer als de Goederen en Be-
„ zittingen van hun, die met verzaaking
„ van Eed en Pligt, tot zo een landver-
„ derflyk einde zullen werkzaam zyn, aan
„ het Volk en den Staat verbeurd zyn.

„ Eindelyk verklaaren wy, op het al-
„ lerernſtigſte, alle mishandelingen, hoe
„ gering ook, die aan de Perſoonen,
„ Goederen, of Familien van braave en
„ cordaate Patriotten, onder wat prætext
„ ook, zullen aangedaan worden, hon-
„ derdvoudig te zullen wreeken; als ook
„ de gezegende Naagedagtenis van hun,
„ die onder zodanig geweld mogten om-
„ komen, als Mannen, die aan het Va-
„ derland wel verdiend hebben, niet al-

„ leen

„ leen te vereeren; maar ook byzonder- LXXIII.
„ lyk derzelver Vrouwen en Kinderen, BOEK.
„ in de ſpeciaale beſcherming van den ——
„ Staat te neemen, en ten kosten van 1793.
„ dien, des noodig, op eene honorabele
„ wyze, te ſouteneeren. En zal dit laat-
„ ſte ook plaats hebben omtrent alle braa-
„ ve Militairen, die zich aan den arm des
„ Gewelds onttrekken, en aan onze zy-
„ de voegen, om de geheiligde Regten
„ van den Mensch, en de geregte zaak
„ der Vryheid en Gelykheid te helpen
„ handhaaven en te doen zegepraalen (*)."

Dit zonderling Stuk ontmoette in den Lande een ſoortgelyk onthaal, als wy aantekenden, ten opzigte van een vroeger, in den zelfden geest geſtemd, en uit dezelfde pen gevloeid, althans door dezelfde Perſoon ondertekend (†). Zo min als het voorgaande kon dit eenige uitwerking hebben by de toenmaalige Lands-Regeering, die, ſteunende op de aangegaane Verbintenisſen, dusdanig eene *Waarſchuwing*, met een oog vol veragting, aanzag. Hoe aangezien.

Schoon de Gevangenneeming des Konings van *Frankryk*, het affcheid neemen des *Engelſchen* Gezants ten *Franſchen* Hove, ten gevolge hadt (§), was egter die van *Frankryk* te *Londen* gebleeven. Doch de behandeling hem daar, op 't einde des af- De *Franſche* Gezant te *Londen* met Credentiaalen van

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 18.
(†) Zie hier boven bl. 104.
(§) Zie hier boven bl. 65.

LXXIII. BOEK. —— 1793. de Nat. Conventie voorzien.

afgeloopen Jaars, aangedaan, ſpelde niets goeds om den Vrede tuſſchen de beide Ryken te doen volduuren (*). De Uitvoerende Raad van *Frankryk*, der *bejegeningen*, den Afgezant CHAUVELIN ſteeds aangedaan, moede, werd te raade, om daar die Burger afgeweezen werd: dewyl zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit geen Gezant, dan van wegen den *Franſchen* Koning, erkende, in den aanvang deezes Jaars, dit ſtruikelblok weg te neemen, door hem de Credentiaalen over te zenden, welke hem de middelen zouden verſchaffen, om, volgens de geſtrengheid der Diplomatique formen te kunnen handelen; ten einde hier door de hindernis te weeren, en om zich niet te kunnen verwyten, door eenvoudig gebrek aan de form, eene Onderhandeling geſtremd te hebben, van *welks* goeden uitſlag de rust van twee *groote* Natien afhing.

Opheldering van den Uitvoerenden Raad in *Frankryk* wegens deszelfs bedoelingen.

By de overzending dier Geloofsbrieven liet de Uitvoerende Raad zich in het breede uit, over den zin der zo veel gerugts gemaakt hebbende Verklaaring, wegens het Regeerings-Beſtuur der onderworpen Volken (†). Naardemaal dit Stuk zo zeer in verband ſtaat met de groote hoofdzaak der tegenwoordige beweegenisſen, en in dit Antwoord, zo veel voorkomt, rechtſtreeks ons Vaderland betreffende, kunnen wy niet

(*) Zie hier boven bl. 124.
(†) Zie hier boven bl. 90.

niet nalaaten, hetzelve deels over te nee- LXXIII.
men. —— De Uitvoerende Raad betuigt, BOEK.
door het Staatsdienaarſchap van *Groot-* ——
Britanje niet wel begrepen te zyn, wan- 1793.
neer men denzelven beſchuldigde, eene Verklaaring gegeeven te hebben, „ wel-
„ ke de Oproerigen van alle Natien de
„ gevallen aanwees, in welke zy vooraf,
„ op de ondersteuning en hulp van *Frank-*
„ *ryk* konden ſtaat maaken." Niets, zou vreemder kunnen zyn, merken zy op, dan dit verwyt aan de Gevoelens der Nationaale Conventie, en aan de uitlegging, die wy 'er van gegeeven hebben; ook dagten wy niet, dat het moogelijk was, ons het opentlyk oogmerk aan te tygen, om *Oproerigen* te begunstigen, ten zelfden tyde dat wy verklaarden, „ dat men de
„ Nationaale Conventie zou beledigen, wan-
„ neer men haar het oogmerk toeſchreef
„ om Oproeren, en oproerige beweegin-
„ gen, die zich, in het een of ander ge-
„ deelte van een Staat, zouden kunnen
„ openbaaren, te begunstigen, of zich
„ met derzelver Aanleggers te vereenigen,
„ en dus van de zaak van eenige byzon-
„ dere Perſoonen, de zaak van de *Fran-*
„ *ſche* Natie te maaken."

Dit Raadsbeſluit verzekerden zy, dat geene toepaſſing kon hebben dan in het enkele geval, dat de algemeene wil van eene Natie, duidelyk en zonder dubbelzinnigheid, de hulp en Broederſchap der *Franſche* Natie zou verzoeken. Zy maaken eene gepaste onderſcheiding tuſſchen

LXXIII. BOEK. 1799.

Opſtand en *Oproer*; brengen het voorbeeld van den *Opſtand* onzer Landgenooten bij in zich aan het *Spaanſche* Juk te onttrekken; en dus, wanneer de algemeene wil der Natie toen de hulp van *Frankryk* of *Engeland* verzogt, men het noch HENDRIK DEN IV, noch Koningin ELIZABETH, tot een misdaad toerekende, die ſtem gehoord te hebben. In deezer voege poogde de Nationaale Vergadering het ontrustende weg te neemen.

Wat daar in ten aanziene van de *Schelde* gezegd wordt.

Het verſchil wegens de *Schelde*, waar in ons Land zo naauw betrokken was, en waar uit het *Britſche* Ministerie beſlooten hadt, „ dat het alleen ter baane gebragt „ was, met oogmerk om de Bondgenoo„ ten van *Engeland* te hoonen," hield de Nationaale Vergadering voor een zaak geheel onverſchillig voor *Engeland*, van zeer middelmaatig belang voor *Holland*; maar zeer gewigtig voor de *Belgen*: *onverſchillig* voor *Engeland*, dit behoefde geen bewys; van zeer *middelmaatig* belang voor *Holland*: naardemaal de Voortbrengzels der *Belgen*, even goed, langs de Vaarten, die op *Oſtende* loopen, uitgingen; van een *groot belang* voor de *Belgen*, van wegen de menigvuldige voordeelen, die de Haven van *Antwerpen* hun zou geeven. Het was uit hoofde van dat gewigt, en om de *Belgen* in dat ſchatbaar regt te herſtellen, en geenzins om iemand te beledigen, dat *Frankryk* verklaard hadt, hun in het uitoefenen van zulk een wettig regt te zullen ondersteunen.

Op

Op de Vraage, is *Frankryk* gemagtigd om die Verbindtenisſen te verbreeken, welke zich tegen de Vryheid der *Schelde* verzetten? gaven de *Franſchen* ten antwoord; „ Indien men het Regt der Natuur en der Volken raadpleegt, zyn alle de Natien van *Europa*, en niet *Frankryk* alleen, daar toe gemagtigd: dit „ is aan geen twyfel onderheevig. —— „ Indien wy met het Publieke Regt te „ raade gaan, zeggen wy, dat het nimmer anders moet zyn, dan de toepaſſing van het Algemeen Regt der Natien, op de byzondere omſtandigheden „ in welke de Natien zich, met betrekking tot de andere, bevinden: zo dat „ alle byzondere Tractaaten, die deeze „ Grondbeginzels ſchenden, nimmer anders kunnen beſchouwd worden, dan „ als het werk van Geweld. Men mogt „ 'er, met betrekking tot de *Schelde*, byvoegen, dat dit Tractaat geſlooten was, „ zonder deelneeming der *Belgen*. De „ Keizer, om zich van de bezitting der „ *Nederlanden* te verzekeren, offerde, „ zonder aarzelen, het onſchendbaarſte der „ Regten op. Meester van die ſchoone „ Gewesten, regeerde hy die met de roede van het volſtrekst Despotismus; hy „ ontzag alleen die Voorregten aan dezelve verleend, welke hy belang hadt te „ bewaaren, en vernielde of beſtreed eeuwiglyk de andere. —— *Frankryk* komt „ met het Huis van *Oostenryk* in Oorlog, „ verdryft het uit de *Nederlanden* en her-

LXXIII. BOEK. 1793.

LXXIII. BOEK. 1793. „ ſtelt de Vryheid der Volken, welke „ door het *Weener-Hof* tot de Slaaverny „ gedoemd waren; hunne boeijen zyn „ verbrooken; zy treeden weder in alle „ de Regten, door het Huis van *Oosten-* „ *ryk* hun ontnomen; en hoe zouden dan „ die, welke zy op de *Schelde* hadden, „ 'er van uitgeſlooten zyn, vooral, daar „ dat Regt waarlyk alleen van belang is „ voor de des ontroofden. Voor het ove- „ rige heeft *Frankryk* eene veel te ſchoo- „ ne Staatkundige Geloofsbelydenis te „ doen, dan dat men voor deszelfs Grond- „ beginzelen zou te vreezen hebben."

Die Staatkundige Geloofsbelydenis legt de Uitvoerende Raad in deeze bewoordingen af, niet om te ſchynen dat zy week was door eenige uitdrukkingen van eene dreigende taal, maar om hulde aan de waarheid te doen; „ dat de *Franſche Repu-* „ *bliek* niet meent, zich als een algemeen „ Scheidsman te ſtellen van de Tractaa- „ ten, welke de Natien onderling verbin- „ den; zy zal andere Natien weeten te „ eerbiedigen, zo als zy zich belast met „ de zorg, om het haare te doen eerbie- „ digen. —— Zy wil niemand de Wet „ voorſchryven; maar zal ook nimmer ge- „ doogen, dat men haar zulks doe. —— „ Zy heeft afgezien, en ziet nog af van „ alle Overheerſching van Landen, zul- „ lende het bezetten der *Nederlanden* niet „ langer duuren dan de Oorlog en de tyd „ die de *Belgen* zullen noodig hebben, „ om hunne Vryheid te verzekeren en te

„ be-

„ bevestigen; waar naa, als zy Onafhan- LXXIII.
„ gelyk en gelukkig zyn, *Frankryk* de BOEK.
„ belooning in hun geluk zal vinden. ——

„ Wanneer deeze Natie in het volle 1793.
„ genot van haare Vryheid is, wanneer
„ haare algemeene wil wettig en onge-
„ hinderd kan worden uitgebragt, dat dan
„ *Engeland* en *Holland*, indien zy nog zo
„ veel gewigts ſtellen in de opening van
„ de *Schelde*, over deeze zaak in recht-
„ ſtreekſche Onderhandeling met de *Bel-*
„ *gen* treeden; en, indien de *Belgen*, door
„ welke beweegreden het ook mogt wee-
„ zen, toeſtemmen om zich van de Vaart
„ der *Schelde* te berooven, zal *Frankryk*
„ 'er zich niet tegen verzetten, en zal
„ hunne Onafhanglykheid, zelfs in hun-
„ ne dwaalingen weeten te eerbieden.

Ten ſlotte lieten zy deeze taal der on-verſchrokkenheid hooren. „ Naa zulk
„ eene openhartige Verklaaring, die zulk
„ een zuiver verlangen voor den Vrede
„ openlegt, behoort 'er by het Staatsdie-
„ naarſchap van zyne *Groot-Brittanniſche*
„ Majeſteit geene bedenking meer over te
„ blyven, omtrent de meening van *Frank-*
„ *ryk*. —— Doch, indien deeze uitleg-
„ gingen aan 't zelve onvoldoende toe-
„ ſchynen; indien wy nog eens genood-
„ zaakt zyn den hoogen toon te hooren;
„ indien de vyandlyke Toerustingen in de
„ Havenen van *Engeland* blyven voortduu-
„ ren, zullen wy ons, naa alles tot be-
„ houd van den Vrede uitgeput te heb-
„ ben, gereed maaken tot den Oorlog,

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ten minſten met het gevoel van de regt-
„ vaardigheid onzer zaake, en van de
„ poogingen, die wy gedaan hebben, om
„ deeze uiterſten te vermyden; terwyl
„ wy de *Engelſchen*, die wy agten, met
„ wederzin; doch tevens zonder vrees,
„ zullen beoorlogen."

Antwoord den *Franſchen* Gezant in *Londen* gegeeven.

Hier mede overeenkomſtig waren de Beſluiten in de Nationaale Vergadering genomen. De Heer CHAUVELIN, van wegen den Uitvoerenden Raad, aandringende op een onbewimpeld antwoord, wegens de Toerustingen in *Engeland*, ontving van Lord GRENVILLE een ſchriftlyk beſcheid, kort maar duidelyk ontvouwende; hoe men de evengemelde *Franſche* Staatkundige Geloofsbelydenis, daar ten Hove opvatte. Hy verklaarde gelast te weezen, hem, met de uitdruklykſte woorden, te berigten, „ dat men in *Engeland*, geduu-
„ rende de tegenwoordige omſtandighe-
„ den, zou blyven volharden in alle de
„ maatregelen, welke men geſchikt zou
„ oordeelen om zich in ſtaat te ſtellen
„ ter beſcherming van de zekerheid, rust
„ en de Regten des Ryks; ter vrywaa-
„ ringe van die hunner Bondgenooten;
„ als mede om paalen te ſtellen aan de
„ uitzigten van den nayver en de ver-
„ grooting, in alle tyden voor *Europa* ge-
„ vaarlyk; maar die het nog te meer wor-
„ den: dewyl zy ondersteund waren door
„ de verbreiding van Grondbeginzelen,
„ zo verwoestend voor alle Maatſchaply-
„ ke Orde."

Een

Een volſtrekt weigerend Antwoord bekwam de Heer CHAUVELIN, toen hy, van GRENVILLE beſcheid kreeg, op zyn vraage, of hy niet als *erkend Afgezant* der *Franſche* Republiek zou worden aangemerkt? —— Een Bil in *Engeland*, ten opzigt van de Vreemdelingen uitgevaardigd, ſtondt eerlang in werking gebragt te worden; dit deedt de Heer CHAUVELIN vraagen, of men hem beſcherming zou verleenen, en of zyne Papieren veilig zouden weezen? GRENVILLE's antwoord luidde volſtrekt weigerend in beide die opzigten; weshalven hy alles tot een ſpoedig vertrek gereed maakte. Weigeringen aan den *Franſchen* Gezant.

Inmiddels viel, in *Frankryk*, eene lang voorziene groote gebeurtenis voor. Men deedt, wegens den gevangen Koning, de volgende vraagen. Is LODEWYK ſchuldig? —— Zal men het vonnis, over hem uitgeſprooken aan het Volk ter bekragtiging voorleggen? —— Welk eene ſtraf heeft hy verdiend? Vraagen, by de voordragt, onderſcheiden beantwoord. De Beſchuldigingen tegen den afgezetten Vorst meermaalen aangevoerd, haalde men in 't breede op. Schoon de Advocaat DESEZE eene verdeediging in den korten tyd van acht dagen, die hem ſlegts vergund was, vervaardigde, welke alles inhieldt, wat op dit Suk kon gezegd worden, en waaromtrent LODEWYK betuigde, „ dat dezelve „ niets dan volmaakte waarheid bevatte," was wel te voorzien, wat diens lot zou worden, weshalven men aangetekend vindt, Doodvonnis van LODEWYK, uitgeſprooken en volvoerd.

LXXIII. BOEK. 1793.

dat hy, naa het gemelde wegens de Ve
deediging gezegd te hebben, 'er byvoeg
de. „ Myn geweeten is zuiver. Me
„ heeft my ten laste gelegd, dat ik d
„ eerſte aanlegger van het bloedvergie
„ ten op den tienden van Oogſtmaand
„ zyn zou. Deeze beſchuldiging ver-
„ ſcheurt myn hart. Dan, wat baaten
„ betuigingen en bewyzen, by eene par-
„ ty, welke na niets dan Blood verlangt,
„ welke ieder oogenblik van verwyl ge-
„ ſtadig woedender maakt; welke door
„ allerlei kunſtenaryen derzelver on-
„ menſchlykheid aan het Volk wist mede
„ te deelen, en thans de magtigſte is."

De tyd tot het opmaaken van het vonnis, op den veertienden van Louwmaand, bepaald zynde, werd de eerſte hier boven gemelde vraag met *ja* beantwoord: — die wegens het voordraagen *ter bekragtiging* aan het Volk, hadt naa heevige twistredenen, eene groote meerderheid aan de afkeurende zyde. — Dan omtrent de groote vraag, welk eene Straffe heeft hy verdiend? beweerden veelen, dat in dit geval, gelyk in alle halsſtraflyke Regtsgedingen, twee derde der ſtemmen tot de meerderheid behoorde. Doch de beſliſſing der voorige vraagen op eene andere wyze toegegaan zynde, werd die voorſlag verworpen. Zeven honderd één en twintig Leden maakten, ten dien dage, de Vergadering uit. De ſtemmen opgenomen zynde, waren 'er vier en dertig voor den dood, onder zekere bedingen, twee

voor

voor eene altoos durende Gevangenis, drie honderd en negentien voor eene Gevangenhouding tot den Vrede, en vervolgens een Ballingſchap; maar drie honderd zes en zestig voor de daadlyke Doodſtraf. Eene kleine meerderheid van ſlegts vyf ſtemmen, beſliste dus LODEWYKS Doodvonnis, 't welk den achttienden van Louwmaand geſtreeken, en den één en twintigſten daar op volgende, met het ſtraftuig de Guillotine, volvoerd werd. —— Eene Doodſtraffe in *Frankryk* niet alleen wydverſchillend beoordeeld; maar geheel de Wereld door, in een onderſcheiden licht beſchouwd. Dan, hoe veel des ook te zeggen en aan te merken valle, zullen wy ons daar toe niet inlaaten, en te minder: dewyl de volgende ſtukken zullen uitwyzen, hoe deeze Doodſtraffe de Hoven, wegens LODEWYKS Gevangenneeming verbitterd, in nog feller gloed deedt opblaaken. LXXIII. BOEK. —— 1793.

Hoe de Doodſtraffe in *Engeland* opgenomen. De *Franſche* Afgezant wegge-zonden.

Dit was byzonder het geval in *Groot-Brittanje*. Onmiddelyk naa de ingekomene tyding van het geſtreeke Doodvonnis werd 's Koningsraad byeengeroepen, en de lang voorbedagte ſtrenge maatregels ſtelde men daar vast. Lord GRENVILLE vaardigde onverwyld aan den dus lang, op eenen grooten afſtand behandelden *Franſchen* Gezant CHAUVELIN eenen Brieve af, waar in hy vermeldde gelast te weezen, hem aan te ſchryven, dat het Character, waar mede hy by den Koning van *Groot-Brittanje* bekleed geweest

XXIII. BOEK. 1793.

weest was, en waar van de verrigtingen reeds voor lang waaren opgeschort, thans geheel een einde genomen hadt, door den droevigen Dood van zyne Allerchristlykste Majesteit — dat de Koning diens verblyf niet langer kon dulden —— en hem gelaste, binnen den tyd van acht dagen, het Koningryk te verlaaten. Met toezegging dat het aan geene voeglyke schikkingen zou ontbreeken, om hem te *Frankryk* te doen te rug keeren, met die agting, welke men verschuldigd was aan het Character, 't geen hy van wegen zyne Allerchristlykste Majesteit by den Koning voorheen bekleed hadt.

Nog een vrugtlooze poogingvan *Frankryk* tot den Vrede.

Onmiddelyk naa diens vertrek kwam, op den negen en twintigsten van Louwmaand, de Heer DE MARET te *London*, met eene boodschap van aangelegenheid, om nog eene pooging tot behoud des Vredes te doen: welke pooging, schoon zonder vrugt, de gezindheid der *Franschen* tot den Vrede met *Engeland*, naar zommiger gevoelen, altoos zal kenmerken. Schoon anderen die zending als geheel zonder Vredesbedoeling afschilderen. (*)

Verslag van het

De tyding van het bevel tot het vertrek van den *Franschen* Afgezant ten Ho-

ve

(*) Zie *History of the Politics of Great Britain and France, from the Time of the Conference of Pilnitz to the Declaration of War against Great Britain, With an Appendix, containing a Narration, of the Attempts made by the Brittische Gouvernement to restore Peace.* By HERBERT MARCH 1800.

ve van *St. James*, kwam niet in *Frankryk*, of het Committé tot de Algemeene Verdeediging deedt, op den laatſten van Louwmaand, aan de Volksvergadering te *Parys* een Verſlag, 't welk ten voorſpel diende van eene Oorlogsverklaaring. 't Zelve berigtte daar in, „ aan de Nationaale Conventie, kennis gegeeven te „ hebben, van de onderwerpen des misverſtands tuſſchen de *Franſche* Republiek en het *Britſche* Gouvernement; „ van de opeengevolgde menigvuldige „ verongelykingen van dit Gouvernement ten opzigte van de *Franſche* Republiek, en van de ronde en heuſche „ poogingen van de *Franſche* zyde aangewend, ter voorkominge van een „ Vredebreuk, van welke de heilloose „ gevolgen ongetwyfeld zouden t' huis „ komen, op die geenen alleen, die zo „ onregtvaardig berokkend hadden."

LXXIIIe BOEK. 1793. Committé tot de Algemeene Verdeediging, wegens den Oorlog.

„ De *Franſche* Republiek," dus vaart dit Verſlag voort, „zal zich geene verwytingen te doen hebben, daar zy alle middelen, welke met haare waardigheid ſtrookten, heeft uitgeput, alvoorens tot zo droevige uiterſtens over te gaan. — Het is met leedweezen, „ dat ik aan de Nationaale Conventie, „ de vrugtloosheid onzer poogingen berigtte, en dat de flaauwe hoop tot „ Vrede, welke, eenige dagen geleden, „ ons nog overbleef, geheel verdweenen „ ſchynt.

„ Het *Britſch* Miniſterie, vergeetende, „ 't

LXXIII. BOEK. 1793.

„ 't geen het zo dikwyls beloofd had
„ van zich niets met onze Huishouding
„ van binnen te bemoeijen, heeft gele-
„ genheid genomen uit de regtmaatige
„ geſtrengheid op den laatſten *onzer*
„ Koningen uitgeoefend, om desselfs
„ kwaadwilligheid tegen het *Franſche*
„ Volk ten hoogſten toppunt op te voe-
„ ren.

„ De noodzaaklyke Dood eens Ty-
„ rans, is voor de *Engelſchen* het ſignaal
„ geweest van eene publieke rouw —
„ de oorzaak van eene vermeerdering van
„ vyandlyke toerustingen — en het voor-
„ wendzel van eene belediging aan wel-
„ ke geen glimp is by te zetten."

Hier op vermeld hebbende, welk een bevel, gepaard met eenen Brieve van den Secretaris van Staat, de Heer CHAUVELIN ontvangen hadt, beſluit *de Verſlag*-geever, met deeze woorden; „ De uit-
„ voerende Raad heeft ſterk gevoeld,
„ wat een zodanig gedrag hoonends in-
„ houdt; en zo het gevoel van veront-
„ waardiging by denzelven eenigzins kan
„ verzagt worden, is het alleen het denk-
„ beeld, dat de *Franſche Natie* 'er ge-
„ voelig wraak over zal neemen."

Lord AUCKLANDS voordragt by hun Hoog Mogenden.

Middelerwyl was de buitengewoone *Groot-Brittanniſche* Afgezant by onzen Staat niet in gebreke gebleeven, om zich, wegens den toedragt der zaaken, in zyn Ryk, ten opzigte van *Frankryk*, by hun Hoog Mogenden te vervoegen. Hy leeverde, de Papieren, zints den ze-

ven

ven en twintigſten van Wintermaand des voorigen, tot den twintigſten van Louwmaand des tegenwoordigen Jaars (*), aan hun Hoog Mogenden over, met byvoeging van een Vertoogſchrift, 't welk wy geheel moeten plaatzen, als eene opgave behelzende, met welk een oog het *Engelſche Hof*, het voorgevallene in *Frankryk* aanzag, en wilde dat het by het Staatsbeſtuur in de Bondgenootſchapelyke Gewesten, zou worden aangezien. LXXIII. BOEK. 1793.

Op de aangeduide Staatsſtukken wyzende, luidt Lord AUCKLANDS taal. „ De „ Koning, Hoog Mogende Heeren! is „ in de vaste overreding, dat de gevoe„ lens en grondbeginzelen, die uit naam „ van *Groot-Brittanje*, daar in zyn uit„ gedrukt, volmaakt overeenſtemmen met „ die van uwe Republiek, en dat U Hoog „ Mogenden geneigd zyn, om kragtdaa„ dig mede te werken in alle die maat„ regelen, welke het tegenwoordig be„ ſlisſend Tydſtip vorderen, en die een „ noodwendig gevolg zyn van die ge„ voelens en grondbeginzelen.

„ De omſtandigheden, welke ons tot „ dat beſlisſend Tydſtip gebragt hebben, „ zyn nog te versch, en het gedrag, „ 't welk de Koning gehouden heeft is „ te bekend, dan dat ik genoodzaakt „ zou weezen een omſtandig Verſlag daar „ van te doen.

„ Het

(*) Wij hebben, daar het paſte gaf, den inhoud dier ſtukken aangeweezen of opgegeeven.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Het is althans nog geen vier jaare
„ geleden, dat eenige Elendigen, zich
„ den naam van *Philoſophen* geëvende,
„ de verwaandheid hebben gehad van
„ zich bekwaam te oordeelen, om een
„ nieuw Stelzel van Burgerlyke Maat-
„ ſchappy in te voeren. Om deeze ydele harsſenſchim tot ſtand te brengen
„ hebben zy getragt alle die Natien, by
„ welken Ondergeſchiktheid, Zeden, en
„ Godsdienst plaats hadden, en tot hier
„ toe de zekerheid, het geluk en den
„ troost van het Menschlyk Geſlacht
„ hebben uitgemaakt, om te keeren en
„ te verwoesten. Hunne vernielende
„ plans zyn ook maar al te wel gelukt;
„ doch de uitwerkingen van dit Nieuw
„ Stelzel, 't welk men heeft getragt in
„ te voeren, hebben nergens *anders toe*
„ gediend, dan om het *harsſenſchimmige*
„ en godlooze van deszelfs Autheurs aan
„ den dag te leggen.

„ De Gebeurtenisſen, die 'er zo ſchielyk op gevolgd zyn, hebben zedert in
„ gruwlykheid overtroffen al het geen
„ ons de Geſchiedenisſen opleeveren. De
„ Eigendommen, de Vryheid, de Veiligheid, en het Leeven zelfs, zyn het
„ ſpeeltuig geweest van de toomlooze
„ woede der driften, van de Roofzugt;
„ van den Haat, en van de allerwreedſte
„ en onnatuurlykſte Heerschzugt.

„ De Jaarboeken van het Menschlyk
„ Geſlacht leeveren geen voorbeeld op,
„ dat men, immer in zulk een kort
„ tyds-

„ typsbeſtek, zo veele misdaaden gedaan, LXXIII.
„ zo veele rampen veroorzaakt, en zo BOEK.
„ veel traanen heeft doen ſtorten; eindelyk ——
„ ſchynen, op dit Tydſtip, deeze yalyk- 1793.
„ heden ten hoogſten top geſteegen.

„ De Koning, geduurende al dien tyd,
„ omringd van zyn Volk, 't welk, door
„ de Godlyke beſcherming, eenen voor-
„ beeldloozen voorſpoed genoot, kon al-
„ le deeze rampen van anderen niet be-
„ ſchouwen, dan met een diep medely-
„ den en verontwaardiging; doch, ge-
„ trouw aan zyne Grondbeginzelen, kon
„ zyne Majeſteit nooit van zich verkry-
„ gen om zich met de Binnenlandſche
„ Zaaken van eene vreemde Natie in te
„ laaten, en zou zich nimmer verwyderd
„ hebben van de Onzydigheid, welke
„ hy aangenomen hadt.

„ Zulk een gedrag, 't welk de Koning
„ met genoegen gezien heeft, dat ge-
„ lyklyk gehouden is door U Hoog Mo-
„ genden, wier Goede Trouw door ge-
„ heel *Europa* erkend is, en by welke
„ het, om zo veele andere redenen moet
„ geëerbiedigd worden, is egter niet in
„ ſtaat geweest om zyne Majeſteit, zyn
„ Volk, en deeze Republiek, in veiligheid
„ te kunnen ſtellen tegen de allergevaar-
„ lykſte en allerſtraf baarſte bedoelingen.

„ Zedert eenige maanden is het plan
„ van eene bekommerlyke uitbreiding van
„ Heerſchappye voor de rust en zeker-
„ heid van geheel *Europa* openlyk er-
„ kend. Men heeft al zyn kragt inge-

„ ſpan-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ſpannen om, in het binnenſte gedeelte
„ van *Engeland*, en van dit Land, leer-
„ ſtellingen te verſpreiden, door welke
„ alle Maatſchaplyke Orde wordt ten on-
„ derſten boven gekeerd; en men *heeft*
„ zich zelfs niet geſchaamd, om aan dee-
„ ze verfoeilyke poogingen den naam te
„ geeven van het Omwentelings vermo-
„ gen (*Pouvoir Revolutionair.*) De oude
„ plegtige Verbonden, geguarandeerd door
„ den Koning, heeft men verkragt, *en* ge-
„ lyklyk, zo wel de Regten als het Grond-
„ gebied van deeze Republiek geſchon-
„ den.

„ Zyne Majeſteit heeft, derhalven, naar
„ zyne Wysheid, geoordeeld toebereid-
„ zels te moeten maaken, geëvenredigd
„ naar de omſtandigheden. De Koning
„ heeft zyn Parlement geraadpleegd, en
„ de maatregels, welke *zyne Majeſteit*
„ heeft goedgevonden te neemen, *zyn*
„ yverig en eenpaarig (*) goedgekeurd,
„ door een Volk, 't welk een afſchrik
„ van Ongodsdienſtigheid en Regeering-
„ loosheid heeft, dat zyn Koning bemint,
„ en zich aan deszelfs Conſtitutie houdt."

„ Dit zyn, Hoog Mogende Heeren!
„ de redenen van een gedrag, welks wys-
„ heid

(*) Wie het toen in *Engeland* voorgevallene, en het bygebragte van de Tegenparty weet, zal deeze *Algemeenheid* zeer zien inkrimpen; dan het loopt buiten ons vak hier van te ſpreeken. Wy zouden anders, uit de *Engelſche* Geſchiedenis, van die dagen, verbaazend veel en treffends kunnen aanvoeren.

„ heid en billykheid, tot nu toe, den Ko- LXXIII.
„ ning van uwe Inſtemminge en Mede- BOEK.
„ werking hebben verzekerd. —— Zyne ——
„ Majeſteit heeft, in alle zyne daaden, 1793.
„ ſteeds gewaakt voor de handhaaving van
„ de Regten en de zekerheid der *Vereenigde Nederlanden.*"

„ De Verklaaring welke ik in Slachtmaand laatstleden, de eer gehad heb, „ U Hoog Mogenden over te handigen (*) en de aankomst van een klein „ Vlootdeel, beſtemd om de Stroomen „ van de Republiek te beſchermen, tot „ haare eigene magt zou byeen verzameld „ zyn, leeveren 'er de blyken van op. „ Ook hebben U Hoog Mogenden dezelfde geneigdheid erkend, in al wat „ zyne Majeſteit gedaan heeft, en zullen „ dit niet minder zien in de maatregelen, „ die 'er beraamd worden; derhalven „ houdt zyne Majeſteit zich overtuigd, „ dat hy, van den kant van U Hoog Mogenden, zal blyven ondervinden eene „ volmaakte overeenſtemming van grondbeginzelen en gedrag: zynde het deeze „ overeenſtemming alleen, welke aan de „ vereende poogingen der twee Landen, „ de noodige kragt kan geeven voor derzelver gemeene Verdeediging, en paalen zetten aan de rampen, waar mede „ *Europa* bedreigd wordt, ten gelyken „ tyde boven het bereik van eene belediging ſtellende, de Rust en de Onaf-

„ hang-

(*) Zie hier boven bl. 111.

LXXXII. BOEK. 1793.

„ hanglykheid van eenen Staat aan wier „ U Hoog Mogenden, door hunne wys„ heid en de fermiteit van hunne Regee„ ring, het geluk verzekeren (*)."

Groote fchynbaarheden, dat deeze Staat in den Oorlog zou worden ingewikkeld.

Die zelfde Afgezant verwylde niet *Hun* Hoog Mogenden kundfchap te geeven, van de wyze op welke de geweeze Gezant des Konings van *Frankryk* bevolen was *Engeland* te ontruimen, een zo gewis voorteken eener op handen zynde Vredebreuk. Alle de verrigtingen in *dat* Ryk kondigden, met vereende ftemme, krygstoerustingen ten fterkften aan. Desgelyks gaven de wederzydfche Onderhandelingen, tusfchen onzen Staat en *Engeland* de onbedrieglykfte voortekens, dat dezelve, welke flaauwe flikkeringen van hoop, ten tegendeele zich ook, by de *donkerheid* dier vooruitzigten, zelfs tot *het* laatfte toe, mogten opdoen, in *dien kryg zou* worden ingewikkeld.

Pogingen tot voorkoming des Oorlogs.

Wanneer wy hier van flaauwe flikkeringen fpreeken, oogen wy op eene geheime Onderhandeling tusfchen den Raadpenfionaris VAN DE SPIEGEL, en den *Engelfchen* Afgezant Mylord AUCKLAND, aangevangen met den *Franfchen* Minister DE MAULDE, en eenige Leden van de *Franfche* Nationaale Conventie te *Parys*, tot voorkoming van eenen geduchten inval, en eene mogelyke vermeestering der Republiek. 't Zy uit hoofde dat men ter verdeediging van deezen Staat niet in gereed-

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 11.

reedheid ware, en te dier oorzaake tragten LXXIII
moest dien slag, op alle gevoeglyke wy- BOEK.
zen, af te weeren, of ten minsten tyd ——
zoeken te winnen; 't zy men met ernst 1793.
op den Vrede bedagt was. Getuigen hier van de Brieven tusschen DUMOURIER en AUCKLAND gewisseld. Die des *Fransschen* Generaals, den drie en twintigsten van Louwmaand, uit *Parys* gedagtekend, is van deezen opmerkenswaardigen inhoud, „ MYLORD! De *Fransche* Gezant in „ *'s Gravenhaage*, en myn waare Vriend, „ Mr. DE MAULDE, heeft my onderrigt, „ dat gy, in veele gesprekken met den „ Heer VAN DE SPIEGEL, hem hoogag- „ ting en eene byzondere belangstelling in „ my betuigd hebt, welke ik steeds door „ myn zedelyk gedrag zal tragten te ver- „ dienen. De Raadpensionaris heeft de- „ zelfde gevoelens aan den dag gelegd. „ Ik zal my, myn Leger bezigtigende, „ eenige dagen in de nabyheid van *Hol-* „ *land* bevinden. —— Zou het niet mo- „ gelyk zyn, dat wy alleen, of met ons „ beiden en VAN DE SPIEGEL, een mond- „ gesprek houdende, iets nuttigs bewerk- „ ten voor *Engeland*, voor de *Vereenig-* „ *de Nederlanden*, voor *Frankryk*, voor de „ Menschlykheid, en misschien voor ge- „ heel *Europa*? —— Ik onderwerp dee- „ zen Voorslag aan uwe Voorzigtigheid, „ en aan uwe Liefde tot den Vrede, die „ by elk eerlyk man, in den grond zyns „ harten, moet huisvesten. Ik zal den „ dertigsten van Louwmaand te *Antwer-*

LXXIII. BOEK. 1793.

„ *pen* weezen, daar zal ik uw Antwoord „ kunnen ontvangen, en 'er twee dagen „ op wagten." In de ondertekening van deezen Brief, noemt zich DUMOURIER *de Vriend der Engelſche Natie*. — *De Engelſche* Gezant AUCKLAND ſchreef, *op* den geſtelden dag uit *'s Gravenhaage een* antwoord. Het verrigte van den Raadpenſionaris droeg de goedkeuring van hun Ed. Groot Mogenden weg, hy kreeg last om daar mede voort te gaan. *Dan hy* deelde een Brief van DE MAULDE, den dertienden van Sprokkelmaand, aan hem uit *Antwerpen* geſchreeven, mede, betrekkelyk de aangevangene Onderhandeling, waarin deeze zyn Opontbod, en dus het einde van alle die aangewende middelen tot behoudenis des Vredes vermeldt (*). — Ten opzigte van deeze Onderhandeling, getuigt DUMOURIER zelve; „ *dat hy*, „ naa het ondergaan van veele onaangenaame ontmoetingen te *Parys*, en daar uit „ geboorene herhaalde verzoeken om zyn „ ontſlag, enkel in dienst zyns Vaderlands gebleeven was, om dat men hem „ voorſtelde te handelen over de opſchorting van den Oorlog met *Engeland* en „ *Holland*, en, wanneer zulks niet ſlaagde „ eenen inval in *Holland* te doen, dien „ hy als onvermydelyk beſchouwde om de „ *Nederlanden* te bewaaren; dat intusſchen „ de Nationaale Conventie, terwyl *hy* „ zelfs

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 367—369.

„ zelfs met goed gevolg in de Onder- LXXIII
„ handeling bezig was, zich gehaast had BOEK.
„ om dien Oorlog te verklaaren, zonder ——
„ zich met de toebereidzelen daar toe be- 1793.
„ zig te houden, of te zorgen voor de
„ middelen om die behoorelyk te onder-
„ ſteunen." By welke gelegenheid hy vermeld, de Oorlogsverklaaring alleen uit de Nieuwspapieren vernomen, en den Inval gedaan te hebben met een klein *Corps d'Armée* van nieuw Krygsvolk, 't welk nog nimmer in 't vuur was geweest; doch waar mede hy uitvoerde, 't geen ons vervolgens te melden ſtaat (*).

De Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL, geeft dit naarigt, ten aanzien van deeze Onderhandeling; „ Ik had, door toegeef-
„ lykheid en beleefdheid, in zo verre de
„ Vriendſchap van den *Franſchen* Mini-
„ ſter by onzen Staat gewonnen, dat ver-
„ ſcheide vertrouwlyke Conferentien tus-
„ ſchen Lord AUCKLAND, *Groot-Brittan-*
„ *niſche* Ambasſadeur, den gemelden Mi-
„ nister, en my gehouden zyn, alle ten
„ oogmerk hebbende het behouden van
„ den Vrede. —— In de daad hadden wy
„ de zaak zo verre gebragt, dat men de
„ beſte verwagting kon hebben van eene
„ goeden uitſlag. *Engeland* en onze Staat
„ zou de *Franſche* Republiek erkend heb-
„ ben —— de ſtipſte Neutraliteit zou be-
„ vestigd zyn geworden, en de twee
„ eerstgemelde zouden haare Mediatie
„ aan-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 265.

DERDE BOEK. 1793.

„ aangeboden hebben, tot herſtel van den „ algemeenen Vrede, of by weigering „ daar van, in gemeenſchap met *Frankryk* maatregelen genomen hebben, hoedanig den Oorlog best te doen eindigen. — Deeze waren de voornaamſte Artykelen van eene Conventie, welke wy den *Fransſchen* Minister hadden voorgeſlaagen, en die daar mede na *Parys* vertrok in de Maand December des Jaars MDCCXCII, en in 't einde van January te rug kwam, met de ſtellige verzekering, dat alle de Leden van den algemeenen Raad in *Frankryk* zeer wel voldaan waren over het gehandelde. — Dat zy eenpaarig beſlooten hadden met *Engeland* en Ons niet te breeken, zo dat men nu niet anders te doen hadt, dan te zien, hoe wy het best *de laatſte* hand aan onze vertrouwlyke *afſpraak* konden leggen, en dat de Generaal DUMOURIER wenschte in perſoon daar over met ons te handelen (*)." — Desgelyks voert hy dit Stuk aan, in eenen Brieve aan DUMOURIER, betuigende, „ dien niet te kunnen eindigen zonder „ hem te zeggen, met welk een leedweezen hy vernomen hadt, dat eene zamenkomst met hem dapper en rondborſtig Generaal, van welke hy zich zo veel genoegen voor zichzelven, en een zo gelukkig gevolg voor het algemeen „ wel-

(*) *Nadenking van eenen Staatsman, wegens zyn Ministerie in Holland*, 1800.

„ welzyn hadt beloofd, geene plaats kon LXXIII.
„ hebben; en het hem hartlyk moeide, BOEK.
„ zich verpligt te vinden, by geſchrifte ——
„ hem te doen toekomen, 't geen hy vuu- 1793.
„ rig gewenscht hadt, hem by monde te
„ kunnen geeven (*).„

De voordragt van het Committé ter Algemeene Verdeediging mogten wy te regt een Voorſpel van eene Oorlogsverklaaring noemen (†). Maar van welk eene? Vast tegen den Koning van *Engeland*; doch was dezelve mede gerigt tegen den Stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*. Het geheele Stuk was van deezen wel zonderlingen, maar merkwaardigen, inhoud. — „ De Nationaale Conventie, gehoord hebbende het Verſlag van deszelfs Committe ter Algemeene Verdeediging, betrekkelyk het gehouden gedrag van *Engeland* omtrent *Frankryk*, en in aanmerking neemende, dat de *Koning van Engeland* niet opgehouden heeft, voornaamlyk zedert den tienden van Oogstmaand, aan de *Franſche* Natie blyken te geeven van zyne kwaadwilligheid, en van zyne verknogtheid aan de Verbintenis der Gekroonde Hoofden.

„ Dat Hy, op dat tydſtip, aan zynen Af-

„ ge-

Oorlogsverklaaring van *Frankryk* aan den Koning van *Engeland* en den *Stadhouder*.

(*) Deeze Brief betrof de zaak van den *Colonel* Micoud, te vinden in de Bylaagen F. N. Z. O *de voornaamſte en minſt bekende byzonderheden by de Belegering, Inneeming en Herneeming der Stad* Breda, bl. 172.

(†) Zie hier boven bl. 314.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gezant te *Parys* bevel gezonden heeft
„ om te vertrekken, om dat Hy niet wil
„ de erkennen den Provisioneelen Uitvoe-
„ renden Raad, door de Wetgeevende
„ Vergadering ingesteld.

„ Dat het Kabinet van *St. James*, van
„ dat zelfde tydstip af heeft opgehouden,
„ te handelen met den *Fransche* Afge-
„ zant te *Londen*, onder voorwendzel van
„ de Opschorting des geweezen *Konings*
„ der *Franschen*.

„ Dat het, zedert de Opening van de
„ Nationaale Conventie, niet heeft wil-
„ len antwoorden, op de gewoone Cor-
„ respondentie tusschen beide de Staaten,
„ of de Magt van deeze Conventie er-
„ kennen.

„ Dat het geweigerd heeft den Afge-
„ zant van de *Fransche* Republiek te er-
„ kennen, schoon met *Geloofsbrieven op*
„ naam der Republiek voorzien.

„ Dat het getragt heeft te stremmen
„ verscheide Aankoopen van Graanen,
„ Wapenen, en andere Goederen, die in
„ *Engeland* gedaan waren, zo door *Fran-*
„ *sche* Burgers als door Agenten van de
„ *Fransche* Republiek.

„ Dat het heeft doen aanhouden ver-
„ scheide Schepen en Vaartuigen, bela-
„ den met Graanen voor *Frankryk*; ter-
„ wyl het, tegen het Tractaat van den
„ Jaare MDCCLXXXVI, den Uitvoer na
„ andere Landen zynen gang heeft doen
„ gaan.

„ Dat het al verder, om nog kragtdaa-
„ di-

„ diger den loop der handeldryvende be- LXXIII.
„ langen van de Republiek in *Engeland* BOEK.
„ te ſtremmen, door eene Acte van het ——
„ Parlement, den omloop der Aſſignaten 1795.
„ heeft doen verbieden.

„ Dat het, door dat zelfde Parlement,
„ tot ſchending van het IV. Artykel des
„ Tractaats van den Jaare MDCCLXXXVI,
„ in Louwmaand laatſtleeden, eene Acte
„ heeft doen uitgaan, waar door het alle
„ *Franſche* Burgers, gaande na *Engeland*,
„ of hun verblyf aldaar houdende, heeft
„ onderworpen aan de allerkwellendſte,
„ gevaarlykſte, en gewelddaadigſte maat-
„ regelen voor hunne zekerheid.

„ Dat het, gelyktydig en tegen den in-
„ houd van het I. Artykel des Vredes-
„ Tractaats van den Jaare MDCCLXXXIII,
„ Beſcherming en Onderſtand in geld heeft
„ toegeſtaan aan de Emigranten, en zelfs
„ aan de Hoofden der Rebellen, die
„ reeds tegen *Frankryk* waren opgeſtaan:
„ dat het met dezelve gehouden heeft eene
„ geregelde Correſpondentie, klaarblyke-
„ lyk ingerigt tegen de *Franſche* Omwen-
„ teling, en dat het desgelyks de Hoof-
„ den der Rebellen van de *Franſche* Volk-
„ plantingen in de *West-Indien* ontvangen
„ heeft.

„ Dat het Kabinet van *St. James*, met
„ den zelfden geest, zonder dat 'er nood-
„ zaaklykheid toe was, en terwyl alle
„ Zee-mogenheden met *Engeland* in Vre-
„ de waren, eene aanmerklyke uitrusting

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ter Zee, en eene vermeerdering van
„ deszelfs Landmagt bevolen heeft. —
„ Dat die Uitrusting gelast is, op het
„ oogenblik, dat het *Engelsch* Ministerie
„ met woede vervolgde, allen, die in *En-*
„ *geland*, de grondbeginzelen der *Fran-*
„ *sche* Omwenteling aankleefden, en te-
„ vens van alle mogelyke middelen ge-
„ bruik maakte, zo in het Parlement als
„ daar buiten, om de *Fransche* Republiek
„ met schande te overlaaden, en op de-
„ zelve de verfoeijing van de *Engelsche*
„ Natie, en zelfs van geheel *Europa* te
„ doen vallen. — Dat men het oog-
„ merk van die Uitrusting, als tegen
„ *Frankryk* bestemd, openlyk erkend
„ heeft.

„ Dat, schoon de Provisioneele Uit-
„ voerende Raad van *Frankryk*, middelen
„ heeft gebruikt om den *Vrede en Broe-*
„ derschap met de *Engelsche* Natie te on-
„ derhouden, en niet geantwoord heeft
„ op de lasteringen en schendingen der
„ Tractaaten, dan door wedereischen, ge-
„ grond op de regelen van regtvaardig-
„ heid, en uitgedrukt met de grootmoe-
„ digheid van vrye Menschen, het *En-*
„ *gelsch* Ministerie echter by deszelfs Sy-
„ sthema van kwaadwilligheid en vyand-
„ lykheid gebleven is, de Uitrustingen
„ voortgezet, en een Vlootdeel na de
„ *Schelde* gezonden heeft, om de verrig-
„ tingen van *Frankryk* in het *Belgische* te
„ verontrusten.

„ Dat,

„ Dat, op de tyding der Executie van LODEWYK, de belediging tegen de *Fransche* Republiek zo verre is gegaan, dat men, aan den Gezant van *Frankryk* order gezonden heeft om het Grondgebied van *Groot-Brittanje*, binnen acht dagen, te ontruimen. LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ Dat de Koning van *Engeland* zyne verknogtheid aan de zaak van dien Verraader, en zyn oogmerk om die te ondersteunen, duidelyk getoond heeft, door verscheide Besluiten, op het oogenblik van diens Dood; zo door het benoemen van Generaals voor zyne Landmagt, als door het vraagen aan het Parlement van *Engeland*, om eene aanmerkelyke vermeerdering van Land- en Zeemagt, gelyk ook door het uitrusten van Kanonneerschoepen.

„ Dat de heimlyke zamenspanning met de Vyanden van *Frankryk*, en voornaamlyk met den *Keizer* en *Pruissen*, bevestigd is geworden, door een Tractaat in Louwmaand laatstleden met den eerstgemelden geslooten.

„ Dat Hy, in die zelfde Zamenspanning, heeft getrokken, den *Stadhouder der Vereenigde Gewesten*; dat deeze laatste, wiens slaafsche verknogtheid aan de Kabinetten van *St. James* en *Berlyn*, maar al te zeer gebleeken is, geduurende den loop der *Fransche* Omwenteling, in weerwil van de Onzydigheid, die hy voorgaf, de *Fransche* Agenten heeft be-

„ han-

„ handeld met veragting, de Emigran
„ ontvangen, de *Fransche* Patriotten
„ kwekd, hunne verrigtingen gedwa
„ boomd, de Maakers van valsche Ass
„ naaten, tegen het gewoon gebruik e
„ tegen den eisch van het *Fransche* Mi
„ nisterie ontslaagen; en dat hy, *in dee*
„ zen laatsten tyd, om met de vyandlyke
„ oogmerken van het Hof van *Londen* me
„ de te werken, eene Uitrusting ter Zee
„ bevolen, een Vlootvoogd benoemd, en
„ aan de *Hollandsche* Schepen bevel ge
„ geeven hadt om zich te voegen by het
„ *Engelsch* Vlootdeel; eene Geldligting,
„ tot goedmaaking der kosten van den
„ Oorlog geopend; den Uitvoer der Gra
„ nen na *Frankryk* belet, en de voorzie
„ ning der *Pruisische* en *Oostenryksche* Ma
„ gazynen begunstigd hadt.

„ Overweegende, eindelyk, *dat alle de*
„ omstandigheden geene hoop meer aan de
„ *Fransche* Republiek overlaaten, om door
„ den weg van vriendlyke Onderhande
„ ling, herstelling dier bezwaaren te ver
„ krygen, en dat alle bedryven van het
„ *Britsche Hof*, en van *Hollands* vyandlyk
„ zyn, en gelyk staan aan eene Verklaa
„ ring van Oorlog, zo besluit de Natio
„ naale Vergadering

„ *Voor eerst.* De Nationaale Vergade
„ ring verklaart, in naam van de *Fran*
„ *sche* Natie, dat, ingevolge van de *bo*
„ vengemelde vermenigvuldigde Vyandlyk
„ heden, en Aanrandingen, de Republiek

„ in

„ in Oorlog is met den Koning van *Engeland* en den *Stadhouder der Vereenigde Provincien.* LXXIII. BOEK.

„ *Ten tweeden.* De Nationaale Conventie gelast den Proviſioneelen Uitvoerenden Raad, van al de magt, die dezelven noodzaaklyk zal oordeelen, gebruik te maaken, ter afkeering van de aanrandingen, en ter handhaaving van de Onafhanglykheid, de Waardigheid, en de Belangen der *Franſche* Republiek. 1793.

„ *Ten derden.* De Nationaale Conventie magtigt den Proviſioneelen Uitvoerenden Raad, te beſchikken over de Zeemagt van de Republiek, naar dat het belang van den Staat zulks zal vereiſchen, en herroept alle byzondere ſchikkingen, welke ten dien opzigte, by voorige Beſluiten, gemaakt zyn. (*)

Hachlyke omſtandigheden waar in zich *Frankryk* bevondt by het doen dier Oorlogsverklaaring.

Indien de Geestdrift, welke thans in *Frankryk* woelde, en de gemoederen aanvuurde, niet uit de daar onlangs voorgevallene Gebeurtenisſen kennelyk was; indien wy, in dat Land, geene bedryven gezien hadden, die de verbaasdheid, en eene mengeling van andere, min aangenaame aandoeningen, ten hoogſten toppunte opvoert, zouden wy ons, met reden, hoogst verwonderen, dat dit nieuw Gemeenebest, door zo veele Vyanden omringd, en zo fel, door de magtigſte *Land-*

(*) *N. Vers. by* DE CHALMOT I. D. bl. 43.

LXXIII. BOEK. —— 1798.

Land-Mogenheden van *Europa* bedreig en bestookt, (*) door dus eene Oorlogsverklaaring ook *twee Zeemogenheden*, zie ten openbaaren vyand maakte. *De Keizerin* van *Rusland* vaardigde, ten deezen tyde, ook een Gebod tegen de *Fransche* uit, 't welk in sterkte en listigheid naauwlyks wedergade vindt (†). —— Te meer als men daar by overweegt, dat dit Gemeenebest, wel magtig in aantal van Inwoonderen; doch schaars by den Gelde was, ontbloot van veele rykgegoede Ingezetenen, uit dat Land, met veel schats geweeken, en wegens de uitputting der Staatsfinantien, onder het voorig Koninglyk Bestuur, zonder eenig crediet om elders, door Geldopneeming, die zenuw van den Staat te sterken, en reeds, zints eenigen tyd de toevlugt tot Papieren Geld, dat uiterst en weinig houdend plegtanker, hadt moeten neemen.

Hoe men in de Geldbehoefte voorziet.

't Was ter gelegenheid van deezen nieuw verklaarden Oorlog, dat men besloot om nog achthonderd Millioenen aan Assignaaten te doen maaken: terwyl 'er reeds twee duizend drie honderd zeven en tachtig Millioenen, viermaal honderd zestig duizend en veertig Livres, van de drie duizend één honderd Millioenen, tot welke beslooten was, in de wandeling waren. By den voorslag daar toe voerde men

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* hier boven bl. 46.
(†) Dit Stuk is te leezen in de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 568—594.

zien de Oorlogsverklaaring tegen de *Vereenigde Gewesten*, als een redmiddel aan. Immers, onder meer andere gezegdens daar toe betrekkelyk, was de taal. „ De Oor- „ logsverklaaring, die gy aan *Holland* „ gedaan hebt, is de doodlykſte ſlag in „ het Finantieele, dien gy onzen Vyan- „ anden hebt toegebragt: want het is „ in *Holland*, dat de Keizer, de Koning „ van *Pruiſſen*, en de Keizerin van *Rus- „ land*, hun toevlugt hebben om Geld- „ ligtingen te doen om de Kosten van „ hunne Hoven goed te maaken. *Hol- „ land* onderſteunt door Commercieele „ Handelingen het Credit van *Engeland*. „ Wel nu, indien uwe overwinnende „ Legers in *Amſterdam* intrekken, zyn „ alle hunne Finantieele Bronnen ver- „ nietigd, en gy zult die Despoten dwin- „ gen om de Gelykheid der Regten, en „ de Soverainiteit des Volks te erken- „ nen. (*)

LXXIII. BOEK. 1793.

En wil met een ſtaal van de Geest-drift, welke, ten deezen dage, de *Franſchen* vervulde, en die op alle mogelyke wyzen in de gemoederen werd aangeblaazen, men hoore de taal van den in de Geleerde en Staatkundige Wereld bekenden BRISSOT, by gelegenheid van het verklaaren des Oorlogs; een taal, in de Conventie hoogst toegejuichd. —— „ Het „ Hof van *Engeland* wil den Oorlog, „ hier aan valt geen twyfel. Het tafe- „ reel

Brissots taal by de Verklaaring des Oorlogs.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 186.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ reel van deszelfs gedrag heeft u met
„ ten voorbereiden tot die Gebeurteni
„ Het trouwloos momaangezigt der On
„ zydigheid is eindelyk afgevallen. He
„ *Britſche* Kabinet hadt het ſlegts *zo lang*
„ aangenomen, als kon dienen om *'s Volks*
„ denkwyze te misleiden, en het Parle-
„ ment om te koopen. Dat Hof ver-
„ klaart u daadlyk den Oorlog door uwen
„ Gezant te gebieden uit *Engeland* te
„ vertrekken. —— Indien het den Oor-
„ log niet ſtellig terſtond verklaard heeft,
„ dit geſchiedde, om dat zyne Magt niet
„ gereed was; dit geſchiedde om dat het
„ door een verfynd *Machiavellismus*, den
„ ſchyn van eenen aanval wil vermyden.
„ Het heeft alle die voorbereidzels ſlegts
„ genomen om den Oorlog, welke het
„ u wil aandoen, het Volk behaagelyk
„ te maaken, de Natie *'er in te doen*
„ deelen, en ongelukkig is het *Engelſche*
„ Volk in den ſtrik gevallen, 't zelve
„ door het Miniſterie geſpannen. ——
„ Doch 'er valt niet aan te twyfelen, of
„ de dwaaling zal welhaast opklaaren.
„ Binnen kort zal het *Engelſche* Volk
„ deezen Oorlog niet dan met afgryzen
„ beſchouwen, als dan zal, zonder twy-
„ fel, het bloed, 't geen vergooten zal
„ zyn, nederkomen op den kop van de
„ Ministers, die den Oorlog gewild heb-
„ ben: zonder twyfel zullen zy hunne
„ dagen niet in gerustheid eindigen; zon-
„ der twyfel zullen zy op het Schavot
„ klimmen, alwaar minder ſchuldige Land-
„ ſchuimers omkomen. „Wy

„ Wy moeten egter de gevaaren van LXXIII.
„ onzen toeſtand niet ontveinzen. Wy BOEK.
„ hebben alle de Dwinglanden van *Europa* ——
„ te bevegten; alle de Volken zyn onze 1793.
„ natuurlyke Bondgenooten; maar, in
„ ſlaaverny zynde, vermoogen zy niets.
„ Het is noodig dat geheel *Frankryk* op-
„ ſtaa, om zich tegen den vyand te ſtel-
„ len. Het is noodig, dat de Rykgegoe-
„ de zyne fondſen opſchiet, om het Cre-
„ dit der Aſſignaten ſtaande te houden.
„ Het is noodig dat de Landbouwer, de
„ Grondbezitter, het oog afwende van de
„ berekeningen der Winzugt, en het is
„ noodig, dat ieder *Fransch* Burger ge-
„ reed zy, om, als een *Romeinsch* Krygs-
„ man, uit te trekken. Het is noodig,
„ dat alle *Franſchen* maar één groot Le-
„ ger uitmaaken, en dat geheel *Frankryk*
„ maar éene Legerplaats zy. Het is noo-
„ dig, zich tot tegenſpoeden te berei-
„ den, en zich tot ontbeeringen te ge-
„ wennen. Het oogenblik nadert, wan-
„ neer het een misdaad voor den Burger
„ zal zyn twee Rokken te hebben: zo
„ 'er een enkelde van onze Broeders
„ Soldaaten naakt is.

„ O, Gy! die, voor het toekomende,
„ aan het rekenen gaat, laat uwe onge-
„ rustheid vaaren, overwonnen wordende
„ hebt gy niets meer noodig; Overwin-
„ naars zynde, verkrygt gy alles, wat gy
„ zult kunnen begeeren. —— Gy zult
„ overwinnen, ja; ik durf het u voor-

LXIII. BOEK. 1793.

„ ſpelden, Gy zult overwinnen! —— „ *Frankryk!* de Natuur heeft u alles ge- „ geeven wat noodig is om te zegenvie- „ ren.

„ Wat ons betreft, Medeburgers! die „ door het Volk gelast zyn, met de zorg „ om voor zyne belangens te waaken, „ laat ons allen haast, alle byzondere drift „ uitblusſen; het is noodig alle de geeſ- „ ten rondom een gemeen middenpunt te „ verzamelen, en dit middenpunt is de „ *Nationaale* Conſtitutie; laat dat denk- „ beeld ons nimmer in onze handelingen „ begeeven.

„ Den Oorlog aan *Engeland* te ver- „ klaaren, is dien te verklaaren aan den „ Stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*, „ aan den Onderdaan eerder dan aan den „ Bondgenoot van Koning GEORGE DEN „ III. Hy heeft de *Franſche* Patriotten „ verdrukt. Hy heeft geene gelegenheid „ laaten voorbygaan, om zyne kwaad- „ willigheid tegen de *Franſche* Republiek „ te doen blyken.

Aanſpraak der Bataafſche Afgevaardigden te Parys.

Met welk een oog de *Bataaffche* Afgevaardigden te *Parys* deezen ſtap der Nationaale Conventie om den Oorlog aan den Stadhouder te verklaaren, aanzagen; welk een heil zy zich daar uit ſpelden, kunnen wy best ſchetzen, door hier plaats te geeven aan een ſtuk, 't welk zy, weinig dagen naa die Oorlogsverklaaring, ter *Nationaale Conventie* inleeverden. 't Zelve is op den eigenſten toon, als wy te meer-

meermaalen die Uitgeweekenen hoorden LXXIII.
ſlaan, geſtemd. Zy lieten zich voor die BOEK
Vergadering, op deezen trant, hooren. — ——
„ Wetgeevers! de *Bataafſche* Patriotten 1793.
„ mogen eindelyk hoopen, de zedert zo
„ lang verdrukte Vryheid in hun Vader-
„ land te zien herleeven. Het Beſluit
„ in de gedenkwaardige Zittinge van den
„ eerſten van Sprokkelmaand genoomen,
„ zal voor altoos gaan beſliſſen over het
„ lot van *Europa*. Het is de doodſteek
„ voor alle Despoten. Uw naam zal door
„ het zelve in den eerſten rang van de
„ Weldoeners des Menſchdoms geplaatst
„ worden!

„ Wy komen, in den naam onzer
„ Broederen, onzen lof, onzen byval, en
„ onze medewerking, zo veel in ons is,
„ toebrengen, aan den gewigtigen maat-
„ regel, welken gy genomen hebt. Neen!
„ gy hebt het niet mis, wanneer gy
„ de zaak der Volken afzondert van die
„ der Tyrannen, welken dezelven verdruk-
„ ken.

„ Uw Beſluit heeft den Oorlog ver-
„ klaart aan den *Stadhouder*, aan hem,
„ die zich altoos betoond heeft een we-
„ derſtreever der belangen van de *Fran-*
„ *ſche Natie*; die, in den *Americaanſchen*
„ Oorlog, alle roerzels heeft in werking
„ gebragt, om de inzigten van *Frankryk*
„ te doen mislukken; die de Alliantie,
„ tusſchen *America* en onze Republiek
„ geſlooten, heeft onnut gemaakt, kort-
„ om die niets heeft nagelaaten om te-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gen de *Franſchen*, zedert zy de Vry-
„ heid gewonnen hebben, zynen haat te
„ toonen.

„ Het is te regt, dat uw Beſluit, die
„ onderſcheiding ſtelt tuſſchen WILLEM
„ VAN NASSAU, nevens zyne Aanhange-
„ lingen, en het gezonde deel der *Ba-*
„ *taafſche Natie*, Vrienden van de Vry-
„ heid en de Gelykheid, onder welken
„ wy ons beroemen ons zelven te reke-
„ nen. Deeze billyke onderſcheiding
„ maakt het eigen weezen van uw Be-
„ ſluit uit: zy is voor ons de waarborg
„ van ons vertrouwen niet alleen; maar
„ ook van onze Nationaale Dankbaar-
„ heid.

„ Wetgeevers! zedert vyf Jaaren zugten
„ wy na dit oogenblik. — Afgeweerd
„ door de Ariſtocratie van *allerlei* ſlag,
„ is eindelyk de uure gekomen, waar
„ in wy ons mogen betoonen waardig
„ om uwe voetſtappen te volgen; waar
„ in wy mogen hoopen, dat geenerleie
„ intrigues van onze Vyanden zullen bo-
„ vendryven. Eenige dagen meer, en de
„ Zon zal over een vry Volk weder op-
„ gaan. Nog eenige weeken, en de
„ monden van den *Rhyn* zullen, gelyk
„ die der *Rhone*, vry weezen!

„ Repreſentanten! hier is het Despo-
„ tismus verſlaagen; in andere Gewes-
„ ten is deszelfs val ophanden; de ver-
„ ontwaardigde Volken ſtaan allerwegen
„ op tegen die Tyrannen, welken onder
„ zich den Aardbodem willen verdeelen.

„ Aan

„ Aan u is het voorbeeld der bevryding LXXIII.
„ van het Menschdom te danken. BOEK.
„ De verlosſing van ons Vaderland zal ——
„ de grootſte voordeelen aanbrengen aan 1793.
„ onze zaak, aan de algemeene zaak der
„ Volken. Onze Vlooten, onze Geld-
„ ſpetien, onze Magazynen, onze Sol-
„ daaten, onze Matroozen, die zyn iets
„ om u een goeden uitſlag te verzeke-
„ keren; die zyn iets om den wanhoop
„ te brengen in den boezem van het
„ *Britſch* Miniſterie, dat u om den tuin
„ leide, dat ons in dienſtbaarheid hieldt;
„ maar dat thans, op het naderen van
„ deszelfs val, moet beeven.

„ 'Er kunnen niet meer eenige verſchillen,
„ eenige verwyderingen, in onze Grond-
„ beginzelen beſtaan: de Vryheid, de
„ Gelykheid, zie daar de Goden, welke
„ de Rede thans aanneemt; het zyn uwe
„ Godheden, het zyn de onze, het
„ zullen welhaast die van de ganſche
„ Wereld zyn.

„ Indien eenige bedreigingen de Patri-
„ otten van ons Land hebben kunnen
„ verdeeld houden, indien eenige ver-
„ ſcheidenheid van gevoelens onder hun
„ heeft mogen beſpeurd worden, is dat
„ alles verdweenen. Alle die wolken zyn
„ opgeklaard. De maatregel, welken gy
„ beſlooten hebt, het licht, 't welk ze-
„ dert den tienden van Oogstmaand, door
„ *Europa* heeft geſcheenen, hebben voor
„ ons alle Geesten gewonnen. 'Er is
„ maar één eenig voorwerp, één eenig

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gevoel, één eenige roep, en die
„ voor den val van het Despotisme
„ voor de zegeviering van de Vryhe
„ en de Gelykheid. —— *Wy beyde*
„ voor u, dat het geluk der *Menschen*
„ aan deeze Grondbeginzelen *hangt. Wy*
„ ſpreeken den vloek uit over allen, die
„ zich daar van verwyderen, en de her-
„ ſchaapen *Bataaven*, zich beroemende
„ af te ſtammen van de *Geuzen* der zes-
„ tiende Eeuwe, zullen zich *waardig* be-
„ toonen om met de *Sans Culottes* van
„ *Walmis* en *Gemappe* op te trekken,
„ onder de Banier van de Regten van den
„ Mensch.

„ 'Er zyn aanwyzingen van het groot-
„ ſte aanbelang, nuttig voor den goeden
„ uitſlag van den Oorlog, die aanſtaande
„ is. De voorzigtigheid *laat niet toe* dat
„ wy ze openbaar *bekend maaken. Wy*
„ vraagen dezelve aan het Committe Di-
„ plomatique te geeven. (*)

Hoe beantwoord.

Geen wonder, dat eene voordragt, zo volmaakt in den toon toen te *Parys* heerſchende geſtemd een gunſtig en den leeveraaren vereerend antwoord ontving. De Voorzitter der Nationaale Convention liet zich in deeze bewoordigingen hooren. —— „ Burgers! de Nationaale Con-
„ ventie ziet met genoegen, dat de Grond-
„ beginzels van Vryheid en Gelykheid
„ opkomen by hunne Nabuuren. *Zy zul-*
„ de beloften geſtand doen, welke zy ge-

„ dan

(*) *N. Verz.* by DE CHALMOT I. D. bl. 47.

„ daan heeft, van de Volken, die de- LXXIII.
„ zelfde Grondbeginzels aanneemen, te BOEK.
„ zullen ondersteunen. Gy waart, als men- ——
„ schen, onze Broeders; Gy zyt onze 1793.
„ Broeders, en onze Vrienden. De Vry-
„ heid heeft U haare taal doen hooren;
„ en Gy hebt geantwoord als menschen,
„ die dezelve te hooren waardig zyn. De
„ Nationaale Conventie zal zorgvuldig
„ de door U haar voorgestelde onderwer-
„ pen onderzoeken.

„ De *Batavieren* waren het laatste Volk,
„ dat de *Romeinen* wederstand boodt; zy
„ waren de eersten, die het juk van
„ *Oostenryk* afwierpen, van dat hoogmoe-
„ dig *Oostenryk*, welk thans alle Tyran-
„ nen onder haare barsche Adelaars ver-
„ eenigt. Vyanden van *Oostenryk* en van
„ den *Stadhouder*, zyn de waare *Batavie-*
„ *ren* onze Vrienden. Het is in den boe-
„ zem van hun Land dat wy met hun
„ zullen handelen. Hier zien wy met ver-
„ maak, eenigen onzer Broederen, dat
„ zy een waarborg van onze verbinte-
„ nissen ontvangen. De Conventie be-
„ looft hun alles opteofferen tot het
„ voeren van den Oorlog voor de Vry-
„ heid. Voor veele eeuwen zyn 'er *Ko-*
„ *ningen* geweest, het wordt tyd, dat de
„ *Souveraine* Volken erkend worden. In-
„ dien 'er onder U verschillen van gevoe-
„ lens zyn, zullen de grondbeginzels der
„ Vryheid dezelve doen verdwynen (*)".

In

(*) *Nieuw. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 48.

LXXIII. BOEK. 1793.

In de daad, mauwlyks waren de zaaden ontkiemd der groote Omwenteling, welke *Frankryks* eenhoofdige Regeering, in een Gemeenebest hervormde, of de *Nederlandſche* Gemeenebestgezinden verbeelden zich den eerſten flaauwen ſtraal des aanbreekenden dageraads van den grooten dag der wraake duidelyk te zien flikkeren. Geen Volk ſloeg met een oplettender oog den loop dier Omwenteling gaade, dan zy. Deeze Hoop, die verwagting nam by hun toe, op ieder ſtap, dien het *Franſche* Volk deedt, tot verkryging of bevestiging zyner Vryheid. Zy hielden het daar voor, dat hunne zaak en die der *Franſchen* dezelfde was. Toen deeze het zwaard ter ſcheede hadt uitgerukt, om de grondſlagen, waarop de daargeſtelde Staatsomwenteling *gevestigd* was, te verdeedigen, durfden zy, *te midden der* onderdrukking, en als uit het hol eens Kerkers, de ſtem openlyk verheffen, om door pen en inkt, door vertoogen, in *Frankryk* en elders, die zelfde grondbeginzels allerwegen bekend te maaken, en ſtoutmoedig voor te ſtaan. Hier toe werden zy aangevuurd, door den tegenſtand hunner Party, die niet ophieldt, alles te werkſtellen om de verſpreiding dier begintzelen te verdrukken (*).

Schets van de denk- en handelwyze der uitgeweeke *Nederlandſche Patriotten.*

Geen

(*) Wie dit alles, met gloeiende kleuren, wenscht afgemaald te zien, die gaa te raade met het *Geſchiedkundig Verhaal van het Gedrag de Nederlandſche Gemeenebestgezinden, gedurende den tegen-*

Geene, op de gewoone wyze ingerigte Bekendmaaking van den Oorlog, kwam hier te Lande te voorſchyn. Immers hun Hoog Mogenden, wanneer zy door de berigten der Conſuls van Staat onderrigt werden van het Beſlag op de Schepen, toebehoorende aan de Ingezetenen van de Republiek, in de *Franſche* en *Vlaamſche* Havens gelegd, wisten, niet aan welk eene oorzaak, deeze onvoorziene maatregel moest worden toegeſchreeven; „ dan welhaast," gelyk zy zich uitdrukten, in eenen rondgaanden Brieve aan de Staaten der byzondere Gewesten, den tienden van Sprokkelmaand afgevaardigd, „ maakte deeze onzekerheid plaats voor „ de grootſte verwondering en indignatie, „ toen wy vernamen, dat de *Franſche* „ *Natie*, of liever haare tegenwoordige „ Beſtuurders, een Decreet hadden uitgevaardigd, van zulk een buitenſpoorigen „ inhoud, dat de Historie der Volken „ geen voorbeeld opleevert, van een ſtap „ zo vol van onkunde, en onregtvaardigheid, als die, welke op naam van het „ *Fran-*

LXIIII. BOEK. 1793. Brief der Algemeene Staaten aan de Bondgenooten; eene Oorlogsverklaaring aan *Frankryk* behelzende.

genwoordigen Oorlog, door de Franſche Republiek aan den Stadhouder en zyne Aanhang verklaard, op den 1 *Feb.* 1793. *Dienende om met de daad aan te toonen, dat het Bataafſche Volk, onaangezien den ſtaat van Onderdrukking, waar in hetzelve zich bevondt, de Wapenen der Franſche Republiek, op alle mogelyke wyze, beeft ondersteund, om de bovengemelde Factie te onder te brengen,* door BLAUW en VAN IRHOVEN VAN DAM. *Te Leyden by* A. en J. HONKOOP.

LXXIII BOEK. 1793.

„ *Franſche* Volk, ten opzigte van het te
„ ze, gedaan werdt."

Naa eene korte opgaave van de redenen tot deeze *zonderlinge Oorlogsverklaaring*, zo als hun Hoog Mogenden dezelve betytelen, vaaren zy voort op deezen trant;

„ Geheel *Europa*, Ed. Mog. Heeren! „ moet verbaasd ſtaan, zulk eene aaneen„ ſchakeling van Abſurditeiten, te zien „ voortkomen, uit den boezem van eene „ Vergadering, die zich opdoet, als de „ Wetgeevers, de Verlichters, de Her„ vormers van haare Natie te zyn, en die „ haare Principes aan andere Natien, als „ de uitvloeizels van Wysheid, en de ſource „ van Menschlyk geluk, aanpryst.

„ Oorlog te verklaaren aan den *Staat„ houder der Vereenigde Nederlanden*, die „ geen Souverain is van *deezen Staat*; „ maar een Illuſtre Perſonadie, *aan den* „ Staat geattacheerd, door de Hooge „ Waardigheden, welke hy in denzelven „ bekleed, onder de Souverainiteit van „ de Staaten der Provincien, wier vere„ niging de Souverainiteit van het Bond„ genootſchap repreſenteert, wat is dit „ anders, dan de diepſte onkunde toonen, „ aangaande de Regeering van een Staat, „ van welken men oordeelt belediging ont„ vangen te hebben?

„ Maar reflecteeren wy op de geallegueerde oorzaaken van deeze Oorlogs„ verklaaring, dan kunnen wy dezelve niet „ alleen aan Onkunde toeſchryven; maar „ aan den Geest van Overheerſching, Ge„ weld

„ weld en algemeene Verwoesting, welke LXXIII.
„ de ſtappen van veele Leden der Nati- BOEK.
„ onaale Conventie beſtuurt. Immers, ——
„ (U Ed. Mogenden weeten het, en ie- 1798.
„ der Ingezeten weet het met ons,) im-
„ mers is 'er geen enkelde van deeze re-
„ denen, die den Stadhouder zou aangaan,
„ ſchoon ze al met de waarheid overeen-
„ komſtig waren; maar zommige van die
„ redenen zyn van allen grond van waar-
„ heid ontbloot, en voor zo verre 'er
„ eenige zyn, welke *materieel* waarheid
„ zyn, en alleen valsch in de *applicatie*,
„ zo zyn het zaaken van dien aart, dat
„ eene Independente Mogenheid daar van
„ aan geene vreemde Regeering rekenſchap
„ verſchuldigd is. Of zouden de Leden
„ der Nationaale Conventie zich beledigd
„ agten, dat deeze Republiek Troepen
„ armeerde, en preparatien maakte tot haa-
„ re verdeediging? Dat deeze of geene
„ Provincie, om daar toe in ſtaat geſteld
„ te worden, eene Geldleening opende?
„ De overige geallegueerde oorzaaken zyn
„ loutere Onwaarheden, het zyn Verdicht-
„ zels, alleen uitgevonden om aan daaden
„ van Geweld een ſchyn van Regt te
„ geeven.

„ De Republiek heeft, (zo weinig als
„ de Stadhouder,) niet gehandeld met
„ Vyanden van *Frankryk*, zy heeft alle
„ mogelyke omzigtigheid gebruikt omtrent
„ het admitteeren der Emigrés, en het is
„ alleen uit conſideratie van geen pretext
„ tot geſchil aan de *Franſche* Regeering

„ te

LXXIII. BOEK. 1793.

„ te geeven, dat wy, zo wel als *U Ed*
„ Mogenden, niet hebben kunnen voldoe
„ aan den wensch van onze harten, e
„ het gevoel van medelyden, dat het lo
„ deezer ongelukkige Menſchen, *ons heeft*
„ geinſpireerd? — Aan den anderen
„ kant, waar zyn ergens de *Franſche* Pa-
„ triotten geopprimeerd? In tegendeel zy
„ zyn mogelyk veel te zagt behandelt,
„ in evenredigheid van het kwaade zaad,
„ dat veelen van hun, onder de *Ingezee-*
„ tenen van dit Land, hebben verſpreid. —
„ Voorts weeten wy niet, dat ergens in
„ deezen Staat Fabriqueurs van valſche
„ Aſſignaaten zyn toegelaaten, wanneer
„ die misdaad beweezen was; maar in
„ tegendeel weeten wy, dat 'er corpore-
„ le ſtraffen zyn geinſligeerd, zo dra aan
„ den Regter was gebleeken, *dat de be-*
„ ſchuldiging realiteit *hadt, en dat ze*
„ niet alleen was opgeworpen door de
„ *Franſche* Regeering; als een pretext om
„ zich van Perſoonen en Papieren mees-
„ ter te maaken, die zy, om andere rede-
„ nen, oordeelde te moeten vervolgen.

„ Herinneren wy ons nu, Edelmogen-
„ de Heeren! te gelyk met deeze onge-
„ rymde voorwendzels, hoedanig de Con-
„ dnite van deezen Staat geweest is, ge-
„ duurende de Troubelen in *Frankryk*,
„ en hoedanig die van het *Franſche* Gou-
„ vernement, ten onzen opzigte. — De
„ Republiek heeft de ſtipſte Neutraliteit
„ in agt genomen; heeft aan de *Fran-*
„ *ſche* Regeering, by alle gelegenheid

„ ver-

„ verzekerd, dat zy zich met de inwen- LXXIII.
„ dige Troubles van dat Land, direct of BOEK.
„ indirect, niet zou bemoeyen; de Beſtuur- ——
„ ders der *Franſche* Natie hebben, van 1793.
„ hunnen kant, en in *Engeland*, en alhier,
„ doen verzekeren, dat zy de Neutrali-
„ teit ook zouden reſpecteeren. Onder-
„ tuſſchen is, tegen de trouw der Trac-
„ taten, en in een tyd, dat de Repu-
„ bliek aldaar geen magt hadt, om het
„ te beletten, haar Territoir op de *Schel-*
„ *de*, door gewapende Schepen gevio-
„ leerd; — ondertuſſchen heeft de *Franſche*
„ Conventie toegelaaten, dat injurieuſe
„ petitien tegen deezen Staat en deszelfs
„ Gouvernement, in haare Vergadering
„ zyn gedaan, en met goedkeuring be-
„ antwoord; — ondertuſſchen permitteert
„ die zelfde Vergadering, dat, onder haa-
„ re beſcherming, zich ophouden eenige
„ *Nederlanders*, die openlyk zeggen een
„ *Committé Revolutionaire der Bataaven* uit
„ te maaken, en, onder dien Titel, de
„ Republiek vervullen met Geſchriften,
„ waar van de ſtoutheid evenredig is aan
„ de ongerymdheid; en eindelyk, terwyl
„ *Europa* zich verwonderde over het ge-
„ duld van deeze Republiek, en over haa-
„ re complaiſances voor *Frankryk*, breekt
„ de *Franſche* Regeering alle banden los,
„ en declareert den Oorlog, in ſchyn te-
„ gen den Perſoon van den *Stadhouder*;
„ maar in realiteit tegen de bezittingen
„ der Ingezetenen van den Staat.

„ Het

„ Het moet ons, dat wy alle deze
„ omſtandigheden ter kennis van U Ed.
„ Mogenden moeten brengen. — Eene
„ vreedzaame Republiek, die niemand of-
„ fenſie zoekt te geeven, die niemands
„ eigendom, ter haare vergrooting, begeert,
„ die zich met alle omzigtigheid in de
„ ſtormen van *Europa* gedraagt, wordt
„ eensklaps gedreigd met den verwoe-
„ tenden ſtroom, die reeds zo veele Lan-
„ den, in haare naburſchap, overweldigd
„ heeft. — Wat is 'er nu voor ons te
„ doen? Dit, Ed. Mogende Heeren!
„ om Vertrouwen te ſtellen op den God
„ onzer Vaderen, die deeze Republiek
„ uit kleine beginzels heeft groot gemaakt,
„ en dikwyls miraculeus bewaard, en
„ voorts met Kloekmoedigheid, Stand-
„ vastigheid, en Bedaardheid, de middе-
„ len ter Verdeediging *te gebruiken, die*
„ de Staat, en de kragt van het Land ons
„ in handen zal geeven.

„ Het is maar zeer onlangs geleden,
„ dat de Bondgenooten zich op nieuw
„ plegtig verbonden hebben, om de
„ Waardigheden van Erfſtadhouder, Ca-
„ pitein- en Admiraal-Generaal te hou-
„ den voor een Eſſentieel deel der Con-
„ ſtitutie en Regeeringsvorm van den
„ Staat, en aan elkander dezelve te ga-
„ randeeren, aanneemende niet te zullen
„ gedoogen, dat, in een van de Provin-
„ cien, van deeze heilzaame, en voor de
„ rust en veiligheid van den Staat onont-

„ bee-

„ beerelyke Grondwet ooit of ooit wor- HXXIII.
„ de afgeweeken. BOEK.
„ Het oogenblik, om deeze Guarantie ——
„ in kragt en nadruk te præsteeren, is 1793.
„ nu gekomen. —— De *Fransche Con-*
„ *ventie* verklaart den Oorlog aan zyne
„ Hoogheid den *Stadhouder*, als ware de-
„ zelve de *Constitutioneele Souverain*; de
„ Geschriften, de Redenvoeringen van de
„ Bestuurders dier Natie, zyn vervuld
„ van de ingebeelde noodzaaklykheid van
„ onze Constitutie te hervormen, en geen
„ *Stadhouder*, dien zy voor *Souverain* hou-
„ den, in den Staat te erkennen. Zy
„ zoeken daar door het *Nederlandsch* Volk,
„ 't welk zy weeten afkeerig te zyn van
„ een Eénhoofdig Bestuur, aftescheiden
„ van den Stadhouder, en het eeuwig
„ verderfend zaad van tweedragt in het
„ Land te strooijen, om hetzelve zo veel
„ te gemaklyker te kunnen overvallen en
„ uit te plunderen.

„ Is dit zo, Ed. Mog. Heeren! gelyk
„ men 'er niet aan te twyfelen heeft,
„ laat ons dan, als één eenig man, ons
„ vereenigen rondsom de Constitutie; dee-
„ ze Constitutie heeft eene *Vrye Staats-*
„ *regeering*, en een *Erfstadhouder*, maar
„ geen Opperhoofd. —— Laaten alle In-
„ gezetenen, die eenig belang stellen in
„ de bewaaring der Godsdienstige en Bur-
„ gerlyke Voorregten, die zy in dit Land
„ genieten, hart en handen in één slaan,
„ om zichzelven, en hunne bezittingen, te
„ verdedigen tegen het onregtvaardig Ge-
„ weld.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ weld. —— Laat niemand, hoedanig „ zyne denkwyze ook zy, zich voorstel „ len, dat hy, meer dan een ander, d „ algemeene wanorde, berooving, en ver„ woesting en moord, zal ontkomen, die „ de gevolgen zyn van de omkeering der „ Regeering in een Land.

„ Ongetwyfeld zyn 'er Menschen in „ deeze Republiek, die, door het mis„ bruik van den schoonen naam der *Vry*„ *heid*, en door een bedrieglyk *schildery* „ van *Gelykheid*, uitgelokt, deeze hersen„ schimmige zamenstelzels als begeerlyk „ aanzien: maar laaten de zodanigen „ slegts het oog vestigen op alle Natien, „ die zich aan die denkbeeldige Vol„ maaktheid vergaapt hebben, en laat „ hun onderzoeken of die Natien, se„ dert dien tyd, wyzer, *deugdzaamer*, „ beschaafder zyn *geworden*, *of de Na*„ *tionaale Welvaart* daar door is toege„ nomen, of de inwendige rust en vei„ ligheid daar door is bevestigd? — Dit „ onderzoek zal zekerlyk niet gelukkig „ uitvallen; maar laat hun daar tegen „ considereeren, dat deeze Republiek, „ onder de Constitutie van haare Rege„ ring, zo lange jaaren gelukkig en wel„ vaarend is geweest, en dat dezelve „ mitsdien een onderwerp is gewigtig ge„ noeg om beschermd te worden.

„ Wy besluiten deezen, Ed. *Mog.* „ Heeren! met de exhortatie, by al wat „ eer, pligt, en belang, van een ieder „ *Nederlander* eischt, dat U Ed. Mogen-

den

„ den alle mogelyke middelen gelieven aan te wenden, tot eene kloekmoedige Verdediging, wanneer de Staat vyandig wordt aangevallen, en teffens, dat U Ed. Mogenden ernſtige meſures zullen neemen, op dat, onder faveur der buitenlandſche Vyandlykheden, de inwendige Rust niet worde getroubleerd. „ Zo doende kunnen wy, onder Gods „ Zegen, hoopen, dat onze middelen van „ Defenſie, gevoegd met de hulp onzer „ getrouwe Geallieerden, in ſtaat zullen „ zyn om eenen onregtvaardigen Aanval „ af te weeren (*)."

LXXIII. DEEL. 1793.

Zo wel het Beſluit, in 't *Franſche* Gemeenebest genomen, 't welk de plaats eener Oorlogsverklaaring bekleedde (†), als deeze Brief van hun Hoog Mogenden aan de Bondgenooten, geeven ſtoffe tot veelvuldige Aanmerkingen, waar in wy zouden kunnen uitweiden, ter aantooninge, dat men van den eenen en den anderen kant, niet weinig in uiterſtens liep. De wyze van Oorlogsbekendmaaking gaf gelegenheid, om op eenen toon te ſpreeken, niet weinig afwykende van dien men, in rechtſtreekſche Oorlogsverklaaringen veel al aantreft. Schoon het in dezelve gewoon is, dat elk der Partyen zyne zaak op het ſchoonst, en die des Vyands op het

Aanmerkingen over deeze Oorlogsverklaringen.

(*) *Nieuwe Verzamel. bij* DE CHALMOT I. D. bl. 96. Deeze Brief was den 10 Feb. deezes Jaars gedagtekend.

(†) Zie hier boven bl. 327.

LXXIII. het ongunſtigſt voordraagt, neemt
BOEK. niet zelden in agt, 't geen in de Hol
—— ſche Taal *Eguards* heet; het verzuim da
1793. van, indien het in eenige maate van
eene of andere zyde, plaats mogt grypen
wel ſtreng berispende. Doch, behalven
het zydelingſche, 't geen hier plaats greep,
bragt de veranderde denkwyze, in het
voorheen Hoofſche *Frankryk*, ten aanzien
van de Vorſten en Grooten der Aarde, te
wege, dat dergelyke inagtneemingen, ge-
heel ſchuil gingen, en men zich veel eer
verkloekte om de naakte waarheid, gelyk
men die agtte, met de onbewimpeldſte
bewoordingen, ten ſterkſte, voor te dra-
gen. Terwyl hun Hoog Mogenden tot de
Bondgenooten het woord voerende, niet
ontzagen, alles, wat zy tegen de *Fran-
ſchen* hadden, op eene wyze voor te ſtel-
len, ſtrekkende om *elk hunner tot het*
volvaardig en kragtdadig deel neemen in
den aanſtaanden Kryg aan te moedigen,
door een Voordragt op een leest geſchoeid,
die zy wisten dat volkomen paste aan den
voet der ten Oorloge aangemoedigde Be-
ſtuurderen van de onderſcheidene Gewe-
ten, waar de teugel des Bewinds in han-
den was van Perſoonen, die de *Franſchen*
in even het zelfde daglicht beſchouwden,
als zy hun aanzagen, en wilden aange-
zien hebben. Van hier dat wonderlyk
mengzel van ſpotswyze en ſchimpenden
voordragt, en van ernsthaftigheid. Ten
aanziene van de groote zaak zelve, zyn
de Leezers onzer Geſchiedenisſen, door
het

het nagaan van het beloop der gebeurtenissen tot deeze uitkomst aanleidelyk, in staat om hun eigen oordeel te vellen, en en der Onpartydigheid hulde te doen. LXXIII. BOEK. 1795.

Klaagden hun Hoog Mogenden, in den rondgaanden Brieve aan de Gewesten, met onderscheiding, wegens de Geschriften, van buiten herwaards ingevoerd, door de ten Lande uitgeweekenen, en wel met naame, die van het *Committé Revolutionair der Bataaven* voortkwamen, omtrent gelyktydig met dit hun schryven, verscheen hier te Lande eene Verklaaring van dat zelfde Committé, waar in het zich op de voorgaande beriep, en nog sterker sprak (*). Immers zy laaten zich op deezen trant, het Volk van *Nederland* aanspreekende en uitnoodigende, hooren — „ DUMOURIER „ nadert, en Gy zult *Vry* worden! Gy „ zult, wy vertrouwen het, zyne groot„ sche oogmerken schraagen, en de be„ dreigingen van eenen Stadhouder zullen „ uwe edelmoedige fierheid niet doen aar„ zelen.

Uitnoodiging van het *Committé Revolutionair der Bataaven.*

„ Door vrees en geweld zoeken de „ Dwingelanden de overtreeding van hun „ gezag te wettigen, en dus is de lafhar„ tigheid der Volken alleen hunne sterkte.

„ Verheft u dan tot de hoogte van „ uwen ouden roem, en leert aan uwe

„ Ver-

(*) Dit stuk was den 12 February deezes Jaars gedagtekend en onderschreeven, door J. GELDERMAN, H SCHILGE, H. W. DAENDELS, J. F. R. VAN HOOFF en J. C. DE KOCK.

1793.

„ Vervolgers de uitgeſtrektheid van uwe
„ Magt kennen.

„ Vereenigt u met ons, uwe Broeders!
„ die, uit afgryzen voor Slaaverny, zo
„ lang als Ballingen, verre van ons Va-
„ derland, hebben omgezworven; onze
„ getrouwe zorg waakte ſteeds voor uwe
„ Belangen en Regten. —— Onze Ver-
„ klaaring van den twee en twintigſten
„ van Wynmaand laatſtleden (*), *en daar*
„ op gevolgde Waarſchuwing *van den*
„ achttienden van Louwmaand (†), ſtrek-
„ ken u daar van ten bewyze. In weer-
„ wil van deezen egter, heeft uw ſchan-
„ delyke Onderdrukker het oogmerk ge-
„ ſmeed, en reeds weeten daar van eenen
„ aanvang te doen maaken, om uwe Vel-
„ den te doen overſtroomen, en de bron-
„ nen van uwen Voorſpoed *uit te putten.*
„ Dappere Vrienden! *zoudt Gy zulk*
„ een beledigend misbruik van Gezag dul-
„ den? Stelt de kragt van uwe Veront
„ waardiging te werk! — Stelt den regt
„ vaardigſten en nadruklykſten wederſtan
„ tegen zulk een onderneeming! We
„ ſlegts te willen, en de Dwingeland z
„ ondervinden, dat hy enkel door U b
„ ſtondt. —— Herinnert U, dat Wille
„ de V. ſlegts een Mensch is! — dat a
„ len, die hem omringen van geen l
„ lang genoeg zyn, om U te kunnen we
„ houden, en dat de Prins en desz

(*) Zie hier boven bl. 100.
(†) Zie hier boven bl. 298.

„ ſlaafſche Aanhangers niet langer uw Land LXXIII.
„ zullen onteeren, wanneer wy te zamen BOEK.
„ tegen hem opkomen!

„ Dan dat Eendragt thans uwe ſterkte 1793.
„ uitmaake! Herneemt een nieuw aan-
„ weezen; en zo de wreede NASSAU bar-
„ baarsch genoeg was, om in zulk een
„ gruwelyk misdryf te blyven volhar-
„ den; — indien eenige Magiſtraatsper-
„ ſoonen alle Wetten der Menſchlykheid
„ verzaakende, of anderen, door het Goud
„ omgekogt, als werktuigen mogten ver-
„ ſtrekken, dat dan WILLEM DE V, zy-
„ ne verfoeilyke Egtgenoote, en alle bloed-
„ dorſtige Medewerkers vergaan, en door
„ dezelfde plaag verdelgd worden!

„ Ziet daar, Medeburgers! het onver-
„ anderlyk voorneemen dat ons bezielt!
„ Vreest niet voor den Tyran! — DU-
„ MOURIER heeft zyn beſluit aangekun-
„ digd, en gewis hy zal zyn woord ge-
„ ſtand doen! Uwe Vrienden de *Fran-*
„ *ſchen* zyn daar! — deezen zullen U ver-
„ deedigen, en met U zich van het kost-
„ lyk bezit der *Vryheid* en *Gelykheid* ſtee-
„ ten meester te maaken.

„ En Gy, Officieren en Soldaaten, on-
„ ze Vrienden, onze Broeders! Gy, die
„ zo lang gezugt hebt onder eenen yze-
„ ren ſchepter, verbreekt, het is tyd,
„ alle banden, die U tot hier toe weder-
„ houden hebben; doch die nu misdaadig
„ ſtaan te worden. Komt tot Ons; Gy
„ zult in de *Franſche* Armee althans dezelf-
„ de Rangen vinden, welke Gy bekleedt,

LXVIII. „ daar voor staan wy U plegtig in. En
BOEK. „ uw hart opgebeurd, door de zekerheid
——— „ van een allerguustigst uitzigt, zal zich
1793. „ eindelyk, zonder de minste vreeze, kun-
„ nen overgeeven. Verlaat dan de
„ Vaanen der Slaavernij. Herinnert U,
„ dat de Natuur U tot *Menschen* schiep,
„ eer zy U tot *Krygslieden* vormde. ——
„ Komt herwaards, en Gy zult, gelyk
„ wy, strydon om *wyze Burgers* te worden.
„ En, zo eenige onoverwinnelyke hin-
„ dernissen U beletten van U met Ons
„ te vereenigen, vergeet dan egter nooit
„ dien duuren pligt, welke heden op U
„ ligt, en die uwer waardig is; de vol-
„ strekte weigering naamlyk van het op-
„ volgen der Bevelen van de Hoofden der
„ Weerspannelingen, die zich tegen den
„ waaren en éénigen *Souverain* verzetten.
„ En Gy allen, Officieren en Soldaa-
„ ten, die, door vreemde Mogenheden,
„ by Capitulatie alleen aan ons Land ver-
„ bonden zyt, betoont U getrouw aan de
„ Wetten, die Gy moet verdedigen; be-
„ denkt, dat het Volk alleen het Geld
„ opbrengt, waar mede uwe Diensten be-
„ taald worden, en dat Gy, door een
„ ongeoorloofden wederstand aan onze
„ poogingen, uwe Vaandelen bezoedelen
„ en uw Leeven bevlekken zoudt, door
„ de misdaad van *Volkskwetzing*.
„ Dat dan uwe Legerbenden, vereénd
„ met die der *Bataaven*, voortaan uittrek-
„ ken, vercierd met het *Driekleurig Lint*,
„ dat thans het *Zinnebeeld der Vryheid* ge-
„ wor-

„ worden is; en bereidt door deeze pleg- LXXII.
„ tige Vereeniging aan onze Verlosſers, BOEK.
„ de *Franſchen*, het aandoenlyk Schouw- ——
„ ſpel van een Volk, dat enkel uit Vrien- 1795.
„ den beſtaat, welke door de banden van
„ Vrede en Broederſchap aan elkanderen
„ verknogt zyn!

„ Ziet daar onze Uitnoodiging! ——
„ Zuivere Vaderlandsliefde heeft dezelve
„ voortgebragt! —— Gy zult voorzeker
„ U daar aan overgeeven.

„ Dan, indien het noodlottig vermogen
„ der nog leevende, doch reeds kwynen-
„ de Overheerſching, U door deszelfs ver-
„ keerde indrukzelen mogt wegſleepen —
„ weet dan, dat de Dood ons gewis zal
„ wreeken van alle Verraaders en Meinee-
„ digers."

Even als aan de voorgaande Stukken, door dit *Committé Revolutionair der Bataaven*, door verſpreiding en aanplakking, zo verre het aan 't zelve mogelyk ware, rugtbaarheid gegeeven was, zo wilden zy dat ook omtrent deezen Uitnoodiging zou geſchieden (*).

Deeze Uitnoodiging, op een zelfden toon geſtemd als de vroegere ſtukken, uit dien zelfden hoek, hier te Lande verſpreid, herinnert ons aan Voorſtellingen, door den Stadhouder gedaan; hoogstwaarſchynlyk oogen zy op de Onderwaterzettingen, waar toe door zyne Hoogheid, met Gecommitteerde Raaden, reeds aanſtal- Bevelen in *Holland* wegens de Onderwaterzettingen gegeeven.

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 272.

LXXIII. BOEK. 1793.

ſtalte was gemaakt, en waar omtrent Staten van *Holland*, als welk Gewest een ten doel des Vyandlyken Invals *zou* ſtrekken, eene zeer ſterke Afkondiging *liet* doen, die egter geen plaats greep zonder tegenkantingen te ontmoeten (*). Om dezelve te bevorderen en alle wederſtreevingen te beletten, beloofden zy niet alleen Schaavergoeding uit 's Lands Kas, aan alle Landlieden en verdere Ingezetenen, die door het in werking ſtellen daar van nadeel zouden mogen lyden; maar gelasten alle Dykgraaven, Heemraaden, mitsgaders Schouten, Geregten en Poldermeesters van alle zodanige Heemraadſchappen, Diſtricten en Polders, als bevonden zouden worden, in het daarſtellen der *Inundatien*, eenigzins betrokken te weezen, de noodige voorziening te doen, *op dat uit* de Landen, in die Inundatie begreepen, *tot* nader last, geen Water, hoe genaamd, op derzelver boezems werd gemaalen: en voorts alle hulpe toe te brengen aan hun, die door Gecommitteerde Raaden gevolmagtigd waren om die Inundatie te bewerken, onder bedreiging van ſtrenge ſtraffe aan allen, die ter bevordering van dit werk nalaatig mogten weezen. —— Zy verbooden, daarenboven, op ſtraffe aan den Lyve, en naar bevind van zaaken, met den Dood, om het maaken der Inundatien door eeni-

(*) Zie A. KLUIT *Iets over den laatſten Engelſchen Oorlog met de Republiek &c.* Te Amſt. by W. BRAVE bl. 147.

eenige Woorden, Geſchriften of Daaden tegen te gaan of te verhinderen; met belofte van aanzienlyke belooningen aan de zodanigen, die de lieden, aan zulke poogingen, geſchriften of daaden ſchuldig, zouden ontdekken, zelfs met toezegging van volkomene ſtraffloosheid, indien de Aanbrengers medepligtig mogten weezen (*). LXXIII. BOEK. —— 1793.

Hoe volbragt.

Uit kragte deezer Afkondiginge, werd dwars door de *Linge* een zwaaren dam gelegd, zo dat geen Vaartuig, van die zyde, na de Stad *Gornichem* kon komen, en alle Landen, in dien omtrek onder water ſtonden. In den omtrek van *Workum* waren desgelyks de meeste Polders in het Land van *Altena*, en in 't beneden Land van *Heusden*, benoorden de oude *Maas*, met water overdekt, door het doorſteeken der boezemkaden en het openzetten der ſluizen. Om het water hooger op te zetten, werd de hooge *Maasdyk* tuſſchen *Woudrichem* en *Ryswyk*, tot die diepte doorgegraaven, dat binnen weinig tyds de werking van die groote Overſtrooming plaats kon hebben, door welke, in 't verloop van ſlegts eenige uuren de hoogte des binnenwaters, gelyk zou weezen met die des waters in de Riviere (*).

Proclamatie van Dumourier

Die zelfde *Uitnoodiging* gewaagt van den Generaal Dumourier, als die *zyn Beſluit hadt aangekundigd*. Buiten twyfel doe-

(*) *N. Verz. by* de Chalmot I. D. bl. 99.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 313.

LXXIII. BOEK. 1793.

doelen de Schryvers daar mede op de *Proclamatie* van dien Generaal aan de *Bataaven*, waar in hy zich dus liet hooren — „*Batavieren!* De Stadhouder, die, ingevolge de Instellingen van uwe Republiek, niet anders behoorde te zyn dan uw Capitein Generaal, die de magt met welke gy hem bekleed hebt, ondergeschikt aan den wil en de besluiten van uwe Republiek, alleen moest uitoefenen tot bevordering van uw Geluk, houdt U, in tegendeel onder de Verdrukking en in Slaaverny.

„Gy kende volmaaktlyk uwe Regten — Gy hebt, in den Jaare MDCCLXXXVII, getragt dezelve, uit de magt van het heerschzugtige Huis van *Oranje*, U weder eigen te maaken; en naamt ten dien einde, uwe toevlugt tot de *Fransche Natie*; maar daar zy zelve zugtte onder het geweld van een trouwloos Hof, zyt gy de Speelbal geweest van de veragtlyke Intriguanten, welke toen het Bewind van *Frankryk* in handen hadden.

„Een hand vol *Pruisschen*, onder het bevel van den zelfden Hertog VAN BRUNSWYK, welken ik zedert uit *Champagne* verjaagd heb, was genoeg om U weder onder 't juk te brengen. — Veelen onder U zyn de Slachtoffers der Wraake van uwen Geweldenaar geweest, terwyl eene andere menigte met de vlugt tot *Frankryk* is overgekomen; en zedert was alle hoop van Vryheid voor U verlooren, tot dat eene allerverbaazendste

Her-

„ Hervorming in het Regeeringsbeſtuur, LXXIII.
„ zo als de Geſchiedenisſen van het Heel- BOEK.
„ al 'er geene opleveren, en die door ——
„ eenen allergelukkigſten uitſlag onder- 1793.
„ ſteund is, aan U, in de *Franſche* Na-
„ tie, heeft doen wedervinden, zodanige
„ magtige, edelmoedige en vrye Bondge-
„ nooten, welke uwe poogingen voor het
„ herſtel der Vryheid, op alle mogelyke
„ wyzen, zullen onderſteunen, of met U
„ zullen omkomen.

„ *Bataveren!* het is geenzins aan U,
„ dat het *Franſche* Gemeenebest den Oor-
„ log heeft verklaard; een Vriend van alle
„ Volken zynde, heeft het ſlegts alle Ge-
„ weldenaars tot Vyanden. De *Engel-*
„ *ſchen*, dat Volk, zo trots op deszelfs
„ Vryheid, hebben zich door het Goud
„ en de beguichelingen van hunnen Ko-
„ ning doen verblinden; doch zy zullen
„ denzelven welhaast niet meer begeeren.
„ Hoe menigvuldiger onze Vyanden wor-
„ den, zo veel te algemeener zullen ook
„ onze beginzels worden voortgeplant. De
„ overreeding en de overwinningen zul-
„ len het onvervreemdbaar Regt van den
„ Menseh ſteeds verdedigen, en de Vol-
„ ken zullen het moede worden hun Bloed
„ op te offeren en hunne Schatkisten uit
„ te putten, voor een klein getal Perſoo-
„ nen, die zich enkel bezig houden met
„ de Tweedragt alomme te ſterken, en
„ de Volken te misleiden, en tot Slaaven
„ te maaken.

„ Wy treeden *Holland* in als Vrienden
„ van de *Bataaven*, en als onverzoenlyke

„ Vy-

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ Vyanden van het Huis van *Oranje*; de
„ zelfs Juk ſchynt U gewis te ondraag-
„ lyk, dan dat gy in uwe keuze zoud
„ twyfelen. Ziet gy niet, dat die *Dwin-*
„ geland, welke U overweldigt aan *dez-*
„ zelfs Eigenbelang de hoogſte belangen
„ uw Gemeenebest opoffert. Heeft hy
„ U, in den Jaare MDCCLXXXII, *niet ver-*
„ pligt om door eene ſchandlyke trouw-
„ loosheid de Alliantie, welke gy met ons
„ hadt aangegaan, te verbreeken; heeft
„ hy zedert niet altyd den Koophandel
„ der *Engelſchen*, ten koste van den uwen,
„ begunſtigd? ja, leevert hy, op dit oo-
„ genblik zelfs, uwe voornaamſte Bezittin-
„ gen, de *Kaap de Goede Hoop*, het Ei-
„ land *Ceilon*, en uwen geheelen Koop-
„ handel in de *Indiën* niet aan die Natie
„ over, van welke gy alleen *de onophou-*
„ delyke mededinging te *vreezen hebt?*
„ Gelooft gy, dat de *Engelſchen*, die in
„ Magt en Goud onverzadelyk zyn, U
„ die gewigtige Plaatzen zullen weder-
„ geeven, daar dezelve hun de Heer-
„ ſchappy in de *Indien* zo merkelyk verze-
„ keren? Neen, *Bataviers!* Gy zult uwen
„ rang onder de voornaamſte Zeemogen-
„ heden niet wederkrygen, dan wanneer
„ gy zult vry zyn. —— Zendt dan dat
„ trotſche Huis, dat, zedert honderd jaa-
„ ren, U aan deszelfs Hoogmoed heeft
„ opgeofferd, na *Duitſchland* terug. Ver-
„ bant die Zuster van FREDERIK WIL-
„ LEM, aan welke de wreede *Pruiſchen*
„ ten dienſte ſtaan, zo dikwerf gy uwe
„ ſlaafſche ketenen zoudt willen afwerpen.

„ Dit

„ Dit inroepen der *Pruisschen* is, zo dik- LXXIII.
„ werf het gebeurt, een hoon voor de BOEK.
„ Wapenen uwer dappere Legerbenden. ——
„ Het Huis van *Oranje* vreest, en met 1793.
„ reden, dat de geest van Vryheid over
„ deszelfs magt zal zegepraalen. Een Le-
„ ger van een Gemeenebest kan toch niet
„ lange der Dwinglandye ten dienste bly-
„ ven. Weldra zullen de *Hollandsche* Sol-
„ daaten, weldra zullen de Overwinnaars
„ op *Doggersbank*, hunne Vaanen, en
„ hunne Vlooten met die der *Franschen*
„ vereenigen. De eersten, die zich onder de
„ Standaart der Vryheid begeeven zullen,
„ kunnen zich niet slegts verzekerd hou-
„ den van het behoud der Rangen, wel-
„ ke zy in den dienst van de Republiek
„ bekleeden; maar zelfs van alle bevor-
„ dering, waar op zy, ten kosten van de
„ Slaaven van het Huis van *Oranje*, zullen
„ aanspraak hebben.

„ Ik kom tot U, omringd van edel-
„ moedige Martelaaren der Omwenteling
„ van MDCCLXXXVII. Hunne Standvas-
„ tigheid verdient al uw en myn ver-
„ trouwen. Zy maaken een Committé
„ uit, het welk zich in aantal zal ver-
„ grooten. Dit Committé zal in de eer-
„ ste oogenblikken van uwe Revolutie van
„ het hoogste nut zyn; en alle Leden van
„ 't zelve, die geene andere eerzugt ken-
„ nen, dan de Verlosfers huns Vaderlands
„ te zyn, zullen in de onderscheidene be-
„ trekkingen, die zy in de Orde der Za-
„ menleevinge bekleeden, daadlyk weder-
„ keeren, zo dra uwe *Nationaale Conven-*

„ *tie*

LXXIII. BOEK. 1793

„ *tie* zal te zamen vergaderd zyn. —
„ Ik kom tot U, aan 't hoofd van zes-
„ tig duizend vrye en zegepraalende *Fran-*
„ *schen*; andere zestig duizend verdedi-
„ gen de *Belgiſche* Gewesten, en zyn ge-
„ reed om my te volgen, indien ik, op
„ mynen weg, tegenſtand ontmoette.
„ Wy zyn geenzins de Aanvallers; de
„ *Oranje* Party deed ons, zedert lang, ee-
„ nen verraadlyken en geheimen Oorlog
„ aan; het is in *'s Gravenhaage* dat men
„ allerlei zamenzweeringen berokkend
„ heeft. Wy trekken na *'s Gravenhaage*
„ om de Bewerkers van alle onze onhei-
„ len op te zoeken; want tegen hun alleen
„ is onze toorn en onze wraak gerigt.
„ Wy zullen uwe ryke Gewesten, als
„ Vrienden en Broeders, doortrekken.
„ Gy zult ondervinden *hoe groot het on-*
„ derſcheid zal zyn *der handelwyze tus-*
„ ſchen vrye Mannen, die U de hand toe-
„ reiken, en de Dwingelanden, die uwe
„ Velden overſtroomen en verwoesten. Ik
„ beloof aan de vreedzaame Landbouwen,
„ welker Oogst aan den angst van den
„ Geweldenaar zal zyn opgeofferd, *dat ik*
„ hun ſchadeloos zal ſtellen, door den ver-
„ koop der Goederen van die *geenen*,
„ die tot deeze nutlooze Overſtroomin-
„ gen hunne bevélen, zullen gegeeven
„ hebben. Ik beloof ook van in hunne
„ handen, en aan hunne gerechte wraak,
„ te zullen overleeveren zodanige laffe
„ Beſtuurders, Magiſtraatsperſoonen, of
„ Militaire Bevelhebbers, die deeze Over-
„ ſtroomingen zullen bevolen *hebben*.

„ Dan,

„ Dan, om egter alle ſchaden, welke zy zouden veroorzaaken, zo veel mogelyk voor te komen, zo noodig ik alle Landlieden, voor zo verre die eenig denkbeeld van Vryheid bezitten, ten ſterkſten uit, om zich daar tegen te verzetten, hun verzekerende, dat ik deeze myne *Proclamatie* ſpoedig genoeg zal volgen om de braaven daar in te ondersteunen, en de lathartigen deswegen te ſtraffen.

„ *Batavieren!* hebt een onbepaald vertrouwen in den Man, wiens Naam U niet onbekend is, die nooit aan eenige belofte gefeild heeft, en die vrye Mannen ten ſtryde voert, voor welke die *Pruiſſchen*, die de Wagters van uwe Dwingelanden zyn, gevlooden hebben, en verder zullen vlieden. — De *Belgen* noemen my hunnen Verloſſer, en weldra hoop ik de uwe te zyn!"

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Eene Aankondiging van deezen aart en inhoud was zeer geſchikt om by de Algemeene Staaten, in zamenſtemming met de Oorlogsverklaaring aan den Stadhouder, en de herwaards overgezondene Verklaaringen der Uitgeweekene *Bataaven*, geene geringe onrust te verwekken. Een onrust, welke zy, in een *Manifeſt* te dier gelegenheid uitgegeeven, wel tragten te verbloemen, door aan te merken, dat dit Geſchrift, in de *Franſche* en *Nederduitſche* taal herwaards gezonden, om den lang bedreigden Aanval van den Generaal DUMOURIER aan te kondigen, „ zo opgevuld," gelyk zy ſpreeken, „ met onge-

Hun H. Mog. tragten dit Stuk te doen voorkomen als niet van DUMOURIER.

„ rymd-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ rythdheden en onwaarheden," mogelyk nooit, by dergelyk eene gelegenheid, zou zyn in 't licht gegeeven. Zy mogten aanmerken, dat de inhoud twyfel moest baaren, of het toegeſchreeven kon worden aan den Man, wiens Naam het op 't voorhoofd droeg; een Man voor ſchrander, en wel onderrigt gehouden, en die voorgaf aanſpraak te hebben op den roem van *Zedelykheid* en *Deugd* (*). Zy mogten betuigen het Onderzoek der beledigende Drogredenen, en der Daadzaaken in dit Geſchrift vervat, gerustlyk te durven overlaaten aan het gezond oordeel van alle welmeenende Ingezetenen: waarom zy niet ſchroomden tot de openbaarmaaking van dit Stuk mede te werken, door het zelve in hun *Manifest* in te laſchen; het opſtel zelve hadt zo veel gelykaartigs met veele andere Stukken van dit *Franſche* Legerhoofd, dat het geen twyfel overliet of het kwam van diens hand. Misſtellingen waren 'er zeker in; als eene te vroege opgave van het Jaar der geſlootene Verbintenisſe met *Frankryk*, en eene vergrooting of verkeerde beſchryving wegens het overgeeven van de *Kaap* en Bezittingen in 't *Oosten* aan de *Engelſchen*, door hun Hoog Mogenden ook niet onopgemerkt gelaaten, in het Staatsſtuk ter wederlegginge ingerigt; daar zy oordeelden aan zich zelven, aan de ganſche Natie, en aan de Na-

ko-

(*) Dit ſlaat misſchien op eene uitdrukking in diens Brief aan Mylord AUCKLAND hier boven bl. 322.

koningschap verschuldigd te zyn op het oogenblik, dat onze vroedzaame Republiek met den onregtvaardigsten Aanval bedreigd werd, de valsche gronden daar in aangehaald, niet onbeantwoord te laaten, waar toe die *Proclamatie* hun de bekwaamste gelegenheid gaf. LXXIII BOEK. 1793.

Laaten wy hooren wat hun Hoog Mogenden daar op inbrengen. „ De Auteur „ van het meergemelde Geschrift begint „ met den Heer Erfstadhouder deezer „ *Vereenigde Nederlanden* af te schilderen „ als een Dwingeland en Verdrukker van „ 's Lands goede Ingezetenen, en als met „ geene andere magt bekleed dan die van „ Capitein Generaal. Men kan niet wel „ eene dieper onkunde toonen aangaande onze Regeeringsvorm, volgens welke „ de aanzienlyke Bediening van Capitein „ Generaal, en die van Erfstadhouder; „ met welke beide de Heer Prins van „ *Oranje* bekleed is, twee gansch verschillende en afzonderlyke Waardigheden „ zyn. En wat betreft de wyze, op welke de Prins Erfstadhouder de Magt aan „ hem in die betrekkingen toevertrouwd, „ uitoefent, beroepen wy ons op het getuigenis van alle onze Landgenooten. „ Wie van dezelve zal in gemoede durven beweeren, dat de aart der Erfstadhouderlyke Waardigheid, het voor den „ geenen, die daar mede bekleed is mogelyk maakt, de Ingezetenen te onderdrukken en in Slaaverny te houden. „ En is 'er, daarenboven eenig Bewoon- Manifest door hun hier op uitgegeeven.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ der van deeze Gewesten, indien hy niet
„ door den geest van Partyschap te eene
„ maale verblind is, die niet hulde doet
„ aan den goedaartigen en beminnelyken
„ inborst van eenen Vorst, wiens Perſoo-
„ neel Character, zo wel als zyn Beſtuur,
„ ſteeds gekenmerkt geweest is door zagt-
„ heid, gematigdheid, en de ſtipſte
„ naauwgezetheid in het waarneemen zy-
„ ner Pligten.

„ Even ongerymd en belachlyk zyn de
„ verdere beſchuldigingen tegen Hem in-
„ gebragt. Hoe heeft de Prins van *Oranje*,
„ in het Jaar MDCCLXXXII, kunnen doen
„ verbreeken eene Alliantie met *Frankryk*,
„ welke toen niet exteerde, en eerst in't
„ Jaar MDCCLXXXV geſlooten is? — Wie
„ heeft ooit, in goeden ernst beweerd, of
„ geloofd, dat hy den Koophandel der
„ *Engelſchen*, ten kosten *van den onzen*,
„ zou hebben kunnen begunſtigen, daar
„ zulks geheel buiten den kring van zyn
„ vermogen is, en daar toch de Koop-
„ handel een veld open ruim genoeg voor
„ beide de verbondene Natien? —— Wie
„ is 'er eindelyk onder ons, die heeft hoo-
„ ren gewaagen van het overleeveren aan
„ *Engeland* van de *Kaap de Goede Hoop*
„ en het Eiland *Cylon*? —— Wie ziet
„ dus niet, dat alle deeze Verwyten lou-
„ tere verdichtzels zyn, en hoe kunnen
„ die als waarheid worden opgegeeven in
„ een Geſchrift, beſtemd om de geheele
„ Wereld rekenſchap te geeven van de
„ beweegredenen, die een zogenaamd Ge-

„ mee-

„ meeneidst hebben aangezet om den on- LXXIII.
„ verantwoordelykſten Oorlog aan te doen BOEK.
„ aan een vryen en onafhanglyken Staat? ——
„ Het is op eene even zo verkeerde 1793.
„ wyze, dat vervolgens in het Geſchrift,
„ dat wy voor onze oogen hebben, ge-
„ ſprooken wordt van de Omwenteling
„ van het Jaar MDCCLXXXVII. Eene Ge-
„ beurtenis, die door Vreemdelingen, of
„ door Vyanden van onze Conſtitutie, zo
„ zeer ten onregte, wordt afgeſchilderd,
„ als eene daad van Geweld en Overheer-
„ ſching. Het is een ieder bekend, dat
„ het geen op dat tydſtip is geſchied, geen
„ ander oogmerk heeft gehad dan om de
„ oude wettige Conſtitutie van deeze Re-
„ publiek, onder welke zy is opgericht,
„ uit kleine beginzelen groot geworden,
„ en zo lang gelukkig en bloeiend ge-
„ weest, en die door toedoen van eenige
„ weinige heerſchzugtige Lieden met eene
„ geheele omkeering bedreigd werd, te
„ herſtellen en aan dezelve eene nieuwe
„ vastigheid te geeven.

„ *Het is niet aan het Volk van Neder-*
„ *land*, (zodanig gaat de Proclamarie voort,)
„ *dat Frankryk den Oorlog heeft verklaard.*
„ *Een Vriend van alle Volken zynde, heeft*
„ *het ſlegts alle Geweldenaars tot Vyanden.* —
„ Laaten onze Medeburgers zich, door dee-
„ zen en meer andere bedrieglyke uitdruk-
„ kingen, niet laaten misleiden. Laaten zy
„ niet uit het oog verliezen, dat de woor-
„ den *Vryheid*, *Slaavernyy*, *Onderdrukking*,
„ thans by veele Lieden, op eene verre-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gaande wyze, misbruikt worden. —
„ Die geenen, die tegenwoordig het Be-
„ wind in *Frankryk* in handen hebben, en
„ die zich bevoegd agten om over het ge-
„ luk en welzyn van ganſche Natien zo
„ willekeurig te beſchikken, hebben maar
„ al te veel bewezen, waar in die *Vriend-*
„ *ſchap* beſtaat, die zy betuigen aan an-
„ dere Volken toe te draagen, en wat zy
„ door *Dwinglandy* en *Geweld* verſtaan.
„ Zy bewyzen hunne *Vriendſchap* voor an-
„ dere Volken, door het zaaijen van Ver-
„ deeldheid en onderlinge Twisten, en
„ door dezelve van de dierbaarſte en van
„ ouds geheiligde Voorregten met geweld
„ te berooven; Voorregten waar van zy
„ zelfs het gebeugen zoeken uit te wis-
„ ſchen, door het vernielen der Handves-
„ ten, waar op zy gegrond zyn. — De
„ Geſchenken, die zy, *onder den ſchoo-*
„ nen naam van *Broederſchap* en *Vryheid*,
„ aan hun aanbieden, zyn geene andere,
„ dan diezelve toomlooze Ongebondenheid
„ en Godverzaaking, waar op zy open-
„ lyk roemen, en de daar uit voortſpru-
„ tende Verwarring, Moord en Plunde-
„ ring, Armoede en Hongersnood, waar
„ onder zy zugten. Met de naamen van
„ *Dwinglandy* en *Slaverny* beſtempelen zy
„ alle die Burgerlyke en Godsdienſtige In-
„ ſtellingen, die tot nu toe onder de Men-
„ ſchen geëerbiedigd zyn, om dat ze voor
„ derzelver geluk, en voor het beſtaan
„ der Burgerlyke Maatſchappy onontbeer-
„ lyk zyn.

„ De

„ De Menſchen kunnen zonder eene LXXIII.
„ Regeering, die voor hun welzyn zorgt, BOEK.
„ niet te zamen leeven, en die Grondbe- ——
„ ginzels, welke de *Franſchen* tegenwoor- 1793.
„ dig gewapenderhand zoeken voort te
„ planten, zyn gemaakt om alle Regee-
„ ringen om verre te werpen, en overal,
„ in plaats van Veiligheid, Rust en Goe-
„ de Orde, Regeeringloosheid, en alle
„ die onheilen, welke daar uit voortvloei-
„ jen, te verſpreiden.

„ Onder de menigvuldige voorwerpen
„ van verwondering, die ons het Stuk
„ voor handen, (waar van wy vooral ver-
„ pligt zyn, de dwaasheid aan onze Land-
„ genooten aan te toonen,) opleevert, kun-
„ nen wy niet ſtilzwygende voorbygaan
„ het geen daar in gezegd wordt van die
„ weinige en meestal onbekende, doch
„ daarom niet minder veragtenswaardige
„ Lieden, die zich, onder den naam van
„ *Commitié Batave*, een ingebeeld gezag
„ aanmaatigen, en thans aan ons worden
„ aangeweezen als het Beſtuur zullende
„ in handen hebben, tot dat by Ons, op
„ het voorbeeld van het ongelukkig *Frank-*
„ *ryk*, eene zogenaamde *Nationaale Conventie*
„ zal zyn ingericht. —— Hoe heeft men
„ zich kunnen verbeelden, door zulk een
„ vooruitzigt, de gemoederen onzer be-
„ daarde Landgenooten in te neemen?
„ Zullen wy dan, in plaats van de zag-
„ te Regeering, waar onder wy thans lee-
„ ven, onze Eigendommen, en alles, wat
„ ons dierbaar is, ja ons Leeven, zelfs

LXXIII. BOEK. 1793.

„ moeten onderwerpen, aan de willekeur
„ van eenige weinige opgeraapte, onbe-
„ kende en onkundige Menſchen, die daar
„ over, naar welgevallen, zullen beſchik-
„ ken, tot dat het Bewind uit hunne handen
„ zal overgaan in die van eene zogenaam-
„ de *Conventie*, geheel en al, zo als wy
„ het tegenwoordige in onze Nabuurſchap
„ zien, aan *Frankryk* overgegeeven, en
„ welker Beſtuur by ons dezelve nood-
„ lottige gevolgen onvermydelyk zou heb-
„ ben, die daar uit in *Frankryk* geſprooten
„ zyn? Hoe heeft men zich kunnen voor-
„ ſtellen, dat zodanige denkbeelden eeni-
„ gen ingang zouden vinden by een wys
„ en verſtandig Volk, door deszelfs aart
„ en inborst geheel afkeerig van die nieu-
„ werwetſche en rampzalige uitvindingen,
„ en gewend aan een gemaatigd en wel-
„ geregeld Beſtuur?

„ Wy vertrouwen ook, dat wy de goe-
„ de Ingezetenen niet behoeven te waar-
„ ſchuwen, geen gehoor te geeven aan
„ de Uitnoodiging en Beloften aan hun
„ gedaan, om hun te overreden, zich on-
„ der den Standaard dier gewaande Vry-
„ heid te begeeven; noch aan de de on-
„ beduidende dreigementen, die gebruikt
„ worden, om hun af te ſchrikken van
„ het aanwenden dier middelen van ver-
„ deediging, welke de Natuur ons aanbiedt.
„ Het is niet mogelyk, dat 'er onder
„ hun Lieden zouden zyn, laſhartig of
„ ontaart genoeg om zich te vervoegen
„ by de Vyanden van hun Vaderland,

„ om

„ om, met dezelve vereenigd, Verwoes- LXXIII.
„ ting en Elende onder hunne Medebur- BOEK.
„ gers te komen verſpreiden, en dezelve ——
„ deelgenooten te maaken van de geheele 1793.
„ reeks van onherſtelbaare rampen, die
„ een noodzaaklyk gevolg zyn van de on-
„ verzaadlyke Roofzugt, en welke thans
„ zo veele Landen, door de *Franſche* Wa-
„ penen overheerd, ondervinden.

„ Wy verwagten veel eer, dat alle In-
„ gezetenen, met ter zydeſtelling van de
„ Partyſchappen, die hun verdeelen, hun-
„ ne poogingen by de onze, en die van
„ alle waare Beminnaaren van hun Vader-
„ land, zullen voegen, om, onder de God-
„ lyke Beſcherming, het Land, waar in
„ zy gebooren en opgebragt zyn, te ver-
„ deedigen en te bewaaren, en die dier-
„ baare Panden van Godsdienst en waare
„ Vryheid, te onttrekken aan het ondraag-
„ lyk juk van vreemde en woeste Ben-
„ den. Wy verwagten zulks van hunne
„ braafheid en van hunnen moed.

„ Wy houden ons verzekerd, dat zy
„ zich niet zullen laaten affchrikken door
„ de vergroote Schildery van Magt, die
„ men voorgeeft tegen hun te worden
„ aangevoerd; dat zy niet zullen vergee-
„ ten, noch de onoverwinnelyke dapper-
„ heid, waar mede onze onſterflyke Voor-
„ vaderen het hoofd geboden hebben aan
„ die zelve *Franſchen*, die ons tegenwoor-
„ dig zo onregtvaardig aanvallen, en zulks
„ in een tyd, wanneer de magtigſte Mo-
„ genheden van *Europa* niet gelyk nu *met*

LXXIII. BOEK. 1793.

„ maar tegen ons vogten; noch de liggin
„ van ons Land, welke, vooral in dit jaar-
„ getyde, aan den aantogt van eenen vyand
„ onoverkomelyke zwaarigheden in den
„ weg legt; noch de onvermoeide zorg
„ en waakzaamheid van de Regeering, die
„ niets onbeproefd zal laaten om aan de
„ algemeene poogingen den besten uitslag
„ te verzekeren; noch eindelyk de dagt-
„ daadige hulp en byſtand, dien wy, bin-
„ nen korte, van onze getrouwe Geallieer-
„ den, te wagten hebben. — *En byaldien*
„ 'er, naa alle deeze gewigtige overwee-
„ gingen, nog iets noodig was om hun
„ te verſterken in het beſluit om alles op
„ te zetten voor de Verdeediging van het
„ lieve Vaderland, dan zouden wy hun
„ voor oogen houden het voorbeeld van
„ de Inwoonders der nabuurige *Oosten-*
„ *rykſche Nederlanden*, die *deezen* zelf-
„ den Generaal, die zich hun *Verloſſer*
„ durft noemen, en die zelfde *Franſchen*,
„ waar over hy het bevel voert, als *Vrien-*
„ *den* hebben ingeroepen en ingehaald,
„ en die tegenwoordig de bitterſte vrugten
„ hunner onbedagtzaamheid plukken. —
„ De goede Voorzienigheid, die dit Ge-
„ meenebest zo menigmaal uit de drin-
„ gendſte gevaaren gered heeft, bewaare
„ het genadiglyk voor zulk eene *Verlos-*
„ *ſing*, en voor zulke Vrienden (*)."

Aanmer. Veele en zeer regtmaatige Aanmerkingen

vie-

(*) Dit Manifest was gedagtekend 20 Feb. 1793. *M. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 178.

vielen 'er gewis te maaken op de Aankondiging van DUMOURIER; dan op dit Weêrſchrift der Algemeene Staaten zouden, naar zommiger oordeel, niet weinig aanmerkingen kunnen worden aangevoerd. Wanneer men te rug denkt aan de bekende gevoelens veeler thans eerſte Staatsleden in den Lande, wegens het Character van zyne Hoogheid (*), en die vergelykt met het hier ten dien opzigte verklaarde; wanneer wy ons de Gebeurtenisſen van het Omwentelings Jaar MDCCLXXXVII, en het daar op volgende, vertegenwoordigen, zou men insgelyks, ten dien aanziene, gewigtige aanmerkingen kunnen maaken. LXXIII. BOEK. 1793. king daar op.

Naar gewoonte, by een ontſtaanen Oorlog, werd tot verſterking der Land- en Zeemagt, onder zekere voorwaarden, en met tydsbepaalingen, Vergiffenis aangeboden aan weggeloopene Soldaaten en *Zeelieden* (§). — Zeldzaamer was een verſchynzel hier te Lande van aanbod en verzoek ter Wapenoefeninge en ten Kryge door den Baljuw der beide *Katwyken* en 't *Zand*, den Ridder BENTINCK, als mede door den Schout en Geregte, die Burgers in den monde gelegd: want dit is de waare meening van den Voorſlag, „ dat het Vader„ land zich in het uiterſte gevaar bevin„ dende, de Burgers en Ingezetenen van „ opgemelde Plaatzen, zich, naa voor„ gaande goedkeuring van den Heer dier „ Heer- Aanbod der *Katwykeren* om zich te wapenen gunſtig aangenomen

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XX. D. bl. 155.
(†) *N. Verh. by* DE CHALMOT I. D. bl. 101 en 193.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Heerlykheden, verbonden hadden en
„ hunne Vrouwen en Kinderen, tegen al-
„ len buitenlandsch geweld, voor zo veel
„ in hun vermogen was, te beveiligen,
„ hart en handen in een te ſlaan, *met ter*
„ zydeſtelling van allen haat en partyſchap,
„ zich in den Wapenhandel te oefenen,
„ de gevestigde en bezwooren Conſtitutie
„ tegen allen en een iegelyk te mainti-
„ neeren, en liever goed en bloed op te
„ offeren ter verdeediging, dan hunne be-
„ zittingen ten prooy van eenen woesten
„ Vyand en verderflyke Nieuwigheidzoe-
„ kers over te geeven, en, hoe gering
„ hunne vermogens en kragten ook zyn
„ mogten, evenwel mede te werken, om
„ onder den Godlyken Zegen, *met eenen*
„ moed, gelyk aan dien, met welke hun-
„ ne braave Voorouders *dit Land*, in
„ even gelyke en nog *erger en gevaarly-*
„ *ker tyden*, gered hadden, af te weeren;
„ als mede alle heillooze maatregelen, die
„ 'er genomen werden om het Land te
„ overmeesteren, en eene ganſche en voor
„ altoos verderflyke Omkeering te berok-
„ kenen." —— Op deezen grond verzog-
ten zy zich in den Wapenhandel te mo-
gen oefenen, om twee honderd Geweeren
en Zydgeweeren, en de noodige Onderoffi-
cieren om hun in den Wapenhandel te on-
derwyzen.

Deeze yver der *Katwykeren* werd goed-
gekeurd, als loflyk gepreezen, en, by het
toeſtaan dier Wapenoefeninge zyne Hoog-
heid verzogt het noodige daar toe werk-

ſtel-

stellig te maaken (*). — Dit geschiedde, en de *Katwykers* hadden eerlang het genoegen om hun Wapenhandel te verrigten voor 't oog des Vorstlyken Gezins, en des Graaven VAN BENTINCK (†). LXXIII. BOEK. 1793.

Zeer plaatslyk was dit Yverbetoon, hoe wel blykbaar ingerigt om de Landzaaten ten Plattenlande tot dezelfde maatregelen aan te zetten. Eene strydigheid van handelwyze met die in den gedreigden Keizerlyken Oorlog van den Jaare MDCCLXXXV gehouden, welke der opmerkenden oog niet ontglipte. Dan de Krygsraad der Schuttery in *'s Gravenhaage* betradt, schoon met meer bepaalings, dit zelfde voetspoor. Deeze, de mond der Schutterye in die Hofplaatze, liet zich in een Verzoekschrift, op deeze trant, by Staaten van *Holland* hooren; „Dat zy, met den diepsten eerbied en dankbaarheid bezield voor de wysheid en omzigtigheid, waar mede hun Ed. Groot Mogenden zich steeds onder het woeden der Staatsorkaanen gedraagen hadden, en waar door zekerlyk de onheilen van een Oorlog zouden zyn voorgekomen, zo niet de Onregtvaardigheid, met den laster in den mond en met de plunderzugt in het hart, eensklaps was ten top gesteegen.

Aanbod des Krygsraads in *'s Hage*.

„Dan," vaaren zy voort, „Ed. Mogen-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 106.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1433.

„ geude Heeren! de leevende indruk hier
„ van vervult thans gansch *Nederland*,
„ en in 't byzonder deeze Schuttery, met
„ de uitefte verontwaardiging over de
„ handelingen van de tegenwoordige Be-
„ ftuurders der *Franfche* Natie, die, niet
„ vergenoegd van in hun eigen Land
„ allen Godsdienst te hebben verwoest,
„ Orde en Wetten te hebben verkrag,
„ den ondergang van alle takken van be-
„ ftaan te hebben volmaakt, *en moord-*
„ tooneelen opgericht, ons onder de be-
„ fcherming van Godsdienst en wyze
„ Wetten gezegend en niemand beledi-
„ gend Vaderland, met eenen Vyandly-
„ ken Inval dreigen, en die door middel
„ van derzelver valfche en verwoestende
„ Leerftellingen, *Nederland*, even als
„ *Braband* en *Luik*, tot een prooy van
„ hunne roofzugt tragten *te maken.*

„ In dit hachlyk tydsgewricht gevoelt
„ de Krygsraad het gewigt van den
„ Schutterlyken Eed, om naamlyk ge-
„ houw en getrouw te zyn aan U Ed.
„ Groot Mogenden, aan zyne Doorlug-
„ tige Hoogheid den Heer Prins Erf-
„ ftadhouder, aan hunne Magiftraat, en
„ aan de in deeze Landen vastgeftelde
„ Conftitutie. —— Dezelve erkent gaar-
„ ne, dat thans de tyd gebooren is om
„ zich als één eenig Man rondsom onze
„ gewenschte Conftitutie te moeten ver-
„ eenigen en Goed en Bloed veil te heb-
„ ben, tot behoud van 't lieve Vader-

„ land,

„land, en van de dierbaarste Voorrech- LXXIII
„ten van Godsdienst, Vryheid en Be- BOEK.
„zittingen.

Het was uit deezen hoofde dat zy, 1793.
om hun Ed. Groot Mogenden te verzekeren van hunne meer byzondere en volkomene bereidvaardigheid, zich aanboden, „om als Schutters alle die dienſten „ en officien te presteeren, waar toe zy „ door hun Ed. Gr. Mogenden, tot be„ houd der goede rust, en afkeering van „ Geweld, het zy door het bezetten der „ Wagten, ingevalle het Guarnisoen mogt „ worden verminderd, als anderzins, „ zouden mogen in staat bevonden wor„ den."

Met aangenaamheid en genoegen hoorden hun Ed. Groot Mogenden deeze Verklaring, betuigende, dat van het gedaane Aanbod, als de omstandigheden het mogten vereischen, gebruik zou worden gemaakt (*).

Het was den Landbesturenden geenzins onbewust, dat zy zich niet alleen tegen de *Fransche*, die van buiten den Staat dreigden, te wapenen hadden. Zy wisten maar al te wel, dat alle Vlugtelingen, uit *Frankryk* hier te Lande gekoomen, geene *Koningsgezinde* Uitgewekenen waren, dat er zich, onder dien dekmantel, lieden bevonden, en hier en daar ontbielden, onvermoeid bezig met, in eenige Volkskringen, hunne Staatkundi- Voorzorg tegen de *Fransche* in *Holland.*

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 130.

LXXIII. BOEK. 1793.

dige begrippen ſtaatkluk te maaken en voort te planten. Lieden, te gevaarlyker, in den tegenwoordigen toeſtand, daar het meer dan tot vermoeden opkloom, dat zy, door de opgedaane kondſchappen, *over* te brieven, de Krygsverrigtingen tegen den Lande gewend, begunſtigden, ſtappen aanweezen en voorbereidden, zonder welke een Land, zo geſteld als de *Vereenigde Gewesten*, bezwaarlyk genaakbaar zou weezen voor eene Vyandlyke *Legermagt*.

Bekendmaking deswegen in *'s Hage*.

In *'s Gravenhaage* toonde men zich eerst bedagt om die zeer mogelyke aanleiding, tot begunſtiging van den Vyand, te weeren. Schout, Burgemeesteren en Regeerders dier Hofplaatze lieten, op den achtienden van Sprokkelmaand, een Bevel aankondigen, waar by alle *Fraaſche* Vreemdelingen, zich *daar bevindende*, laſt kreegen, om zich eerſtdaags *op de* nieuwe Doelen te vervoegen, en aldaar aan Perſoonen, door Burgemeesteren dien gemagtigd, hunne Naamen, Beroepsbezigheden *enz.* optegeeven: en den dag daar aan volgende Burgemeesters op nieuw te komen verzoeken de vergunning van inwooning: de voorheen verleende vergunningen werden, by deezen ingetrokken. De Ingezetenen, *Fraaſche* Vreemdelingen by zich in huis hebbende, waren gehouden hun van deeze Aankondiging te onderrigten, en te waarſchouwen, dat zy, ingevalle van nalaatigheid in deezen, gehouden zouden weezen, binnen den tyd van drie-

driemaal vier en twintig uuren zich buiten het Grondgebied van *Holland* te begeeven, op bedreiging van arbitraire correctie. (*) LXXIII. BOEK. 1793.

Het leedt slegts tot den volgenden dag dat een algemeener Bevel deswegen door Staaten van *Holland* werd aangekondigd: die by den aanvang te kennen gaven, hoe te hunner kennisse gekomen was, dat onder de *Fransche* Vreemdelingen, of zogenaamde *Emigranten*, zich in *Holland* bevindende, veele Persoonen waren, zeer verdagt van zich op te houden met de Ingezetenen verkeerde denkbeelden in te boezemen: waarom zy vaststelden, dat alle voorschreeve *Fransche* Vreemdelingen in *Holland* zich, binnen den tyd van drie etmaalen, buiten het Grondgebied van dit Gewest zouden moeten begeeven; ten waare zy, op nieuw, van Burgemeesters en Regeerders der groote en kleine Steden, of Schouten en Geregten ten Platteland, waar zy zich onthielden, verlof tot Inwooning hadden gekreegen, naa dat de naauwkeurigste beschreiden ingewonnen waren by zodanige *Franschen*, die door de Regeeringen des bevoegdst gekeurd wierden. In Steden en Plaatzen, waar het aan *Franschen* ontbrak, in staat om, wegens hunne Landgenooten, zich daar onthoudende, getuigenis te draagen, dat op hun gedrag niets te zeggen viel, en dat zy bo- Die der Staaten van *Holland*.

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 211.

LXXIII. BOEK. 1793.

bovenal niet verdagt waren van ons zal eene denkwyze te staan, dat daar door aan de Ingezetenen verkeerde en rustverstoorende denkbeelden zouden kunnen worden ingeboezemd, hadt men zich te vervoegen by de nabuurige Steden of Plaatzen waar *Franschen* in staat ter berigtgeevinge gevonden werden, om daar de Inwooning te vergunnen, of te weigeren (*).

Hoe men in *Friesland* daar tegen waakt.

Gewestlyk volgden in dusdanig eene zuivering, voor zo veel wy weeten, *Friesland* alleen *Holland*, schoon een geheel anderen maatregel neemende. Gedeputeerde Staaten deeden eene Aanschryving aan de Geregten van Grietenyen en Steden, van deezen korten inhoud. „De „openbaare aanval, welke het tegenwoordig Bestuur van *Frankryk* zich „veroorlooft op het lieve *Vaderland* te „doen, heeft ons bedagt doen zyn op „middelen, welke zullen kunnen verhinderen de Zending der zulken, welke „verradelyke oogmerken zouden mogen „foveeren; en om hier in te slaagen, „gebieden wy u amptshalven te arresteeren alle *Fransche Reizigers*, die zich „in uwen Bedryve mogen bevinden, of „in 't vervolg mogen aankomen, en dezelve daadlyk, naa gedaan Arrest herwaards in het Logement het *Wagentje* „aan ons over te zenden, met informa-„tie

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 112.

„ tie van het geen ten huunen laste mog- LXXIII.
„ te zyn, zo doenlyk." (*) BOEK.

In *Zeeland* vernieuwde de Regeering der Stad *Middelburg*, eene voorzorge te dier Stede omtrent de zich daar vervoegende en onthoudende Vreemdelingen, in Wintermaand des Jaars MDCCXC, gegeeven, met byvoeging van eenige nadere bepaalingen. (†) 1793. Hoe in *Middelburg*.

De Stadsregeering van *Utrecht* kwam de genomene voorzorgen in *Holland* nader, by eene openbaare Afkondiging alle *Fransche* en andere Vreemdelingen gelastende, om zich, op eenen binnen kort beſtemden tyd, ten Stadhuize te vervoegen, tot opgave van hun Naam, voormaalige Woonplaats en Qualiteit, en door het getuigenis van andere Perſoonen, de waarheid hunner opgave, en de geſchiktheid van hun gedrag, te doen blyken; met bedreiging aan de nalaatigen om, binnen den tyd van tweemaal vier en twintig uuren, de Stad en Stads Regtsgebied te moeten verlaaten, of anders, naar bevind van zaaken, te zullen worden geſtraft: wie langer dan den geſtelden tyd, na deeze gedaane Afkondiging, eenige huisvesting aan dusdanige *Franſchen* of Vreemdelingen, zonder dat hun van een behoorelyk verlof ten verblyve blyk zou gegeeven zyn, huisvestte, zou daar voor in perſoon aanſpraaklyk weezen. (§) Hoe in *Utrecht*.

Het

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 79.
(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 62.
(§) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 154.

XXIII. BOEK. 1793. Bepalingen op de Scheepvaart.

Het plan om *Frankryk* te benaauwen door 't zelve allen toevoer af te snyden en als 't ware uit te hongeren, voor heen zo men beweerde, door Opkooping der eerste Levensnoodwendigheden, zyde deling te werk gesteld (*), meende men thans openlyk te mogen volvoeren. Ingevolge eener Aanschryvinge, van hun Hoog Mogenden, werd, tot nader last, verboden allen vaart uit deeze Landen op de *Fransche*, *Brabandsche* en *Vlaamsche* Havens, als mede allen Uitvoer te Lande na de gedeeltens van *Brabant* en *Vlaanderen*, niet tot deezen Staat behoorende; gelyk ook na alle Landen, Plaatzen en Steden, met *Fransch* Krygsvolk bezet, zonder onderscheid, waar deeze uit te voeren Goederen uit mogten bestaan, het zy in Graanen, Vee, Leevensmiddelen van welk eenen aart ook; met last om allen Uitvoer, strydig daar mede genomen kragtdaadig tegen te gaan, met geweld te keeren, en alle uit te voerene Goederen aan te houden, en op te zenden. —— Voorts verboden zy het verleenen van eenige Paspoorten of Expeditien ten dien einde, als mede om geene Paspoorten tot den Uitvoer van eenigerhande Krygs- of Levensbehoeften of andere Waren, by de Tractaaten voor Contrabanden bekend, noch ook eenigerhande Goederen tot Kleeding of Onderhoud der Legers kunnende strekken, zelfs na andere Landen on-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIII. D. bl. 177.

trident de magt van *Frankryk* niet behoorende, te verleenen, dan onder borgstelling van de dubbele waarde derzelve, daar voor, dat binnen eenen behoorlyken tyd, naar maate van den afstand der Plaats, na welke de vervoering geschiedde, door den Verzender, met behoorelyke bewyzen, zou worden aangetoond, dat de verzondene Goederen ter Plaatze van de opgegeevene bestemming waren aangekomen en opgeslaagen. (*)

Een algemeen Beslag op de Scheepvaart.

Een algemeen Beslag werd door hun Hoog Mogenden gelegd op alle Scheepen, zo dat 'er geene mogten uitzeilen, behalven alleen de gereedleggende *Oost-Indische* Schepen, en die van den Raad der Volkplantingen in de *West-Indien*, de *Groenlandsch* en *Straatdavids Vaarders*, de Paketbooten op *Engeland*, de Schuiten van de kleine verse Vischvangst, de Schepen vaarende over de *Wadden*, de *Elve*, de *Weser*, en van de *Oost-Zee*; onder bepaaling dat de Vaartuigen over de *Wadden* vaarende, niet grooter zouden mogen zyn dan dertig lasten, en niet sterker bemand dan met drie Mannen en één Jongen, den Schipper onder de Mannen gerekend. (†) —— Onder dat Verbod was derhalven niet begreepen de Vaart op *Kuilen*, noch de binnenlandsche in het Grondgebied van den Staat, voor zo verre dezelve door geene andere bevelen of uit hoof-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 108.
(†) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 147.

LXXIII BOEK. hoofde van Krygsvoorzieningen bleef werd.

1793. Afkondiging in *Holland* wegens het leggen der Vaartuigen.

Van laatstgemelden aart was de bekendmaaking der Admiraliteit op de *Maaze*, dat, by voorraad, de Vaartuigen in het *Spuy en* de *Kille* aangehouden en geſtopt zouden worden. (*) Hier toe behoorde bovenal de Afkondiging door Staaten van *Holland* gedaan; dat, uit hoofde van de zorglyke omſtandigheden, waar in dit Gewest thans verkeerde, met eenen Vyandlyken *inval* bedreigd, en de noodzaaklykheid *om* alles aan te wenden wat tot verdeediging en beveiliging van hetzelve, als mede tot verydeling van 's Vyands oogmerken, zou kunnen ſtrekken, en dat daar toe vooral zou kunnen dienen, dat de Vyand de oevers der Rivieren, waar door *Holland* omringd en doorſneeden werd, naderende, geene Vaartuigen zou *kunnen* bekomen om dezelve over *te trekken*, *daar* om bevel gaven, dat een iegelyk, die eenig Vaartuig hadt, hoedanig ook, langs den Zuidoost Oever van *Holland*, ſtrekkende van boven *Heusden* af tot den *Dintel* toe, dezelve op ſtaande voet zou hebben over te brengen aan deeze zyde, zynde de Noordoost kant, onder ſtrafbedreiging, dat alle Vaartuigen, die, tegen deezen last, binnen vier en twintig uuren naa het aankondigen van dit Bevel, aan de andere zyde der Riviere zouden worden gevonden, uitgenomen een enkele Hengst

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 309.

Hengst op de vseren om den overtocht LXIII.
niet te ſtremmen, en de Vaartuigen in BOEK.
's Lands dienst en werken in gebruik, met
een onderſcheidend teken ten dien einde 1793.
voorzien, terſtond zouden worden ver-
brand en vernield. — Ten zelfden tyde
verboden zy elk Ingezeten den alge-
meenen Vyand van den Staat met eenig
Vaartuig byſtand te bieden, veel min in
het overvoeren van eenig Krygsvolk be-
hulpzaam te zyn; de zodanigen zouden
als Verraaders, van het Vaderland, en
Vyanden van den Staat, zonder eenige
oogluiking, met den dood geſtraft, en op
de daad betrapt, zonder eenig regtsge-
ding, op ſtaanden voet, opgehangen wor-
den. — Zy voegden 'er by eene be-
lofte, dat, ingevalle eenig Vaartuig, ie-
mand der Ingezetenen toebehoorende,
buiten hun toedoen, of medewerking, 't zy
by ongeluk, of geweld, in 's Vyands
handen mogt geraaken, en hy dit zyn
Vaartuig voor den Vyand onbruikbaar
maakte, hy niet alleen uit 's Lands Kaſſe
een volkomene Schadeloosſtelling wegens
zyn verlies zou trekken; maar daarenbo-
ven eene Belooning, geſchikt naar de om-
ſtandigheeden, waar in hy zich zou heb-
ben bevonden, tot het beloop der dubbele
waarde van zyn geledene ſchade toe. (*) —
Door dusdanig een maatregel zogt men
den *Franſchen* alle mogelykheid te benee-
men om, over het *Hollandſche Diep*, en
het

(*) *N. Vers. by* DE CHALMOT I. D. bl. 144.

LXXIII. BOEK. het *Bergsche Veld*, in dit Gewest in te dringen.

1793. Kaapvaart opengesteld.

Van den Zeekant was men voor geene Landing der *Franschen* beducht, niet alleen uit hoofde van het vry algemeen aangenomen stelzel der ongenaakbaarheid onzer Stranden, en den staat onzer Zeegaten; maar om dat *Frankryks* Zeemagt thans in geen staat was om vreeze aan te jaagen; of dat deeze anderzins genoegzaam door de *Engelschen* in den band kon gehouden worden; terwyl het gevaar van de Landzyde groot was. Men verwylde echter niet om de Kaapvaart tegen *Fransche* Schepen van Oorlog en Kaapers, door het uitlooven van aanzienlyke belooningen aan te moedigen, met de opgave van een Kaapreglement (*). Grooten lust of yver tot dit bedryf werd niet bespeurd. Hoogstwaarschynlyk hadt men dit daar aan toe te schryven, dat veelen nog niet vergeeten was de weinige Bescherming, in den Oorlog met *Engeland* den Kaapvaarderen verleend, en de daar uit gereezene nadeelen voor de Onderneemers om den Vyand, langs dien weg, afbreuk te doen. Dit stondt, uit anderen hoofde, dan ten dien tyde, waarschynlyk weder plaats te grypen. Waarom ook anderzins op de *Franschen* fel gebetenen van de Kaapvaart afzagen.

Plakaat tegen de

Tegen de vyandlyke Kaperschepen beraamden hun Hoog Mogenden een streng Pla-

(*) Dit stuk van 22 Feb. 1793 is voorhanden in de *N. Verz.* by DE CHALMOT I. D. bl. 136—144.

Plakkaat, waar by alle de geenen, die met *Fransche* Schepen ter Kaap uitgerust, binnen de Zeegaten of op de Binnenstroomen van den Staat, en binnen derzelver Tonnen genomen, of aan de Stranden, of aan den Vastenwal langs Zee gevangen worden, aan den Lyve, of zelfs met den Dood zouden gestraft worden; ten ware het klaar bleeke, dat zy door Storm of kwaad weer binnengejaagd of aan Strand geworpen waren; en dat zy op de eerste ontmoeting van Schepen binnen de Tonnen, of Menschen op de Stranden of aan het Vasteland zich overgegeven, en de Wapens zouden afgelegd hebben (*). — Dit voorschrift van menschlykheid in het slotgedeelte, werd te *Visstingen*, naar 't berigt van ooggetuigen, zo onbarmhartig uitgevoerd, dat met een *Fransch* Kaaper, met twaalf Zielen bemand, die in eenen storm op de *Zeeuwsche* Stroomen met een witten vlag ten teken van levensgevaar verscheen, om dus het leeven zyner Manschappen te redden, wreedaardig in den grond boorde, schoon men het in zyne hand had om de Manschap krygsgevangen te maaken.

LXXIII. BOEK. 1793. *Fransche* Kaapers.

Groote Kommer ging de belanghebbenden by de Visschery in de *Noord-Zee* en op *Yland*, in *Holland* en *Zeeland* woonagtig aan, voor de Schepen tan dien Vischvangst uitgerust. Zy verzogten daarom, dat hun Hoog Mogenden de noodige Voor-

de Visscheryen tegen vyandlykenoverlast te beschutten.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1799. bl. 377.

LXXIII. BOEK. 1793.

Voorziening gelieften te doen, dat door 's Lands Oorlogſchepen of andere Gewapende Vaartuigen, geen moeilykheid zou aangedaan, of genomen worden eenige *Franſche* Viſchersſchepen, Pinken of andere Vaartuigen zo lange de *Franſche* Oorlogſchepen, Kaapers, of andere, de *Hollandſche* en *Zeeuwſche* Vischhoekers, Galeiſchepen, of andere Vaartuigen, gedurende den tegenwoordigen Oorlog, ongemoeid zouden laaten. — Dit verzoek werd *toegeſtaan*. Hun Hoog Mogenden verklaarden, in vertrouwen dat de weinige reeds genomene Viſchers, aan ingezetenen van deezen Staat toebehoorende, daadlyk zouden worden wedergegeeven, genegen te zyn, de *Franſche* Viſcheryen, *zo lang de Nederlandſche* genot hadden van dien vrydom, vry te laaten. *Zy verzogten zyne* Hoogheid alle Bevelhebbers *van Schepen* van Oorlog en Commiſſievaarders te gelasten, geene *Franſche* Viſchers, alleen ter Vischvangst uitgerust, in de open Zee, moeite aan te doen, aan te tasten, of te neemen; maar dezelve, buiten de noodige, doch voegelyke, onderzoekingen, ingeval van eenig vermoeden, onverhinderd te laaten vaaren, zo lang de Viſcheryen van deeze Landen niet werden aangevallen. Terwyl het van zelf ſprak, dat by het ontmoeten van gewapende Vischſchepen, die zich op de Kusten deezer Landen, om dezelve op te neemen, of anderzins zouden mogen ophouden, deeze wel deegelyk, door 's Lands Schepen of Commis-

misſievaarders, zouden genomen en opgebragt worden. De noodige Brieven van deeze Vrywaaring werden gedrukt en aan elk Stuurman gegeeven, om 'er het noodige gebruik van te maaken; met hevens gevoegden last, om, byaldien desniettegenſtaande één of meer van hunne Schuiten of Schepen mogten worden genomen, daar van terſtond aan hun Hoog Mogenden kennis te geeven; ten einde op het intrekken deezer gunſtige ſchikking voor de *Franſche* Viſcheryen orde te kunnen ſtellen (*). LXXIII. BOEK. —— 1793.

Ten zelfden dage voegden hun Hoog Mogenden by andere reeds uitgegeevene Plakaaten om den Vyand allen toevoer van magtsverſterking af te ſnyden een ſtreng Verbod des Uitvoers van alles wat tot den aanbouw van Schepen noodig was, als mede het overbrengen van volbouwde Schepen, welke de Republiek niet min dan de Scheepsbouwſtoffen noodig hadt, in vreemde handen, en bygevolge het verkoopen en leeveren van Schepen aan anderen dan Inwoonders van deeze Landen, of ook het inkoopen en ontvangen deezelven voor Rekening van Vreemden (†). Het verkoopen vanSchepen en Scheepsbouwſtoffen verboden.

Alles hadt, zints eenigen tyd, onlochenbaar uitgeweezen, dat het op *Holland* gemunt was. De grootheid des *Franſchen* Legers ſchoot verre te kort by de opgave der door ons geboekte Proclamatie des Ge- Het *Franſche* Leger radert *Holland*.

(*) *Reſol. Gen.* 5. April 1793.
(†) *Reſol. Gen.* 5. April 1793.

LXXIII. BOEK. 1793. Generaals DUMOURIER, als bestaande uit 60000 Man. Het verzameld Krygsvolk tot die vermeestering bestemd, was volgens diens Veldheers eigen zeggen, niet meer dan 13,700, onder welken men ruim 2000 *Bataaven* en *Belgen* telde. De Artillery, welke dit Leger aanvoerde, bestondt uit vier twaalfponders, acht achtponders, vier Mortieren, vier Houwitzers, en twintig kleine Mortieren voor Granaaten (*). Met zulk eene geringe magt *Holland* aan te vallen, moest by overrompeling geschieden. Ten dien einde zondt hy, onder den Generaal BERNERON, de Voorhoede na de Grenzen der Generaliteits Landen. Met acht honderd Man Voetvolk en honderd Ruiters trok de Luitenant Collonel DAENDELS na de *Moerdyk* om aldaar de Vaartuigen aan de *Zwaluw* en de *Roomaart* in beslag te nemen. De verdere Voorhoede moest zich van *Zevenbergen* tot aan de *Oude Bosch* en *Breda* te nederslaan, om door een brug over de *Merwe* de gemeenschap met DAENDELS open te houden. Een voorzorg noodig gekeurd om de uitvallen van *Bergen op Zoom*, *Breda* en *Geertruidenberg* te voorkomen. Het denkbeeld van de groote overmagt des *Franschen* Legers deedt de Bevelhebbers deezer Steden, als mede die van 's *Hertogenbosch* en *Heusden*, voor eigen verdediging zorgen, zonder eenigen uitval te durven waagen, die genoegzaam geweest

(*) *Mem. van* DUMOURIER II. D. bl. 3.

weest zou hebben om de voorhoede der *Franschen* te doen terug deinzen. LXXIII. BOEK.

De voorzorge om de Schepen aan de overzyde te brengen (*), maakte in het in beslag neemen der Vaartuigen eene onmogelykheid, en was het plan om *Dordrecht*, langs dien weg, te vermeesteren, op dat pas, verydeld. Daarenboven hadt zyne Hoogheid, zo ras de Oorlogsverklaaring daar was, den zeer kundigen Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN na *'s Gravenhaage* ontboden, om met deezen en andere 's Lands Hooge Officieren, de middelen tot verdeediging te beraamen. Reeds in den aanvange van Sprokkelmaand vertrok KINSBERGEN, vergezeld van den in onze Landsgesteltenisse zo bedreevenen Generaal DU MOULIN, en anderen, na het Eiland van *Dordrecht*, de *Kille*, de *Willemstad*, *Hellevoetsluis* en andere plaatzen in die Oorden, om den toestand van alles te onderzoeken, en de noodige verdeedigmiddelen te beraamen. Hun verslag kwam hier op neder, dat het Eiland van *Dordrecht* in een behoorlyken staat van tegenweer zou gebragt worden; dat men de noodige Onderwaterzettingen, die voornaame verdeediging van ons Land, werkstellig zou maaken. De noodzaaklykste Batteryen aan *Oostjesplaat* op het Eiland *Overflakke* te bepaalen; ten einde zo wel eenen inval op dat Eiland, welke een inval tot in het hart van *Zuidholland* gemaklyk kon maaken, te verhoeden,

1792. Voorzorgen van deezezyde gedraagen.

(*) Zie hier boven bl. 388.

LXXIII. BOEK. 1793.

den, als ook de doorvaart na *Zeeland* te beletten, indien de *Willemstad* bukken moest, naardien *Oolzjesplaat* op den hoek des gemelden Eilands gelegen, de geschiktste plaats was om dat verder indringen te stuiten (*).

Breda belegerd.

Terwyl men met de volvoering van dit Verdeedigingsplan bezig was, en dadelyk Vaartuigen zondt ter Beschermíng van *Dordrecht*, om de overvaart aan de *Moerdyk* kragtdaadig te beletten, en dus dit plan der *Franschen* op niets te doen uitloopen, zogt DUMOURIER, hoe zeer ook van belegerings Krygsbehoeften schaars voorzien, de eene of andere Stad in te neemen, om, waare het mogelyk, dat gebrek vervuld te krygen. *Breda* was het voorwerp, waar op hy het muntte. Zints eenigen tyd hadt men reeds een aanval op deeze Stad gevreesd, *aanstalte tot verdeediging* gemaakt, Boomen afgehakt, de Bruggen deels afgebrooken, deels voor den Vyand ten onbruik gemaakt, de Poorten met Schutdeuren voorzien, en de Onderwaterzetting vermeerderd. Het zamentrekken van *Fransch* Krygsvolk, het presſen van Boeren en Voerlieden, tot het aanbrengen van belegerings geschut uit *Antwerpen*, 't geen door de slegte wegen gebrekkig toeging, kundigde dien toeleg aan. Deeze kreeg, te midden van Sprokkelmaand, eene te grooter waarschynlykheid. De *Fransche* Emigranten, wier getal weinig min-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1064.

minder dan drie honderd beliep, maakten zich weg. Veele Burgers en Inwoonders namen de vlugt, eer eene digtere influiting zulks onmogelyk maakte. Onder deezen bevonden zich drie van de zes *Nederduitſche* Predikanten en één der *Walſche* Gemeente, even veel bleeven 'er van beiden in de Stad. Op de naderende *Franſchen*, die Batteryen poogden aan te leggen, werd geſchooten. LXXIIIe BOEK. 1793.

De Stads Regeering, vreezende, dat *Breda* tegen een Beleg geheel niet voorzien (*), 't zelve niet zou kunnen uithouden, ſtelde een Ontwerp van Daadiging op. De Schepen LUZAC trok 'er mede na *'s Gravenhaage* op den achttienden dier Maand. Hy kwam den anderen dag 's avonds terug, met het afkeurend antwoord van zyne Hoogheid, inhoudende, dat deeze zaak aan den Krygsbevelhebber Graave VAN BYLAND was overgelaaten; dat Eed en Pligt geen Verdrag zouden kunnen gedoogen, dan wanneer een Practicable Bres in de Capitzale Wal was geſchooten. Hier op volgde eene Aankondiging, nog dien zelfden avond door de Stads Regeering gedaan, by welke, op hooge Orde van zyne Hoogheid, aan alle Burgers en Ingezetenen werd bekend gemaakt, dat het diens

Een Ontwerp van Daadiging door den Stadhouder gewraakt.

(*) Het getal der weerbaare Manſchap beliep niet meer dan 1600. Een zeer ontoereikend getal, om, in gevalle van een regelmaatig beleg, die Stad te verdeedigen. Hier by kwam gebrek aan Mondbehoeftens en Magazynen.

dienst ernstig oogmerk was de Stad, op de best mogelyke wyze, te verdeedigen; en dat mitsdien niemand, wie hy ook mogt weezen, zou hebben te spreeken van de Vesting over te geeven: dewyl zulks aan de voorzigtigheid van den Commandant was overgelaaten: voor slegte Menschen en Vyanden van den Staat zouden zy gehouden worden, die van overgaave spraken: ook hadt zyne Hoogheid den Bevelhebber volmagt gegeeven, om dezulken, die des aanzoek mogten doen, in zekere bewaaring te laaten neemen; ten einde hun, naar verdienſten te ſtraffen. — Het Ontwerp van Daadiging van de Magſtraat was door dezelve aan den Commandant ter hand geſteld, met verzoek om dat van, in gevalle van overgave, ten voordeele van de Burgery, gebruik te maaken. Zy ontving deswegen toezegging; doch het ſchynt van geen gebruik geweest te hebben (*).

Breda opgeëischt, beschooten en overgegeeven.

Breda, waar eene herhaalde toeſchikking van Brieven voor de Koop- en Kryglieden, door den Burger Generaal der *Franſche* Blokkade, het denkbeeld eener reeds gedaane Opeiſching hadt doen gehooren worden, was, uit naam van den Generaal DUMOURIER, den drie en twintigſten van Sprokkelmaand, daadlyk opgeëischt. Dan de *Franſche* Officier met een Trompetter

tot

(*) Men zie dit Stuk in de *Bylagen* op de *Voornaamſte Byzonderheden van het Beleg van Breda*, Litt. A bl. 135.

tot die opeisching afgezonden en binnen gelaaten, kwamen met een weigerend antwoord te rug. Waar op de vyandlykheden onverwyld begonnen, door het in de Stad werpen van Bomben en Houwitzers. Dit werd van de zyde der Stad beantwoord, tot de avondstond en nagt eenige verademing gaf. In den vroegen morgen hervatten de *Franschen* het Bombardement, en hielden 'er mede aan tot zeven uuren in den morgen; meer dan zestig huizen werden ten deele verpletterd, ten deele grootlyks beschadigd (*), dan de brand daar door veroorzaakt hadt, ten gelukke der Stad, geen voortgang, en werd 'er slegts één Burger door een bom gedood, één Vrouw en één Grenadier gekwetst. —— De ten dien dage op den middag herhaalde Opeisching, gepaard met de zwaare bedreigingen van de Stad plat te zullen schieten, en de Krygsbezetting over den kling te doen springen, hadt die uitwerking, dat, na gehouden Krygsraad by den Graave VAN BYLANDT, tegen den avond, een Majoor met een Tamboer na den *Franschen* Generaal vertrok, daar den geheelen nagt bleef, en 's morgens terug kwam, met de voor de Burgeren aangenaame verzekering, dat tot de overgaave der Stad besloten was.

LXXIII. BOEK. 1793.

Men legt den Graave VAN BYLAND deeze reden by het houden des Krygsraads over

Raad des Graaven

(*) Men zie de Lyst in de meergemelde *Voornaamste Byzonderheden* bl. 174.

LXXIII. BOEK. 1793. VAN BRLAND TOT overgave.

over de Daadiging, in den monde. „ Dat „ hy begreep, dat het de pligt van een „ Krygsman was, de hem toevertrouwde „ post niet te verlaaten, noch over te „ geeven, wanneer zyne Verdeediging „ van eenige vrugt ſcheen te zullen zyn, „ en zo lang 'er hoop was op Ontzet, „ of wanneer zyne kragten inwendig zo „ geſchaapen waren, dat hy den Vyand „ eenen geruimen tyd wederſtaan, en hem „ daar door van het doen van andere on- „ derneemingen konde te rug houden; „ dan, daar noch het een, noch het an- „ der, hier het geval was; daar 'er geen „ hoop op een zo ſpoedig Ontzet, als de „ omſtandigheden vorderden, voorhanden „ en de Stad, zo wel van Volk als van „ Voorraad onvoorzien was, zou het, zyns „ oordeels, veel eer een ſtuk van roek- „ loosheid dan van *dapperheid weezen*, „ de gelegenheid, die zich aanboodt, om „ eerlyke voorwaarden te bedingen, van „ de hand te wyzen, en de Vesting tot „ op het uiterſte te willen verdeedigen. „ Dit uiterſte zou binnen weinig dagen „ daar zyn, wanneer men genoodzaakt „ zou weezen, willens of onwillens, zich „ aan den Vyand over te geeven, en zich „ de wet van hem te laaten voorſchry- „ ven, en dat veelligt als dan op de puin- „ hoopen eener verwoeste Stad, en op „ de lyken van de Burgery en het beste „ gedeelte der Bezetting, die de Slacht- „ offers van een kwalyk begreepen en te „ ver gedreeven *point d'honneur* zouden zyn;

„ daar

„ daar men, in tegendeel, door eene ty- LXIII.
„ dige en eerlyke Overgaave, de laatſten, BOEK
„ ten dienſte van het Vaderland ſpaa- ——
„ ren en elders met meer vrugts zou kun- 1793.
„ nen gebruiken. —— Indien men intus-
„ ſchen, naa dit alles wel overwoogen te
„ hebben, liever verkoos, naa eene Ver-
„ dediging van drie of vier dagen langer,
„ de Stad en Burgery aan een onvermy-
„ delyk bederf en ondergang, en de Krygs-
„ lieden van den Staat aan het gevaar van
„ zich Krygsgevangen te moeten geeven,
„ of wel, (indien de Vyand, 't geen niet
„ onmogelyk was, daar de Buitenwerken
„ geheel onbezet moesten gelaaten wor-
„ den, een Storm mogt waagen,) van
„ allen, te gelyk met de Burgery, aan
„ deszelfs woede opgeofferd te worden,
„ bloot te ſtellen, —— dan met de voor-
„ zigtigheid te raade gaande, de Stad voor
„ haaren geheelen ondergang te bewaaren,
„ en het Garniſoen voor eene betere ge-
„ legenheid, om zyne dapperheid en moed
„ te betoonen, te ſpaaren —— konde men
„ verzekerd zyn, dat hy, als Commandant,
„ in het waarneemen van zyn post niet
„ in gebreke zou blyven; maar de eerſte na
„ de Wallen gaande, en die de laatſte ver-
„ laatende, hun toonen zou, dat niet laffe
„ vrees; maar de Rede en Menschlieven-
„ heid, hem bewoogen hadden, om tot
„ een zo ſpoedige Overgave te raaden." —
Wat van deeze opgegeeven Redenvoe-ting zy, zeker ſtemde VAN BYLAND voor de Overgave, en kreeg hy in den

LXXIII. BOEK. Krygsraad de meerderheid boven hun, die als nog in geene Onderhandeling wilden getreeden hebben (*)."

1793. Den Bevelhebber gaat te zyner eere na, dat hy, geduurende het Bombardement, geſtadig op de Wallen was, en alles uit zyn vermogen ſtondt deede, om de Krygsbezetting aan te moedigen; doch zich van veel te weinig Volks en Voorraads voorzien vondt, om eene Stad, welker Buitenwerken van die uitgeſtrektheid zyn, met vrugt te verdeedigen.. De Vyand, wiens magt tot een geregeld beleg, niet reikte, liet ook de Werken onaangeroerd, en bepaalde zich tot het werpen van bommen in de Stad, om dus de Burgers en de Krygsbezetting tot eene ſpoedige Overgave te dwingen. —— Wat BYLAND en de Leden des Krygsraads die tot deeze Overgave geſtemd hadden, wederwoer, zullen wy vervolgens melden.

Op welke Voorwaarden overgegeeven.

De Voorwaarde van 't geſlootene Verdrag, 't welk allen blyk droeg van de geſteldheid der *Franſchen*, om die Stad, als de Sleutel van *Holland* aangemerkt, in hunne magt te krygen, kwamen hier op neder, dat de Krygsbezetting, met ſtaanden Trom, vliegend Vaandel, en ieder Bataljon met twee

(*) Zie *De Voornaamſte Byzonderheden, voorgevallen geduurende de Belegering, Inneeming en Herneeming der Stad Breda, in den Jaare* 1793, *benevens eenige noodige Bylagen, in welke verſcheide belangryke Stukken voorkomen.* Te *Bergen op Zoom* by VAN RIEMSDYK en VAN BRONKHORST bl. 19.

twee Veldſtukken, zo na *'s Hertogenbosch*, *Thiel*, *Bommel*, als na *Utrecht*, met volkomen vryheid om in den dienst van den Staat te blyven, en tegen alle Vyanden, wie zy ook zyn mogten, gebruikt te kunnen worden, zou uittrekken. LXXIII. BOEK. 1793.

Der uitgetrokkenen plaats werd onverwyld door intrekkende *Franſchen* vervuld. Alles ging, door de gemaakte ſchikking der Magiſtraat vry geregeld toe, uitgezonderd, dat eenige Huisvaaren en *Hollandſche* Overloopers, die in menigte aankwamen, en *Bataaven*, in de Groote Kerk, die zy tot een Hospitaal wilden maaken, de Wapens van de Stad en van den Prins, van het Orgel braken, het Orgel mishandelden, en eenige der daar nog liggende Kerkboeken, welker banden met Stads en 's Prinſen Wapen prykten, vernielden. De ſchoone Graftombe van ENGELBERT VAN NASSAU leedt ook beſchadiging van de hand des moedwils. Doch deeze baldaadigheden werden welhaast geſtuit door Schildwagten voor dit Kerkgebouw te plaatſen. Twee Wapens van den Stadhouder haalde men uit de Kerk, die, op de Markt aan ſtukken geſlaagen, of benevens andere verbrand werden. Men yverde ook om eenige Wapens en Beelden, uit de gevels van openbaare en andere Gebouwen weg te neemen, weg te hakken en te ſchenden. Een aanzienlyk Uitgeweeken *Hollander* wordt gezegd, in eigen perſoon aan deeze laatſte bedryven een groot deel

Hoe het zich daar toedroeg.

LXXIII. BOEK. 1793.

genomen te hebben (*). —— Onmiddelyk naa deeze verwisseling werd op de Maas een Vryheidsboom geplant, en om denzelven, onder het aanheffen van het bekende *Ca ira* gedanst, by het wapperen der drie-kleurige Cocarde. —— Het *Comiteit Revolutionair der Bataven* deedt den volgenden dag een aanzienlyker Vryheidsboom planten, by welken de Burger BLOK, dien wy ten tyde der Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII in *Noordholland*, zo dikmaals aantroffen, en nu meer als vyf Jaaren als Balling hadt omgezworven, deeze zeer heftige Aanspraak hieldt.

Aanspraak aan de *Bredasche* Burgers.

„ Burgers van *Breda!* Gy zyt vry! Gy „ zyt ontslaagen van de knellende ketenen van den Dwingeland, uwen zogenaamden BARON, waar onder gy, zo „ lang, —— helaas! maar al te lang —— „ gezugt hebt? De vrye *Franschen*, „ onder de aanvoering van den grooten „ DUMOURIER, zyn gekomen om uwe „ kluisters te verbreeken, en U de Vryheid te bezorgen. Hunne onderneeming „ is gelukt; de Boom der Vryheid is in „ uw midden geplant! Wy wenschen U „ daar mede geluk! Toont, Burgers van „ *Breda!* dat gy uw geluk kent, en weet „ te waardeeren. En daar gy de eerste „ Stad in uw Vaderland zyt, welke dit „ geluk is te beurt gevallen, geeft door „ uw gedrag, door uwen yver voor de „ Vryheid, een voorbeeld aan andere Ste-

„ den,

(*) Zie het bovengemelde Werkje bl. 51. 52.

„ den; die de Poorten eerlang voor ons LXXIII.
„ zullen openen! —— Doet plegtig af- BOEK.
„ ſtand van alles, wat U nog aan den ——
„ Dwingland mogt gebonden houden; 1793.
„ zweert hem, de zynen, zweert allen,
„ die den Dwingland voorſtaan, en de
„ Slaaverny boven de Vryheid ſtellen,
„ eenen eeuwigen haat! —— En zo 'er
„ nog onder U gevonden worden, die
„ zich zyner aanneemen, die nog ten zy-
„ nen voordeele durven ſpreeken, druk
„ hun den dolk in 't hart, eer zy het U
„ doen! Ieder woord ter verdeediging
„ van den Tyran, is eene laſtering voor
„ de Vryheid en Gelykheid! —— Nu
„ dan, Burgers van *Breda!* indien gy het
„ met ons eens zyt, zo betoont het door
„ uwe huizen te illumineeren, ter eere
„ van deeze uwe Redders," (dit zeggende
„ wees hy op DUMOURIER en die by hem
„ ſtonden.) Dit zyt gy hun verſchul-
„ digd, en zal door hun als een blyk van
„ uwen yver voor de goede zaak worden
„ aangemerkt! (*)" Hier op volgde een ſterk Vreugdegeroep, vervangen door het aanheffen van den Marsch der *Marſelliaanen*, en gevolgd van een Dans om den Vryheidsboom, waar toe DUMOURIER de naast hem ſtaanden opleidde. — 's Avonds werden alle de Huizen, ten teken van vreugde, verlicht, onder het luiden en ſpeelen der klokken, van de groote Kerk-

toe-

(*) *De Voornaamſte Byzonderheden van de Belegering &c. van Breda* bl. 47.

LXXIII. BOEK. 1793. tooren woey de Nationaale Vlag. Men bespeurde by deeze verlichting zo weinig gewoels op straat, dat die stilte by het meergemelde Committé zeer in 't oog liep. Zy hielden de Burgers voor *Prinsgezind*; de *Franschen* hun voor *Aristocraten*. De laatstgemelden waren stiller dan doorgaans by zulk eene gelegenheid, dit laatste schreef men toe aan de zorge van den aangestelden Commandant den Collonel CUSTERE.

De strengste tugt beteugelde en weerde eerlang de eerst ontstaane ongeregeldheden. Aan een galg op de Groote Markt geplaatst, zou, naar het bevel van DUMOURIER, ieder schurk, stout genoeg om den *Franschen* naam, door geweldpleegingen of misdaaden tegen de vreedzaame Ingezetenen te onteeren, *met den schandlyksten dood onverwyld gestraft worden.* — Hy maande in eene Afkondiging alle Matroozen, Schippers en Soldaaten aan, om zich in dienst van het *Fransche* en *Bataafsche* Leger te begeeven, met toezegging, dat ieder in dien rang, waar in hy voormaals hadt gediend, zou worden geplaatst. — Door eene andere Afkondiging beval hy, dat een ieder, die eenige Goederen, den uitgetrokkenen *Fransche* Emigranten toekomende, onder zich mogt hebben, daar van, binnen vier en twintig uuren, opgave zou hebben te doen.

Afkondiging van het *Com-* Het grootste gedeelte van het *Legioen Etrangere*, meest uit uitgeweeken *Hollanders* bestaande, trok binnen deeze ver-

heer-

LXXIII. BOEK.

1793. *mitté Revolutionair der Bataaven.*

heerde Veste (*). Het *Committé Revolutionair der Bataaven*, thans in die Stad, en de geweezene *Baronie van Breda*, zich onthoudende, liet, na het aanplakken van een Berigt, wegens den loop des *Franschen* Gelds, den Ingezetenen aankondigen.

„ Daar wy in deeze Stad zyn aangekomen, onder het geleide van den Held der Vryheid, den Generaal en Chef DUMOURIER, en door de overwinnende Wapenen der *Fransche* Republiek, om U, ingevolge der Verklaaringe van den genoemden Generaal, die met ons in dezelfde Principes van Vryheid en Gelykheid staat, te verlossen van het Geweld en de Onderdrukking van *Oranje* en *Pruissen*, derzelver Vasallen en Suppoosten; om U te herstellen in de volle uitoefening uwer inpraescriptible Regten, de Vryheid en Gelykheid. —— Zo noodigen wy alle Burgers en Ingezetenen deezer Stad, den vollen ouderdom van twintig jaaren bereikt hebbende, om, op aanstaanden Zondag den derden Maart, des naamiddags ten drie uuren, een ieder in zyne Wyk, ter bekwaame plaatse, te vergaderen, om als dan te verkiezen, zodanige Mannen, als om hunne Eerlykheid, Bekwaamheid en Volkslievenden yver voor „ de

(*) 't Zelve bestondt, volgens eene egte Lyst met de Naamen der meerdere en mindere Bevelhebberen, uit 2450 Man. Men vindt dezelve in de *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 526 enz.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ de Vryheid en Gelykheid van Maat-
„ schappylyke Regten, uw vertrouwen
„ het waardigste worden geagt; op dat
„ zy, volgens de als nog subsisteerende
„ Wetten, en de Politieke en de Justicieele
„ Magt blyven uitoefenen en handhaaven,
„ tot tyd en wylen Gy, met het gansche
„ Volk van *Nederland*, bevryd van alle
„ Despotieke en Aristocratische Kluisters,
„ in eene algemeene Volksvergadering,
„ omtrent de eenpaarige Regeeringsvorm,
„ zult hebben voorzien. —— En naardien
„ alle Magt en Gezag, Bestuuring of Com-
„ missien, uit overheersching oorsprong-
„ lyk, op het aanlichten der Vryheid moe-
„ ten worden gehouden voor vervallen,
„ en niemand tot gehoorzaamheid aan de-
„ zelve verpligt kan zyn; zo verklaaren
„ wy alle dezelve, die *tot heden toe* ge-
„ subsisteerd hebben, *voor nul en van*
„ onwaarde, allen en een iegelyk, die
„ aan dezelve door Eeden of anderzins zig
„ daar aan verbonden houden, het zy de-
„ zelve gedaan zyn aan de pretense Staa-
„ ten Generaal, Raad van *Brabant*, den ge-
„ weezen Baron, Stads Regenten, of wie
„ het ook zou mogen weezen, daar van
„ ontslaande."

Regeeringsverandering.

In overeenkomst hier mede, geschiedde de verkiezing der Volksvertegenwoordigeren. De Ingezetenen moesten deeze Verklaaring van Burgertrouw afleggen; „ Ik
„ verbind my, ten plegtigsten, en op myn
„ heilig woord van Eer, om het Vader-
„ land getrouw te zyn, om de Vryheid en

„ Ge-

„ Gelykheid van Maatſchappylyke Reg- LXXIII.
„ ten, tot mynen dood toe, met al myn BOEK.
„ vermogens te zullen handhaaven. —— ——
„ Wanneer de Voorzitter iemand deeze 1793.
„ Trouwverbintenis afnam," was zyn woord, „ indien gy dit nevens my op-
„ regt bekragtigt, zo zegt, *Dusdanig ver-*
„ *bind ik my!*" Doch wanneer zulks omtrent een Amptenaar geſchiedde, moest deeze 'er nog byvoegen, „ *en ben bereid,*
„ *des noods, op myn post te ſterven!*"

Op de beſchikking van het *Committé Revolutionair der Bataaven*, werden de Voorzitters tot de Grondvergaderingen en de Secretarisſen tot het opneemen der ſtemmen benoemd. Zy volvoerden dien last, en bragten een twintigtal uit van Volksvertegenwoordigers, die meerendeels de opgedragen post aanvaardden, terwyl de om gewigtige redenen verſchoonden, zich vervangen zagen door die naast hun de meeste ſtemmen hadden. De Burger HAVERMANS, die van allen de meeſte ſtemmen hadt, lag de belofte van Burgertrouwe af in handen van den Voorzitter der Grondvergaderingen, MICHEL PIERRE LANGLOIS (*), waar op hy die belofte zyn-

(*) Deeze was voorheen Leeraar der *Walſche* Gereformeerde Gemeente te *Breda* geweest; doch hadt eene *Roomschgezinde* ter Vrouwe neemende, zyn Leeraarampt, volgens Kerken-orde, moeten nederleggen. — Tegen de aantygingen, dat hy, uit hoofde van zyn gedrag omtrent de Staatszaaken in den Jaare 1787, genoodzaakt zou geweest hebben zyn Leeraarampt te laaten vaaren,

LXXIII. BOEK. 1793.

zynen Medevertegenwoordigeren afnam. Men merkte op, dat meest alle de Leden der voorige Regeering, die zich ten deezen tyde in *Breda* bevonden, tot Leden der Municipaliteit gekoozen waren; zonder agt te geeven op hunne denkwyze en verkrogtheid van deeze of geene Party; gelyk dit mede geen plaats gehad heeft met betrekking tot het stuk van Godsdienst. Waar uit bleek dat de Burgery dier Stad, tot dit ongewoone werk opgeroepen, by het verkiezen haarer Stadsbestuurderen, noch het styven, noch het onderdrukken, van deeze of geene Party; maar alleen de bevordering van het algemeene welzyn op het oog gehad heeft (*).

Lot van eenige Regenten.

Groot was de verandering door deeze Volkskeuze in de Stadsregeering te weg gebragt; dan allergrootst de *lotwisseling*, welke, om deezen tyd, *den voorzittenden* Burgemeester Mr. GERARD JOHAN TARRÉ, den Schepen Mr. ANDRIES REIGERSMA en LAURENS PELS, Rentmeester der Goes-

te

dat hy vervolgens met een *Roomschgezinde* Jufvrouw weg gegaan was, zich na *Frankryk* begeeven en daar zich opgehouden hadt, tot dat hy met de *Franschen* en het *Committé Revolutionair* verder binnen *Breda* gekomen was, waar hy op zyn eigen Gezag een Collegie van Regenten, onder den naam van Municipaliteit, zou aangesteld hebben, wordt hy verdeedigd door den Schryver van de *Byzonderheden des Belegs van Breda* bl. 69 en 70.

(*) Die Lyst, met de daar in voorgevallene Veranderingen, is voorhanden in de *Byzonderheden des Belegs van Breda* bl. 192.

telyke Goederen van zyne Hoogheid trof, die, naa het ondergaan van verscheide hun hoogst onaangenaame ontmoetingen ten tyde des vreugdebedryfs, op last van den Generaal DUMOURIER, gevat werden, met aanzegging, dat zy zich gereed moesten maaken, om binnen weinig uuren, na het Kasteel van *Antwerpen* gevoerd te worden. Geen aanbiedingen om zich in huislyke gevangenis te begeeven, vonden gehoor. Voor den Generaal DUMOURIER gebragt, vonden zy by deezen eenige Leden van het *Committé Revolutionair der Bataaven*, onder deezen BLOK, bovengemeld, en DE NYS, geweezen Major van het Vrycorps te *Wyk by Duurstede*, die hun betuigden, dat dit vatten niet om hunne Persoonen als Persoonen geschiedde, maar om dat de Stadhouder, op aanzetten van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, op eene zo ongehoorde wyze, vier braave Patriotten, Mannen van groote verdiensten, MICOUD, VILATTES, NOBBE en REEPMAAKER, hadt doen vastzetten en gevangen hieldt, dat al het leed, 't geen deezen zou worden aangedaan, hun desgelyks zou wedervaaren, en dat zy geen ontslag te hoopen hadden, eer die vier Heeren in vryheid waren gesteld. — Hun verzoek om niet buiten de Stad gevoerd te worden, vondt geen ingang, en zy werden na gemelde plaats gebragt (*). On-

LXXIII. BOEK. 1793.

(*) *N. Verz.* by DE CHALMOT II. D. bl. 38—40.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Onder de ten dien tyde gevatte bevondt zich ook de Schepen KNIBBE; doch hy werd, op voorſpraak, weder ontſlaagen. De Generaal DUMOURIER ſchynt zich de zaak van den Gevangen Collonel MICOUD voornaamlyk aangetrokken te hebben. Reeds vroeg in Sprokkelmaand hadt hy den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL zyn voorneemen bekend gemaakt, óm in ieder Stad, welke hy zou bemagtigen, Gyzelaars te zullen neemen, en wel de zulken, die het meest in aanzien waren onder de Aanhangers van het Huis van *Oranje*, en hun op dezelfde wyze te behandelen als hy zou vernemen dat MICOUD behandeld wierd. De drie gemelde Heeren te *Breda* gevat zynde gaf hy den Raadpenſionaris berigt, dat hy reeds begonnen hadt dit zyn voorneemen werkſtellig te maaken. (*)

Buit daar gevonden.

DUMOURIER bereikte, met het vermeesteren van *Breda*, een zyner hoofdbedoelingen, óm voorraad van Krygsbehoeften te bekomen. Uit verſcheide opgaven van het daar gevondene mag men opmaaken, dat hy hier in 't bezit geraakte van 250 Stukken Geſchut, 5000 Geweeren, en 300 000 Ponden Buskruid.

Wat 'er met het

Daadlyk na het aanſtellen der Municipaliteit begon men, op het aandryven van

(*) *Byzonderheden wegens het Beleg van Breda*, bl. 55. De Brieven van DUMOURIER, benevens de Antwoorden van den Raadpenſionaris, kan men leezen in de Bylagen op dit Werkje bl. 169—193. en bl. 181—185.

van eenige *Franſchen* en *Bataaven*, in eene Herberg Byeenkomſten te houden, met den toen gebruiklyken naam van *Clubs* beſtempeld. Meest onaanzienlyke Burgers namen deel in deeze Vergadering. Dit verdroot DE BEERE, en andere Uitgeweekene *Hollanders*. Zy vervoegden zich by de Municipaliteit, vorderden, op een gezagvoerenden toon, dat dezelve hun eene Plaats tot het oprichten eener *Club* zou aanwyzen, en de Burgers oproepen om daar van Leden te worden. Dit geſchiedde. Een getal van niet meer dan honderd en vyftig Burgers verſcheen ter beſtemde plaatze, ter oprigting van dit Gezelſchap, welks Nuttigheid en Noodzaaklykheid een der Uitgeweeken *Hollanderen*, aan de vergaderde menigte voorhieldt. „ Als moetende de *Club*, naar zyn voor-
„ dragt, vooral dienen, zo wel om ver-
„ ongelykten en ongelukkigen tot een
„ toevlugt te ſtrekken, als om een waak-
„ zaam oog op de verrigtingen der
„ Volksvertegenwoordigeren te houden:
„ ten einde alle *Ariſtocratiſche* beginzels
„ en bedryven te keer te gaan, en te weer-
„ ren, en de Burgervryheid te onderſteu-
„ nen en te handhaaven."

LXXIII. BOEK. 1793. oprigten van een *Club* gebeurt.

Onder de Oprigters greep verſchil en verwarring plaats. Dit gevonden en geſtild zynde, werd de Intekening geopend. Geduurende die aanſtootlyke verdeeldheden by de oprigting, was het getal der aanweezenden zeer gedund; meest alle Burgers van eenig aanzien waren vertrok-

XXXIII. BOEK. 1793.

trokken. De gebleevenen moerendeel getekend hebbende, benoemde men Persoonen, die 's volgenden daags eenen aanvang maakten om, van huis tot huis, rondgaande, den Burgeren de Intekeningslyst aan te bieden. De weinige geneigdheid, welke de Burgery in het algemeen betoonde om deel in dit Gezelschap te neemen, deedt dit rondgaan weldra staken. En verviel de geheele *Club*, nas weinig keeren vergaderd geweest te hebben. (*)

De *Klundert* gaat aan de *Fransche* over.

De bemagtiging van *Breda* werd welhaast gevolgd door die der kleine *Zuidhollandsche* Stad, *Klundert*, ook *Niervaart* genaamd. Door de *Franschen* opgeëischt sloeg de Bevelhebber, de Baron J. M. VON KROFF, zulks moedig af, en verdeedigde, voor een korten tyd, die Veste; doch geen kans ziende tot eene langer Verdeediging, *vernagelde hy het* Geschut, en zogt met zyne Manschappe de *Willemstad* te bereiken. Met de meesten werdt hy afgesneeden, door eenige *Bataaven* onder bevel van den Luitenant Collonel L. HARTMAN; deezen wordt hy gezegd, naade overgave van zyn Persoon, door den kop geschooten te hebben: waar op hy daadlyk het zelfde lot onderging. (†) Den

(*) *Byzonderheden wegens het Beleg &c. van Breda* bl. 71—73.

(†) ZILLESEN *Geschiedenis der Nederlanden.* I. D. bl. 236. De uitgang van deezen Bevelhebber wordt zeer verschillend vermeld. Deezen doen hem in een Uitval sneuvelen; anderen by de Vlug

Den Krygsvoorraad dezer Veste bekeer- LX XIII
den de *Franſchen* tot het voorzetten hun- BOEK.
ner Vermeesteringen.

De tyding van het bemagtigen der 1793.
Stad *Brussel* vloog, met ſnellen ſpoed, na Last aan
Parys. Met gloeiende kleuren maalde de de *Fran-*
Heer Gasius, een der Commisſarisſen in *ſche* Ge-
de *Nederlanden*, die vermeestering, en de nerals
voordeelen daar uit te wagten af, vol gegee-
vreugde over het inneemen eener Stad, ven, we-
die eene zo naauwe betrekking hadt op gens de
het Huis van *Oranje*, welks Goederen wyze hoo
aldaar verbeurd verklaard werden. (*) zy in *Hol-*
De Nationaale Conventie zag, haars be- *land*
dunkens, zich den weg om *Holland* te moeste
ver- handele.

Vlugt na de *Willemſtad*: doch het boven vermeldde zal misſchien der waarheid het naaste komen. 's Manslyk werd niet lang daar na, in een mishandelden ſtaat, gevonden, na de *Willemſtad* gevoerd, en met alle Krygseere begraaven. Van den *Roomsch Catholyken* Godsdienst geweest zynde werd, eenigen tyd na zyne begraafenisſe, te *Rotterdam* in de *Roomſche* Kerk in *Leeuwenſtraat*, een allerpragtigſte Lykdienst gehouden over dezen Man, door ſommigen als een Martelaar voor het Huis van *Oranje* gehouden, en door anderen aangemerkt als een, die, uit hoofde van trouwloosheid, zulk eene behandeling verdiend hadt. In de *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 734. vinden wy van dien Lykdienst berigt. Een Vers, aan den Dichter Bilderdyk toegeſchreeven, te zyner Gedagtenisſe zag het licht in *'s Hage*, by J. T. Jacobus d' Aée.

(*) Men vinde dien Brief, welke van de geringe magt, en de groote moed der *Franſchen*, als mede van de Vreugd der *Bredaenaaren* in 't breede ſpreekt, in de *Nieuw. Verz. by* de Chalmot II. D. bl. 145.

LXXIII. BOEK. 1793.

vermeesteren gebaand. Behalven de meer algemeene Voorschriften aan de *Fransche* Generaals, omtrent de handelwyze, in de overmeesterde Landen te houden, gaven zy nu een meer byzonderen last, hoe zy, by hunne komst in *Holland*, moesten te werk gaan, in niet minder dan XXVIII Artykelen begreepen. Het voornaamste van dien breeden last komt hier op neder. —— De *Fransche* Generaals zouden, by hunne komst in *Holland*, uit naam der *Fransche* Natie, het Oppergezag des Volks openlyk doen afkondigen. Zy zouden allen Inwoonderen bekend maaken, dat zy van allen Eed, ontslagen, en van hunne tegenwoordige Constitutie bevryd waren; inzonderheid van dien Eed, die hun, in den Jaare MDCCLXXXVIII, van de Regeering aan den Stadhouder verslaafd, werd afgevorderd. — Zy zouden aankondigen, dat de geenen, die voorwenden zouden daar aan nog gebonden te zyn, daar door zouden verklaaren Aanhangers van het Despotismus en by gevolge Vyanden van het *Fransche* Volk te wezen, en behandeld zouden worden, volgens alle strengheid van het Regt des Oorlogs. —— Het geheele Omwentelings vermogen in *Holland* werd aan de *Fransche* Generaals opgedraagen, tot zo lang de *Hollanders* in Grondvergaderingen vereenigd, de Zeebestuuringen en Regtbanken in werking zouden gebragt hebben. —— Zy zouden zich verzetten tegen de uitoefening van eenige Omwen-

te-

telingsmagt, 't zy wetgeevend, 't zy uitvoerend, van een enkel Mensch, of vereeniging van enkele Menschen, onder welke benaaming zulks zou mogen zyn, indien zulks niet van het Volk ware voortgekomen. Ingevolge hier van zouden alle Beraadslaagingen, Aankondigingen, Gewysden en andere Bedryven, van enkele Personen, die hunne Magt van het *Hollandsch* Volk niet ontvangen hadden, voor van geene waarde gehouden worden. LXXIII. BOEK. 1798.

Het zou de zaak der *Fransche* Generaals weezen eene menigte thans plaats hebbende Inrigtingen, hier in 't breede opgeteld, af te schaffen, en door andere te doen vervangen; in 't byzonder straalde in de Artykelen hier toe behoorende door, de wegneeming van allen Dwang regeering, en het aan zich trekken van alles wat den Stadhouder op eenigerlei wyze toebehoorde.

De *Fransche* Generaals zouden het *Hollands* Volk bekend maaken, dat zy hetzelve Vrede, Bystand, Broederschap, Vryheid en Gelykheid, aanbragten; algemeene Vergaderingen zamenroepen, om een Provisioneel Bestuur en Regtbanken op te richten, en in werking te brengen; voor de Veiligheid van Personen en Goederen zorg draagen.

Het Provisioneel Bestuur, door het Volk benoemd, zou belast zyn met de zorg en het bewind der voorwerpen, die onder de beveiliging en bescherming der *Fransche* Republiek staan; het zou waaken

LXXIII. BOEK. 1793.

ken voor de veiligheid der Perſoonen en Eigendommen — waaken voor de beſtuuring der in ſtand gebleeven Ampten, der openbaare kasſen; der inzameling van alle gebleevene Schattingen; belast weezen met het bepaalen en doen betaalen van alle openbaare uitgaven; en alle openbaare Amptenaars zo Burgerlyke als Militaire kunnen afzetten en verplaatzen. Veele byzonderheden dit Proviſioneel Beſtuur betreffende werden in verſcheide Artykelen omſchreeven en bepaald.

De Uitvoerende Raad zou Nationaale Commisſarisſen benoemen, die zich na *Holland* zouden begeeven, om, in overeenſtemming met de Generaals en den Proviſioneelen Raad, door het Volk benoemd, te raadpleegen over de middelen, die ter gemeene verdeediging moesten gebruikt worden, als *mede ter uitvoering* van het tegenwoordig Beſluit.

De Magt van den Uitvoerenden Raad, door het Volk benoemd en der Nationaale Commisſarisſen, zou terſtond vernietigd zyn, zo dra het *Hollandsch* Volk, naa dat het zyn Souverainiteit, zyne Onafhangelykheid, de Grondbeginzels van *Vryheid* en *Gelykheid* zou verklaard, en de gedaante van een vry Volksbeſtuur in werking gebragt hebben.

'Er zou een ſtaat van Onkosten opgemaakt worden, die de *Franſche* Republiek voor de Grondlegging van de Vryheid der *Hollanderen* gedaan hadt, zo wel als de ſommen van dezelve ontvangen, of de onkos

kosten der *Hollanders* voor het *Fransche* Gemeenebest betaald. —— De *Fransche* Natie verbondt zich om met het Gouvernement, dat door het *Hollandsche* Volk verkoozen zou worden, alle welvoegelyke schikkingen te beraamen, ter betaalinge der sommen, die dezelve zou mogen schuldig zyn, en de verschotten, die zy der *Hollanderen* mogten schuldig weezen, getrouwlyk te betaalen.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Indien het belang der *Hollanderen* mogt vereischen, dat het Krygsvolk van het *Fransch* Gemeenebest, naa de Grondvesting van hun Bestuur, op hun Grondgebied moest blyven, beloofde en verbondt zich de *Fransche* Natie, alle mogelyke maatregels te zullen neemen tot hunner ondersteuning en bescherming.

Eindelyk vernieuwde de *Fransche* Natie aan de *Hollanders* de plegtige verklaaring, reeds gedaan, „ om als Vyanden des Volks te behandelen, de zodanigen, die de invoering van Vryheid en Gelykheid weigerden of verwierpen, en de Tyrannen, die hun beheerscht hadden, wilden behouden, terug roepen, of met hun, of hunne medeschuldigen handelen." —— Zy vernieuwde ook de plegtige belofte van de Wapenen niet neder te leggen, vóór dat de Souverainiteit en Onafhangelykheid van het Volk, op welks Grondgebied het Krygsvolk van het *Fransch* Gemeenebest zou getreeden zyn, en welke de Grondbeginzels van Gelykheid zou aangenomen, en eene vrye Volksregee-

LXXIII. BOEK.

1793. Uitnoodigen der Nationaale Conventie aan de *Hollanders.*

ring verkoozen hebben, zou gevestigd zyn. (*)

Dit zo veel beſtemmings behelzend ſtuk ging vergezeld van een ander, getyteld *de Nationaale Conventie der Franſchen aan de Hollanders*; een ſtuk, 't welk alle voorgaande van ſoortgelyken aart in ſcherpheid van taal overtreft, en, als 't ware, tot toelichting diende van het laatst door ons kortlyk aangetoogen Voorſchrift. Wy moeten het geheel afſchryven.

„ Uwe Republiek," dus luidde de taal den *Hollanderen* te gemoete gevoerd, „hadt „ zyne Regten verlooren, de *Franſchen* „ hebben dezelve te *Breda* gevonden, en „ komen u dezelve wedergeeven.

„ De *Franſche* Slaaf liet U door de na „ Goud en Bloed dorſtende *Pruiſſchen* „ verdrukken; de vrye *Franschman* bevryd „ U van uwe Onderdrukkers door zyne „ Armeën, die na Glorie en Vryheid „ dorſten, en de Republiek moet de Wa„ pens van het Despotismus vernielen. — „ De Geſchiedenis bevestigt de ſtandvas„ tige poogingen, die Gylieden hebt aan„ gewend om vry te zyn, en de onvoor„ zigtige dankbaarheid, die uwe boeijen „ vaster kluisterd. Het is niet genoeg „ uwe vaste Eigendommen aan de woede „ der Zee, en uwe groote voordeelen aan „ den

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 149-157. Dit geheele Stuk is te merkwaardiger: dewyl, by de laatere daadlyke Omwenteling in ons Land, 'er zo veel van behouden en gevolgd is.

„ den *Engelſchen* hoogmoed onttrokken te LXXIII.
„ hebben; men moet U daarenboven vry BOEK.
„ maaken van uwe huislyke Tyrannen. ——
„ Uwe Voorvaders hebben tachtig Jaaren 1793.
„ geworſteld tegen alle vereenigde Mag-
„ ten des Bygeloofs, en van het willekeu-
„ rig Gezag. De Vryheid vraagt alleen
„ eenige dagen om uwe Onafhanglykheid
„ en Regten te herſtellen.

„ Onder U zyn 'er veelen, die nimmer
„ aan hun Vaderland hebben gewanhoopt,
„ en geen oogenblik hebben opgehouden
„ om alle middelen in 't werk te ſtellen,
„ om de Onafhangelykheid onder U vol-
„ komen weder te verkrygen. Die Men-
„ ſchen trekken reeds de party der Vry-
„ heid; het kan niet misſen of zy moet
„ over haare Vyanden zegepraalen.

„ Zedert verſcheide Jaaren door vreem-
„ de handen geregeerd zynde, moet Gy
„ moede zyn om, als een veragtlyke Kud-
„ de, beurtlings van het Huis van *Hene-*
„ *gouwen* tot dat van *Beyeren* over te gaan,
„ om vervolgens aan dat van *Oostenryk* en
„ *Naſſau* overgevoerd te worden. ——
„ Een Capitein-Generaal, een loontrek-
„ kend Dienaar, is uw Meester, uw Ty-
„ ran, geworden; dus hebt Gy, daar Gy
„ U op een Mensch vertrouwde, alles
„ verlooren. Uwe Voorouders beſchouw-
„ den hunnen Stadhouder als den eer-
„ ſten Onderdaan van den Staat, den
„ Bewaarder van deszelfs Vryheid; maar
„ zelfs in deezen ſchoonen tyd, was uw
„ Prins een Despoot, en de Volksregeé-
„ ring eeniger Steden was ſlegts een zwak

LXXIII. BOEK. 1793.

„ verzagtend middel tegen de Ariſtocra
„ tie der Edelen en Regenten. Zee
„ ſpoedig lieten de Staaten allen gezag aa
„ eenen Stadhouder uit het *Huis* van
„ *Oranje*, en de Vryheid ging verloo
„ ren. Een Erflyk Hoofd eener Repu
„ bliek was altoos een *gevaarlyk Vyand*,
„ Dus zal het eerſte werk, *dat de Fran*
„ *ſche* Republiek voor U doen zal, be
„ ſtaan in het vernietigen van het oude
„ Regeeringsbeſtuur. Men moet alle wor
„ tels van het Stadhouderſchap te gelyk
„ uitrooijen, of het zal met te meer ge
„ welds weder ontſtaan. —— In uwe Jaar
„ boeken ſtaat een plegtige Afkondiging
„ van de Afzweering en Onafhangelykheid
„ die aan de Tyranny van PHILIPS DEN II
„ paalen ſtelde. *De Volken*, zegt Gylieden,
„ *zyn niet om den Prins; maar de Prins is*
„ *om het Volk gemaakt. Zy hebben regt*
„ om hem weg te jaagen, indien hy, door
„ zyne onderdrukkingen, hun Vyand ge
„ worden is, in plaats van hun te ver
„ deedigen: en zodanig moet thans de
„ Tyranny van WILLEM DEN V, en van
„ allen Gezag aan hem afgeſtaan, getyt
„ teld worden.

„ Dat dan het Volk zyne Regten we
„ der herneeme! dat het zich zelve mag
„ tige! dat 's Volks wil alleen van krag
„ zy, en uitgevoerd worde! De Verkha
„ ring van de *Regten van den Mensch* open
„ lyk aan te kondigen; het Stadhouder
„ ſchap te vernietigen; de onnoemelyke
„ ſommen Gelds, die de ſlaaffche aanbid
„ ding uwer Magiſtraaten, onder duizen

„ der-

„ derlei gedaantens aan het Huis van *Nas-* LXXIII.
„ *sau* verkwitste, weder in uw Nationaale BOEK.
„ Schatkist te doen vloeijen; de oude ——
„ Ariſtocratien te vernietigen; de verkoo- 1793.
„ ping der Menſchen, die op naam van
„ der *Oost-Indiſche* Compagnie, onder U
„ geſchied; eene verkooping haatlyker
„ dan de presſing der *Engelſchen*, te ver-
„ bieden; eene eenvoudige huishoudelyke
„ Regeering onder U in werking te bren-
„ gen; de Imposten der eerſte benoodigd-
„ heden te verminderen, of af te ſchaf-
„ fen; uw uitgebreid Credit, met welke
„ gansch *Europa* verbonden is, te onder-
„ ſteunen, en het openbaar Credit en
„ Koophandelyke Overeenkomſten te be-
„ waaren —— dit zyn de voorwaarden
„ van Vrede en Bondgenootſchap, welke
„ U de *Franſche* Republiek aanbiedt. ——
„ Dit zyn de weldaaden der *Vryheid* en
„ *Gelykheid*. Dus maaken wy Verbonden
„ voor het Menschlyk Geſlacht, door des-
„ zelfs Magt openlyk aan te kondigen, en
„ zyne Regten te verzekeren!

„ Wat is ow *Stadhouder*? —— Een *Ca-*
„ *pitein-Generaal*, die *Monarch* geworden
„ is; een *Onderdaan*, die zich *Meester* ge-
„ maakt heeft; een *Volksvoorſtander*, die
„ een *Tyran* geworden is; een *Pupil* en
„ *Bondgenoot* van die *Brunswyken*, van wel-
„ ken de een uw Koophandel in de *In-*
„ *dien* verwoestte, terwyl de ander uw
„ Gemeenebest dienstbaar gemaakt en ons
„ Grondgebied bezoedeld heeft.... Wat
„ is uw *Stadhouder*? — Een laage Vleijer

LXXIII. BOEK. 1793.

„ der *Engelſchen*, die aan Hem de Wet
„ voorſchryven, zo wel als aan U! Een
„ Vaſal van *Pruiſen*, die zyne Bajonet-
„ ten en valſche ſtreeken gehoorzaamt. —
„ En wilt Gy U aan zodanig een Gezag
„ blyven onderwerpen?... Herleest uwe
„ voortreffelyke Geſchiedenisſen, en ziet
„ of uw hoogſte trap van luister en voor-
„ ſpoed niet was in een tyd van eene
„ Republikeinſche Regeering! *Ziet* of
„ het niet dit vryſte Beſtuur was, dat
„ den nayver der Vreemdelingen gaande
„ maakte, den haat van het Huis van
„ *Oranje* verbitterde, en den Oorlog der
„ Koningen ontſtak? —— Dit tydperk
„ vernieuwt zich weder voor U. De Vry-
„ heid, de Moed en de Deugd zullen U
„ beter verdeedigen dan de Stadhouder.
„ Deeze, de Vryheid, Moed, en Deugd
„ naamlyk, moeten de *eenige Hoofden*
„ der Republiek zyn, en deeze zullen de-
„ zelve nimmer gevaarlyk noch rampzalig
„ weezen.

„ Maar het is niet genoeg alle voet-
„ ſpooren van het Erflyk Gezag, door de
„ dankbaarheid voortgebragt, en door de
„ Tyranny bereikt, te vernietigen. De
„ Vryheid duldt niet, dat in uw midden
„ die haatlyke ſpooren van Leenroerigheid
„ en Ariſtocratie, 't zy Adelyke of Heer-
„ lyke, overblyven. De Vryheid der Per-
„ ſoonen is niets zonder de Vryheid der
„ Landen. Men moet dezelve vry maa-
„ ken. Overal zyn de Landbewooners de
„ yverigſte Verdeedigers der Republyken.

„ De

„ De oogenbliklyke oefening van het LXXIII.
„ Omwentelingsvermogen moet de *Hol-* BOEK.
„ *landers* niet bevreesd maaken. Hoe! —— ——
„ zouden de geenen, die geene vrees had- 1793.
„ den, om het willekeurig gezag des Stad-
„ houders te vereeuwigen, zich geen
„ oogenblik aan eene groote en vrye Na-
„ tie toevertrouwen, die komt om de eer-
„ ſte beweegingen der Vryheid te ſchik-
„ ken, de partyen, die dezelve onder-
„ drukken konden, te beteugelen, en de
„ Regeeringloosheid te voorkomen?

„ Luiſtert niet na de lasteringen uwer
„ Vyanden; zy weeten wel, dat *Frankryk*
„ geen Volk wil beheerſchen, of dienſt-
„ baar maaken; maar de Souverainiteit
„ weder ter handſtellen. —— De Om-
„ wentelingen moeten in werking gebragt
„ worden om weldaadig te zyn: wy mo-
„ gen daar van door de ondervinding de
„ vrugten ſmaaken. In alle Omwentelin-
„ gen moet eene *Proviſioneele* Magt zyn,
„ die de uitſpoorigheden van den yver,
„ en van het perſoneel belang maatigt;
„ die de beweegingen, welke de oude orde
„ der dingen buiten werking ſtellen, bin-
„ nen paalen houdt. —— 'Er wordt een
„ oogenbliklyk Vermogen vereischt, dat
„ het oude Beſtuur geregeld doet vernie-
„ tigen; het uitgediend Gezag oogenblik-
„ lyk verplaatst, en de verwoestingen der
„ Regeeringloosheid ſtil houdt.

„ De jalouſie des Koophandels is een
„ der geeſels, die den Aardbodem teis-
„ teren, wy zullen die verwoesten. Luis-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ tert na uwe Voorvaders, gy dappe
„ Landgenooten van DE RUITER! Buig
„ niet langer onder het juk eener vreem
„ de Beheerſching, of onder het *juk ei*
„ ner huislyke Onderdrukking. De Zuur-
„ deeg der Slaaverny moet in 't hart *van*
„ elk *Hollander* gisten.

„ Maar laat het U niet genoeg *zyn*
„ eenige voordeelen der Burgerlyke Vry-
„ heid te genieten, zy is niet *bevestigt*
„ zonder de Staatkundige. *Maakt gebruik*
„ van dit Tydvak, waar in een groot Volk
„ de *Regten van den Mensch* onder de Na-
„ tien openlyk aankondigt; en laat U met
„ uwe Broeders vereenigen, om uwe Reg-
„ ten weder te krygen. De *Dienstbaar-*
„ heid duurt Eeuwen, de Vryheid heeft
„ ſlegts oogenblikken, die men *moet aan-*
„ vatten. —— Verbreekt *eindelyk de on-*
„ regtvaardige Verbonden *met de Familien*
„ van den Tyran gemaakt. Het geroep
„ der Vryheid heeft hunne harten doen
„ verſtyven.

„ Te wapen, te wapen, edelmoedige *Ba-*
„ *taaven!* deeze moeten hun bloed vergie-
„ ten, en hunne ſchatten ten voordeele van
„ het Vaderland uitdeelen, deeze zyn het,
„ die onder U de waare voortbrengers van
„ deszelfs Onafhangelykheid zyn zullen. —
„ Vereenigt U met de *Franſchen*, om het
„ willekeurig Gezag te beſtryden. De
„ Republiek zal uwe Vryheid, als zyne
„ eigene verdeedigen, en de Wapens niet
„ nederleggen voor dat dezelve zal beves-
„ tigd zyn. 'Er is eene heilige Verbin-

„ te-

„ tenis tusschen de Volken, die de Vry- LXXIII.
„ heid waardig zyn, tot zo lange, dat BOEK.
„ alle soorten van Koninglyk Gezag, door ——
„ de eendragtige toestemming van het 1793.
„ Menschdom, zullen vernietigd wee-
„ zen! (*).

Veroorzaakten die bemagtigingen zo veel vreugds by de *Fransschen*, en by de uitgeweekene *Bataaven*, diep treffend was het gevoel, kommerlyk het vooruitzigt, daar door in de Vereenigde Gewesten, en boven al in het zo naby bedreigd *Holland*, te wege gebragt. Inzonderheid ging den Stadhouder groote vreeze aan over de toestand van het Vaderland (†), waar van een Voorstel van deezen inhoud, ter Hooge Staatsvergadering de tekens draagt. —— Voorstel van zyne Hoogheid by hun H. Mogenden.

„ Hoog Mogende Heeren! Het gewig-
„ tig aandeel in de Publieke Admini-
„ stratie, het welk my, in myne onder-
„ scheidene Politieke en Militaire Be-
„ trekkingen, door U Hoog Mog. en de
„ Heeren Staaten der respective Provin-
„ cien, is toevertrouwd, verbiedt my het
„ stilzwygen te bewaaren in de omstandig-
„ heden, waar in de gemeene zaak des
„ Vaderlands zich bevindt.

„ U Hoog Mogenden hebben zeker
„ regt gedaan aan myne gevoelens, wan-
„ neer

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT II. D bl. 157.

(†) Of dezelve zo verre gegaan hebbe voor zynen persoon, als zommige voorgeeven, dat hy aanstalte tot zyn vertrek zou gemaakt hebben, is ons uit geene voldoende bescheiden gebleeken.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ neer zy, zo in den Brieve aan de Staten der Provincien, als in de Declaratie op het Manifest van den General „ DUMOURIER, my tegen den *Laster en* „ Leugentaal der Vyanden hebben gevindiceerd (*). Maar ik ben ſchuldig *aan U* „ Hoog Mogenden, aan de Staaten der „ Provincien, en aan de *Nederlandſche* „ Natie, voor welke myne Voorouders „ hun bloed geſtort hebben; ik ben *ſchuldig* „ dig aan de getrouwe Geallieerden *van* „ den Staat, die in dit critique oogenblik „ tot hulp zyn toegeſchooten, om met „ ons voor de Republiek te ſtryden; ik „ ben ſchuldig aan geheel *Europa*, welke „ het oog op deezen onregtvaardigen *Aan*„ val geſlaagen heeft; en ik ben het niet „ minder ſchuldig aan my zelven, om „ niet alleen open te leggen *myne bedoe*„ lingen; maar ook de *gronden van myn* „ vertrouwen.

„ De Staat is geattaqueerd op de on„ regtvaardigſte wyze; de Generaliteits„ Landen zyn geinvadeerd; op het onver„ wagtst hebben de Wapenen van den „ Vyand eenen voortgang gehad, dien zy „ tot binnen de ſtemmende Provincien zou„ den kunnen uitſtrekken, en waar van „ de gevolgen onberekenbaar zouden zyn.

„ Deeze zyn, Hoog Mog. Heeren! de „ gevaaren die ons reeds drukken, of nog „ boven 't hoofd hangen. Ik wil dezelve „ geen-

(*) Zie hier boven bl. 345 en 368.

„ geenzins ontveinzen. Ik wil my zelfs
„ niet vleijen, dat de reeds geledene ver-
„ liezen de laatſte zullen zyn. Het is
„ niet ongewoon, dat deeze Republiek,
„ in het begin van eenen Oorlog, zwaare
„ ſchokken ondergaat; maar onder deeze
„ rampen beurt zy het hoofd op, even
„ als of de verliezen haaren yver opwek-
„ ken, haaren moed ondersteunen, en
„ haare kragt verdubbelen moesten.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ Zo weinig als men het gevaar mag
„ ontveinzen, zo weinig moeten ook de
„ voordeelen en hulpmiddelen van den
„ Staat miskend worden. De geheele ge-
„ ſteldheid van het Land, doorſneeden met
„ Rivieren, Kanaalen en Meiren, leevert
„ avantages, die eenen Vyand het Ter-
„ rain kunnen betwisten, zelfs al waren
„ zyne Succesſen nog grooter. De Trouw
„ en Vaderlandsliefde der Ingezetenen is
„ geen minder ſterkte van eenen Burger-
„ ſtaat. De Troupen van de Republiek
„ zyn vol moed, en branden om hunne
„ kragten, ter verdeediging van Haard-
„ ſteden en Altaaren, te beproeven. De
„ Zeelieden zyn nog van denzelfden geest
„ bezield, die de *Nederlanders* altoos met
„ zo veel eer hebben doen uitmunten op
„ de Zee, hun eigen element, daar zy
„ zo dikwyls den overmoed van eenen
„ Vyand hebben gefnuikt. —— Eindelyk
„ mag ik vertrouwen, dat niet alleen de
„ Geallieerden van den Staat; maar alle
„ magtige Mogenheden, die met de Re-
„ publiek een gemeen belang en eenen

„ ge-

BRIEF. BOEK. 1793.

„ gemeenen Vyand hebben, *hunne krag*
„ ten met ons vereenigen zullen, om het
„ geweld en onregt van de Grenzen van
„ deeze Republiek te weeren; maar *aller-*
„ meest, Hoog Mog. Heeren! *stelle ik*
„ myn vertrouwen op den Almagtigen Be-
„ stuurder der Wereld, die *Nederland* uit
„ kleine beginzelen heeft groot gemaakt,
„ als door geduurige Wonderwerken be-
„ waard, en den arm van myne Doorlug-
„ tige Voorvaderen gesterkt *heeft; die*
„ GOD *is* de eeuwigleevende, *zyne Al-*
„ magt, zyne Wysheid, zyne Goedheid,
„ is dezelfde, en Hy wil nog zyn de
„ hulp der geenen die op hem vertrouwen.
„ Op deeze gronden steunende, ver-
„ klaar ik, voor het oog der *ganschc*
„ Wereld, dat ik, wel verre van den moed
„ te laaten zinken, tot *myn laatste oogen-*
„ blik, voor de defensie *van den Staat zal*
„ blyven waaken; dat, gelyk reeds een
„ gedeelte van myn Goed en Domeinen,
„ door den Vyand geoccupeerd is (*), ik
„ het overige nog veil hebbe voor den
„ dienst van den Staat, zo wel als myn
„ Bloed en Leeven. In deeze gevoelens
„ ben ik opgevoed; zy waren de kenmer-
„ ken van myne Voorouders, en derzel-
„ ver doorlugtige Voorbeelden hebben de
„ Prinses, myn waardige Gemalin, en ik
„ aan onze Kinderen ingeschcrpt, en zy
„ blu-

(*) Dit slaat byzonder op het bemagtigd *Breda* en de *Klundert*.

„ blaaken reeds van denzelfden yver, om dat loflyk voetſpoor te betreeden.
„ Laat de Natie zich opmaaken; laat dezelve zich, nevens my vereenigen tegen eenen Vyand, die haare Vryheid, Onafhanglykheid en Bezittingen belaagt. Zy zal my altoos, hoop ik, aantreffen in de loopbaan van Eer en Liefde voor het Vaderland; en daar ik geene andere Grootheid ken of zoek, dan die van myn Vaderland, zal ik my gelukkig agten, indien de Hemel myn poogingen daar toe dienstbaar belieft te maaken, en te zegenen."

LXXIII. BOEK. 1793.

Dit Voorſtel by monde gedaan en vervolgens in geſchrifte overgereikt zynde, betuigde de Hooge Vergadering, waar de Voorzitter VAN CITTERS het woord voerde, derzelver ongemeene aandoening, over de cordaaate en edelmoedige Gevoelens, in dit Voorſtel, op eene zo treffende wyze, aan den dag gelegd; met byvoeging, dat de Leden van dezelve niet minder bereid waren om zich, in dit hachlyk tydſtip, met die van zyne Hoogheid te vereenigen, tot behoud en redding van het Vaderland; dat zy, in overweeging neemende de gronden van vertrouwen, in die Voordragt zo kragtig te nedergeſteld, zich durfden vleijen, dat de aangewende middelen van Verdeediging, onder den Godlyken Zegen, met een gewenschten uitſlag, zouden bekroond worden (*).

In

(*) *Reſol. Gen.* 28. Feb. 1793.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

De Stadhouder gewaagde in zyn Vertoog van de hulpe voor den Staat te wagten van de daar mede verbondene Mogenheden. Het was ook in dit Tydsgewricht dat die van *Engeland* opdaagde. Den zeven en twintigſten van Sprokkelmaand zag men van de Reede te *Helvoetſluis*, een *Engelsch* Oorlogs Fregat *The Sidon*, gevoerd door Capitein BERKELEY, met de Koninglyke Standaart van de groote mast naderen. Dit teken duidde de komst aan van den verwagten Krygsbevelhebber, zyne Koninglyke Hoogheid den Hertog van YORCK. Een *Hollandsch* Fregat, daar ter Reede liggende, verwelkomde het *Engelſche* met één en twintig ſchooten, van de andere zyde even zo beantwoord. Onmiddelyk bragt een Sloep den Hertog aan wal. De Generaal Graaf VAN BENTINCK, en de Baron VAN HEIDEN, ontvingen den *Hertog op het* Admiraliteits Huis, met eene welkomstgroete, die herhaald werd door den Collonel WESTERLO, en de verdere Officieren der Krygsbezettinge. Naa een uur vertoevens trok de Hertog, met zyne Adjudanten vergezeld, te paard na den *Brielle*, en vervolgens na *'s Gravenhaage*.

De Engelſche Hulp daagt op.

Bemoedigende ſchikkingen van de Engelſche zyde.

Hoogst welkom was deeze Zoon des Konings van *Groot-Brittanje*, aangenaam de tyding, dat de *Engelſche* Hulpbenden, binnen kort, uit dat Ryk zouden vertrekken, en beſtaan uit drie Bataillons, ieder van acht honderd Man; waar van één voor *Dordrecht*, één voor den *Briel*, en één beſtemd was om in *Helvoetſluis* Krygsbezetting

ting te houden. Bemoedigend daarenboven een Brief van den *Engelſchen* Afgezant AUCKLAND aan den Griffier FAGEL, niet alleen inhoudende de kennisgeeving van de kundſchap by hem ontvangen uit Brieven van Mylord GRENVILLE, wegens de noodige bevelen des Konings ter daadlyke inſcheping van dit Krygsvolk gegeeven; maar ook, dat 'er, ten deezen ſtonde, in *Engeland* verſcheide gewapende Schepen werden toegerust, die, binnen weinig dagen in *Holland* zouden kunnen zyn, om zich by de te *Rotterdam* en elders gereed gemaakte Vaartuigen te voegen. Met genoegen hadt die Afgezant vernomen, dat deeze Vaartuigen volmaakt beantwoordden aan het oogmerk, en dat deeze geheele vereenigde Vloot, de verdeediging zou verzekeren van de *Maas*, van de andere Rivieren en Zeearmen, die van nu af aan reeds aan de vorderingen der *Franſchen* ten onoverkomelyken voormuur ſtrekten. —— Om dit oogmerk des te kragtdaadiger te bereiken, hadt de Hertog VAN YORCK nevens Hem, het op zich genomen om 't Fregat, waar mede 's Konings Zoon den overtocht herwaards gedaan hadt, en verſcheide andere Vaartuigen, die tot overvoering des Krygsvolks gediend hadden, te *Helvoetſluis* te laaten blyven.

LXXIII. STUK. —— 1793.

By het verzoek diens Afgezants aan den Griffier om deeze byzonderheid onder het oog van hun Hoog Mogenden te brengen, voegde hy deeze opbeurende bedenking: „ dat de middelen van Verdeediging

LXXIII. BOEK. 1793.

„ der Republiek, welke zich langs hoe
„ meer ontwikkelden, naar gelange men
„ ze wist te baat te neemen, gevoegd
„ by de hulpe haarer Bondgenooten, en
„ by de algemeene Werkzaamheden van
„ den geopenden Veldtocht, welhaast
„ een einde zouden maaken aan de te-
„ genwoordige crisis, en de Republiek
„ in staat stellen, van zich met meer
„ uitwerkings en voordeels te bedienen,
„ van haare eigene kragten, om den Vy-
„ and te verdryven, en vervolgens mede
„ te werken tot herstel der algemeene
„ rust. — Ik ben sterk in die hoop be-
„ moedigd, door de wakkerheid en moed,
„ welke het Krygsvolk van den Staat,
„ op zo loflyk eene wyze aan den dag
„ legt, in de verschillende thans bele-
„ gerde plaatzen. Hoedanig ook het lot
„ van verscheiden dier Steden zy, en de
„ ver iezen; welke men, min of meer,
„ aangezien den aart der Grensplaatzen
„ te wagten heeft, zo zullen de Krygs-
„ lieden altoos de gegrondste regten op
„ de erkentenis van den Staat hebben;
„ doordien hunne poogingen ons reeds de
„ tydruimte hebben verzekerd ter voor-
„ bereiding, zamenstelling en beveiliging
„ van ons Stelzel van Verdeediging, zo
„ dat 'er byna geene ongerustheid meer
„ overblyve." (*)

Geertruidenberg

Welk eenen grond de *Groot-Brittannische* Gezant hadt om met zo veel vertrouwen

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 152.

wen te spreeken, zo gunstige uitzigten, in dien anders veegen stand, te openen, zal ons blyken by de ontvouwing der Gebeurtenissen, en Werkzaamheeden, ten tyde deezes voordragts. — Hy verzweeg de nadeelen niet, noch ook de geledene verliezen. Onder deeze moet geteld worden, de overgave van *Geertruidenberg*. Te dier Stede hadt men reeds, op den vyf en twintigsten van Sprokkelmaand, berigt ontvangen, dat de *Franschen* zich te *Kappel* en *Waspik*, twee nabyliggende Dorpen, vertoonden. De Gouverneur BEDAULX, Oud Generaal Major, een tachtigjaarige *Zwitzer*, deedt eenige Dragonders der Bezettinge uittrekken, welken het gelukte de *Franschen* uit *Waspik* te verdryven. Dan, 's anderen daags vertoonden zy zich met een Veldstukje, nader by het *Raamsdonksche* Veer. Hier op volgde een niets beduidend wederzyds schieten, 't welk men 's anderen daags hervatte. De *Franschen* naderden intusschen ook van eenen anderen kant, en wierpen, ondanks het schieten uit de Stad, eene Battery op by *Steelhoven*. De Gouverneur, voor een Bombardement beducht, beval de straaten met mest te bedekken. De *Fransche* Collonel DE VAUX eischte de Stad op. BEDAULX weigerde de overgave, gelastte 't Krygsvolk den Dam en het Spui te verlaaten, zich in de Stad te begeeven, en de Burgers de straat voor hun huis op te neemen. De verlaate

LXXIII. BOEK. 1793. belegerd en overgegeeven

LXXIII. BOEK. 1793.

Dam werd welhaast door de *Franſchen* in bezit genomen, waar zy, ondanks het ſterk ſchieten uit de Stad, eene Batterij opwierpen, van welke zy *Geertruidenberg* vervolgens beſchooten, en 'er *Bommen* in wierpen. Nader en nader werd de Stad door Batteryen ingeſlooten, en voor de tweede keer opgeëischt. *Na eene* korte onderhandeling werd *tot de overgave* beſlooten. De daadiging, waar op de Burgers aandrongen, geſchiedde op gelyke voorwaarde als men te *Breda* hadt toegeſtaan. De Bezetting zou, met volle Krygseer, zes Veldſtukjes medeneemende, uittrekken. Eén Huis was tot den grond afgebrand, eenige andere min of meer zwaar beſchadigd geworden.

Voorraad daar gevonden.

Het vrugtloos, eenige weinige dagen verdeedigd *Geertruidenberg*, ſchonk den *Franſchen*, honderd en vyftig *Stukken* Kanon, vier honderd *nieuwe Geweeren*, een grooten voorraad Kruid en Kogels. Behalven eene aanmerkelyke menigte van Leevensbehoeftens, in die Stad voorhanden, mogten de *Franſchen* hunne benoodigdheden ook voorzien uit de daarliggende Vaartuigen, met Mondbehoeften gelaaden.

Twee Schepens als Gyzelaars na *Antwerpen* opgezonden.

Gelyk uit *Breda*, door het *Committi Revolutionair* der *Bataaven*, Regeerings Perſoonen na het Kasteel van *Antwerpen* waren opgezonden, zo werden ook twee Schepens van *Geertruidenberg*, Mr. ARNOLDUS GYSBERTUS VAN DOORN en DIRK RUYS-

RUYSSENAERS derwaards gevoerd. (*) Van groot belang was deeze vermeestering, om daar door over de ingedykte Polders van den *Biesbosch*, na *Dordrecht* te komen. LXXIII. BOEK. 1793.

Dan de *Fransche* Veldheer wilde de *Willemstad* bemagtigen. Middelerwyl was de *Engelsche* hulp opgedaagd, met veel betoons van blydschap ontvangen, te *Dordrecht* op het Eiland, en in den *Hoeksschen Waard* geplaatst; voorts in den *Brielle*, *Helvoetsluis*, en daaromstreeks verdeeld. Dit gaf aan het beleid der Verdeediging eene andere gedaante, waar van wy iets moeten melden, eer wy ter beschryvinge van het beleg der *Willemstad* overgaan. De schikking op 's Lands verdeediging in den bedreigden oord (†), onderging, na de Overgaave van *Breda* en de *Klunders*, en de komst der *Engelsche* Hulpbenden, geene geringe verandering. Verandering inhet Verdeedigingsplan des Lands.

Het bevel over alle 's Lands Schepen en Vaartuigen, liggende op de Rivier de *Maaze* en verdere Stroomen, binnen *Holland* en *Westfriesland*, als mede over die op de *Schelde* en *Zeeuwsche* Stroomen zich bevonden, droeg zyne Hoogheid, den derden van Lentemaand op, aan de Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN; met uitdruklyken last om, van dezelve zodanig een gebruik te maaken, als hy, ten meesten dienste van den Lande, en den grootsten af- Wydstrekkende Magt door zyne Hoogheid aan den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN geschonken

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 43. *enz.*
(†) Zie hier boven bl. 395.

LXXIII. BOEK. 1793. afbreuk aan den Vyand, dienstig zou oordeelen. — By het voorschrift, om gemeenschap te houden met den Erfprins WILLEM FREDRIK, het bevel voerende over 's Lands Krygsmagt in het *Nymwegsche* Kwartier, in de Graafschappen *Buuren*, *Cuilenburg* en *Leerdam*, en in het gedeelte van *Zuid-Holland*, bezuiden de *Lek* en *Maaze* gelegen, als mede met den Generaal Majoor DE BRAUW in *Zeeland*, over de Landmagt gebiedende, mogt KINSBERGEN, van de Admiraliteits Collegien ingevolge van deezen Lastbrief des Opperadmiraals, alles vraagen, wat hy, ten dienste der Schepen en Vaartuigen en derzelver Manschappen, mogt noodig hebben; met bygevoegden last, om met alle de Zeeraaden, byzonder met die van de *Maaze* en *Zeeland*, als mede met Gecommitteerde Raaden in *Hollrud en Zeeland*, steeds gemeenschaplyk te werk te gaan. — Aan zyne Hoogheid moest hy van de voorvallen met en op deeze hem toevertrouwde Schepen en Vaartuigen onverwyld, als het belang der zaake zulks vorderde, kennis geeven, als mede in zaaken van aanbelang, aan hun Hoog Mogenden. — Goede tugt moest hy doen onderhouden, en zorge draagen dat deeze Binnenlandsche Vloot den doortocht gemaklyk maakte en behulpzaam ware, voor alle zodanige Vaartuigen, als ten dienste van den Staat, 't zy met Krygsvolk, 't zy met Leevensmiddelen, als anderzins, werden afgezonden. — Eindelyk

lyk werd aan VAN KINSBERGEN overgelaaten, op een dier Schepen of Vaartuigen over te gaan, of wel aan Land te blyven, en van daar zyne bevelen te geeven: desgelyks ſtondt het aan hem, om zyn Vlag op eene dier Vaartuigen te hyſſen, of niet. LXXIII. BOEK. 1793.

De Vice-Admiraal, met dien uitgeſtrekten last bekleed, gaf de noodige bevelen omtrent de Seinen, als anderzins. Hy vertrok twee dagen daar naa, vergezeld door den Hertog van YORCK, en den Erfprins, (de eerstgemelde zou het *Engelsch*, en de tweede het *Hollandsch* Krygsvolk gebieden,) benevens de Generaal DUMOULIN na *Gornichem*, om de noodige Batteryen te bezorgen langs de *Merwe*, het Eiland van *Dordrecht*, en de overige Plaatzen, waar de *Franſchen* eene Landing zouden kunnen beproeven: en het Krygsvolk zo te verdeelen, en te ſchikken, als best ter afweeringe kon dienen. Krygsraad, de Erfprins en Yorck vertrekken na hunne Standplaatzen.

In den mond der *Kille* lagen de weinige gereed zynde Kanonneerbooten, waar de Schoutbynagt MELVILL aan boord van een Jacht bevel voerde. De Erfprins van ORANJE en de Hertog VAN YORCK hadden hun Hoofdkwartier is 's Lands Jachten te *Dordrecht*, en de Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN, met zynen Adjudant den Zee-Captein A. H. C. STARINGH, en den Secretaris van 's Lands Vloot J. D. HŒUFT, hieldt zyn verblyf in een Jacht op de *Maas*, in den mond der Waar zy hun Hoofdkwartier namen.

LXXIII. BOEK.

1793.

Schikking der Vaartuigen tot Verdediging van *Zuid-Holland*.

Dordrechtſche Kille, naast den Schoutbynagt MELVILL.

Volgens het plan van den Vice-Admiraal begon de eerſte Linie der Verdediging van *Zuidholland* van den *Steenbergſchen Vliet*, en eindigde op de *Merwe* by *Hardinxveld*. De Regtervleugel ſtrekte zich van de *Willemſtad* tot den *Steenbergſchen Vliet*, onder bevel van den Collonel en Captein ter Zee A. J. VAN HALM, hebbende onder zich den Zee-Captein DIRMERS. — Het Middelpunt, van de *Dordrechtſche Kille* af tot aan de *Willemſtad* en *Helhoet*, was den Schoutbynagt MELVILL, en onder hem den Collonel en Zee-Captein OORTHUIS VAN DE CAPELLE, de Kanonneerbooten in de *Kille* gebiedende, aanbetrouwd. — De Collonel en Captein ter Zee *A. A.* BOLS, voerde bevel over den *ſlinker Vleugel* ſtrekkende van *Hardinxveld* tot aan de *Kille*; en werden de *Amſterdamſche* Kanonneerbooten en gewapende Pinken, onder den Heer Graave VAN RHOON, Raad ter Admiraliteit te *Amſterdam*, de Zee-Captéinen ABERSON, BOSCH, HARTSINK, en den Luitenant LEMMERS, onder de bevelen van BOLS geſteld. (*) — De *En-*

(*) Ridder BENTINCK maakte zich, op de plaatzing eeniger Kanonneerbooten, eene eigendunkelyke ſchikking aan; waar over VAN KINSBERGEN hem aanſchreef, dat hy 'er geen verandering in zou te maaken hebben, zonder overleg en voorkennisſe van den Zeecaptein BOLS. Dit brag

ngelſche Kanonneerſloepen, onder den *ngelſchen* Capitein BERKELEY, die den lertog van YORK herwaards hadt over- evoerd, lagen langs het *Hollands Diep*, van

LXXIII. BOEK. 1793.

eene verandering te weege, waarom de Vice-Admiraal hem het weeten, de bezetting dier Posten en vollen voor zyne rekening te laaten. BENINCK voer voort met willekeurige beſtellingen en vel in die maate, dat VAN KINSBERGEN in het lenkbeeld kwam, althans hem in dier voege ſchreef, of die Ridder van hun Hoog Mogenden, of wel an den Admiraal Generaal, eene Commiſſie bekomen hadt, uit te veel haast door gam vergeeten aan hem het Opperbevel voerende over alle 's Lands Vaartuigen, zo hier als elders op de Stroomen, mede te deelen. Doch bevindende dat zulks gene plaats hadt, kon hy niet nalaten ten uiterſten verwonderd te zyn, dat zyn Hoog Wel Gebooren het ondernam eenige bevelen aan 's Lands Vaartuigen te geeven, zonder hem in het geringſte te kennen, en dus verwarringen te doen voortkomen, welke tot nadeel van den Lande, en van den dienst, moesten ſtrekken; gelyk plaats hadt op twee Vaartuigen, waar het Volk, eenigen tyd gebrek aan warm voedzel geleeden hadt. Om door wanorde, uit ongehoorzaamheid voortſpruitende, het arme Volk niet meer te doen lyden, zondt de Vice-Admiraal die twee Schepen aan den Capitein BOLS. Opmerkyk is het ſlot van deezen Brief —— „Vriendſchap, Heer VAN RHOON! „doen my particuliere Conſideratien voor U Hoog „Gebooren hebben; maar deeze houdt by my op „zo dra het Algemeene Welzyn, of de goede or„de in den dienst, daar door zouden lyden; der„halven verzoek ik nogmaals, dat U Hoog Ge„booren zich houdt aan myne gegeevene Verzoek„orders, en zich in geenerlei manieren, benoeyt „met Orders of Directien te geeven: dan in zo „verre de innerlyke huishouding der Pinken be„treft. Het critique moment waar in zich het Va„derland bevonden heeft, voorby zynde, zal my „niets

LXXII. BOEK. van *Stryensas*, *Nassaudam*, na het *Land van Essen*, het *Haventje van Schuuring* tot aan de *Buitensluis*.

1793. Gevaar van het Eiland *Dordrecht*.

Schoon de Vaartuigen van de overzyde der Rivier herwaards overgebragt, en de monden der Vaarwateren, door het laaten zinken van allerlei hindernissen, zo veel mogelyk, gestopt waren, bragt het overgaan van *Geertruidenberg*, het Eiland *Dordrecht*, in het dringendste gevaar. Nogthans waren tusschen het *Nieuwe Veer* en den *Kop van 't Land*, tot dekking, drie gewapende Gaffelaars geplaatst, en verder voor de *Kille* en *Stryensas*, de Kielligter de *Hoop*, Luitenant KOCK, en de Brik de *Postillon*, Luitenant VALL; eene voorzorg te noodiger gekeurd: dewyl men een aantal Vyandlyke Vaartuigen den mond van de *Roovaart* zag naderen.

Zonderlinge schikking.

By alle deeze schikkingen diende de *Kille* ook afgeslooten, verzekerd en het Vaartuig, aan de Lantaarnpaal by den mond liggende, beveiligd te worden. Om dit

„ niets aangenaamer zyn dan van het Commando „ ontslaagen te worden, en als U Hoog Gebooren „ daar eene Commissie toe bekomt, hetzelve overte„ draagen." —— Het opschrift des Briefs moet, hoe zeer volkomen naar waarheid, zo min als de inhoud dien Ridder gesmaakt hebben. „*Hoog Gebooren Heer* den Heer, GRAAVE VAN BENTINCK, HEER VAN RHOON, *Commandeerende de Pinken onder de Orders van den Collonel en Capitein ter Zee*, A. A. BOLS, *voor Hardinxveld*." Men vindt deeze drie Brieven in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1793. bl. 725—729.

De Kanoneer-Chaloupen en andere Vaartuigen in de DORDRECHTSCHE KILLE op den 29 Maart 1793.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

dit te bewerken vonden VAN KINSBERGEN en MELVILL goed een anker en touw van den gemelden Kielligter over het Oosterhoofd van de *Kille* te leggen, en door een Kaapstander agter de Lantaarenpaal te stellen, styf te winden, en dit Kabeltouw met een ketting te bewoelen; welke Kettingboom, naar vereisch, kon gevierd worden. LXXIII. BOEK. 1793.

Beraadslagingen wegens het openhouden van de Vaart.

Dusdanig eene Vlootschikking, op die veelbevaarde Stroomen, kon niet anders dan de Vaart zeer belemmeren. Hier bij kwam het voorstel hunner Hoog Mogenden aan de Gedeputeerden tot de Militaire zaaken, en Gecommitteerden uit den Raad van Staaten gedaan, of het, in de tegenwoordige omstandigheden, niet dienstig zou weezen, het in- en uitvaren der Beurt- en andere Schepen, dienende tot de binnenvaart langs de *Zuid-Hollandsche* en *Zeeuwsche* Stroomen, te verbieden. Hun Hoog Mogenden schreeven, eer zy op dit Voorstel beslooten, aan den *Zeeraad* op de *Maaze*, om op te geeven hoe dit zou kunnen worden daar gesteld, zodanig dat de Vyand, uit die Vaart geen voordeel kon trekken, en dat tevens, uit het stremmen van dezelve, het minst mogelyk nadeel of hinder, voor het Gemeeneland, of de Ingezetenen zou gebooren worden.

Oordeel van KINSBERGEN en MELVILL.

Men ging, in dit geval, met de Zeebevelhebbers VAN KINSBERGEN en MELVILL te raade. Zy stemden met het hier ter beoordeeling toegezonde Staatsbesluit in,

LXXIII. BOEK. —— 1793. VILL. deswegen.

in. —— Het schryven dier Heeren aan den Zeeraad op de *Maaze*, den zevenden van Lentemaand, liep op deezen zin, dat, vermids de Vyand, behalven de *Willemstad*, thans in het bezit was van den ganschen Oever of Zuid-zyde van het *Hollandsch Diep*, en dezelve op veele plaatzen met Kanon hadt bezet, waar door het Vaarwater, langs dien Oever, geheel onder diens magt stondt; en het reeds gebleeken was, dat dezelve aan den *Noordschans* van twee *Zeeuwsche* Schepen, één gaande en één komende, zich hadt meester gemaakt, en het niet mogelyk was die Vaartuigen, van en na *Zeeland* gaande, te geleiden, en het niet zonder gevaar was om voorby den *Dintel* en de *Steenbergsche Vliet* heen te zeilen, die Vaart over het *Hollandsch Diep* diende opgeschort te blyven. —— Dat egter alle *Vaartuigen, op* het Eiland *Flakke* vaarende, hunne vaart onbeschroomd langs het *Spuy* kunnende neemen, het hun voorgekomen was, ten einde de vaart op *Zeeland*, voor zo verre dezelve hoognoodzaaklyk diende te worden voortgezet, met alle waarschynlykheid van veiligheid aan te houden, dat alle de van daar komende en derwaards gaande Goederen, in stede van dezelve in gewoone Beurtschepen te laaden, over te voeren met Koffen en Smakken, en dergelyke Vaartuigen, de *Maas* uit, buiten om op het *Brouwershavensche Gat*, *Veersche Gat*, of den *Deurlo*. Hier door zou wel de Vaart langwyliger en met grootere kosten gedreeven;

ven; maar niet geſtaakt behoeven te wor- LXXIII.
den; hier door zou de Vyand uit die Vaart BOEK.
geen voordeel kunnen trekken, en de ——
Landzaat, door het ſtremmen van die 1793.
hoogstnoodige Overvoeringen, het minst mogelyk nadeel lyden. —— Dit werd met goed gevolg voortgezet; en de Vaart door het *Spuy* genomen.

Stipt werd dit in agt genomen tot dat hun Hoog Mogenden, op den twintigſten van Lentemaand, beſlooten, dat men van de ſtrenge bevelen, ten aanziene van de Vaart op *Zeeland* wel zou mogen afgaan, mits zulks met overleg der bevelvoerende Officieren van 's Lands Vloot geſchiedde. Gelegenheid daar toe gaf, dat de Regeering van *Tholen* een Perſoon na *Rotterdam* zondt, om, met allen aandrang, den doortocht te vraagen voor een Schip met Leevensbehoeftens, welke de Ingezetenen dier Stad, die van het Land, en het Krygsvolk, hoogst noodig hadden, terwyl de Schipper betuigd hadt met zyn Vaartuig geen Zee te kunnen bouwen, en zulks uit vreeze voor de *Franſche* Kaapers ook niet veilig ſcheen. Nadere ſchikking hier op.

De Secretaris van den Zeeraad op de *Maaze* VAN DER HEIM, des den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN kennis geevende, kreeg hier op ten antwoord, dat, in zulk eene dringende noodzaaklykheid, zyns oordeels, en naar dat des Schoutbynagts MELVILL, de Schepen met Leevensbehoeftens gelaaden, en met een behoorelyk bewys van derzelver beſtemming voor-

LXXIII. BOEK. 1793.

voorzien, het *Spui* konden uitloopen, en zich vervoegen by de Officieren der Lands Vaartuigen, geplaatst onder *Oostjes-plaat*, ten einde te verneemen, of de verdere Vaart na *Tholen* langs den *Dintel* en de *Steenbergsche Vliet*, met gerustheid kon worden voortgezet? — zo ja, als dan te loopen van het eene Vaartuig op het andere, en dezelve alzo aan de buitenzyde voorby zeilende, de *Ooster-Schelde* op te vaaren, na het *Tholensche Gat*. Doch waren zy van gevoelen, dat van dit middel, met alle spaarzaamheid gebruik moest gemaakt worden. — Onmiddelyk gaf de Vice-Admiraal van deeze schikking kennis aan den Zeeraad te *Amsterdam*: ten einde zy zich van dit middel zouden kunnen bedienen om de benoodigdheden aan hunne Schepen op de *Zeeuwsche* Stroomen toe te schikken.

Bedugtheid van Kinsbergen over den staat der zaaken.

Onder alle de Berigtgeevingen des Vice-Admiraals aan den *Admiraal Generaal*, is 'er geen kommerlyker, dan een Brief den zevenden van Lentemaand gedagtekend. Hy vermeldt daar in, dat de *Franschen* ten oogmerk scheenen te hebben om zich meester van *Dordrecht* te maaken, om langs dien weg, verder in *Holland* in te dringen; dat het verlies van *Breda*, *Klundert* en *Geertruidenberg*, hun Kanon, Krygsvoorraad en Vaartuigen gegeeven hadt. De *Dintel* was, op bevel van zyne Hoogheid, gestopt, de *Roovaart*, door het doen zinken van twee Vaartuigen, desgelyks; doch de sterke Oostewind hadt het water daar zeer doen vallen, en den *Franschen* gelegen-

genheid gegeeven, om die Vaartuigen weder te losen, en de *Roovaart* voor hun bruikbaar te maaken. De beraamde Batteryen waren nog niet geheel afgemaakt, en van dezelve weinig onderstands, tot het verhinderen eener Landing, te wagten. De Linie van Verdeediging voor de Flotille, tusschen de acht en tien mylen lang, was verre van voltooid, en ontbrak dezelve nog veel. „ Weshalven," dus vervolgt VAN KINSBERGEN woordlyk, „ ons niets „ anders overblyft, dan om den Vyand „ op 't lyf te zitten, zo dra hy eenige be„ weeging maake om zyn oogmerk uit te „ voeren; dat ik, onder GODS Zegen, „ hoop in het werk te stellen, als de ge„ legenheid toelaat om met de Flotille te „ kunnen ageeren. Veronderstellende dat „ wy geslaagen worden, zo hoop ik even„ wel, dat wy gelukkig genoeg zullen zyn „ om de Vyandlyke Vaartuigen, voor „ eenigen tyd, buiten staat te brengen, „ om iets te kunnen onderneemen, en „ daar door tyd te winnen om alles op „ het Eiland in behoorelyken staat te stel„ len om den Vyand het landen te ver„ hinderen, en het Vaderland te redden. — „ Zo alles ons tegen loopt, willen wy „ evenwel tragten onzen pligt, als Soldaat „ en Burger, te doen. —— Ik gaa den „ Generaal en Chef der Troupen alhier „ kennis van myne voorneemens geeven, „ en met zyne Doorlugtige Hoogheid „ overleggen, wat, in alle toevallen, best „ voor het Vaderland in 't werk kan ge„ steld

LXXIII. BOEK. —— 1793.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ſteld worden. Dit gedaan zynde, ver-
„ trek ik na de Flotille. Het ware wen-
„ ſchelyk voor het Vaderland geweest,
„ Doorlugtig Vorst! dat men een oud
„ Zeeman, drie jaaren geleeden, hadt ge-
„ lieven te gelooven, wanneer hy eerbie-
„ digst aan zyne Heeren en Meesters zei-
„ de van, als Soldaat, Matroos en Burger,
„ zich verpligt te vinden om te moeten
„ zeggen, dat, als men geen meer zorge
„ voor de *Marine* droeg, men dan, by
„ het opkomen van eenen Oorlog, zich
„ nog ſlegter zou bevinden, dan in den
„ laatſten *Engelſchen* Oorlog (*)."

De Landing geſchiedt niet.

Het Hoofdkwartier der *Franſchen* was aan de *Moerdyk*, en van daar poogden zy, met gewapende Vaartuigen, den aanval op *Dordrecht* te onderneemen. Meer dan twintig Schepen, ter Landinge beſtemd, met Volk en Krygsvoorraad, lagen den negenden van Lentemaand aan de *Roovaart*. De Battery aan de *Moerdyk*, die de Landing zou moeten dekken, opgerigt, werd verſterkt, en maakte, door het toeneemend ſchieten op den mond der *Kille*, de naauwſte wagthouding en omzigtigſte ſchikkingen hoogstnoodzaaklyk. De vermeerdering der Vaartuigen van de *Flotille* deedt grooten dienst, als mede de vermeestering van dertien *'s Gravenmoerſche* Aaken en één Poonſchuit, den *Franſchen* ontweldigd. Dan

(*) Wy hebben in dit Verſlag voornaamlyk gevolgd de breede opgave in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1793. bl. 1055—1088.

Dan de bedreigde Landing hadt geen gevolg. Een geweldige Storm, uit het Noord-oosten opsteekende, was den *Franschen* zeer tegen. Deeze deedt het water sterk afloopen, dreigde de Schepen aan den grond te klemmen, en aan het vuur der Kanonneerbooten bloot te stellen. Een Bootje, met een Officier en vier man, uitgezonden om de overzyde te bespieden, en van de gesteldheid kennis te neemen, in het zeil door de gewapende Vaartuigen getroffen, geraakte op het drooge vast, en de manschap gevangen. Vergeefsch verwagtte DUMOURIER de wederkomst, en stelde de hachlyke onderneeming uit. Liever schryven wy dit daar aan toe, dan met zommigen aan het Verraad, waar mede die Aanvoerder, huns oordeels, toen reeds zwanger zou gegaan, en welke dit verwylen zou veroorzaakt hebben. LXXIII. BOEK. 1793.

Wat hier van zyn moge, naar veeler oordeel, hielden de *Franschen* zich te lang op met het beleg der *Willemstad*, daar het inneemen dier Vesting hun wel voordeelig kon zyn, indien zy na den kant van *Zeeland*, of *Bergen op den Zoom*, iets op het oog hadden; maar het oversteeken van het *Hollands Diep* niet bevorderen kon. Wel meenden zy die Stad, op welke de Stadhouder eene zo naauwe betrekking hadt, even als *Breda*, *Klundert* en *Geertruidenberg*, by de eerste verschyning, of naa een zeer kortstondig beleg, te vermeesteren. In hunne berigtgeevingen, scheen het derwaards heen te trekken, en het De *Franschen* houden zich voor de *Willemstad* op.

LXXIII. BOEK. 1793.

bemagtigen, even 't zelfde (*). — Intusschen was het getal der Kanonneerbooten toegenomen, en derzelver *schikking* zodanig, dat ze de verdeediging van de *Willemstad* ondersteunde, de gemeenschap tusschen de *Kille* en de *Maas* openhield.

Men maakt 'er zich te verdeediging gereed. Dreigend schryven van DAENDELS.

De *Willemstad* werd reeds vroeg in Sprokkelmaand met een aanval bedreigd, en zogt men de naderingen tot die Stad door verhakkingen en doorsnydingen in den weg, moeilyk te maaken. De Onderwaterzettingen ving men aan. De Generaal H. W. DAENDELS schreef, den twee en twintigsten dier maand, aan den bevelvoerenden Officier in de *Willemstad*; „Zo „ gy goed kunt vinden met de Inundatie, „ die gy heden morgen begonnen hebt „ te formeeren, voort te gaan, zweer ik „ U, in den naam van DUMOURIER en „ de *Fransche* Natie! *dat gy, met uw* „ Garnisoen tot den laatsten man, zult ge„ massacreerd worden (†)." Eene bedreiging, die geene uitwerking baarde. Men voer voort met de Onderwaterzettingen, als de voornaamste sterkte der bedreigde Veste, die toen geene andere bezetting hadt dan het eerste Bataillon van SAXEN-GOTHA, en twintig Artilleristen.

Aanvang der Vyandlykheden.

Het eerste vyandlyk bedryf bestondt in het bemagtigen van de *Ruigenhilsche* Sluis, een half uur van de Stad gelegen, en het

(*) Zie den Brief van den Heer CAMUS in de *Nieuwe Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 145.

(†) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 145.

het afkappen van het ingelaatene water. De Luitenant BELLAMY, met eenige manſchap uitgezonden, om de Werklieden onledig aan de verhakkingen in den Straatweg te dekken, geraakte met vier Soldaaten gevangen. Onder deeze ongunſtige beginzelen kreegen de Vrouwen en Kinderen vryheid om de Stad te ontruimen; doch weerbaare Mannen last om te blyven; een last gebrekkig volvoerd. Dan de Bezetting werd verſterkt door twee Grenadier Compagnien van BOSCH DE LA CHALMETTE. Tot meerder bemoediging verſcheen de Gouverneur der Stad, de Baron VAN BOETZELAAR, beſchreeven in de Ridderſchap van *Holland*. Een Grysaart, hoedanigen wy ook in de bemagtigde *Kuilenburg* en te *Geertruidenberg*, als Stadsbevelhebbers, aantroffen. LXXIII. BOEK. —— 1795.

De eerſte opeiſching geſchiedde op den zeven en twintigſten van Sprokkelmaand by monde van een Trompetter, dien de Gouverneur, met een verontwaardigend *Neen*, afwees. Dan 's volgenden daags ontving hy een Opeiſchingsbrief van den *Franſchen Marſchalk de Camp* BERNERON, van deezen dreigenden inhoud. „ Ik heb „ last om de Plaats, in welke gy bevel „ voert, aan te taſten; de middelen, wel„ ke ik heb om dezelve meester te wor„ den, zyn dubbel het geen noodig is om „ U te bedwingen, en indien deeze mid„ delen wierden uitgeput, zouden zy wel„ dra vervangen worden door andere, die „ ik onder myn bereik agtergelaaten heb. BERNERON eiſcht de *Willemſtad* op.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Door deeze afſchildering, welke ik niet
„ vergroot, moet gy kunnen bevroeden,
„ dat alle tegenſtand van uwe zyde te ver-
„ geefsch zou zyn. —— Beſpaar U het
„ naberouw, 't welk eene kwalyk begree-
„ pene ſtyfzinnigheid zou verwekken.
„ Vestig het oog op de Menſchen, en op
„ de Eigendommen, welker behoud U is
„ toevertrouwd, en laat U meer gelegen
„ leggen om U, een behoeder, en mensch-
„ lyk, dan vrugtloos ſtoutmoedig te be-
„ toonen.

„ Ik beklaag zeer den ongelukkigen toe-
„ ſtand in welken ik de Inwoonders van
„ de *Klundert* gevonden heb. Zy zullen
„ eeuwig de nagedagtenis vervloeken van
„ den onzinnigen Bevelhebber, die, door
„ zyne hoofdigheid, hun blootſtelde aan
„ de onheilen, van welken zy langen
„ tyd den naſleep *zullen ondervinden.*
„ Hoed *U*, myn Heer! voor het zelfde
„ verwyt van den kant der geenen wier
„ Vader Gy behoort te zyn. —— De
„ *Franſchen* voeren den Oorlog enkel te-
„ gen de Tyranny. Zy zyn Broeders en
„ Vrienden van alle Menſchen, en begee-
„ ren niets anders dan het welzyn en het
„ geluk van allen. Dit is het doelwit van
„ alle hunne werken; en wee hun, die
„ de hoop zullen voeden van zodanige
„ loftyke ontwerpen te dwarsboomen!

„ Tot hier toe, myn Heer! heb ik U
„ de taal der Rede voorgehouden, om
„ dat ik veronderſtel dat Gy iemand zyt,
„ die verſtand en menschlievenheid bezit;

„ doch

„ doch indien Gy, tegens myne verwag- LXXIII.
„ ting, my noodzaakt de magt en de niet- BOEK.
„ ſte middelen, welke ik in handen heb, ——
„ aan te wenden, zult Gy, midden onder 1792.
„ de puinhoopen en vlammen, met uw
„ hoofd betaalen voor de rampen van wel-
„ ken Gy de eenigſte Stichter zult ge-
„ weest zyn.

„ Toen ik van de *Klunders* ben mees-
„ ter geworden, heb ik vernomen, dat de
„ Commandant de Trom tot Overgave
„ hadt laaten roeren; doch de Wind en
„ het geraas myner Batteryen, hebben
„ my belet zulks te hooren; dit onvoor-
„ ziene toeval is oorzaak geweest van de
„ toeneeming van het kwaad. Om de-
„ zelfde dwaaling tuſchen U en my te
„ te voorkomen, laat ons afſpreeken, dat,
„ indien wy, tegen den wensch van myn
„ hart, het Gevegt aangaan, en het uwe
„ verkiezing mogt zyn 'er een einde aan
„ te maaken, Gy uwe begeerte zult doen
„ weeten, door het uitſteeken van een
„ Witten Vlag by dag, en by nagt door
„ het branden van drie vuuren horizon-
„ taal geplaatst."

Eene Opeiſching door den Gouverneur VAN BOETZELAAR moedig beantwoord met wederſchryven, „ dat hy de Plaats, aan „ hem toevertrouwd, als een Man van „ Eer, zou verdeedigen, zonder agt te „ ſlaan op eenige andere overweeging." Hoe beantwoord.

Het beleg ving aan. Van eene Battery de *Hel* genaamd, aan de Zuidwestzyde der Stad vloog, op den eerſten van Lente- Benardheid des Bevelhebbers.

LXXIII. BOEK. 1793.

maand, de eerste Vyandelyke Kogel in de Stad, en werd dien dag door vyf honderd, waar onder eenigen van vier en twintig Ponden, gevolgd. De Gouverneur waardigde op den derden dag, na het aanvangen der beschieting, een berigt af aan den Stadhouder, meldende, dat de Vyand de Stad ontzaglyk tysterde, zo met Huwitzer Granaaten als met gloeiende Kogels. Op drie plaatzen ontstondt 'er brand, en de wind was zo heevig, dat de brand de geheele Stad dreigde in kooien te zullegen. Men werd dezelve meester. Intusschen vertoonde zich de Vyand voor de Landpoort, om de verhakkingen wegte ruimen. Schoon zy deezen deeden wyken, begon de toestand der Belegerden, seer hachlyk te worden. De Gouverneur Krygsraad belegd hebbende, besloot deeze zyne Hoogheid te verwittigen, hoe de Vyand hun geen oogenblik rust liet, 't welk de Bezetting afmatte, en alles geschaapen scheen, dat de Vyand, met magt van Volk aanrukkende, de Stad ter overgaave zou dwingen. Eene Daadiging geloofde hy niet dat 'er meer te wagten zou weezen. Nogthans zouden zy zien, om, als het 'er op aan kwam, iets te bedingen; of, zo het mogelyk was, met Schepen de benarde Veste te ontwyken. De Gouverneur verlangde des aangaande de bevelen van den Stadhouder te verneemen: want hy kon het niet van zich verkrygen, om de Bezetting, welke zich zo wel gedroeg, over de kling te laaten springen.

gen. Hy verzogt twee Schepen, om in- gevalle van de onmogelykheid eener langere verdeediging, het Volk te behouden. Ten flot 'er woordlyk byvoegende: „ voor „ my, wat lot ik te wagten heb, kan uwe „ Doorlugtigſte Hoogheid zien uit den „ nevensgaanden Brief (*); doch dat ſa„ crifieer ik gaarne voor uwe Doorlugtige „ Hoogheid, en myn Vaderland; maar zo „ veele braave Lieden, daar kan het Land „ nog meer vrugt van hebben, dan de„ zelve allen zonder vrugt te ſacrificeé„ ren; en de Stad afgebrand zynde, (dat „ haar lot weezen zal,) manqueeren wy „ van alles; geen plaats voor de Gekwet„ ſten, geen Subſiſtentie, en met den vlie„ genden Storm, die zedert gisteren tot „ nu toe aanhoudt, is 'er geene moge„ lykheid van gemeenſchap met de *Bui„ tenſluis* (†)."

LXXI. BOEK. 1793.

Onverwyld en bemoedigend was het antwoord door den Capitein Generaal 's volgenden daags gegeeven. By toezegging van de verzogte benoodigdheden, gaf zyne Hoogheid verſlag van het opgedragene bevel over het Krygsvolk aan zyn Oudſten Zoon, en den last deezen gegeeven om, zo mogelyk, na de *Willemſtad* eene verſtérking van Artilleristen te bezorgen. Het antwoord op de opeiſching gegeeven, droeg 's Prinſen volle goedkeuring weg; in de vér-

Bemoedigend ſchryven van zyne Hoogheid.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 183—188.
(†) Dit was de Opeiſching van DAENDELS, hier boven bl. 450.

LXXIII. BOEK. —— 1793. —

verzekering, dat de Gouverneur, de Vesting hem toevertrouwd, zo lang doenlyk, zou houden, hadt hy zeven Schepen doen presſen, die in het *Spuy* zouden weezen, onder bevel van den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN. Een deezer Schepen zou, zo ſpoedig mogelyk, komen om de Zieken en Gekwetſten af te haalen: terwyl de andere zouden dienen, om, des noods, den Gouverneur en de Bezetting in te neemen, om niet in 's Vyands handen te vallen. Doch zyne Hoogheid verwagtte, dat zulks niet zou geſchieden, dan wanneer 'er geen middel van verdeediging meer overſchoot: dewyl aan het behoud van de *Willemſtad* veel hing. —— Het bemoedigende in deezen Brief begreepen, beſtondt in het berigt van de nadeelen de *Franſchen* by *Aldenhoven* door den Generaal CLAIRFAIT toegebragt, en dat de *Hertog* VAN BRUNSWYK-OELZ de *Franſchen* by *Ruremonde* ſtondt aan te tasten. „ Ik vleye „ my," dus ſluit zyne Hoogheid dit ſchryven, „ dat zo 'er Succesſen van dien kant „ beginnen te komen, zulks den yver der „ *Franſchen* aan deeze zyde wat vermin„ deren zal; en misſchien zal voor U Hoog „ Welgeb. de eer zyn gereſerveerd om „ het eerſte het hoofd aan de *Franſchen* „ geboden te hebben, en hunne progres„ ſen met zyn Garniſoen te hebben ge„ ſtuit (*)."

Aan-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 188.

Aangenaam was het vooruitzigt, in het ſlot van deezen Brieve, geopend; doch de toeſtand der Belegerden bleef zo benard, —— dat de Gouverneur, betuigde het niet te zullen kunnen houden, zo 'er geen afwending gemaakt, of de Vyand tot wyken genoodzaakt wierd. Voor de zeer afgematte Bezetting moesten 'er, tot lyfsberging, byzondere ſchikkingen gemaakt worden. De Artillery der Belegeraaren werd, naar zyn getuigenis, maar al te wel bediend. LXXIII. BOEK. 1793. Aanhoudende benaauwingdier Veste.

Onder het ſchryven van dien Berigtsbrieve, met verzoeken om noodwendigheden gepaard, en dankzegging voor een Schip met Proviant en Mondbehoeften, ontving VAN BOETZELAAR deeze tweede ſchriftelyke Opeiſching van BERNERON — Tweede Opeiſching.

„ Myn Heer! het zyn nu zes dagen, dat
„ gy het uitgehouden hebt tegen de on-
„ volkomene middelen, welke ik gebruikt
„ heb, om U te bedwingen; maar die
„ genoegzaam moeten zyn tot uwe Glorie
„ om U te doen beſluiten om eene hono-
„ rabele Capitulatie voor te ſtellen. Tot
„ heden toe ben ik meester geweest van
„ het Beleg op de lange baan te ſchui-
„ ven; en Gy hebt moeten bemerken,
„ dat zo myn aanval, by wylen, hevig
„ is geweest, ik denzelven heb weeten te
„ maatigen, wanneer ik heb meenen te
„ zien, dat het onheil op het hoogst was.
„ Deeze heeft dus verre myne handelwyze
„ uitgemaakt; maar ik heb de eer U te
„ waarſchuwen, dat ik niet langer mees-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ter ben van de inrigting myner beweegingen.

„ De Generaal DUMOURIER beveelt my „ gebruik te maaken van de uiterſte middelen welke hy te te myner beſchikkinge „ gelaaten heeft. Alvoorens dezelve aan „ te wenden, zend ik U den Collonel „ DEVAUX, op dat Gy met hem de middelen beraamt om uw Garniſoen, en de „ ongelukkige Inwoonders, wier toeſtand „ verſchriklyk moet zyn, te redden. Indien de Eer het U tot eenen pligt geſteld heeft tot nu toe tegenſtand te bieden gebiedt U thans diezelfde Eer de „ menschlykheid te betragten. Laat deeze bemerking U niet ontgaan, en neem „ met den Collonel DEVAUX de maatregelen, welke de omſtandigheden, in „ welke Gy U bevindt, vereiſchen.

„ Ik geef hem, tot dat einde de uitgeſtrektſte volmagt. Ik magtig hem deesgelyks, om U alle de middelen bekend „ te maaken, welke ik aangelegd heb om „ U allen aftocht ter Zee te benemen. — „ Ik verklaar U dus, dat dit tydſtip voor „ by zynde, geene Onderhandeling met „ U my langer zal vryſtaan. —— Ik heb „ door deeze boodſchap my willen zuiveren van allen verwyt in het oog des „ Verſtandigen, en in 't oog des Krygsmans."

Antwoord des Bevelhebbers. De

BOETZELAARS antwoord, op deeze zo zeer dreigende Opeiſching, beſtondt, met korte woorden, hier in, „ dat hy niets „ hadt by te voegen aan het Antwoord op

„ de

„ de eerſte Opeiſching gegeeven (*)." — Meer dan dreigen bleek de laatſte Opeiſching te behelzen. Hoe geweldig ook de Stad was aangetast geweest, thans ving het beſchieten van alle zyden aan, met een tot nog onbeproefd geweld. Zes Batteryen, in den ommekring aangelegd, braakten geſtadig Vuur, Kogels en Bomben: dit gevoegd by het vuur door de Belegerden gemaakt, deedt de grond wyd en zyd daaveren, en jaagde ſchrik in 't hart der omliggende plaatzen. De meesten oordeelden dat het lot dier Veste, en met dezelve, het lot van *Zuidholland*, veeg ſtondt. —— Herhaalde keeren poogden de *Franſchen*, begunſtigd door de verwarring, ontſtaan uit den verwekten brand, door te dringen; maar vonden zich telkens te leur geſteld. Geen geringen byſtand vonden de Belegerden van de zyde der Gewapende Vaartuigen, in het *Hollandsch Diep*, die van daar de vyandlyke Batteryen beſchooten. *Hollandſche* zo wel als *Engelſche* Gewapende Vaartuigen, deeden hier poogingen, en dienst; ſchoon by wylen in de onmogelykheid om het laatſte te verrigten. De tooren van het Stadhuis geraakte in brand; deeze dreigde het ganſche Gebouw te vernielen; doch werd de voortſlaande vlam gelukkig geſtuit.

LXXIII BOEK. 1793. Stad op nieuw beſchooten.

De *Franſchen* naderden onder dit fel beſchieten, de Stad meer en meer, en dreigden dezelve in te ſluiten. De Gouverneur oor-

Uitval der Belegerden.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 190—193.

XXIII. BOEK. 1793.

oordeelde, ter verydeling hier van, eenen Uitval noodzaaklyk. Tot deeze veel gewaagde onderneeming betoonde zich de Bezetting genegen en gewillig. Ruim vyftig man, zo Bevelhebbers als Gemeenen, begaven zich, op den morgen van den vyftienden van Lentemaand, ſcheep, onder de Luitenants BOSC DE LA CALMETTE, KOLTHOFF en ROSS. Buiten de Waterpoort gevaaren, en daar aan land gezet, trokken zy na den *Weſtdyk*, tot aan eene vyandelyke loopgraave, waar in zich omtrent veertig *Franſchen* bevonden. Deezen overvallen ſneuvelden voor de helft, de overige gevangen genomen, werden met eenige buit, naa het vernaagelen van drie ſtukken, zegepraalende binnen gebragt. Dan dit kon, tot de groote zaak, weinig baaten. Het werpen van zwaare Bomben dreigde de Stad te verpletten.

Bemoedigende Brief van den Stadhouder.

Inmiddels hadt zich VAN BOETZELAAR opgebeurd, en bemoedigd gevonden, door het ſchryven des Stadhouders, op den achtſten van Lentemaand, ten antwoord op het toegezondene berigt der laatſte Opeiſching. In denzelven vermeld hy, nevens de hoopgeeving van de afgematte Bezetting te doen aflosſen, en belofte der bezorging van de noodige Schepen, om, in geval van nood, uit de *Willemſtad* te kunnen vertrekken. „ Ik vley my, dat U „ Hoog Wel Geb. niet lange meer met „ den Vyand zult te worſtelen hebben. „ In het Land van *Cuyk* is geen *Franſch-* „ *man* meer te zien. Zy zyn denkelyk ge-

„ geſlaagen door de Voorhoede der *Oos-* LXXIII.
„ *tenrykeren.* Het Fort *St. Michiel* hebben BOEK.
„ zy geruimd, en dus, hoop ik, dat zy, ——
„ binnen kort, van voor de *Willemſtad* 1793.
„ zullen moeten wyken. Ik hoop dat het
„ GODE behaagen zal de goede zaak te
„ doen triumpheeren, en dat de *Willem-*
„ *ſtad*, zo als *Maaſtricht*, de eer zal heb-
„ ben om den Vyand van voor haare
„ Wallen te zien vlugten. Ik kan niet
„ genoegzaam betuigen, hoe zeer ik van
„ U Hoog Ed. Wel Geb. goede directie,
„ en het beleid, met welke U Hoog Ed.
„ Wel Geb. alles, geduurende dit Beleg,
„ verrigt heeft, voldaan ben: en ik ver-
„ zoek U Hoog Ed. Wel Geb. aan deze-
„ zelfs onderhebbend Garniſoen myn uiter-
„ ſte genoegen te betuigen, en te verze-
„ keren, dat ik alles in 't werk zal ſtel-
„ len om aan hun ſchadevergoeding te
„ doen toekomen (*)."

Het ſchieten der *Franſchen* hieldt tot den zestienden in den voormiddag aan; wanneer een *Fransch* Overlooper zich voor de Landpoort vertoonde, en verzogt binnen gelaaten te worden. Uit diens mond vernam men het aftrekken der *Franſchen.* Dit berigt van het opbreeken des belegs werd bevestigd door ter Stede komende Landlieden. De Gouverneur eenige manſchap na buiten gezonden hebbende, kwam dezelve terug met de volle verzekering, ten blyke eenigen voorraad van agterge-laa- Het Beleg opgebrooken.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 193.

BOEK. laaten Krygsgereedschappe, ter verlosse Stede invoerende. BOETZELAAR zondt onverwyld dit bly berigt aan den Stadhouder en hun Hoog Mogenden; met betuiging van zyn genoegen over het gedrag der Krygsbezetting, en der Burgerye, geduurende dit beleg van zestien bange dagen en nagten (*). De Luitenant ESAU, Brenger deezes Briefs, ontving van hun Hoog Mogenden eene vereering van honderd Dukaaten (†).

1793

Nadeelen der Stad toegebragt.

De Bezetting bestondt uit ruim vyf honderd man, het getal der Belegeraaren wordt op acht duizend begroot. Tusschen de negen en tien duizend Bomben, Houwitzers en Granaaten waren 'er op de Vesting geschooten en gevallen. Slegts één eenig Huis was van dit groot aantal Kogels en Bomben bevryd gebleeven. De schade binnen de Stad was zo groot, dat ze met geen 80,000 Guldens zou te boeten weezen. Het noodig herstel der Kerke berekende men dat alleen op 8000 Guldens zou te staan komen. Vreemd dat, ondanks zulk een dooddreigend nederstorten, van de Bezetting en de Burgery slegts zestien sneuvelden, terwyl het getal der Gekwetsten niet meer dan dertien beliep. Onder de Gesneuvelden telde men vier Burgers. —— Het lot van eenen der Burgeren was allenkroevigst. Deeze zyne hoogzwangere Vrouwe, drie Kinderen en eene

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 194.
(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 199.

eene ſtokoude Moeder in de Kelder van het Stadhuis in veiligheid willende brengen, droeg het jongſte, drie jaaren oud, op den arm; de bedoelde Wykplaats bykans bereikt hebbende, trof hem een Kogel van achtien ponden in den rug, hy viel, de Ingewanden uitſtortende, ter aarde. Het kleine Kind door dien zelfden Kogel van één Arm beroofd, overleedt kort daar op, in armen van eene wanhoopig bedroefde Moeder (*). LXXIII. BOEK. 1793.

De Kerkleeraar ter Stad, uitgeweeken zynde, liet BOETZELAAR, op den Zondag naa het afrekken des Vyands, door den *Lutherſchen* Veldprediker des Regiments van *Saxen-Gotha*, LUX, een plegtige Dankzegging, wegens de verkreegene Verloſſing, verrigten, door hem en de geheele Krygsbezetting bygewoond. Waar op drie maalen het Geſchut van de Stads Wallen gelost werd, onder het waaijen der Staaten Vlagge van de Kerktooren. Van deeze bedryven gaf de Gouverneur den Algemeene Staaten berigt, met toezending van eene lyst der door de *Franſchen* agtergelaatene, en door de Bezetting binnengebragte Krygsbehoeftens (†). Dankzegging in de Stad gehouden.

Geen

(*) In deeze opgave hebben wy gevolgd, die, welke wy aantroffen, in de *Belegering en Verdeediging van de Willemſtad, in Maart* 1793, *beſchreeven door* PIETER VAN OLDENBURG, *Secretaris en Penningmeester der Stede en Lande van Willemſtad. Met Afbeeldingen.* Te *Dordreeht* by A. BLUSSÉ *en Zoon* en te *Amſterdam* by J. ALLART.

(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 199. 202.

LXXIII. BOEK

1793. VAN BOETZELAAR TOT Luiten. Generaal van 't Voetvolk aangeſteld.

Geen wonder dat de Gouverneur van BOETZELAAR grooten dank behaalde, wegens deeze verdeediging, en hun H. Mog. op voorſtel van zyne Hoogheid, dien Generaal Major onverwyld tot Luitenant Generaal van het Voetvolk verhieven (*). — Dit terwyl men by de Algemeene Staaten beang en raadpleegde op het invoeren van een onderſcheidend Eereteken, of eene buitengemeene Belooning voor de Opper- en Onder Officieren en Soldaaten, die zich, in deeze Oorlog, op eene onderſcheidende wyze hadden doen kennen, verſcheenen de Afgevaardigden van *Amſterdam* ter Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden. Zy betuigden hun genoegen, wegens de bevordering in Krygseere den Ridder VAN BOETZELAAR opgedraagen; doch *gaven teverſtaan*, „dat zy, het oog gevestigd „ hebbende op den *toeſtand, waar in Hol„ land* zich, geduurende eenige weeken, „ hadt bevonden, gerust durfden erken„ nen, dat het, maast de allergunſtigſte be„ waaring en onlochenbaare medewerking „ der Godlyke Voorzienigheid, aan de „ onverſchrokken Heldhaftigheid van den „ *Hollandſchen* Ridder en Gouverneur van „ de *Willemſtad*, die alle gevaaren en drei„ gementen veragt hadt, te danken ware, „ dat die Stad niet in handen der Vyan„ den geraakt was, als wanneer het gevaar „ deezer Provincie ten allerhoogſten top „ zou geſteegen geweest zyn."

Aan

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 197.

Aan deezen Ridder oordeelden zy het gepast een byzonder blyk van erkentenis, en een duurzaam gedenkteken te ſchenken. Met genoegen werd dit voorſtel aangehoord, en onverwyld eenpaarig beſloten dien Luitenant Generaal te vereeren een fraayen Gouden Degen, met gepaste zinnebeelden. — By dit ſchitterend Eergeſchenk lieten hun Ed. Gr. Mog. het niet berusten; maar, om de blyken van erkentenis, zelfs naa 's Mans dood, by diens Familie te doen overblyven, ſtelden hun Ed. Groot Mog. vast, om aan ieder zyner twee Dogteren eene Lyfrente te ſchenken van duizend Guldens 's jaars; ingaande op den dag wanneer het Bombardement op de *Willemſtad* begon (*).

LXXIII. BOEK. 1793. Met een Gouden Degen beſchonken, en een Jaargift aan diens twee Dogteren.

Diep getroffen door dit Eerbewys en Gunstbetoon, erkende hy zyne pen te zwak om zyn leevendig gevoel van erkentenis en dankzegging deswegen te betoonen. Hy verzogt alleen te mogen aanmerken, „ niet anders dan zyn Pligt, als Militair en Gouverneur, in het verdeedigen der hem aanbetrouwde Vesting, betragt te hebben. Ridder van *Holland* „ zynde, gevoelde hy te wel zyne dubbele verpligting om zyne Provincie voor „ het lieve Vaderland te ſauveeren (†)."

Dankzegging daar over.

Hadt het lot van de *Willemſtad* geheel het Gemeenebest eene wyl opgetoogen gehouden, ſtelden de Voorſtanders van de thans

Gift der *Drenthenaaren* aan het

(*) *Reſol. van Holl.* 20 Maart 1793.
(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 204.

LXXIII. BOEK. 1793. Krygsvolk in de Willemstad en de Klunderz.

thans heerschende Partye, zo veel in het behoud dier Veste, de verdeediging van dezelve, gevolgd van het ontrusten, baarde groote vreugde, en zogt men de erkentenisse aan den Gouverneur op eene dus spreekende en buitengewoone wyze aan den dag te leggen, zo van wege de Algemeene Staaten, als van Staaten van *Holland* in 't byzonder, in het Landschap *Drenthe*, verst van dit tooneel des Oorlogs verwyderd, bleef men niet agterlyk, om, wegens het genoegen deezes Ontzets, een blyk te geeven. Een Brief aan den Ridder VAN BOETZELAAR van daar gezonden, hieldt in, hoe eenigen, ter gelegenheid van de gewoone Landsvergadering te *Assen*, wel bedagt geweest waren om dien Verdediger een blyk van hunne erkentenisse aan te bieden; dan de overweeging, dat Mannen van zynen stempel alleen door den Souverain konden beloond worden, hadt hun daar van te rugge gehouden, en bepaald om hunne gevoelige dankbaarheid, op eene andere wyze, te doen blyken. Tot dat einde strekte eene Uitnoodiging den *Drenthenaaren* gedaan, ter Intekening op eene vrywillige Gave, om uitgedeeld te worden onder de Krygslieden die de *Willemstad* en de *Klunderz* zo manmoedig verdeedigd hadden, en dezelve toe te schikken aan het Opperhoofd, om ze, naar zynen raade, onder hun uit te deelen; „ in ver„ trouwen," gelyk zy spraaken, „ dat „ die Heeren, dit geringe blyk van Na„ tionaale erkentenis wel zouden willen

„ aan-

„ aanneemen, en dat het hun ten ſpoor- LXIII.
„ ſlag mogt zyn, om de roemryke loop- BOEK.
„ baan, met zo veel eers begonnen, met
„ ſtandvastigen moed, ten einde te bren- 1793.
„ gen; op dat zy, by aanhoudendheid,
„ mogten toonen, hoe echt *Batavisch*
„ bloed voor Godsdienst en Vryheid door
„ hunne aderen ſtroomende, zich nimmer
„ ontaart, noch af laat leiden, door den
„ waanwollen ophef van een winderigen
„ *Franschman*, of de dreigementen van
„ een klein getal verbasterde en uitgewee-
„ ken Landgenooten, die ter plaatſe waar
„ zy zich bevinden, de overtuigendſte
„ blyken gaven van den afgryſelyken Vrede
„ en ſnoode Vriendſchap, die men der
„ Natie aankondigde."

Eenige Leden der *Drenthſche* Landsver-gaderinge, en andere *Drenthenaars*, ſchreeven, op deezen voordragt, de ſom in van 1810 Guldens, welke zy aan den Gouverneur, ten gemelden einde, overmaakten. „ Eene ſom," gelyk zy zich lieten hooren, „ wel niet groot, doch geëvenredigd „ aan het getal der Bydrageren, en het „ Land 't geen zy bewoonden." — 'Er byvoegende, „ De hartlykheid waar mede „ deeze Gift geſchiedt, moet diens waarde vermeerderen, en wees verzekerd, „ myn Heer! dat, hoe eenvoudig onze „ zeden zyn, uw kloek beleid, en de braafheid van uw Garniſoen, nevens dat van „ de *Klundert*, alhier op den rechten prys „ geſteld worden. Wy zyn niet ryk genoeg, en het is alleen in dit geval, dat

LXXIII. BOEK. 1795. „ wy daar over eenigen ſpyt gevoelen, „ om eene Burgerye, die boven onze lof „ verheeven is, wegens het geen zy, met „ zo veel bereidwilligheids, voor de ge„ meene zaak heeft opgeofferd, ſchade„ loos te ſtellen, dit anders zou onze poo„ ging en waarlyk eene zeer edele taak „ zyn. 's Lands Vaderen, zo wy vurig „ wenſchen, zullen hier in voorzien, en „ wy zullen ieder, naar maate hy gezegend is, tot dat oogmerk, derzelver han„ den ſterken (*)." — Met erkentenisse werd deeze Gifte aanvaard en uitgedeeld. Men voer ook voort met aan de Krygsbezettingen, van veele plaatzen, allerlei Ververſchingen, en ook Geld, toe te ſchikken.

(*) *N. Verz. bij* DE CHALMOT *L. D. bl.* 205—208.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Amſtelveen, zwaare brand aldaar, 221.

Amſterdam, het bevel tot het draagen van Oranjeversierzelen ingetrokken, 206. Twee Boekjes, de Omwenteling betreffende, aldaar verboden, 207. Burgemeester Rendorp overlydt, 208.

Antwerpen in *Franſche* handen, 88. Vreugde aldaar wegens het openen der *Schelde*, 132.

Averhoult (d') diens uiteinde, 74.

Auckland geeft hun Hoog Mogenden te verſtaan, wat ten zynen Hove beſlooten was ten opzigte van de zodanigen, die zich tegen den Koning van *Frankryk* vergreepen mogten hebben, 107. Verzekert de Staaten van *Engelands* trouwe, 111. Diens voordragt by hun Hoog Mogenden, wegens de Staatsgeſteltenisſe, 316. Deelt in onderhandelingen met Dumourier, 323.

B.

Bataaven (Voorſtel om een Legioen) in *Frankryk* op te richten, 95. Het denkbeeld daar van was men aan Dumourier verſchuldigd, 96. Verſchillende gevoelens daar over, *Ald.* Oprigting van het *Legioen Etrangere*, 97. Uitgeweeken *Bataaven* doen een Aanſpraak by de *Franſche* Commisſarisſen te *Duinkerken*, 98. Antwoord daar op, 99. Verklaaring van het *Revolutionair Committé der Bataaven*, 100. Hoe verſchillend dit ſtuk hier te Lande beoordeeld, 104. Dit Legioen digt by onze Grenzen gelegerd, 136. Aanſpraak der *Bataafſche* Afgevaardigden te *Parys* by de Oorlogsverklaaring, 338. Hoe beantwoord, 344. Schets van de denken handelwyze der *Nederlandſche* Patriotten by de *Franſche* Omwenteling, 344.

Bedaulx verdeedigt *Geertruidenberg*, en geeft het over, 435.

Bentinck (Heer van *Rhoon*) diens post by de Gewapende Schepen, 440. Misgaat zich in het geeven van bevelen, en des door Kinsbergen aangeſchreeven, 441.

België (Plan van Dumourier om) te vermeesteren, 79. Vangt zyn plan, om dit te volvoeren, aan, 82. Krygs-

verrigtingen daar toe ſtrekkende, 83.
Berckel (E. F. van) wegens diens ſchryven tegen Rendorp, 210.
Bernard ſticht de *Willemſtad* op, 451. Tweede Opeiſching, 457.
Bergen in *Henegouwen* vermeesterd, 84.
Blok (Aanſpraak van) aan de *Bredaſche* Burgers, 404. Wat by den gevatten *Bredaſche* Regenten te gemoet voert, 411.
Bortzelaar, Gedrag diens Ridders in de Verdeediging van de *Willemſtad*, 451. Zie verder *Willemſtad*. Tot Luitenant Generaal van het Voetvolk aangeſteld, 464. Met een Gouden Degen beſchonken, en een Jaargeld aan zyne twee Dogteren, 465. Danksegging deswegen, *Ald.*
Bondt (N.) overlydt, 212. Characterſchets van dien Regtsgeleerden, 213.
Bourbonnaye (la) vermeesterd *Vlaanderen*, 87. Trekt in *Antwerpen* binnen, 88.
Brabant (Geſteldheid van) ten tyde der vermeesteringe door Dumouriez, 85. De tegenzin der *Brabanderen* openbaart zich, 89.
Brancadoro bedient het Vormzel in *Holland* en *Utrecht*, 145. Aanmerkingen daar op, 146.
Breda belegerd, 396. Een Ontwerp van Daadiging door den Stadhouder gewraakt, 397. Opgeëischt, beſchooten en overgegeeven, 398. Raad des Graaven van Byland tot de overgaave, 399. Op welke voorwaarden overgegeeven, 402. Hoe het zich daar toedroeg, 403. Bloks aanſpraak aan de Burgers, 404. Aankondiging van het *Comitté Revolutionair der Bataaven*, 407. Regeeringsverandering, 408. Lot van eenige Regenten, 410. Buit daar gevonden, 412. Wat 'er met het oprigten van een *Club* gebeurde, 413.
Briefwisſeling (Geſtremde) uit *Frankryk* herſteld, 105.
Brissot's taal by de verklaaring des Oorlogs, 335.
Brunswyk (De Hertog van) diens Verklaaring by den aanvang des Krygs tegen *Frankryk*, 47. Nadere Verklaaring wegens het wegvoeren des Konings, 48. Wat 'er ter Nationaale Vergadering voorviel by het verſlag op het Manifest des Hertogs, 56.
Brusſel (Vlugt uit) by de nadering van Dumouriez, 85. Komst van dien Veldheer in die Stad, 87.
Byland, diens raad tot de overgave van *Breda*, 399.

C.

Catharina de II. zie *Rusland*.
China (Maare der *Franſche* Omwenteling in) bekend, veroorzaakt voorzorgen, 36.
Comitté Revolutionair te Ant-

werpen zendt eene Waarſchuwing herwaards over, 298. Hoe dit ſtuk wordt aangezien, 303. Uitnoodiging aan de *Nederlanders*, 355.

USRINE, Krygsbedryven van dien Veldheer, 80.

D.

ARENDELS (H. W.) dient dreigend ſchryven aan den bevelvoerenden Officier van de *Willemſtad*, 450.

nk- en Bededag (Uitzigten in de Uitſchryving van den) des Jaars 1792, 7.

——— die van den Jaare 1793, 292.

ORN (A. G. VAN) uit *Geerruidenberg* als Gyzelaar na *Antwerpen* gezonden, 436.

rdrecht (Gevaar van het Eiland) 442. Schikkingen er beſcherminge, *Ald.*

nthenaars (Gift der) aan et Krygsvolk van de *Willemſtad* en *Klundert*, 466.

nkerken (Aanſpraak eenier uitgeweekene *Bataa*n aan de *Franſche* Comisſarisſen te) 98. Antoord daar op, 99.

OURIER volgt LA FAYETE in het Legerbewind op 5. Verſlag 't geen hy oet van zyne Krygsverrigngen, 77. Diens voorag om de *Duitſche* Legerenden uit *Belgien* te veryven, 79. Vangt zyn an om *Belgie* te vermeesren aan, 82. Krygsvergtingen daar toe ſtrekende, 83. Vermeestert rgen in *Henegouwen*, 84. Wint den ſlag by *Gemappe*, 85. Vermeestert *Luik*, 88. Zyn Voorſtel wegens het beheer der overwonnen Volken, 93. Wordt verdagt gehouden, 93. Wat hy gedaan hebbe omtrent de oprigting van het *Legioen Batave*, vervolgens het *Legioen Etrangere*, 95 en 97. Geeft last om de *Schelde* op te vaaren, 118 en 121. Zyn oogmerk om *Maaſtricht* en *Venlo* in bezit te neemen, gaat niet door, 135. Deelt met VAN DE SPIEGEL, AUCKLAND en DE MAULDE in handelingen om den Oorlog te voorkomen, 322 Proclamatie van hem herwaards gezonden, 361. Hun Hoog Mogenden tragten dit ſtuk te doen voorkomen als niet van DUMOURIER, 367. Zyn aanſlag op *Holland* misluk 449.

E.

Engelands gedrag in den aanvang der *Franſche* Onluſten, 37. Voorſtel des *Franſchen* Gezants aan den Koning van *Groot-Brittanje*, wegens den toeſtand der zaaken, 38, Antwoord des Konings, 39. Reden van het lang verwyl diens Antwoords, 40. De *Engelſche* Afgezant te *Parys* neemt zyn afſcheid by de buiten bewindſtelling des Konings 65. Men geeft te kennen wat daar beſlooten was ten opzigte der zodanigen, die zich aan den Koning van

Frankryk mogten vergreepen hebben, 107. Verzekert de Staaten van zyne Trouwe, 111. Hoe door de Staaten beantwoord, 113. Hoe *Engeland* den eisch der *Fransschen* om de *Schelde* op te vaaren, opnam, 123. Betuiging deswegen van de *Fransche* zyde gedaan, 124. Voorbereidzels van den Oorlog in *Engeland*, 131. Hulp van daar aan onzen Staat beloofd, 133. Afgebrooke Onderhandelingen, *Ald.* Gefteldheid in *Engeland* ten aanzien van de Volksgeneigdheid tot eene Omwenteling en goedkeuring der *Fransche*, 137. Vrees aldaar voor Zamenzweeringen, 141. Drukke Staatsonderhandelingen met onzen Staat, *Ald.* Welk antwoord men te *Londen* aan den *Fransschen* Gezant gaf, 310. Weigeringen hem gedaan, 311. Hoe men 'er de Doodſtraffe des Koningz van *Frankryk* opneemt, en den *Fransschen* Gezant wegzendt, 313. Nog eene vrugtlooze pooging van *Frankryk* tot den Vrede, 314. Lord AUCKLANDS voordragt by hun Hoog Mogenden, 316. Diens Afgezants aandeel in eene Onderhandeling tot Vrede, 322. Oorlogsverklaaring van *Frankryk* aan den Koning van *Engeland* en den *Stadhouder*, 327. De Hulp uit *Engeland* daagt op, 432. Bemoedigende Schikkingen van de *Engelſche* zyde, 432.

Eſſequebo en *Demerary* worden een Gouverneur Generaal geſteld, 274.

Euſtatius (*St*) geweldige Storm aldaar, 275.

F.

FAGEL (Schikkingen met den Griffier) gemaakt by het regelen der *Quota*, 171.

FAYETTE (LA) verdagt, 51. Met meerderheid van ſtemmen van de beſchuldigingen vrygeſprooken, 62. Diens Aanſpraak aan het Leger en Vlugt, 73.

FRANCISCUS DE II. treedt ten opzigte van *Frankryk* in de Maatregelen van LEOPOLD, 10. Diens *Oorlogsverklaaring aan Frankryk*, 18. Aanmerking op deeze en die der Fransſchen, 25. Zamenkomst van den Keizer met den Koning van *Pruiſſen* te *Mentz*, 29. Plan daar tegen *Frankryk* gevormd, 30. Schept, naa de vermeestering van *Belgien*, hoop uit het misnoegen der Inwoonderen tegen de *Fransſchen*, 94.

Frankryk, hoe de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer zich toedroeg, 9. Beſluit tot den Oorlog, 11. Gronden waar op die Oorlogsverklaaring gebouwd was, 12. ROBESPIERRE en eenige anderen worden gezegd 'er niet in geſtemd te hebben, *Ald.* Verklaaring der

der Nationaale Vergadering aan de Volken van *Europa*, 14. Hoe welkom deeze Oorlogsverklaaring het *Franſche* Volk was, 17. Verbaasdheid der buitenlandſche Gezanten over deeze Oorlogsverklaaring, 18. Beraamd Plan des Keizers en des Konings van *Pruiſſen* om *Frankryk* aan te vallen, te *Mentz* gevormd, 30. Een nieuw Afgezant van daar by deezen Staat erkend, 44. Beſwaar door deezen ingebragt over het vervoeren van Geweeren, *Ald.* Magt tegen *Frankryk* op de been, 46. Verklaaring des Hertogs VAN BRUNSWYK by den aanvang des Krygs, 47. Nadere Verklaaring dien Hertogs wegens het wegvoeren des Konings, 48. Manifest tegen de *Franſche* Omwenteling op naam gaande van den Keizer en den Koning van *Pruiſſen*, 49. Verklaaring van 's Konings Broederen en der Prinſen van den Bloede, *Ald.* Op welk een grond dan vertrouwen die Verklaaringen ſteunden, 50. Verdenkingen tegen den Koning en anderen, *Ald.* Voorſlag om den Koning te vallen te verklaaren, en in verzekering te neemen, 53. Een Dictatorſchap van drie Mannen voorgeſlaan, *Ald.* Hetzelve verworpen, als mede den voorſlag om den Koning, geduurende den Oorlog het geheele Bewind in handen te geeven, 54. Het misnoegen groeit aan, 55. Wat 'er in de Nationaale Vergadering voorviel, by het Verſlag op het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK, 56, ISNARTS Vertoog tegen den Koning, *Ald.* De Wyken der Stad *Parys* eiſchen de Ontthrooning des Konings, 59. Dien Voorſlag door de Nationaale Vergadering afgekeurd, 61. Zorglyke toeſtand des Konings, 62. Schrikbaarende gerugten in *Parys*, *Ald.* Het voorgevallene in de *Tuillerics*, 63. Bloedig gevegt in dezelve, 64. De Koning buiten Bewind geſteld, 66 Commisſarisſen na 't Leger gezonden, 67. De *Engelſche* en der Staaten Afgezanten vertrekken, 68. Verklaaring der Nationaale Vergadering, wegens het Regeeringsbeſtuur der onderworpen Volken, 90. Welk een opzien 't zelve baarde, 92. Voordragt deswegen by de Nationaale Vergadering, *Ald.* Oprigting van het *Legioen Etrangere*, 95—97. Geſtremde Briefwisſeling op *Frankryk* herſteld, 105. Wat 'er wegens het openen der *Schelde* voorvalt. Zie *Schelde*. De *Franſche* Gezant te *Londen* met Credentiaalen van de Nationaale Conventie voorzien, 304. Opheldering van den Uitvoerenden Raad, wegens deszelfs

zelfs bedoelingen, *Ald.* Wat dezelve ten aanzien der *Schelde* zegt, 306. Antwoord aan den *Fransschen* Gezant te *Londen* gegeeven, 310. Weigeringen aan dezelven aldaar, 311. Doodvonnis over Lopez wyk uitgesprooken en volvoerd, *Ald.* Hoe die Doodstraffe in *Engeland* opgenomen en de *Fransche* Gezant weggezonden wordt, 313. Nog eene vrugtlooze pooging van *Frankryk* tot den Vrede, 314. Verslag van het Committé tot de algemeene Verdeediging, wegens den Oorlog, *Ald.* Oorlogsverklaaring aan de Koning van *Engeland* en den Stadhouder, 327. Hachlyke omstandigheden waar in zich *Frankryk* bevondt by het doen dier Oorlogsverklaaring, 328. Hoe men in de Geldbehoeften door het vermenigvuldigen der Asfignaten voorziet, 334. Beantwoording der Nationaale Vergadering op de voordragt der Uitgeweekenen, 342. De Algemeene Staaten verklaaren *Frankryk* de Oorlog, 345.

Friesland, waar van ontheeven, by de nieuwe regeling der Quotas, 164. Tot welke betaalingen verbonden, *Ald.* Geschil in dat Gewest, wegens de Stemming, en des Stadhouders magt in deezen, 252. Hoe men daar tegen de inkomst en het verblyf van *Fransschen* waakt, 384.

G.

Geertruidenberg belegerd en overgegeeven, 435. Voorraad daar gevonden, 437.

Gelderlands verzoek om twee Gecommitteerdens in den Raad van Staaten te hebben, toegestaan, 157.

Generaliteit, (Veelheid der doortrekkende Vreemdelingen door de) 111.

Generaliteits Kas, welk een aandeel dezelve in de Quotas op zich neemt, 153.

's Gravenhaage, Voorzorg omtrent de menigte van Vreemdelingen, 202. Aan-Aanbod des Krygsraads ter wapeninge, 379. Bekendmaaking wegens de Vreemdelingen aldaar gedaan, 382.

Greb (Versterking der Linie aan de), *Holland en Utrecht komen des overeen*, 297. Groote Versterking daar van, *Ald.*

Grovestrins (W. A. S. thor) tot Gouverneur Generaal van *Esfequebo* en *Demerary* aangesteld, 274.

H.

Haarlem, het bevel tot het draagen van Oranjeverciers zelen daar ingetrokken, 205.

Hessen-Kassel (De Landgraaf van) tekent een Verdrag om Krygsvolk tegen *Frankryk* te leeveren, en in eigen persoon aan te voeren, 31.

Holland (Hoog Zeewater en Stormen beschadigen de Zee-

Zeekusten van) 281. Het *Fransche* Leger nadert dit Gewest, 393. Voorzorgen gedraagen om *Holland* te verdeedigen, 395. Last aan *Fransche* Generaals gegeeven, hoe zy, in *Holland* komende, te handelen hádden, 415. Uitnoodiging der Nationaale Conventie aan de *Hollanders*, 420.
Holland (Staaten van) neemen een besluit ten opzigte van de Vreemdelingen, 109. Op welk een voet zy ftemden in de Betaaling der *Brunswykfche* Troepen, 166. Byzonderheden wegens het by de nieuwe Inrigting der Quotas bezwaarde *Holland*, 168. Wat zy by hunne toeftemming verklaarden, 169. Hoe noodig voor *Holland* naar het oordeel van de Raadpenfionaris VAN DE SPIEGEL, 172. Dreigende uitzigten voor dit Gewest in 't byzonder, 191. VAN DE SPIEGEL aanvaart het Raadpennonarisfchap op nieuw, 192. Zie verder VAN DE SPIEGEL, Afloſsing van Obligatien, by wyze van Loterye, 202. Geldſlagting in *Holland*, 298. Bevelen wegens de Onderwaterzettingen gegeeven, 359. Hoe volbragt, 361. Bekendmaking wegens de Vreemdelingen, 383. Afkondiging wegens het leggen der Vaartuigen, 388. Nieuwe fchikkingen tot Verdeedeging, 437. Hoe men de Vloot fchikte, 440.

J.

JENKINSON na *Coblentz* met een geheimen laft door het *Engelfche* Hof afgevaardigd 40.
ISNARDS Vetoog tegen den Koning van *Frankryk*, 56.

K.

Kaapvaart opengefteld, 390. Hadt weinig opgangs, *Ald.* Plakaat tegen de *Franfche* Kaapers, *Ald.*
Katwykers, dier aanbod om zich te wapenen, gunftig aangenomen, 377.
KINGSBERGEN (VAN) beraamt met zyne Hoogheid en anderen het plan tot verdeediging van *Holland*, 395. Wydſtrekkende Magt door den Prins hem geſchonken, 437. Trekt met YORCK en den Erfprins na hunne beſtemde plaatzen, 439. Waar zy hun Hoofdkwartier namen, *Ald.* Schryft op een ſtraffen toon aan BENTINCK, wegens diens handelwyze, 341. Hoe hy het gedreigde Eiland van *Dordrecht* beſchermt, 442. Zyn raadſlag wegens het openhouden van de Vaart tuſſchen *Holland* en *Zeeland*, 443. Zyne beduchtheid over den ſtaat der zaaken, 446.
Klundert gaat aan de *Franſchen* over, 414.
KROFF (J. M. VON) Bevelhebber van de *Klundert*, verſchillende opgave van diens uiteinde, 414. Lykreden hem aangedaan, 415.

L.

LANGLOIS (M. P.) byzonderheden hem betreffende, 309.

Leeraaren der Heerſchende Kerke in *Holland* doen eenige Voorſlagen, 147. Voordeelen aan dezelve geſchonken, 149.

Legioen Bataaven, Voorſtel tot de oprigting daar van, 95. Verſchillende gevoelens deswegen, 96. Oprigting van het *Legioen Etrangere*, 97. Sterkte van 't zelve by de Inrukking in *Holland*, 407.

LELYVELD (Schikkingen met den Commis) gemaakt by het veranderen der *Quotas*, 172.

LESPEVENON VAN BERKENRODE, der Staaten Afgezant by 't *Franſche* Hof, neemt zyn afſcheid van daar, 71.

Leuven valt de *Franſchen* in handen, 87.

LODEWYK DE XVI. Geſteldheid diens Konings, en diens oogmerken by de Verklaaring des Oorlogs aan den Keizer, 8. Verdagt van het met de Uitgeweekenen en de verbondene Mogenheden te houden, 51. Die verdenkingen klimmen langs hoe hooger, 52. Voorſtel om den Koning vervallen te verklaaren, en in verzekering te neemen, 53. Voorſlag om hem, geduurende den Oorlog het geheele Bewind in handen te geeven, 54. Wat men van diens Verſlag op het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK oordeelt, 56. ISNARDS Vertoog tegen den Koning, *Ald.* De Wyken der Stad *Parys* eiſchen zyne Ontthrooning, 59. Die Voorſlag ter Nationaale Vergadering afgekeurd, 61. Zorglyke toeſtand des Konings, 62. Hy gaat met zyn Gezin na de Nationaale Vergadering, 64. 's Konings toeſtand in de Nationaale *Vergadering*, 65. Wordt buiten Bewind geſteld, en daar by gemaakte ſchikkingen, 66. Vervallen verklaard, 72. Diens Voorſtel om een *Legioen Bataaven* op te richten, 95. Doodvonis over den Koning uitgeſprooken en volvoerd, 311.

Luik door de *Franſchen* vermeesterd, 88.

M.

Maaſtricht (Een doortocht van Krygsvolk door) van wegen de *Franſchen* verzogt, geſchiedt niet, 134.

Maatſchappy (*Oost-Indiſche*) Geſchil wegens de Verkooping van de Goederen, 261. Verzoekſchrift der Kooplieden deswegen, *Ald.* Raadſlagen hier over, 265. Geldbehoefte, op welk eenen voet eenigen die wilden te gemoet komen, *Ald.* Mislukking hier van en nieuwe Geldheffing, 266. Welk een luisteren gezag de Maatſchappy ten toon ſpreidt by de Inbul-

di-

diging eens Sultans op Ja-
va's Noord-oost-kust, 267.
Martin (St.) geweldige ſtorm
op dit Eiland, 276.
AULDE (DU) de *Franſche*
Minister deelt met AUCK-
LAND, VAN DE SPIEGEL en
DUMOURIER in eene On-
derhandeling ter voorko-
ming van den Oorlog, 322.
AUREGNAULT (D. P. DE)
geeft een Bankbriefje af,
en heeft dit Geld niet te
goed, 234, Vermoeden
dat hy 's Lands Geld hadt
gebruikt, 235. Opontbod
diens Rentmeesters, *Ald.*
Hy verſchynt niet; maar
verzoekt uitſtel, 236. On-
derzoek zyner zaake en
wat daar by bleek, 237.
Een ander, voor een tyd,
in zyne plaats geſteld, 238.
Verzoekſchrift door hem
ingediend, *Ald.* De Exe-
cutie tot verkoop zyner
goederen aangevangen;
och opgehouden, daar hy
de ſomme betaalt, 239.
Zyn Verzoekſchrift naa de
betaaling van die ſom aan
den Lande, 240. Raadſlag
aan *Veere* hier op, 241.
Advys van *Vliſſingen*, *Ald.*
Mans Verdeedigſchrift,
244. Hoe de Gelastigden
in dit geval oordeelden,
247. *Veere* ſpreekt hier
mede overeenkomſtig, 249.
Onderſcheide ſtemmen der
Staatsleden, *Ald.* Beſluit
tot zyner Herſtellinge, 250.
Aantekening van *Vliſſingen*
hier tegen, 251.
Behelen door de *Franſchen*
vermagtigd, 87.

MEERSCH (A. A. VAN DER)
Verſlag van dien overleden
Hoogleeraar onder de *Re-
monſtranten*, 117.
MELVILL, Schout-by-nagt,
diens aandeel in de Ver-
deediging der Stroomen,
439.
Mentz (Zamenkomſt des Ko-
nings van *Pruiſſen* en den
Keizer te) 29. De uitge-
weeken *Franſche* Prinſen by
die Onderhandelingen niet
toegelaaten, *Ald.* Wat
men deswegen giſte, *Ald.*
Plan daar beraamd om
Frankryk aan te vallen, 30.
De *Franſche* Afgezant DE
VILLARS *Mentz* ontzegd,
31. De Keurvorſt neigt tot
de zyde van *Oostenryk*, 33.
Middelburg, hoe men daar
tegen de *Franſchen*, als
Vreemdelingen, zorg droeg
387.

N.

Namen door de *Franſchen* ver-
meesterd, 88.
Napels (De Koning van) geeft
geen onduidelyke blyken
van deel te zullen neemen
in het Verbond tegen
Frankryk, 36.
NOAILLES (DE) gelast van
Weenen te rug te keeren, 10.

O.

OCKERSE (W. A.) Verſlag
van zyne Redenvoering te-
gen het begraaven in de
Kerken, 225.
ORANJE (Den Erfprins van)
wordt een Zoon gebooren,
144. Doopplegtigheid, Pe-
ters uit de Algemeene
Staa-

Staaten, 143. Pillegiften 144.
Oranje (Prins Frederik van) Krygspoſten hem opgedragen, 144.
Oranjevereenigingen, het niet langer dragen derzelven te *Haarlem*, *Amſterdam* en elders toegeſtaan, 407. *Stad en Lande* geeft eene Gewestlyke Afkondiging daar toe ſtrekkende, *Ald.*
Oorlog (Groote ſchuldbaarheden, dat onze Staat in den) zou worden ingewikkeld, 322. Poogingen ter voorkoming des Oorlogs, tuſſchen van der Spiegel, Auckland, de Maulde en Dumouriez, 322. Verklaaring van denzelven door *Frankryk* aan *Engeland* en den *Stadhouder*, 327. Oogmerken daar by, 385. Brissots betuiging te dier gelegenheid, *Ald.* Oorlogsverklaaring van hun Hoog Mogenden, 345. Aanmerkingen over de Oorlogsverklaaring der *Franſchen* en van onzen Staat, 358.
Overyſſel, wat het in den Jaare 1792 van het hoog Zeewater te lyden hadt, 282.

P.

Patriotten (Schets van de denk- en handelwyze der uitgeweekene *Nederlandſche*) 344.
Paus (De) wordt in de zaak des Krygs tegen *Frankryk* betrokken, 33.
Pels (L.) uit *Breda* na *Antwerpen* gevoerd, 410.
Pruiſſen (Verbintenis der Koninge van) met den Keiſer, 25. Diens Oorlogsverklaaring aan *Frankryk*, 27. Zamenkomst des Konings van *Pruiſſen* met de *Keiſer te Mentz*, 29. Zoekt meer Staat in de maatregelen van het *Weener* Hof te dien tyde, 41.

Q.

Quotas (Het trek der) krygt zyn beſlag, 151. Beſluit daar op genomen, 151. Hoe veel elk Gewest en de Kas der Generaliteit zou draagen, 159. Hoe veel de Gewesten in buitengewoone Kosten, 155. Hoe te handelen met Gewesten, die zich onvermogend verklaarden, 156. Hoe met de al of niet toeſtemmende in de *Petitien*, 158. Wat van *Zeeland* en *Friesland* niet zou gevorderd worden; en in welke lasten die Provintien zouden moeten draagen, 164. Algemeene Vastſtellingen, 167. Wat by het regelen der Quotas bepaald wordt ten opzigte van den Griffier Fagel en den Commis Lelyveld, 171. Van der Spiegels oordeel over het beleid en den afloop dezer zaake, 172. Wat de Raad van Staaten, wegens deeze ingevoerde vernadering aanmerkt, 181. Wat dezelve in 't byzonder zegt, wegens het aandeel der Generaliteits Kaſſe, 183.

Rus-

R.

KEIZERSMAN (A.) Schepen van *Breda*, na *Antwerpen* gevoerd, 410.

KENDORP overlydt; Berigt deezen Heer betreffende, 208.

KORTENHERRE en anderen ſtemmen niet in de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer, 11.

Rotterdam, Bepaalingen aldaar ten opzigte van de Vreemdelingen gemaakt, 203.

Rusland (De Keizerin van) trekt de zyde der Oorlogende Mogenheden tegen *Frankryk*, 34. Haar gedrag tegen de Begunſtigers der *Franſche* Omwentelinge, en de Emigranten, 35.

RUYSSENAARS (D.) als Gyzelaar uit *Geertruidenberg* na *Antwerpen* gevoerd, 496.

S.

Sardinie (De Koning van) treedt in de maatregelen der Mogenheden tegen *Frankryk*, 36.

Scheepvaart (Bepaalingen op de) hier te Lande, 386. Algemeen beſlag op dezelve, 387.

Scheepen (Het verkoopen van) en Scheepsbouwſtoffen verbooden, 393.

Schelde (Aanleidelyk bevel in *Frankryk* tot het openen der) 117. Voorſtel der *Franſchen* om de *Schelde* op te vaaren, 118. Bedryf der Staaten van *Zeeland* in dit geval, 119. Beſluit van hun Hoog Mogenden, *Ald.* Het voorgevallene deswegen, 121. Boodſchap des Keizerlyken Afgezants deswegen en Beantwoording, 122. Hoe men in *Engeland* dit opnam, 123. Betuiging aldaar van de *Franſche* zyde gedaan, 124. Gronden op welke *Frankryk* de opening der *Schelde* verdeedigt, 126. Hoe door GRENVILLE beantwoordt, 128. Wat de *Franſchen*, ten aanzien van de opening der *Schelde* zeggen, 306.

Spanje houdt zich in de zaak van *Frankryk* onzydig, 87. Welk eene verandering de Schortzing des Koninglyken Bewinds in *Frankryk* ten *Spaanſchen* Hove baarde, 58.

SPIEGEL (VAN DE) diens oordeel over de nieuwe ſchikking op de Quotas, 172. Legt zyn Raadpenſionariſchap neder, 192. Betuigd genoegen der Staatsvergadering, 193. Op welk een voet hem dat Ampt weder wordt opgedraagen, 194. Hoe door hem aanvaard, 195. Deelt in Onderhandelingen met de *Franſchen* ter voorkoming van den Oorlog, 392.

Staaten (*Algemeene*) door *Pruiſſen* aangezogt om in de maatregelen van het *Weener* Hof te treeden, 41. Oogenblikkelyk vondt zulks ingang, 43. Erkennen de nieuwe *Franſchen* Afgezant DE MAULDE DE HOSDAN, 44. Diens bezwaar over het aanhouden van Geweezen, *Ald.* Toedragt deezer

zee zaake, 46. Hun Afgezant te *Parys* neemt afscheid by de buiten bewind stelling des Konings, 71. Verzoek van den *Oostenrykschen* Gezant by de Staaten om geene Schuilplaats te verleenen aan die zich tegen den Koning van *Frankryk* vergreepen, 106. De *Engelsche* Afgezant geeft te verstaan, wat ten zynen Hove beslooten was, 107. Besluit van hun Hoog Mogenden, *Ald. Engeland* verzekert hun van zyne trouwe, 111. Hoe door de Staaten beantwoord, 113. Voorstel tot vermeerdering der Landmagt, en om dezelve na de Grenzen te doen trekken, 116. Waar aan toegeschreeven, 117. Besluit wegens het voorstel der *Franschen* om de *Schelde* op te vaaren, 119. Antwoord aan 's Keizers Afgezant op dit Stuk, 122. Verbieden de werving van Krygs- en Scheepsvolk aan vreemde Mogenheden, 297. Als mede den uitvoer van Paarden, *Ald.* Lord AUCKLANDS Voordragt by hun Hoog Mogenden, 316. Brief aan de Bondgenooten, eene Oorlogsverklaaring aan *Frankryk* behelzende, 345. Tragten de Proclamatie van DUMOURIER als niet van hem te doen voorkomen, 368. Manifest daar tegen, 369. Voorstel van zyne Hoogheid by hun Hoog Mogenden, 427. Hoe beantwoord, 431.

Staat van Oorlog door zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, ten deezen Jaare ingeleverd 170. Voornaame inhoud van het Verroog te dier gelegenheid, 174.

Stad en Lande, schikkingen by het regelen der Quotas gemaakt wegens Gelden ten Kantoore Generaal genegotieerd, 167. Geeft eene Afkondiging by welk het niet langer draagen van Oranjevercierzelen wordt vrygesteld, 207.

STAHREMBERG de *Oostenrykschе* Gezant doet by onzen Staat een verzoek om geen Schuilplaats te verleenen aan die zich tegen den Koning van *Frankryk* mogten vergreepen hebben, 106. Besluit daar op, *Ald.* Zyn Boodschap wegens het openen der *Schelde* en hoe beantwoord, 122.

Suriname, nadeelen in die Volkplanting, 278.

T.

TARRÉ (G. J.) Burgemeester van *Breda*, na *Antwerpen* gevoerd, 410.

U.

Utrecht (Staaten van) neemen een Besluit ten opzigte van de Vreemdelingen, 111. Lynwaadredery aldaar ten behoeve der Armen aangelegd, 230.

—— (Hoe men in de Stad) voorzorge tegen de *Fransche* droeg, 385.

V.

Vaart (Beraadslaagingen wegens het openhouden van de) tusschen *Holland* en *Zee-*

nd, 443. Oordeel van
SBERGEN en MELVILL
wegen, *Ald.* Nadere
kking hier op, 445.
ICE (De Veldheer)
dzaakt de *Oostenrykers*
de plaatzen in het
emburgsche te ontrui-
n, 83. Vermeestert
men, 88.
ARS. (DE) *Fransche* Afge-
nt *Mentz* ontzegd, 31.
(J.) schikkingen op de
lden ten zynen Lands-
ntoore geplunderd, 252.
EE (C.) schikkingen in
eland gemaakt op de by
in geplunderde Landsgel-
en, 252.
cheryen (Schikkingen om
e) tegen vyandlyken over-
ist te beschutten, 391.
anderen door de *Franschen*
ermeesterd, 87. Schikt
ich meer dan *Brabant* naar
e *Fransche* Grondbeginze-
en, 98.
g (Misbruik der *Holland-*
che) te keer gegaan, 260.
ssingen (Een *Fransche* Kaa-
er in nood, by) in den
rond geboord, 391.
plantingen (*West-Indische*)
eschikking op derzelver
oheer, 272. Geldligting
en dienst van dezelve,
73. Krygsvolk derwaards
estemd, 274. Verande-
ing der Amptenaaren in
ezelve, 274.
emdelingen (Afkondiging
ler Staaten van *Holland* en
eeland ten opzigte van de)
09. Veelheid der geenen
ie door de Generaliteit
rekken, 112. Hoe groot
een getal door *Maastricht*
alleen in Slachtmaand, *Ald.*
Voorzorg in *'s Haage* des-
wegen, 202. Bepaalingen
te *Rotterdam* gemaakt, 203.
Hoe men bepaald tegen de
Fransche Vreemdelingen
waakzaam is in *'s Graven-*
haage, 382. In *Holland*,
382. In *Friesland*, 384. In
Middelburg 385. In *Utrecht*,
Ald.

W.

Westmaas (Zwaare Brandte)
223.
WILLEM DE V. (Geschil in
Friesland wegens de stem-
ming en de magt van) in
deezen, 252. De *Fransche*
Natie verklaart hem den
Oorlog, 331. Voorstel by
hun Hoog Mogenden, ter
gelegenheid van het inruk-
ken der *Franschen*, 427.
Geeft een wydstrekkende
last aan KINSBERGEN, 437.
Schryft eenen bemoedigen-
den Brief aan VAN BOET-
ZELAAR in de *Willemstad*,
455. Tweede bemoedigen-
de Brief derwaarde, 460.
Willemstad, voor dezelve hou-
den zich de *Franschen* op,
449. Men maakt zich ter
verdeediging gereed, 450.
Dreigend schryven van
DAENDELS, *Ald.* Aanvang
der Vyandlykheden, *Ald.*
Opeisching, 451. Hoe door
VAN BOETZELAAR beant-
woord, 453. Benardheid
diens Bevelhebbers, *Ald.*
Bemoedigend schryven van
zyne Hoogheid, 455. Aan-
houdende benaauwing dier
Veste, 457. Tweede Op-

eisching, *Ald.* Hoe beantwoord, en de Stad op nieuw beschooten, 459. Uitval der Belegerden, *Ald.* Tweede bemoedigende Brief des Stadhouders, 460. Het beleg opgebrooken, 461. Nadeelen die Stad toegebragt, 462. Dankzegging daar gehouden, 463. Gift der *Drenthenaaren* aan de Verdeedigers deezer Stad, 466.

Wyk by Duurstede, Plan ter oprigting eener Begraafplaatze buiten die Stad beraamd, 225. W. A. Ockerse, doet te dier gelegenheid, op verzoek der Regeeringe, eene Redenvoering, 225. Welk een gunstige uitslag dit werk hadt, 228.

Y.

Yorck (De Hertog van) landt te *Helvoetsluis*, 432.

Z.

Zandvoort (Zeldzaame ryzing des Zeewaters by) 279.

Zee-Artilleristen (Een Corps van) aangesteld, en andere schikkingen *in* het Zeewezen gemaakt, 259.

Zeeland (Staaten van) neemen een Besluit ten opzigte van de zodanigen, die zich tegen den Koning van *Frankryk* mogten vergreepen hebben, 108. Afkondiging der Staaten van *Holland* en *Zeeland* ten opzigte van de Vreemdelingen, 139. Wat zy doen by den eisch *der Franschen* om de *Schelde* op te vaaren, 119. Waar van ontheeven by de nieuwe regeling der Quotas, en tot welke betaalingen gehouden, 164. Het voorgevallene aldaar met D. P. de Maureignault. Zie de Maureignault. Schikkingen op de geplunderde Landsgelden van C. Visser *en J. Vis*, 251. Geldligting in dit Gewest, 298.

Zierikzee, Pooging te dier Stede aangewend, om eenigen uit den Kerkenraad te weeren, 231. Misluking daar van, 232.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

't Portrait van J. Rendorp tegen over bl. 208.

——— N. Bondt . . . . . 202.

De Vlootschikking . . . . . 442.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT
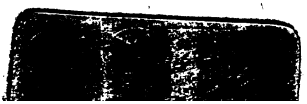
This book is under no circumstances to be taken from the Building